

*Dr. Király Pál szavai szerint
közreműködés a hely viszonyításánál
röviden a fent.*

PAEDAGOGIUMI
MAGYAR NYELVI
SZEMINÁRIUM

II.

AGYBESENYŐI

BESENY-
CSALÁD

TÖRTÉNETE

197

IRTA

ÉS OKLEVÉLTÁRRAL ELLÁTTA

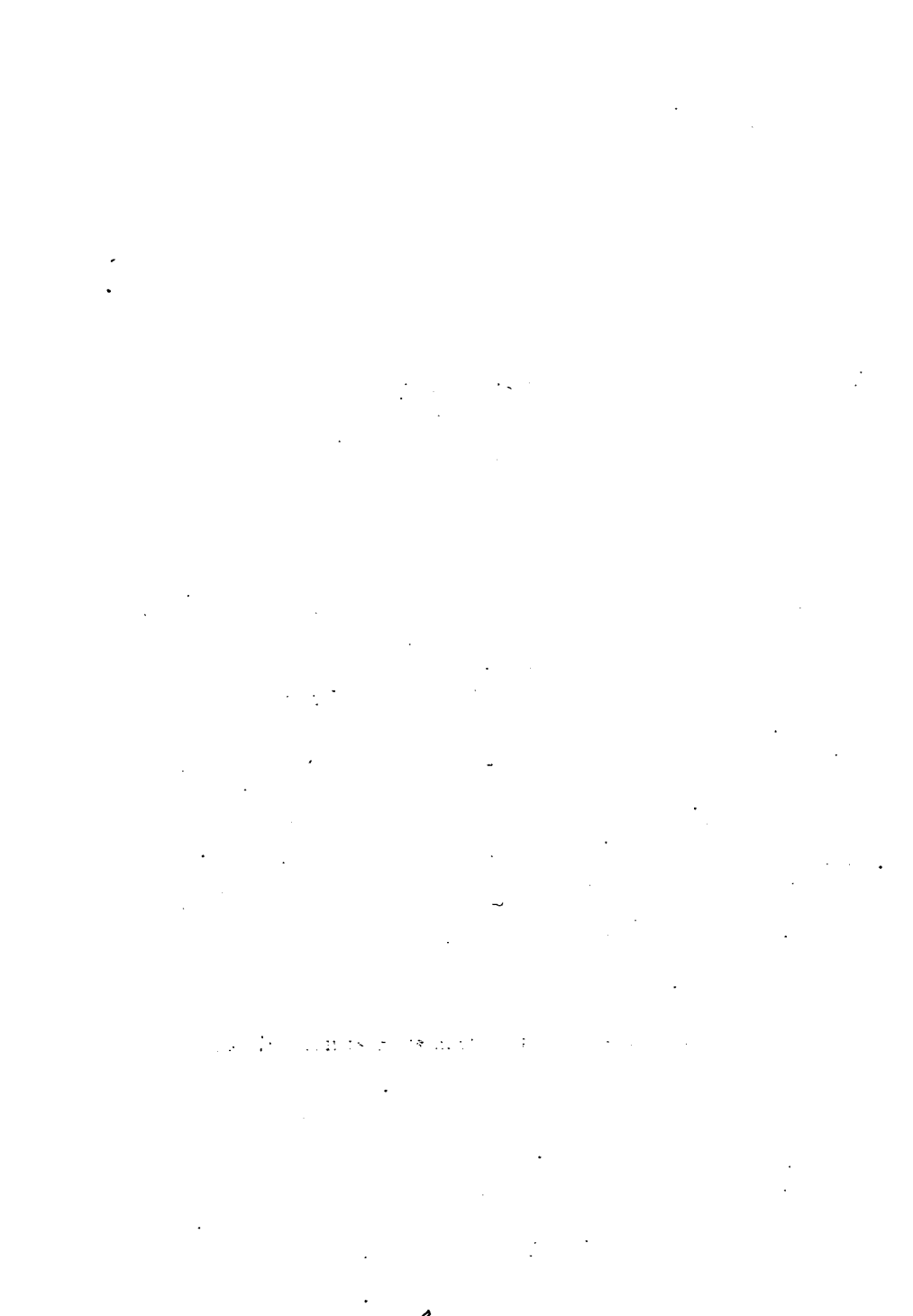
SZÉLL FARKAS

BESSENYEV GYÖRGY ÉS PÁL ARCKÉPEIVEL ÉS HASONMÁSOKKAL

1899.

BUDAPEST MDCCCXC

DOBROWSKY ÉS FRANKÉ BIZOMÁNYA

BESSENYEY GYÖRGY.

Az eredeti olajfestményről, mely a M. T. Akadémia tulajdona, rajzolta Cserna Károly.

A NAGYBESENYŐI
BESSENVEY-CSALÁD
TÖRTÉNETE

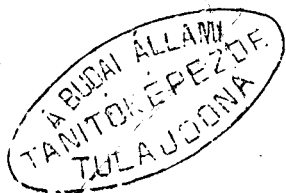
IRTA

ÉS OKLEVÉLTÁRRAL ELLÁTTA

SZÉLL FARKAS

Leht. XIII. 3889.

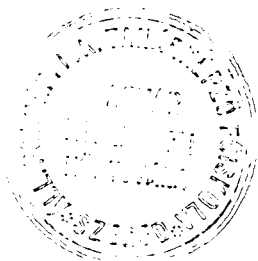
B. 847.

BESSENVEY GYÖRGY ÉS PÁL ARCZKÉPEIVEL ÉS HASONMÁSOKKAL

BUDAPEST MDCCCXC

DOBROWSKY ÉS FRANKÉ BIZOMÁNYA

Magyar Nemzeti Könyvtár
BUDAPEST

5038. ^{III. c.} 3x. 184.

NYILT LEVÉL SZÉLL FARKASHOZ.

— Előszó helyett. —

Tisztelt barátom!

Meglepett — de sietek hozzá tenni — kellemesen lepett meg szíves felhívása, hogy a Bessenyei-családról irt monographiáját én vezessem be a magyar irodalomba: mint a világba kilépő lánykát rendesen korban előhaladt garde-de-dame mutatja be a Társaságnak.

Nem is kelle sokáig gondolkodnom, hogy kitaláljam, miért esett Önnek választása épen én rám. Régi keletű a mi barátságunk. Ott kezdődik, Nagy-Körösön, hol én Önnek professora voltam. Akkor is kitüntetett barátságával, szeretetével, s habár az évek hosszú sora választ el azoktól a szép napoktól bennünket, Ön sem feledkezett meg azokról. Megőrizte azt az impressiót, mintha én tehetségeinek fejlesztésére hatással lehettem, mintha a történet iránt viseltető érdeklődésének felébresztésére befolytam volna. Nem hiszem: mert Önnek tehetsége, hajlama enélkül is megtalálta volna a maga útját — de arról még vagyok győződve, hogy Ön e hitének akar kifejezést adni azzal az óhajlásával, hogy első nagyobb önálló irodalmi munkájában, mint bemutatóé az én nevem szerepeljen.

Szívesen megteszem. Hízelgőnek tartom magamra nézvé már ez emlékekért is, melyeknek hatása alatt állok. Különben sem szokatlan dolog ez — egyik privilegiuma az öreg íróknak, kiknek mégis alkalmat nyújt, hogy egyetmást elmondhassanak, mi talán begyökben maradt volna.

Fel is használok ez alkalmat elmondani, hogy családtörténeti tanulmányának s az igazoló okiratoknak átolvasása minő gondolatokat ébresztett fel bennem.

Jó bornak nem kell czégér, mondja egy magyar példabeszéd. Higgye meg tisztelt barátom, az én „czégérem“ nélkül is constaltalni fogják, hogy az ön munkája jó könyv. Ahogy Ön a család-történetet megírta, a hogy Ön megválogatta ahhoz az igazoló okiratokat — mind azon meglátszik a bírónak fegyelmezett észjárása, critikai érzéke, lelkiismeretes pontossága, mely nem akar többet mondani mint a mennyi szükséges, soha sem lesz bőbeszédűvé, de kelldően igazolja minden állítását s bizonyítani tudja azt, amit bizonyítani akar. Meglátszik azon a bírónak stílusa is — anélkül azonban, hogy ez a munkának legkevésbé is hátrányára szolgálna. Mert ez megóvta a szerzót a bőbeszédűségtől, terjengéstől. Csak azt mondja el, a mi a dologhoz tartozik, s csak annyit mond el mennyire szüksége volt, hogy állítását kellő világításba helyezze. Pedig mennyi sok régi periratot kelle áttanulmányozni, mennyi sok genealogiai tévedést tisztázni, hogy e feladatát megoldhassa. Valóban fegyelmezett jogászai ész kellett hozzá, hogy e periratok labirintusában megtalálja az Ariadne fonalat, s többet ne használjon fel azokból, mint a mennyi állítása megvilágítására szükséges volt. Talán szárazabbá lett ezáltal munkája — de bizonynyal igazabbá is lett, jobban kimerítette tárgyát — s olyan tiszta világos képet ad egy család változatos sorsáról, milyennel történetünkben egy sem dicsekedhetik.

És itt jutottam el ahhoz a mit mondani akarok.

Néhány év előtt a Magyar Tudományos Akadémia Történelmi Bizottságában arról beszélgettünk, hogy minő monographiák megírására kellene a történetírókat buzdítani? A bizottság egyik tagja Hajnik Imre többi közt felhozta, hogy igen érezhető hiányt pótolna irodalmunkban, ha valaki egy a közép nemességhez tartozó családnak történetét megírná, mert ez hazánk akkori életének, viszonyainak olyan oldalát illusztrálná, melyről igen kevesen tudunk. Nem elég a közép nemességnek, mint tömegnek szereplését látni az országgyűléseken, a hadszervezet fejlődésében, alakulásában, ismerni kell azt saját otthonában, tűzhelyénél, hogy biztosabban ítélhessünk róla.

Minden társadalom egyénekre oszlik — s mi ezek közül az egyének közül csak a kimagaslókról, a legfőbb szerepvivőkről tudunk valamit. Egész történetünk generalisálva van, birjuk — bár több tekintetben egyoldalú — de birjuk legalább képét az egésznek. Sőt jó részben még a monographiákról is ez áll: ezek

is kevés kivétellel, nagy területeket ölelnek fel, s feladatukat — ismét kevés kivétellel — akkor hiszik legjobban megoldottnak, ha az egyetemes történetnek az ő munkájukba beillő részeit domborítják ki.

Pedig sok problemája van az egyetemes történetnek, melyeknek megfejtése csak a részleteknek megismerése után érhető el. Ha az ország geographiai fekvése, égálja, ha a terület, melyen a nemzet élt, a milieu befolyással voltak fejlődésére, ha sok jelenségnek magyarázatához adják meg a kulcsot — nem önként következik-e ebből, hogy mindezeket részletesen kell ismernünk, ha az egésznek complexumát ismertetjük?

A régi szinlapokon, ott hol a cselekvő személyek névsorozata véget ért, rendesen olvasható ez a passus „népség és katonaság.“ Senki sem volt kíváncsi rá, hogy kik személyesítik a népség és katonaság egyéneit — pedig ezek is befolytak a színmű menetére, fejlődésére, a catastropha megoldására: épen úgy mint az élet színpadán történik. Itt zajlott le szemünk előtt az 1848/9-iki szabadságharc: ma még ismerjük, ha nem is névszerint, de ismerjük azokat a névtelen hősokeket, kik annak eseményeire, ha nem voltak épen akkora befolyással, mint azok, kiknek neveit dicsőíti a történet — de mindenesetre lényeges befolyással voltak. Ismerjük az eszméket, melyek diadaláért a háromszínű zászló alá gyülekeztek, jól tudjuk, mi lelkesítette őket a küzdelemben a csatatéren, a küzdelem után a passivitas épen oly nehéz harcában — birunk képpel az egésztől.

És, látja tisztelt barátom, történetírásunknak egyik tévedése, hogy ezeknek az eszméknek, melyek történetünkön végig húzódnak legkiválóbb repraesentansait — szeretném mondani incarnatioit — ismerjük, anélkül, hogy magunkat az ő korukba s azoknak eszmemenetébe bele tudnók képzelni. A márcziusi forradalom tízenkét pontjának schemájára huzzuk az andreanum harmincegy pontját. Az is ez is a magyar szabadság basisa. Az öreg Petur Felső-bükki Nagy Pálban támadt fel, s a szegény Tiborecz a harminczas évek Nyuzóit ostromozza.

De hogyan is lehetett volna ez eleddig másképpen? A történetírás azért varrt himet saját koráról a régre, mert a régít nem ismerte. Épen mint Livius saját kora politikájának volt uszály hordozója. Lehetett az ő munkája „magistra vitae“, de nem volt „lux veritatis.“ Nem tagadom: ezzel is fontos hivatást teljesített — hanem a

Mór megtette kötelességét — a Mór mehet. Ma a történetírás más feladatokkal áll szemben. Térjenek az új idők Bánk-bánjai sirjaikba vissza — támadjanak fel az igazi Bánk-bánok, Tiborcok, s adjanak az eszményképek helyet a csontból és húsból álló embereknek.

Azért szeretem az Ön munkáját tisztelt barátom, mert az igazi Bánk-bánoknak, Tiborcoknak fellámasztásához, szóval a Történelmi Bizottság egyik igen fontos és lényeges óhajlásának megoldásához hozzájárult. Részleteiben kell ismernünk régi családaink otthonát, hogy bizonyos politikai események horderejét igazán bírálhassuk meg; Ön egy családot, egy igazi derék családot bemutatott nekünk, melynek változatos története iróinkra nézve nagyon tanulságos. S ha Ön még nem is tisztázott minden részletet melyet ismernünk kellene, azt anyagjának korlátoltsága okozá. De példaadása fontos irodalmi mozzanat — bár Ön is elmondhatná: longus post me ordo idem petentium.

Ezzel a kívánsággal veszek búcsút Öntől tisztelt barátom. Remélem, hogy ez egyben — ha többen nem is — egyetért velem.

Budapest, 1890. május 26.

Szilágyi Sándor.

A NAGYBESENYŐI
BESSENYEY-CSALÁD TÖRTÉNETE.

A nagybesenyői Bessenyeiek arról a Besenyőről származnak, mely Heves vármegyében az egri járásban ma népes község, és a hozzá tartozó Tepély pusztaival együtt a XVII. század végéig a család tulajdona volt.

Ez a Besenyő, miként ismeretes, úgy beszélő helynév mivolta, valamint az okiratok tanúsága szerint besenyő telep; már a zástyi apátság XI. századi alapító levelében „puteum Bissenorum“ . . . „ad sepulturas Bissenorum“ kifejezésekkel meghatározott földterületet eme helyen találta fel az oknyomozó buvárlat.¹⁾

Ismeretes 1278 év körüli birtokosa: *Tekme*, a ki az Eger vize partján ősi módon eltemetett besenyők unokája lehetett, mert határozottan besenyőnek nevezetik,²⁾ és nomád módon tartózkodhatott birtokán, mint-hogy Besenyő ekkor még nem mint helység, hanem csak földterület gyanánt emlittetik.

Tekme 1278-ban már nem élt, és mag nélkül halván el, ez évben IV. László király Tekme birtokát Botiz testvérének *Botond*nak adományozta, kinek részére az egri káptalan eme földterületet meghatározoltatta akképpen, hogy „a nyugati részen egy halom alján kezdődik a határ, hol három régi földhányás van, és mellettök két uj. Ezeknek egyike az adományozott földé, másika Kolyn fiaié, István, Benedek és Chépáné. Innen a határ keletnek fordul és bizonyos tavat kerül meg. Itt a kettős határ ugyanazokat a birtokosokat választja el; innen tovább haladva, azon az úton megy keresztül, mely Makutának neveztetik, ahol ismét két határ van, melyek Tárkányt Botond földjétől választják el. Innen délre fordul és a lakseui és maki földeket érinti,

1) *Századok.* 1870. 434. l.

2) *Hazai oklár.* 82—3. l.

a hol három határ van, egyik Lakseué, másik Maké, harmadik az adományozott területé. Innen nyugat felé fordul, hol Ladány, Mak és Cheur földrészekkel határos. Innen észak felé fordul, hol három földhányás a Jazun fiai, és Kolyn fiai birtokaitól különíti el a Tekme, illetőleg Botond földjét.“¹⁾

Eme határjárás tanúbizonyságot szolgáltat afelől, hogy Besenyőt nem egészen, hanem annak egy részét birta ugy Tekme, mint Botond, ki nevét az általa birt területen bélyegül rajta hagyta, mert *Botond* mint praedium emlékezete századokig fentmaradt, 1574-ben február 4-én Heves vármegye alispánja és birótársai a a Bessenyei György és Rhédey Agota, Bessenyei Mihály özvegye között létrejött egyezségről kiadott oklevelükben *Botond* pusztát Besenyőhöz tartozónak említik²⁾, mely még akkor is külön határokkal volt Besenyőtől elválasztva.

1291-ben már abban az oklevélben, melyet Gergely, kácsi apátúr, egyháza birtokának Bugar-Besenyőnek (a mai Dormánd) eladásáról kiállított, „de Besenyő“ megjelöléssel, tehát lakhelyről való elnevezéssel találjuk Besenyő birtokosait; ezek: Lőrincz, úgynevezett Churka fia Péter, testvére Demeter fiával; továbbá Benedek, végre István fiai, Ivacinus és Miklós, kik mint szomszédok beleegyeznek abba, hogy nevezett apátúr az említett birtokot Dormán fiainak: Olivérnek és Péternek eladta.³⁾

Az itt említett Lőrincz 1322-ben az egri káptalan előtt Besenyő földnek negyed részét és a beltelkek felét, a szentkereszt tiszteletére állított kápolna fele jussával együtt 12 márkáért eladta erdőtélki *Márk* fia Márk comesnek.⁴⁾

Okleveleink — mint alább kifejtendem — nem hagynak fent kétséget az iránt, hogy ez a *Mark comes* a *Szalók nemzetségből származott.*⁵⁾

¹⁾ *Hazai oklár.* Kandra is közli fordításban *Eger cz.* lap. 1885. évi f.

²⁾ Bessenyei család levéltárának kivonata birtokomban. A hol okiratokat meg nem jelölök, eme kivonatra hivatkozom.

³⁾ *Kandra.* Adatok I. 366—69 II.

⁴⁾ *Függelék.* V. sz. a.

⁵⁾ *Függelék* I. II. és III. sz. a.

A Szalók nemzetséggel nemcsak a Tiszavidéken, hanem a Dunántúl is, leginkább Zalavármegyében találunk. Horvát István egyikét látja abban az ős nemzetségnek, tehát annak eleit a honfoglaló magyar törzsek között találja fel.¹⁾

Nem vitatom, mennyiben fogadható el ősi nemzetségül a Szalók genus; de emlékezetének a XII. századig való visszanyúlása, nagy kiterjedése, nyilván tanuskodnak előkelő régisége mellett, másrészt mint Kandra már megjegyezte, sok jel oda mutat, hogy e nemzetség az ős Aba genus sarja, ha azzal nem azonos.²⁾

Az összetartozást a Szalók nemzetség Dunántúl való és Tisza vidéki ágazatai között, eddig ismert okleveleinkben csupán a közös nemzetség megnevezése jelöli, közelebbi foka eme összetartozásnak meg nem határozható.

A dunántúli ágazatokra vonatkozólag az okiratok következő adatokat szolgáltatnak:

1183. III. Béla király, Péter spalatói érsek, és az okuri monostor patronusa a Szalók nemből való *Baya* kértére, a Pécs melletti szentháromság és az okuri mindenszentek monostorait, Temes földbirtokában megerősítette. (Árpádkori uj okt. VI. 148. l.)

1213. II. Endre király, Mysca comes részére adományozván a zalai várhoz tartozott Edelych földrészt, azt a Szalók nemzetségbeli *Henrik* comes által meghatároltatta. (U. o. VI. 367. l.)

1232. Mihály, Balád fia a Szalók nemzetségből, Kinus-Berény birtokát (iuxta ecclesiam Sancti Georgii) Balázsnak, a veszprémi főegyház udvarbirájának eladta. (U. o. VI. 510. l.)

1271. Heym mester a Szalók nemből, és testvérei Péter és Pál egyfelől, Onth mester, Onth fia másfelől Szalók földbirtokukat két egyenlő részre osztották. (U. o. VIII. 367. XII. 44. és Hazai okmtár. I. 51. l.)

1274. A székesfejérvári káptalan Onth helységet a Szalók nemből való Onth, Onth comes fia, és kunmaty-i Chepan fiai Lőrincz és János mester között meghatároltatta. (Árpádk. uj okt. IX. 136. l.)

1278. IV. László, vadászmasterének Heemnek, a Balaton mellett, Neug földet adományozta. (Hazai oklt. 80.)

1279. Elek, a Szalók nemzetségből való Mihály fia özvegye Katalin, Adand helységet Torwoyi Péter mesternek 40 finom ezüst márkáért a veszprémi káptalan előtt eladta. (Árpádk. uj okt. XII. 274. l.)

¹⁾ Horváth István. Gyökeres régi nemz. 66. l.

²⁾ Kandra. Adatok I. 366–69. l.

1307. A veszprémi káptalan előtt Balai Demeter comes egyrészeről, Heym unokái Miklós, János, Bertalan és több szalóki nemes másrészeről megjelenvén, bizonyos szalóki szerzett és örökségi birtokukat rokoní szeretetből Balai Demeternek és Miklósnak ajándékozták. (Hazai okmtár. I. 102. l.)

1308. A Jurle és Szalók nemzetségbeliek (János fia Dénes) a vassvári káptalan előtt Barlabahida birtokukat eladták. (Zala vármegye Tört. okltár. 192. l.)

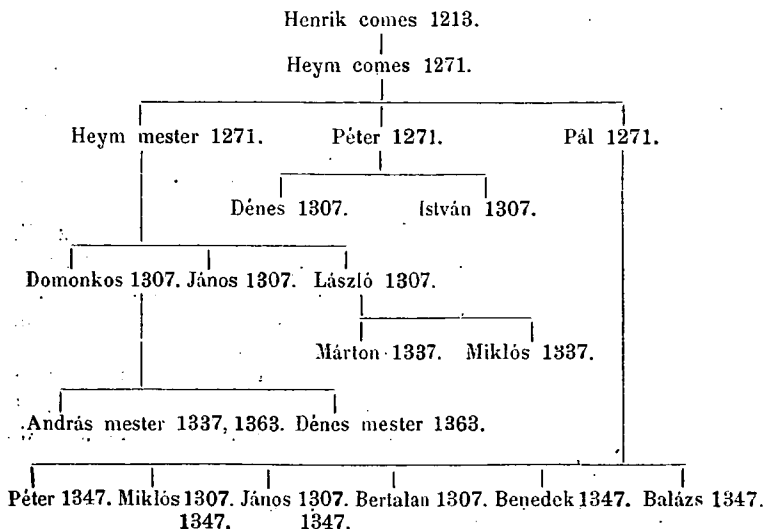
1322. László és Domonkos, Heym fiai, továbbá Péter de Kuthus említetnek mint Szalók nemzetségbeliek. (Pécsi kápt. oklevele Körmendi ltárban. Nagy Imre úr közlése szerint.)

1337. I. Károly király előtt a szalóki családbeliek: Heym unokái András, Márton és Miklós; Pál fiai Miklós és Pál; Péter fiai Pető és Beke; Benedek unokája Miklós egyezsége léptek Bánd, Bozsok, Hosszútót, Kutus, Vrsa, Lengyel birtokok és a szalóki vásárjog harmadrésze iránt. (Hazai okmt. I. 170 l.)

1347. Heem fia Pál, fiai: Péter, Miklós, János, Benedek és Balázs óvást tesznek az aradi káptalan előtt, Bodur fiának Miklósnak Perdeve birtok iránt támasztott igényei ellen. (Hazai okltár. 252. l.)

1363. Vilmos pécsi püspök és kir. cancellár, Szalók nemből való András és Dénes mesterek, Heemnek Domonkos fiától származott unokái kérelmére III. Béla királynak 1183. évben kiadott oklevelét újólág átírta. (Hazai okmtár I. 245. l.)

Az itt felsorolt oklevelekben foglaltakból Henrik, illetőleg Heym comes ágazatára nézve következő, részletesebb leszármazási táblázat állítható össze:

A Tiszavidéken a Szalók nemzetség azt a területet foglalta el, mely Hevestől Sarudig, és Tizzaszalóktól Egerszalóig; illetőleg az Egervölgyig nyúlik. Itt is több ágazatával találkozunk; melyek tagjai közül mint legrégibb kútfőben előfordulót, első helyen említjük meg *Péter* egri éneklő kanonokot, a ki 1248-ban Szalókon (Eger mellett) levő egész birtokrészét öt ezüst márkáért eladta László borsodi főesperesnek és Tekónak, a ki a nevezett főesperes atyjafia volt.

Ebből az ágból még Poust, a Péter testvérét, Adámot a Pous, és Szalókot az Adám fiát, valamint rokonaikat Achillest és Pált ismerjük, kiknek Egerszalók volt a fészkek.¹⁾

Másik ág a Pálé; erről is csak gyér adatok maradtak fent, és harmadik izen elvész előlünk minden nyoma.

A *Kandra*²⁾ által kiadott adatokból tudjuk, hogy 1256-ban Becsenegh és Velpret (a Pál fiai) Kocson volt birtokrészüket eladták Miklós fiai Benedeknek és Ladoméznak 28 márkáért.

1261-ben pedig Becsenegh és fia Velprét ugyan-csak bizonyos kocs-i földrészt, melyet ők és atyjok-fiai Bencs és Bencsen vettek, átengedték az egri káptalan előtt 8 márkáért a Szalók nemzetségből való Pálnak és Achillesnek, kik mint láttuk, az említett Péter egri kanonok rokonai voltak.

Ez ágbeli Becsenegh nevét fentartotta az egerszalóki határban fekvő Becserekfölde nevű birtokrész, mely az egri káptalan 1337. évi kiadványában említetik, melynek tartalma szerint Szalóki Lorant és fia András, rokonukat Miklóst az említett Becsenek földe helyett egy más birtokkal elégítették ki.³⁾

András ágazatából 1270-ben találkozunk fiaival Domonkos, Pál és Tamással, kik kérelmekkel szintén hozzájárultak ahhoz, hogy a Szalók és Tomaj nemzetségbeliek között Bere és Abád helységek határa az egri káptalan által megállapíttatott.⁴⁾

¹⁾ *Kandra*: Adatok I. 38 és köv. II.

²⁾ *U. o.*

³⁾ *Zichy*: Oklt. I. 513. I.

⁴⁾ *Függelék*. II. sz. a.

Domonkos fia Miklós comes volt, aki az egerszalóki határban levő Becsenek földje helyett más birtokkal elégittetett ki.

Miklós fia Domonkos *litteratus*nak említették; a fentmaradt oklevelekből azonban csakis birtokviszonyairól értesülünk. Ezek szerint 1368-ban Márk unokáját Andrást eger- és tiszaszalóki birtoka elidegenítésétől az egri káptalan előtt tilalmazza.¹⁾ 1372-ben ugyancsak tilalmazza a leleszi conventnél egri Texe fiait Pétert és Jánost, illetőleg Péter fiait Lászlót és Pált, szalóki és hani (ma pusztá, Besenyő mellett Hevesben) némely birtokrészek elfoglalásától.²⁾

Hasonlag 1372-ben Bodi Kilián támadt meg perrel 100 fitra rúgó kártérítés miatt Domonkosunkat, melyben Imre nádor neki halasztást engedett.³⁾

A XIII. századból még egy ágazatát találjuk a Tisza vidéken a nagy nemzetségi fának.

Ez a *Mortunus* ágazata.

Okleveleink magával Mortunussal közelebb nem ismertetnek meg ugyan bennünket, de minthogy fia László képviselte a Szalók nemzetséget, midőn ez 1270-ben a Tomaj nemzetséggel a birtokuk mellett folyó Tisza vize felett régebben folytatott viszálykodást barátságos egyezséggel Lampert egri püspök előtt befejezte,⁴⁾ és eme képviseletből kifolyólag alaposan vélelmezhető, hogy az azzal felruházott László fiatal korban nem lehetett: ugyanazért okszerűen következtethetni véljük, hogy Mortunus a tatárjárást megelőzte időben született.

Maga az a tény pedig, hogy az említett, az egész Szalók nemzetségre nagy fontossággal bíró egyezés megkötésével Mortunus fiát Lászlót bízták meg, László egyéniségének tekintélyes voltát nyilván tanúsítja.

Mortunusnak Lászlón kívül még másik fiát is ismerjük: Márkot. 1270-ben mindketten jelen voltak, a Szalók nemzetség képviseletében az egri káptalan előtt, előbb említett rokonukkal és a Tomaj nemzetség több

¹⁾ *Zichy oklt.* III. 354 l.

²⁾ *U. o.* 481 l.

³⁾ *U. o.* 474. l.

⁴⁾ *Függelék* I. számú oklevél.

tagjával Bere és Abád helységek közötti határjárás eszközöltetése tárgyában.¹⁾

1284-ben László már nem élhetett, mert ekkor testvére Márk őrizetében találjuk a Szalók és Tomaj nemzetség között létrejött fentebb említett egyezségről kiállított kiváltság levelet; és azt kiváló fontosságánál fogva, akkor midőn ez évben a kúnok ráütöttek s azok elől menekülni volt kénytelen, magával vitte, azonban menekülése közben vízbe merült, miáltal a kiváltság levél megrongálódott. Szerencsére az egri káptalan levéltárában őriztetett a másik ép példány, honnan Márk a féltett okiratot szóról-szóra kiadott átiratban újra megszerezte.²⁾

Azért foglalkoztam ez esettel részletesebben, mert ez okirathoz van kötve egy részt bizonyítása annak, hogy ez a most említett Márk ugyanazonos azzal a *Márkkal*, ki az 1322-ki oklevél szerint, mint fentebb láttuk, erdőtelekinek iratik és a kinek a fia Márk comes Besenyő negyedrészt megszerezte.

Ugyanis a többször említett 1270. évi kiváltság levélnek 1284-ki átiratát, az azt *átírató Márk egyenes leszármazói a Bessenyei családbeliek őrizték meg aztán féltékeny gonddal* és midőn többé annak mi súlyt sem tulajdonítottak, midőn nem állt tovább érdekekben a közös törzsből való kiválás nyilvántartása, sőt bizonyosan azt is elfelejtették, hogy ama törzsből származnak, helyezték el a jászói convent levéltárában,³⁾ azt pedig, hogy attól a Márktól származik a Bessenyei család, a ki Besenyőt az 1322-ki oklevél tartalma szerint megszerezte: Guthi Országh Mihály nádor 1467. évben kiadott oklevele minden kétséget kizárólag tanúsítja.

A vezetéket nevet tehát Márk comes eme vétele

¹⁾ Függelék II. sz. alatt.

²⁾ U. o. III. sz. a.

³⁾ A jászói convent 1818-ki hiteles átirata 14 drb. oklevélről, melyek eredetijét a nagybesenyői Bessenyei család ott letéteményezte, ezek között foglaltatik többek közt ezen 1284. évi oklevél is. A *Turul* 1889. évi 1. számában megjelent értekezésemben, nem ismervén azt, hogy ez okiratot a Bessenyei család tartotta fent és mutatta be a jászói conventnél, valamint csak kivonatilag vehetvén még akkor tudomást a Besenyőn fent maradt régi oklevelekről, más jelenségekből a Zoárd nemzetségből való kiválását nyomoztam a Bessenyei családnak, de már ott ezt csak feltevési értékkel bírónak jelentettem ki.

után Besenyőről, *mint állandó lakhelyükről* szállították leszármazói apáról fiúra, mint ezt okleveleink bizonyítják, melyek szerint Márk comes fiai már Bessenyeinek (de Besenew) fordulnak elő és tőlük kezdve e megjelölés vezetéknevvé állandósul.

Maga azonban Márk comes úgy látszik, nem Besenyőn, hanem *Márkegyházán* lakott, melynek emlékét ma a besenyői határban egyedül a *márki* halom jelöli, mely körül terült el Márkegyháza, mely még a múlt század közepén mint pusztá előfordul.¹⁾

Márk comes nem egyedüli fia volt I. Márknak, okirataink tanúskodnak Márk másik fiáról is, Rolándról (Lorántnak is iratik), a ki szalóki megjelöléssel jön elő, és alapítója lett a tiszavidéki Szalóki családnak.

1326-ban Jakab fia István ellen panaszkodott Roland I. Károly király előtt Szalók birtoklása miatt;²⁾ 1328-ban ugyan ő és Symon bán fiai Tamás, György, Miklós, Mihály és Jakab, Tisza- és Eger-Szalók birtokaikat kétfelé osztották.³⁾

1354-ben már Roland nem élt, mert ekkor Symon bán fiai Miklós, György és több érdektársai azt a birtokrészt, mely őket a fentebbi osztály szerint Tisza- és Eger-Szalókon illetve, *benépesítés végett* Rolánd fiának Andrásnak I. Lajos király előtt átadták.⁴⁾

Fiával Andrással még 1368-ban találkozunk, ekkor kelt oklevélből értesülünk arról, hogy András elidegenítette Tisza- és Eger-Szalókon neki jutott birtokait, elzálogosítván azokat részint Dénes mesternek, néhai Losonezi és Abádi István bán fiának, részint Miklósnak, úgynevezett Kwmpenek, mely elidegenítések ellen a fentebb említett András ágazatából származott Miklós ellentmondott.⁵⁾

A Bessenyei, Szalóki családoknak az említett időben való feltűnédezései mutatják, hogy a Szalók nemzetségnek tiszavidéki ágazatainál is meg kellett már a

¹⁾ 1756-ki határjárásról felvett okirat.

²⁾ *Zichy oklt.* I. 278. l.

³⁾ *Orsz. ltár.* Dl. 3655.

⁴⁾ *Zichy oklt.* II. 570. l.

⁵⁾ *U. o.* III. 354. l.

XIII. század végén vagy a XIV. elején történni ősi jószágaik feldarabolásának; mert tudjuk, hogy nemzetségeink előbb osztatlanul bírták a tulajdónokhoz tartozó földterületeket s a midőn felosztották birtokaikat, egymástól elválva, új családokat akkor alapítottak.¹⁾

Ezen feldarabolás miként való megtörténtéről okleveles bizonyíték nem maradt ugyan reánk; de abból, hogy Mortunus ágazata leszármazóit Eger- és Tisza-Szalókon, Erdőteleken, Besenyőn, Dormánházán, Farnoson, Sew, Bő, Kőtelek és más hevesmegyei helységekben találjuk birtokosokul, az ezeknek jutott osztályrészek is nagyobbára megállapíthatók.

Alig szenvedhet kétséget, hogy a Szalók nemzetségből vált ki még több család is, ilyenek a többek közt: *Farnosi*, *Szóláthi*, *Erdőteleki* és *Dormánházi* családok, melyeknek az említett nemzetségből való kiválására nemcsak ezen családoknak nevet adó birtokoknak a Szalók nemzetség által bírt területen való fekvésük, hanem az is útál, hogy azok némely tagjaival, mint olyanokkal találkozunk, kik ősi birtokokat bírtak közösen a Bessenyei családdal, vagy azzal osztozkodtak.

Láttuk fentebb, hogy 1291-ben a kácsi apátúrtól megszerezte Dormán két fia Olivér és Péter Buger-Besenyőt.

1380-ban eme vételről kiállított oklevél átíratása végett megjelentek az egri káptalan előtt Dormánházi Lukács és László, a Leonárd unokái, mely adat értesít bennünket arról, hogy a Buger-Besenyőt megvette *Dormán*-ok nemcsak nevüket szállították át mint első birtokosok az általuk megvett birtokra, hanem attól leszármazóik ezt, mint családnevet vették fel.

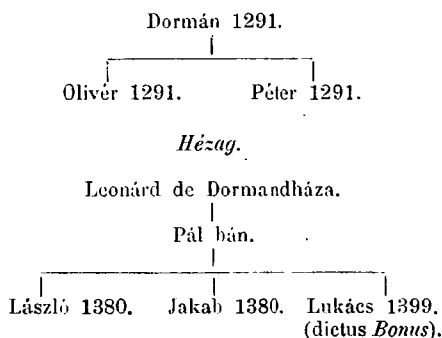
Egy 1399-ki oklevél felvilágosítást ad arról is, hogy a Dormánházi és Bessenyei családok vérségi viszonyban állottak, ugyanis mondott évben Bessenyei Imrének (a Márk comes fiának) Egyed fia és János fiától származott unokái, György, Balázs és István, úgy Dormánházi Lukács (dictus Bonus), a Pál

¹⁾ Alaposan értekezett erről *Komáromy András*: a *Turul* V. évf. 97. és köv. l.

fia, Besenyő birtoka felett osztályt tettek, és azt magok között négy részre osztották. melyhez kápolnás erdőteleki Miklós fia Miklós beleegyezését adta.

Egyébiránt a Dormánházi, Erdőteleki és Bessenyei családok közti vérségi kapcsolatot látszik tanúsítani, hogy viszont a Bessenyei család bírta Dormánháza $\frac{1}{3}$ -át ősidőktől fogva, és azt a harmadrészt, mint ősi jószágát 1696-ban adta el Sághy Pálnak és nejének Horváth Borbálának, úgy ezek gyermekeinek: Sághy Mihálynak és Ferencznek, valamint több társainak: továbbá hogy Erdőteleken szintén találjuk még 1502-ben is birtokosul a Bessenyei családot; midőn az itteni ősi javaikból leánynegyedét adnak ki.

A Dormánházi családról e töredékes táblázat hadd álljon itt:

A Szalók nemzetségre vonatkozó eme történeti előzmények után, minthogy kimutattuk keletkezését, térjünk át magára a Bessenyei családra.

Láttuk, hogy neve a hevesmegyei birtokról keletkezett, úgyszintén az előneve is, mert eme birtok valószínűleg a hajdan Szatmár megyében feküdt *Kis-Bessenyőtől*¹⁾ való megkülönböztetésül, a XVI. de leginkább a XVII. századi családi oklevelekben már sűrűn említetik mint *Nagy-Besenyő*.²⁾

¹⁾ Így hívták Mező-Petri helységet. *Károlyi oklár.* I. 45. l.

²⁾ A nagybesenyői előnévvel a Pozsonymegyében megtelepült galántai Bessenyei családtagjai is éltek. A XVIII. század végén a két család egymással atyafiságos érintkezésben állott, azonban összetartozásuk ez idő szerint oklevelesen ki nem mutatható.

Czimerlevelét a nagybesenyői Bessenyei család 1452. évben Borbála ünnepén, (decz. 4-én) kapta V. László királytól. Minthogy a czimer a Siebmacher-féle gyűjteményben némi eltéréssel közöltetett, adom annak részletes leírását: „balra dőlt pajzs, szegletén megkoronázott sisakból egy karvassal és keztyűvel felövedzett, egyenesen fennálló emberi egész kar és kéz, mely a könyök és kéz között, a kézszáron egy nyíllal keresztül van úgy szúrva, hogy mind a két felől vér folyani látszik; a beszorított kéz pedig egy egyenes pallost tart, melynek felső éle a közepén alól, a hegye felé értvén, véres. Alól a pajzsban kék me-

A későbbi kutatások megkönnyíthetése végett nem tartom feleslegesnek a galánthai Bessenyei családra vonatkozó némely eddig nem ismert regestákat közlőtetni.

1455. Bessenyei Mihály és Tömösközy Bálint, Ujfalu, Födemes, mindkét Baka, Söprös, Mathháza, Sül és Walkaz helységekre nézve egymásközt szerződést tesznek. (Pozs. kápt.)

1483. Bessenyei János és Kilián magszakadása okán Ujfalu, Födemes, mindkét Baka (Pozsony) és Walkaz bars megyei részbirtokokat I. Mátyás Urbán György győri püspöknek és ez által nagyluchei Balázs és Jánosnak adományozta. (Orsz. leltár.)

1508. Gergely, Bakai Bessenyei László fia, Ujfalu, Németsödemes és Zilád (pozsony-), Walkaz (bars-), Agya és Acz veszprémmegyei részbirtokait elzálogosította 1200 frtért Keresztesi Thylay Péter fiának, Jánosnak. (Pozsonyi kápt.)

1509. Ugyanazon Gergely Alsó és Felső Bakán 10 telkes jobbágyát eladta Thömösközy Lászlónak 32 arany magyar forintért. (U. o.)

1531. Bessenyei Péter, Hédervári Istvánnak, a ki érte kezességet vállalt, elégtételadásra kötelezi magát. (Esztergomi kápt.)

1540. Helena, kakasfalvi Kakas-András özvegye (Bakai Besenyői László leánya) Németsödemesen egy házat és nemesi curiát nemes Szent-Abrahámi Péter deáknak, hűségös szolgálatai fejében ajándékba ad. (Pozsonyi kápt.)

1546. Bessenyei Tamás, Borsi Tamást, Barnabást; Floriánt és Annát a Kelemen gyermekeit megidézeti az azok által elfoglalt és Ilmér Ferencznek zálogbaadott velencei praediumbeli és Ziládi (nyitramegyei) részbirtokokért. (Eszterg. kápt.)

1548. *Nagybesenyői* Bessenyei György, László fiának Gergelynek fia a saját, és testvérei János, László és Mihály, ugy nővére Heléna Nagy-Bári Domonkos neje nevében ellenmond a Katalin, Bessenyei László özvegye által Felső-Báron levő részbirtokaink czélbavett elidegenítésének. (Pozs. kápt.)

1549. Bessenyei Tamás Bessenyei Pétert hatalmaskodás miatt idézteti. (Eszterg. kápt.)

1553. Bessenyei Péter, fogságbavaló tételeért Eszterházy Benedek özvegyét Ilonát elítálatja. (U. o.)

1560. Bessenyei Mátyás a Péter fia, galánthai és ziladi részbirtokát nejének Bucsányi Katának hitrészbe és 100 frtba beiratja. (U. o.)

1561. Bessenyei Helena Eszterházy Benedek özvegye, Galánthán, az utra ülő rétet Geregye Márton papnak 5 frtban elzálogosítja. (U. o.)

1561. Bessenyei Tamás és fiai György, István és Imre, Galánthán, két darab rétet Okodi Mártonnak 24 frtban elzálogosítanak. (U. o.)

zóban, ugyanolyan jobb kéz pallossal és nyíllal szemléltetik, a pajzst pedig mind a két oldalról kék és fehér lemniscusok futják körül.¹⁾

E czimer ábrája teljesen azonos a nagybarcsai Barcsay család czimerében levővel. Véletlen összetalkozás ez, vagy talán mélyebben rejlő okra vezethető vissza? Eme kérdés eldöntése szakértő tudósok feladata. E helyütt csak reá akartam mutatni e czimertalálkozásra, már azért is, mert *Felbarchát* ősi jogon igényelte a

1562. Bessenyei Tamás és gyermekei pozsonymegyei Gányban levő fél curiájokat Tharódy Tamásnak eladták. (U. o.)

1562. Bessenyei Mátyás galánthai és ziladi részbirtokait More Ferencznek elzálogosítja, Bessenyei Tamás, gyermekei képében is ez elidegenítésnek ellentmond. (U. o.)

1564. Bessenyei Ilona, Eszterházy Benedek özvegye, Baranyai Vinczét és feleségét Bessenyei Annát idézteti. (U. o.)

1569. Bessenyei Kata, bátyjával Györggyel, a Tamás fiával tett osztályt visszavonja. (U. o.)

1572. Nagybaári Bessenyei György, Nagy-Baár, Ujfalu (pozsonyi) Atya, Acz (veszprémi) Nagybesenyő (csanádi) és Fejéregyház pestmegyei részbirtokait nővérének Helenának, Dobobári Nagy Domonkos özvegyének felvallja. (Pozsonyi kápt.)

1574. II. Maximilian új adomány czimén Galantha és Ghan pozsonymegyei, Bod, Venecze és Hetman nyitramegyei helységeket Bessenyei Györgynek adományozza. (Orsz. Itár. N. R. A. 1097. Nro. 20.)

1579. Bessenyei Mátyás galánthai jószágát elzálogosítja Bessenyei Tamásnak. (Eszterg. kápt.)

1590. A Bessenyei család tagjait Kasali Demjén János a Flórián fia, Demjén Györgynek pedig Bessenyei Borbálától, a Bessenyei Imre leányától származott unokája, osztályra idézteti. (U. o.)

1616. Bessenyei Ferenc és neje Veres Erzsébet elzálogosítja korompai részbirtokát Ráday Péternek. (U. o.)

1618. Bessenyei Anna Móricz Antal özvegye galánthai curiáját az erdővel együtt Eszterházy Gábornak 350 forintban elzálogosítja. (U. o.)

¹⁾ E czimer-levél eredetiben ma nem található; leírását az itt szó szerint adott alakban a családi oklevelek múlt században készült már említett kivonata tartalmazza. E leírás hitelességéhez azért sem férhet szó, mert egyezik a berezeli ref. templomon látható 1634-ki czimmerrel, de különben is a család századokon át ezzel a czimmerrel élt. Pecsétein ugyan, miként ezt a mellékelt rajzok mutatják, a czimer kétféle változatban fordúl elő, mennyiben az egyik a kar könyöklő, másikon pedig kinyújtott oszlopszerű helyzetben van.

B. Boldizsár pecsétje 1651. évből.

Pecsét 1838. évből.

Bessenyei család, és a Barcsayak magokat szintén egy *Márk*-tól eredeztetik.

Az oklevelesen összeállított nemzedékrenden megszakítás nélkül soroltatnak elő a Bessenyei család tagjai, nem mindegyik ugyan, mert arra nézve, hogy a család minden tagját ismerhessem, a beszerzett adatok még mindig hézagosak, ennek főként oka az, hogy a családnál kevés számú okirat maradt fent; a minek magyarázata leginkább abban lelhető fel, hogy ősi javaik nagyobb részét elidegenítván, azokkal együtt a vonatkozó oklevelek is idegen kezekre jutottak; másrészt az ősiség eltörlése után régi irataikra kevés, vagy semmi gondot fordítottak,¹⁾ egyedül a család egyik most is élő, ősei emléken kegyelettel csügghő tagja, Bessenyei László mentett meg egy pár száz, nagyobb részt XVI. és XVII. századi oklevelet.

Ezek és a Besenyőu fentmaradt régi oklevelek, melyek mint alantabb kimutatjuk, a Bessenyei családtól jutottak a besenyői közbirtokossághoz,²⁾ szolgáltak leginkább forrásul a nemzedéki táblázat összeállításához,³⁾ melyen azonban a Buger-Besenyő eladásánál szerepelt Besenyey Lőrincz (dictus Churka) és többi társait, közelebbi kapcsolat hiányában, el nem helyezhettem.

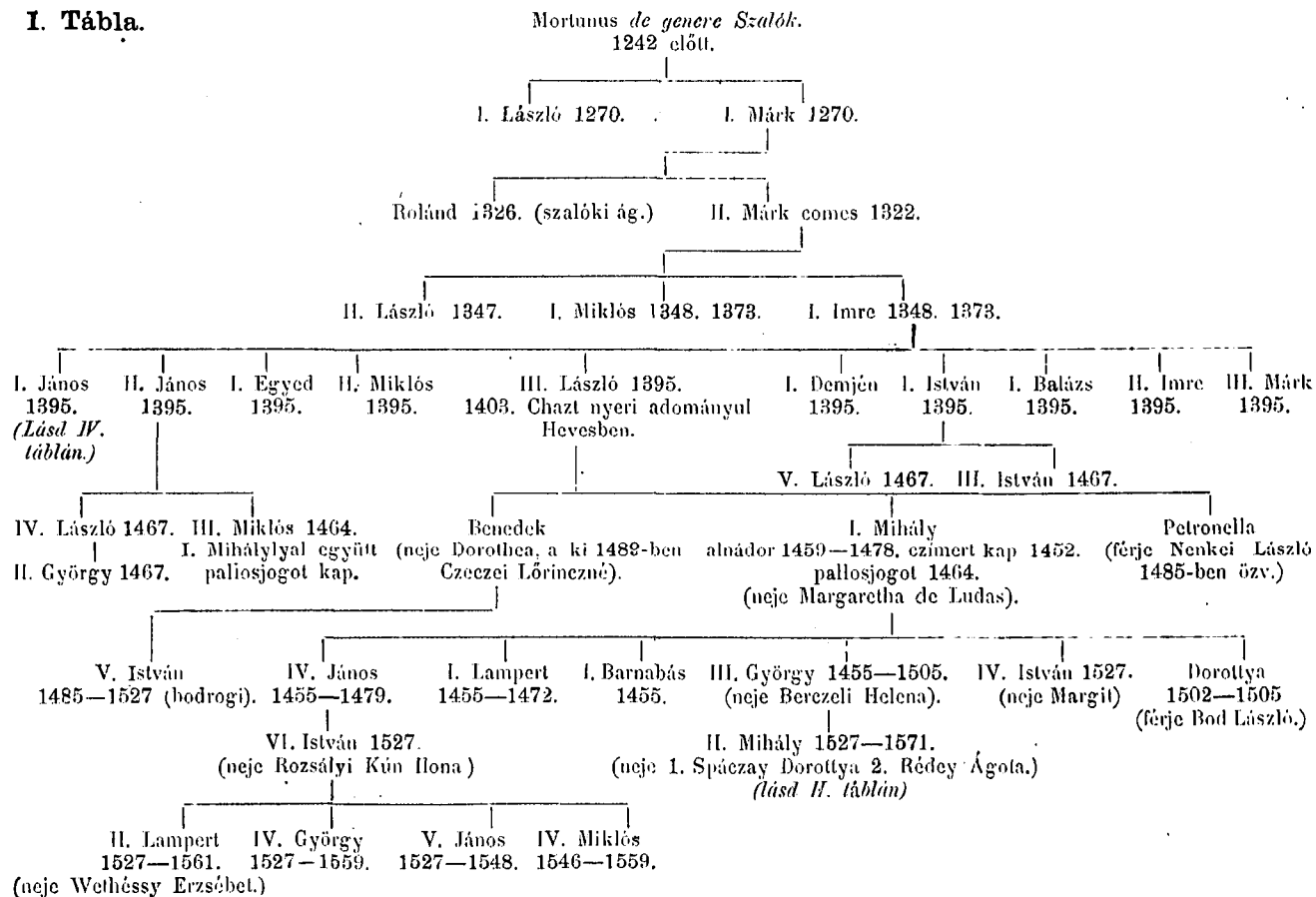
Valamint nem tudtam beilleszteni több oly családtagot sem, kiknek hozzátartozói viszonya bővebben felderíthető nem volt.

¹⁾ Lásd „*Bessenyei György levéltára*“ című czikkemet a Pesti Napló 1871. évi 267. számában, melyben az Akadémia figyelmét a költő levéltármaradványára felhívtam. Ennek folytán *Imre* Sándor közvetítésével az Akadémia kéziratárába jutott több, a Bessenyei családra vonatkozó oklevél. (Akad. Ert. 1872.) Ezekhez azonban, minthogy a kéziratárban feltalálhatók nem voltak, sajnálatomra eddig nem juthattam. Bessenyei György levéltármaradványából, mely Debreczenben a Rakovszky-ház pallására került, ma már semmi sínes, vandál kezek elégették.

²⁾ E helyütt mondok köszönetet a besenyői közbirtokosság tagja *besenyői Szabó Elemér* úrnak, a közös őrzete alatt álló oklevelek átengedésének szíves kieszközléséért.

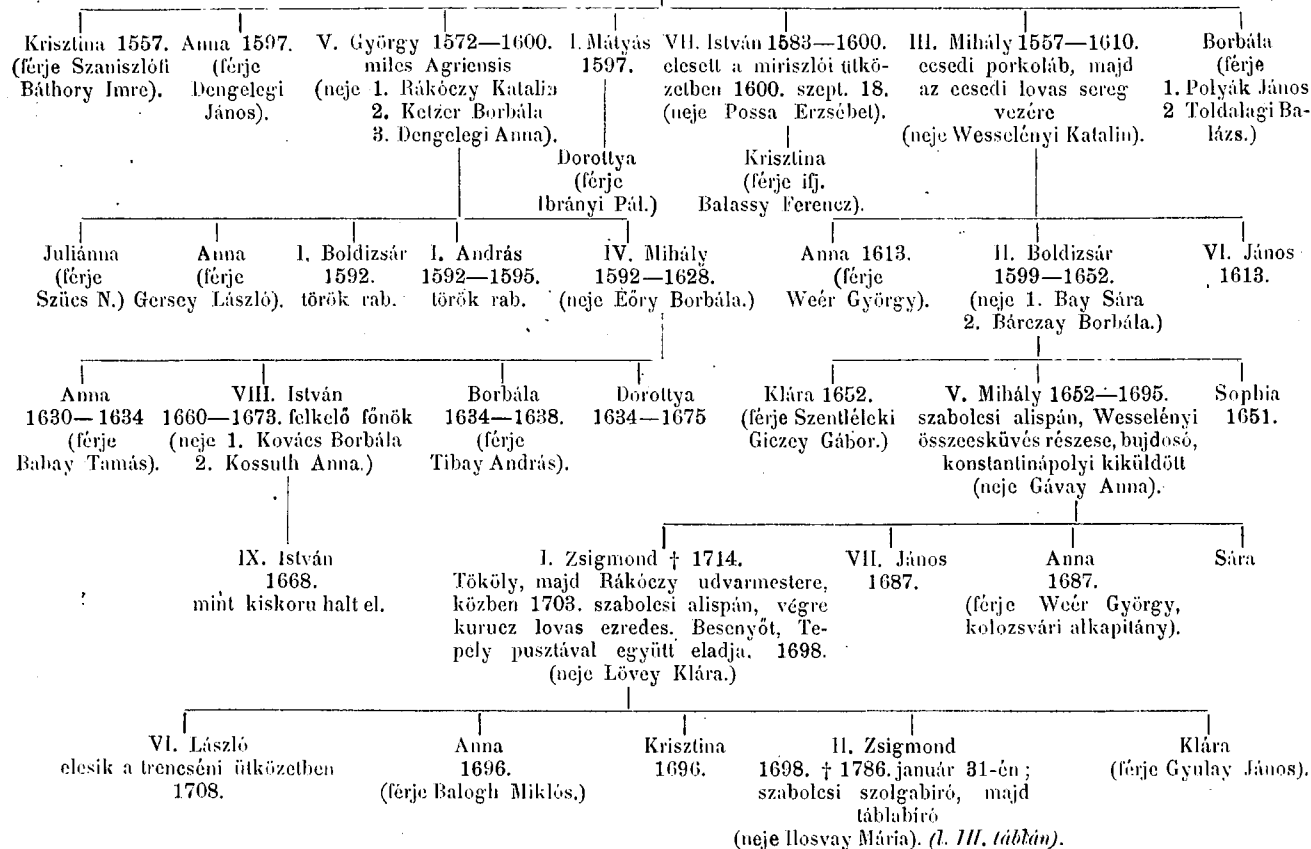
³⁾ Használtam még az orsz. ltárban a Bessenyei perbeli és a n. muzeumban Nagy Gábor gyűjteményeiből szintén perekből vett, tehát hiteles geneal. táblázatokat.

I. Tábla.

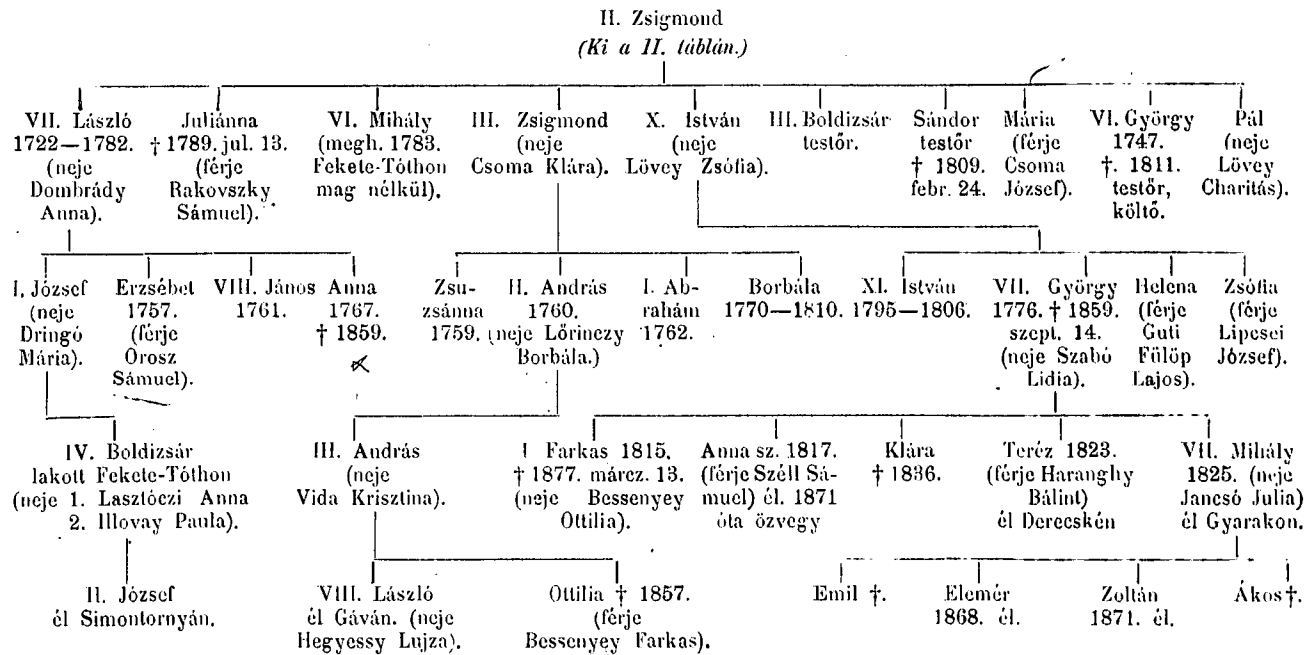

II. Tábla.

II. Mihály. (Ki az I. táblán).

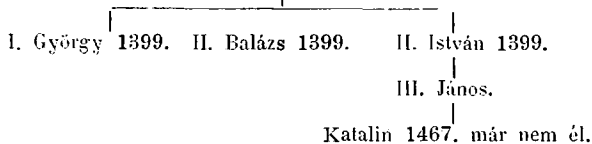
III. Tábla.

IV. Tábla.

I. János 1395.

(Ki az I. táblán)

II. Márknak három fiával ösmertetnek meg bennünket az oklevelek. Ezek: László, Miklós és Imre.

1347-ben atyjok II. Márk aligha élt, mert ekkor már Besenyő birtokában csakis nevezett fiait találjuk.

Az említett évben László, Miklós egri püspök ellen, a szihalmi síkon Hevesujvár és Borsod megye nemességének egyetemével tartott nádori gyűlésen panaszt emelt, hogy az említett püspök az ő besenyői birtokrészét elfoglalta, és saját kelecsői és kisbudai jobbágysai által állandóan használtatja, a László fiának Jánosnak (a ki az ő nagybátyja) részével együtt, mely rész megváltási jognál fogva szintén őt illeti. Nyomban válaszolt eme panaszra, a püspök jelen volt képviselője Dok mester; tagadja, hogy a panaszoló László birtokrésze elfoglaltatott; László fia János részét pedig a püspök törvény erejénél fogva bírja. Erre vonatkozólag a kereset felvételére kitűzött törvénytapon Péter egri kanonok, a püspök akkori képviselője, Pál országbírónak 1334. évben kelt ítéletlevelével bizonyította az említett László fia János birtokrészéhez való jogcímét a püspöknek, mely ítéletlevel szerint 1329-ben négy ökröt hajtatott el Bessenyei János a püspök Miklós nevű szikszói jobbágysaitól és minthogy az e miatt indított pörben sem Hevesujvármegyének alispánja és szolgabírája hétszeri idézésére, sem a budai káptalan közvetítésével eszközölt megidézés folytán a kir. curia előtt sem jelent meg, sőt még akkor is makacsul elmaradt, midőn három köztéren (Eger, Heves, és Visonta piacain) kikiáltással idéztetett, ennél fogva Bessenyei János jószágvesztésre ítéltetett, és a tör-

vényes szokáshoz képest Besenyőn levő birtokának egyharmad része a püspök, két harmada a bírák kezére jutott.

László kijelentette ekkor, hogy elítélt nagybátyjának birtokrészét óhajtaná visszaváltani. Visszaváltási joga elismertetett, és az annak alapjául szolgáló érték kitudása végett, Bessenyei János birtokrészének becslésére a budai káptalan kerestetett meg, kijelöltetvén nádori emberekül László részére Mérai Lőrincz, Erdőteleki Veres János, Farnosi Bach fia László, a püspök részére pedig Kochi Withe, Kochi Balázs, Zomolyai Miklós és Péter.

Perének végét azonban László nem érte meg, nem volt életben már, mikor a káptalan kiküldöttje, Erdőteleki Veres János nádori emberrel, a helyszínén megjelent s a becslést foganatosította, mely szerint a kérdéses birtokrész négy ekényinek találtatott¹⁾ és másfél márkára becsültetett.

Ezt a becslést László testvérei: Miklós és Imre elfogadván, a másfél márkát a püspök részére lefizették, a ki viszont a Bessenyei János birtokrészét Miklós és Imrének visszabocsátotta.²⁾

1373-ban Villermus pécsi püspök, királyi irodagazgató előtt Visegrádon Miklós és Imre megjelenvén, Miklós elzálogosította besenyői részbirtokát, a mely Mező-Tárkánynyal határos, az egri káptalannak 12 forintért, Imre pedig ez elzálogosításhoz beleegyezését adta.³⁾

Az itt említett Miklós, vagy az Imre fia volt-e az a Bessenyei Miklós mester, ki Mária királyné dicsérettel említett bejárójaként fordul elő, közelebbi adatok hiányában nem lehet határozottan állítani.⁴⁾

1382-ben II. Márk fia Imre, I. Lajos király levelét mutatja fel az egri káptalanban, melyben meghagyatik a káptalannak, hogy bizonyos besenyői birtokra vonat-

¹⁾ E szerint Bessenyei Jánosnak Besenyőn szép birtoka volt, mert abban az időben egy ekényi föld körülbelül mai 200 holdnak felelt meg.

²⁾ *Függelék* VII. sz. a.

³⁾ *U. o.* X. sz. a.

⁴⁾ *Márki Sándor.* Mária királyné. 177. l.

kozó okiratról adjon másolatot, minek folytán a káptalan a fentebb említett 1322-ik évi bevallást átiratban kiadta.¹⁾

1395-ben találkozunk az említett Imrének 10 fiú gyermekével, az egri káptalan egy kiadványában, a hol is az foglaltatik, hogy István de Besenye dictus Burján feleségének Helenának Besenyő helységben való leányági illetőségének egy harmadát nevezett Burján unokája Ágota asszony, a ki Kis-Demjénben való lakos Mátyás felesége volt, negyven arany forintért eladta Bessenye Imre fiának Jánosnak és többi testvéreinek két nővére jogai fentartásával.²⁾

1399-ben Imre fiai: János és Egyed, valamint János fiai: György, Balázs és István, úgy Dormánházi Lukács Bebek Detre nádor előtt létrejött egyezés következtében Besenyőt és az ahoz tartozó *Nyárástho erdőt* magok közt négy részre osztották, mely osztályba Kápolnásteleki Miklós beleegyezett. Bessenye János felesége volt *Toldi György leánya Anna*, a kit 1394-ben anyja, szoláthi Tolvaj János leánya, az egri káptalan előtt a többi között örökösévé tett szoláthi birtokára nézve.³⁾

Imre többi gyermekeinek személyisége — egynek kivételével — homályban marad, mert több adat róluk nem áll rendelkezésre.

Imre fia László emelkedik ki első a családból. Erről oklevelesen tudjuk, hogy midőn a szicilai királyt Lászlót, a pártos főpapok és főurak ellenkirálylává kikiáltván, az bejött 1403. szeptember elején Magyarországba s a papságtól vezetett nép mindenütt lelkesedéssel fogadta, Lászlónk Zsigmond pártjára állott és hathatósan közreműködött a pártosok megfékezésében. Még ugyanazon évben november 5-én kelt oklevéllel sietett Zsigmond király László hűségét megjutalmazni, a pártütés körül tanúsított érdemei kiemelése mellett neki adományozván az ugyanezen

¹⁾ Függelék XI. sz. a.

²⁾ U. o. XIII. sz. a.

³⁾ *Kandra*: Eger cz. lap. 1885. évi folyam.

alkalommal hűtlenségbe esett Cházi Gergely és Andrástól elvett Cház helységet Hevesujvármegyében.¹⁾

Valószínűleg ugyanegy személy volt Lászlónk azzal a Besenyey Lászlóval, ki Zsigmond király uralkodása alatt 1421-ről koronaőrnek említették.²⁾

Fiát Mihályt már 1459-ben guthi Ország Mihály nádor mellett mint alnádort találjuk, mely tisztséget 1478-ig, tehát halála napjáig viselte, mert 1478. éven tul már mint *néhai* említették. Már előbb, V. László alatt ki kellett tüntetnie magát, mert ez adományozott részére, Bécsben 1452. évben Borbála ünnepén, czimerlevelet.

A törvényben igen jártasnak jellemeztetik, a mi nem is lehetett máskép, nem viselhetvén különben oly hosszú ideig törvényalkalmazói fontos tisztséget az igazságos Mátyás király alatt.³⁾

Hogy Hunyady Mátyásnak kedvelt embere volt, azt több királyi tény tanúsítja.

Már 1464. évben úgy neki, mint unokatestvérének, a János fia Miklósnak minden birtokaiba, akár-melyik vármegyében legyenek azok, pallosjogot adományozott Mátyás király.

Ezen kívül több jószág adományozásában is részesítette az érdemet jutalmazni szerető Mátyás. Így nyert adományt alnádorunk 1461-ben november 30-án kelt oklevéllel a Terpesi Miklós fia Péter kihaltával, ennek Hevesmegyében fekvő terpesi javaira, melyekre a beiktatás ellenmondás nélkül történt. A káptalan kiküldöttje volt *nagyságos Báthori Pál* kanonok, homo regius pedig Szederjesi György, mint szomszédok jelen voltak Thary György, Báthori Miklós és Bessenyei Pál özvegye Helena.⁴⁾

1466-ban új adományt kapott *Sev* nevű helység egy harmad részére Hevesmegyében. (Ez a *Sev* ugyanazonos a mai *Szőke* pusztával. Említésre méltó, hogy

¹⁾ *Függelék* XV. sz. a.

²⁾ *Hevenessy*. Geneol. *Lehoczky*. Stemml.

³⁾ *Budai Polg. Lex.* I. köt. 392—93. II.

⁴⁾ *Függelék* XXVI. sz. a.

e birtokot már Zeuke (Szőke) néven bírta részben a család egy más okirat szerint szintén a XV. század közepén,¹⁾ és mégis egy XVIII. században folyamatba tett perben az ugyanazonosság kérdését bizonyító tanúk tudni vélték, sőt határozottan állították, hogy a Szőke név egy hasonló nevű durva embertől származik, ki előbb Farnoson lakott, de rossz magaviselete miatt a farnosiak közt nem maradhatván, elvonta magát a *sevi* földre és annak *hátas* részét megülte.)

1467-ben új adományt nyert Tepély helység felére, már előbb 1459-ben ugyancsak Tepélyre mint praediumra hasonló adományt kapott úgy ő, valamint Terpesi Miklós, Farnosi Gergely és Farnosi János, mely birtok felébe Bessenyei Mihály, másik felébe Farnosi Gergely és Farnosi János 1467. május 5-én ellenmondás nélkül be is vezettetett.²⁾

Ugyancsak ez évben az említett Tepély melletti Konczmolnaszigete, másképen Szikszópatakaszigete nevű rét tulajdonába iktattatott be.³⁾

1472-ben Sánthamériai György, a Simon fia magvaszakadtával ennek Méra, Vakméra és Egyházasméra hevesmegyei helységekben levő birtokát kapta adományul.⁴⁾

De nemcsak királya, hanem közvetlen felettese Guthi Ország Mihály nádor is kitüntette Mihályunkat, érdemeit nagy dicséretekkel kiemelve, 1460. április 3-án úgy maga, mint Losonczy Albert és felesége, valamint ezek leánya: Anna részére tett hasznos szolgálataiért megjutalmazza azon két kerékre épített vízimalom felével, mely Gyöngyös városában, a Gyöngyös folyón, Solmos utczában volt építve,⁵⁾ és abban az időben nem csekély értéket képviselt.

Daczára annak, hogy alnádori tisztet viselt Mihály úr, még sem szabadúlhatott még ő sem attól, hogy a bírakat búsítsa.

¹⁾ Függelék XX. és XXVIII. sz. a

²⁾ U. o. XXIX. sz. a.

³⁾ U. o. XXXIII. sz. a.

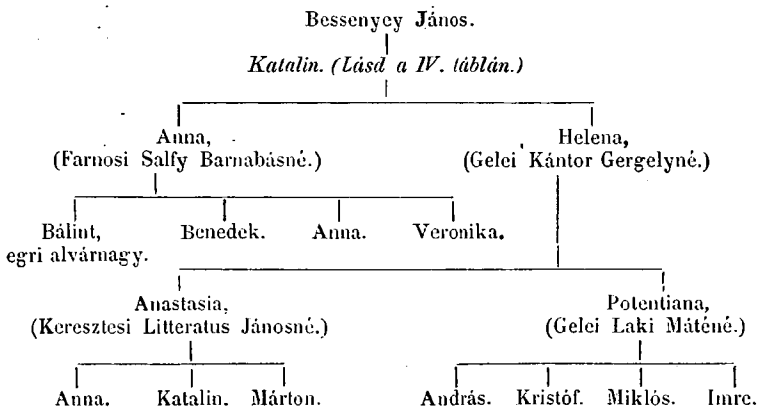
⁴⁾ U. o. XL. sz. a.

⁵⁾ U. o. XXII. sz. a.

Már 1467-ben a Heves városa mellett több napokig tartott nádori gyűlésen, kénytelen volt Besenyő birtokának háboríthatlanságát biztosítani, és vizsgálatot kérni az iránt, hogy Besenyő régtől fogva mindenkor az ő családjáé és elődjeié volt; a mi megtörténvén, a gyűlés előkelői részéről esküvel pecsételt vizsgálat adatai nyomán a nádor, Bessenyei Márk dédunokáinak, élükön alnádorunknak, Besenyőhöz való ősi birtokjogát kimondotta.¹⁾

1469-ben egyezséget kötött unokatestvérével Miklóssal együtt a vicepalatinus, Bessenyei István fiának Jánosnak leánya Katalin unokái: Farnosi Salfy Barnabás, Keresztesi Literatus János és Gelei Laki Máté gyermekeivel az egri káptalan előtt, kiadván azoknak, Besenyőből, a nevezett Katalin jogán négy jobbágytelket a Dormánháza felől eső részen, melynek nyugati oldalán, a *plébánus lakóháza mellett* Dormánházáról Besenyőn keresztül *Márkegyháza* praediumhoz út vezet. A jobbágyok nevét is fenntartotta okiratunk: Korzowagh Pál, Czwas (talán Csuás = Csuhas) Bálint, Polgár Sebestyén és Tóth János.²⁾

Katalin asszony leszármazóit mutatja e tábla:

Sok baja volt a kenderesi nemesekkel, ezek közt különösen Kenderesi Balázsszal, a ki 1470-ben a kenderesi határban levő Kissziget és Tövisessziget nevű

¹⁾ Függelék XXXII. sz. a.

²⁾ U. o. XXXVIII. sz. a.

részben Mihályunkat illető rétről ezer kalangyánál több szénát lekaszáltatott.¹⁾

Ósi fészkéhez Besenyőhöz régtől fogva tartozó *Szöllősteleke* praediumot néhai Lévai Cseh László fia János és neje Adviga, ki előbb nánai Kompolthi Miklós özvegye volt, Rédei Jánossal egyetértőleg, Bodonházi Bodon László, Fyzei Benedek és a nánai várnagy Dersi Benedek által 1475-ben elfoglalták, onnan háromszáz szekér szénát elvitettek, és a csak kevésel előbb adományba nyert Egyházasméra, Zentmártonméra, és Vakméra helységekbeli birtokaira pedig Szöllősi László és Fogacsi Bánó György tett erőszakosan kezét.²⁾

Az ekként való erőszakoskodások miatt indított perek végbefejezését Mihály úr nem érte meg, mint mondók, 1478-ban meghalt s adat van arra, hogy eme egyenetlenségeket fiai rendezték.

Mihály úr különben amennyire oltalmazta birtokjogait, annyira óhajtotta volna birtokait szaporítani is.

1468-ban megakarta szerezni a Besenyőhöz nem messze eső Kömlő helységet; azonban annak elidegenítése ellen, nem tűnik ki mi jogon, Eger városában lakó János szücs, neje, és gyermekei nevében tiltakozott s úgy látszik a vétel csakugyan abbanmaradt.³⁾

Ugyanabban az évben Kis- vagy Felbarcha Borsodmegyében fekvő helysége Szoláthy Bálinttal együtt formált igényt s az erre vonatkozó oklevelet a nádor útján megszerezte.⁴⁾

Alnádorunk neje szintén hevesmegyei volt, a Ludasi Mihály leánya Margit, ki 1505-ben már nem élt. Házasságából öt fia: János, Lampert, Barnabás, György és István, egy leánya Dorottya maradt, ki Bod Lászlóhoz a Bod Bálint fiához, ment férjhez.

Benedek, Mihály alnádor testvére 1466-ban jelen volt a leleszi convent előtt, midőn Domahidy János a Károlyiak ellen indított hatalmaskodási perben esküt

¹⁾ *Függelék* XXXIX. sz. a.

²⁾ *U. o.* XLI. sz. a.

³⁾ *U. o.* XXXIV. sz. a.

⁴⁾ *U. o.* XXXVI. sz. a.

tett, ő is több nemes társával Domahidy János igaza mellett megesküdött.¹⁾

Szabolcsmegyében lakott, de birtokai voltak a csanádmegyei Kóvácsházán, Bekénfalván, Aradvármegyében Hodoson, Bodrogon, Köblösön és Szt.-Demeteren is.

1469—70-ben Kállay Jánossal perel csanádi birtokainak elfoglalása miatt, majd 1478-ban Kállay Andrással és Péterrel folytat pert a Napkorhoz tartozó bizonyos rét iránt.²⁾

Nejét csak keresztnéven ismerjük, Dorottyának hívták, 1489-ben mint Czeczey Lőrinczné jó elő.³⁾

Mihály úrnak egyetlen nővére: Petronella ismeretes, a ki Nenkei László neje volt. Annyit tudunk róla, hogy 1485-ben már mint özvegyet tilalmazza Nenkei Péter a saját, úgy testvérei Sebestyén, György és Károly nevében Zemplén vármegyei Golop helységbeli részbirtokának Pohárnok István részére leendő eladásától.⁴⁾

Benedeknek, úgy látszik csak egy fia maradt, István, ki aradmegyei birtokáról *Bodrogról* bodroginak hivatott. Valószínűleg ez az István az, ki Ferdinánd királyt 1527-ben Budán üdvözlötte.⁵⁾

E családból származott-e azon *Nagybesenyői Bertalan*, és ha igen, mily fokú rokonságban állott alnádorunkkal, ki 1478-ban a jászói convent prépostsága gubernátoraként említetik, és a mondott évben Zeen Mihály és Mátyásnak Ilsvafő, Korothnakardó, Zelicze, Warbocz, Perkopa és Doboldel torna-, úgy Sádán zemplénmegyei helységekbeli birtokaiba zálogjog czímén bevezettetett,⁶⁾ közelebbi adatok nélkül meghatározni nem lehet.

Visszatérve Mihály alnádor gyermekeire: az okiratok hézagossága miatt nem ismerjük ugyan közelebbi személyes körülményeiket, de abból az adatból, hogy

¹⁾ *Károlyi okl.* II. 377—83. l.

²⁾ *Kállay cs. ltára.*

³⁾ *Jászói conv. ltára.*

⁴⁾ *U. o.*

⁵⁾ *Buday, Lex.* I. 393. l.

⁶⁾ *Orsz. ltár.* DI. 18112.

János és György mint kir. emberek jelen voltak 1459-ben szt.-péterszegi olasz Angellónak szatmármegyei Apáti birtokában való beigtatásánál, az látszik ki, hogy tekintélyes állásban lehettek.¹⁾

A reájok vonatkozólag fennmaradt oklevelek, azon sovány adat kivételével, hogy I. Mátyás király János, Lampert és György hűséges szolgálatairól emlékezik,²⁾ csakis birtokviszonyaikról szólnak, ezekből értesülünk, hogy atyjuk halála után mindjárt 1478-ban János és György végét szakították — mint említők — annak az egyenetlenségnek, mely Szöllösi László és az ő atyjok Bessenyei Mihály között Szentmártonméra, Vakméra és Felsőméra iránt felmerült; Szöllösi Lászlóval és ennek fiaival Ambrussal és Sándorral kiegyezkedtek.³⁾

Ugyancsak már 1479-ben rendezték a *Sev* helységhez való birtokjogukat. Sóvári Sóss Péter fiától Miklóstól — ki nevezett helység egyharmad részét birta — ezt a részt, valamint Tepélybeli részjóságát 80 arany forinton megvették, oly feltétel alatt mind az által, hogy Sóvári Sóss Miklós és néhai Bessenyei Mihály alnádor közt Guthy Ország Mihály nádor előtt a szerződő felek valamelyikének magtalan halála esetére az egész említett helységben való kölcsönös örökösödésről régebben kötött egyezséget erejében meghagyták.⁴⁾

János a következő 1480. évben, a Gechei György nejétől Borbálától zálogbavett Abád, Mezőszentgyörgy, másképp Pály, Szöllös, Nagyiván, Szent Jakab, Kaghmath, Szentkozmademjén, Gyama, Kisigar, Cserököz, Szent-Imre, más néven Kőláb, Szent-Miklós és Petri hevesmegyei helységekben levő javaknak fele részét Szöllösi Györgynek 1000 arany forintért zálogba adta.⁵⁾

1502-ben az országbírája szentgyörgyi és bazini gróf Péter előtt panaszt emelt György ellen Bod Mihály, kinek a György apja Bessenyei Mihály alnádor

¹⁾ *Károlyi oklár.* II. 323. 1.

²⁾ *Függelék:* XL. sz. a.

³⁾ *U. o.* XLII. sz. a.

⁴⁾ *U. o.* XLIII. sz. a.

⁵⁾ *U. o.* XLIV. sz. a.

tutora volt, a miatt, hogy anyja Bessenyei Dorottya-nak, leánynegyed illetőségét az erdőteleki jószágból nem adja ki, azonban már 1505-ben augusztus 20-án kijelentette a nevezett országbíró előtt a panaszolkodó Bod Mihály, hogy a kérdéses leánynegyedre nézve teljesen kielégítettett.

György és Tárczay Nagy Demeterné Ludasi Katalin, a ki úgy látszik György anyjának Ludasi Margitnak nővére volt, az egri káptalan által 1505-ben bevezettetnek anyai örökség címén a Békés vármegyében levő ecsegi, úgy a Hevesben fekvő kenderesi, bő, fogacsi részbirtokokba, valamint Ivánka és Csókás praediumokba, mely bevezetésnek Ludasi János és András nevében Érky Kelemen ellentmondott.¹⁾

Az ecsegi birtokra nézve tudjuk, hogy az már 1476-ban Bessenyei Mihály alnádor neje Ludasi Margitnak részben tulajdonát képezte, birtokostársai voltak a budai szent Pál rendű remeték, Bői Demeter, Apczi Berczeli János és Ludasi Zsigmond. Valószínűleg az utóbb említett Ludasi Zsigmond örökösei lehettek a nevezett ellenmondók: Ludasi János és András.²⁾

Lampert úgy látszik mag nélkül halt el, valamint Barnabás és István is.

Jánosnak nejét nem ismerjük, azt azonban tudjuk, hogy fia István Rozsályi Kún Ilonát, a Rozsályi Kún Jakab leányát bírta nőül s ettől Lampert, György, Miklós és János fiai származtak, kik ellen 1546-ban Csomaközi Lőrincz és testvérei osztályos pert folytattak.³⁾ Lampert neje Wetéssy Erzsébet volt, a Péter leánya.⁴⁾

Az előbb említett Lampert, Miklós és János 1527-ban még gyermekek lehettek, midőn atyjok István, az ő nevőkben is eladta Terpes egész helységet Literati Gergelynek az egri vár tisztartójának és Spáczay Bol-

¹⁾ Függelék XLVII. sz. a. Ez adatot érthette félre Haán, midőn Ecsegbe a Ludasi családból származott Bessenyei György, még pedig *adomány* címén való beigtatásáról emlékezik. (*Békésmegye Hajdai* I. 104. l.)

²⁾ Haán: id. munkája II. 92—94. l.

³⁾ *Orsz. ltár.* Fasc. 1566, Nro. 75.

⁴⁾ *Károlyi ltár.* 58 fiók, 39.

dizsárnak az egri várnagynak 300 arany magyar forintért.

1559-ben találkozunk Rozsályi Kún Ilona nevezett fiaival utoljára, midőn Rozsályi Kún László, Gerely és István, a Kún Jakab fiai, leány negyedben örökösen átadták nekik Uszka helységét, fogadván azt is, hogy a Tisza-Becsúel levő réven és a rozsályi hídon uszkai jobbágyaikat minden vám fizetés nélkül fogják átbocsátani.¹⁾

György Berczeli Helenát vette nőül s ezzel kapta a szabolcsmegyei berczeli javakat.

Egy 1484-ki oklevélben az foglaltatik ugyan, hogy ebben az évben Bessenyei György neje Elefánthi Dorottya, az Elefánthi András leánya volt, de minthogy ez időben életben lehetett II. Bessenyei György is, a László fia, és az említett perbeli genealogiai táblázatokban is mindenütt Berczeli Helena fordul elő III. György nejeül, ezért Elefánthi Dorottyt az ő nejének elfogadni tartózkodtam. Egyébiránt lehet, hogy második neje volt.²⁾

Minthogy Berczeli Helena képezi a kapcsolatot a Bessenyei család és annak szabolcsmegyei Berczel helységbeli birtoka között, mely birtokról szórványosan a XVI. és XVII. században a család némely tagjai *berczeli* megkülönböztetéssel is illettettek, továbbá minthogy a szabolcsmegyei Berczeli család eddigelé nemzedékrendi irodalmunkban teljesen ismeretlen: Berczeli Helena családjával és magával *Berczellel* is kissé részletesebben foglalkoznom szükségesnek mutatkozik.

1335-ben már a szabolcsmegyei Berczel helységet a *Bogát Radván* nemzetségből származó *Izsépiek* birtokában találjuk. Az említett évben, a nevezett helységet, Izsépi István fiai János és Jakab, nővéröknek *Sebának*, ki Olasz János a boldogkői várnagy neje volt, leánynegyed részben által adták.³⁾

1336-ban Edeleni Sándor és János, Berczel bir-

¹⁾ *Szirmay*. Szatmármegye. II. 263. 1.

²⁾ *Függelék*. XLV. sz. a.

³⁾ *U. o.* VI. sz. a.

tokukat, *a kőből épített templom* patronátusi jussával együtt, hűséges szolgálataiért és 30 márkáért Olasz Jánosnak, a boldogkői várnagynak felvallották az egri káptalan előtt.

1342-ben Pál fordulása napján (Január 25.) a jászói convent előtt boldogkői Olasz János, másrésről Izsépi János és Jakab az István fiai, Péternek pedig unokái között létrejött egyezés szerint Berczel helysége Olasz Jánosnak, a Zemplén vármegyében levő Mirknek fele és a cselei részbirtok egészen, melyet Olasz János váltott vissza, Izsépi János és Jakabnak birtokába ment át, oly feltétellel, hogyha ezek Berczel békességes birtokában Olaszt megtartani nem tudnák, az említett Mirknek fele és a cselei részbirtok Olasz Jánosra és maradékira vissza fog szállani.

Úgy látszik azonban, hogy Berczel birtoka ismét az Izsépiek kezére ment által, mert abban az 1349. évről való osztálylevélben, mely az egy és ugyanazon nemzet-ségből (Bogát Radván) származott Chelei Pongrácz fiai és Izsépi István fiai, a már említett János és Jakab között ősi és szerzett birtokaik feletti osztózásról ránk maradt,¹⁾ a többek között *Berczel* helységen is megosztottak, a mely eme osztály levél szerint az Izsépieknek jutott, az pedig, hogy itt nem Zemplén megyei, miként azt az említett okirat közlöje tudni véli, hanem szabolcsme-gyei Berczelről lehet csak szó: a fentebbiekből önkényt következik.

1371-ben Olasz János fia Jakabnak kezén találjuk újból Berczelt, és pedig most már nem egyet, hanem *kettőt*, mely egymással határos volt, egyike *Egyházas Berczelnek*, másika *István-fia-Berczelnek* nevezetett. Forrásaink szerint Izsépi János és Jakab atyja István levén, emez elnevezés eredete is kimagyarázható,²⁾ valami ez adatból világossá lesz az is, hogy az Edeléniek által Olasz János boldogkői várnagynak adott Berczel, a hol kőből épített templom volt, viselhetette meg-

¹⁾ *Anjoukori oklt.* V. 278. l.

²⁾ Ez időben Berczel mellett vott *Jánosteleke* is, mely Izsépi Istvánnak János fiára mutat.

különböztetésül az Egyházas-Berczel nevet, és ekként nem volt ugyanazonos azzal a Berczellel, mely az Izsépiek jogán szállott át Olasz Jánosra, illetőleg nejére.

Olasz János említett fiának Jakabnak, az egyik Berczel, (valószínűleg Istvánfia-Berczel) birtoka iránt a mondott 1371-ben pere támadt Báthori Lászlóval, a János fiával, a ki Berczelbe magát bevezettette, azonban Olasz Jakab a beigtatásnak ellent mondván, perre útasíttatott Báthori László ellen. A pernek vége az lett, hogy Báthori László nem jelenvén meg, Olasz Jakab az országbíró által Berczel birtokában megerősítettett, mely ítéletlevélben az is megemlíttetik, hogy egyik Berczelt Olasz Jakab az anyja Seba után, (miként ezt láttuk), a másikat és pedig Egyházas-Berczelt, nejével Annával nyerte legyen.

Olasz Jakab, Berczel békés birtokában megmaradt és nem állandó, csakis megkülönböztetésül szolgáló „*dictus Olasz*“ neve helyett birtokáról *Berczeli* vezetéknévet kapott, a mi kitűnik Zsigmond királynak 1416-ban a leleszi conventhez intézett parancsolatjából, mely szerint új adomány czímén *Berczeli Jakab* fiait Miklóst és Györgyöt, úgy leányát Erzsébetet szabolcsmegyei *Berczel* helység és Jánosteleke praedium birtokába beigtattatni rendelte, a mely igtatás ugyanabban az évben, *Búlyi* Lőrincz kir. ember közbenjöttével, el-
lenmondás nélkül megtörtént.⁴⁾

A Báthory család Berczeli Jakab fiai ellen újból felvette azt a pert, melyet Báthori László 1371-ben indított volt Olasz János ellen. 1449-ben Garai László nádor előtt bepanaszolták Báthori Szaniszló fiai István, László és György Berczeli Domonkost és Miklóst Egyházas-Berczel praediumjok elfoglalása miatt; és az ekként folyamatba tett pert Miklós halála után, ennek fia *Berczeli András* ellen folytatták.

A per úgy látszik a Berczeliekre nézve nem dőlt el kedvezőtlenül, mert *Egyházas-Berczel* birtokában találjuk *Berczeli* Pált még 1488-ban is, a ki ezen birtok-

⁴⁾ Függelék. XVII. és XVIII. sz. a.

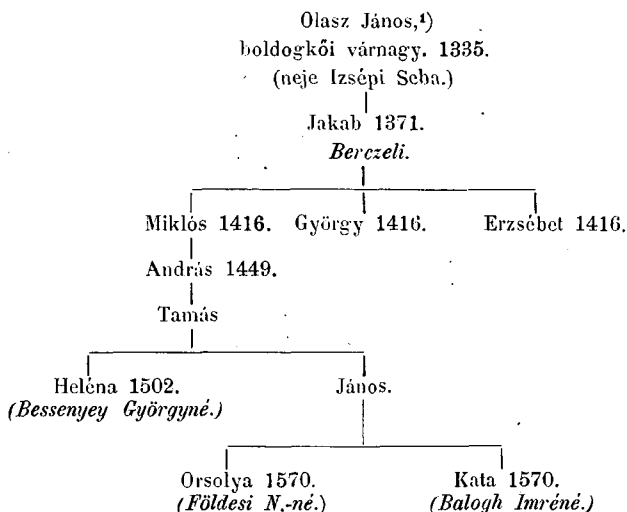
kán s a körül fekvő javain elkövetett több rendbeli hatalmaskodásért panaszkodott jó későn ugyan, Báthori István országbíró előtt a mondott 1488. évben, előadván hogy még 1460. év folyamán Zokoly Miklós és Péter az ő *Egyházas-Berczel* és *Paszab* helységei között fekvő *Bénye* praediumát elfoglalták, életükben mindig birták, halálok után pedig gyermekeik András, Albert és Jánosra bocsátották át; továbbá hogy ugyancsak 1460-ban Zokolyi Miklós és Péter, a berczeli határban levő *Nagyér* erdejét és *Körtvélyes* nevű halastavát szintén erőszakkal elfoglalták; az erdélyi *János vajda* halála után való — közelebb meg nem határozott — időben pedig Malcza Antal és Benedek Berczeli Pálnak berczeli curiájára, melyben a panaszkodó is jelen volt, fegyveres kézzel reárohantak, Paszab helységéről szóló zálogos levelét és szolgája Thar Baláznak egy lovát erőszakkal elvitték, és midőn Thar Balázs a ló visszaszerzése végett Tokajba Kovács István ottani bíróhoz utazott, Malcza Antal és Benedek a Thar Balázs szeméit kitolatták.

Panaszolta még Berczeli Pál azt is, hogy 1469-ben az ő *Egyházas-Berczel* helységének határán belől levő *Belsőérköztava* nevű halastóját Parlagi Simon, néhai Zokoly Miklós és Péter parancsolatjából elfoglalta; végre, hogy 1487-ben, pünkösdi táján, Zokoly Albertnek András nevű tisztje, nemes Esztári (zthari) Péter és több jobbágyokkal az ő *Füvér* nevű rétjét, mely Egyházas-Berczel határán belől, azon út mellett van éjszokról, mely Berczelről Paszabra vezet, erőszakosan elfoglalták, Bakó János nevű jobbágyát nyíllal halálosan megsebesítették, azután panaszkodó berczeli jobbágya Kopó Istvánnak házára rohantak, az ott talált Nagy Mihály, Tamás és Bakó Ambrus jobbágyait kegyetlenül megkínozták, úgy, hogy Bakó Ambrus bele is halt.

Tárkányi Mihály és Derzsi Tamás kir. emberek közbenjöttével Márton kanonok Tokajban vizsgálta meg Berczeli Pál panaszait és a kihallgatott tanúk azok alapos voltát bizonyították.

A középkorbeli megyei társadalmi állapotokat a mennyire élénken megvilágosítják emez adatok, Berczeli Pál személyiségét annyira homályban hagyják; azt azonban más adatokból tudjuk, hogy az előbb említett Berczeli András fia volt Tamás, a kinek leányát Helenát vette nőül III. Bessenyei György. Tamástól származott még a XVI. század elején élt *János*, de ennek gyermeke egy sem lévén, benne családja fiágon kihalt.

Az előttünk ismeretes adatokból tehát a szabolcsi *Berczeli* család leszármazása következő lenne:

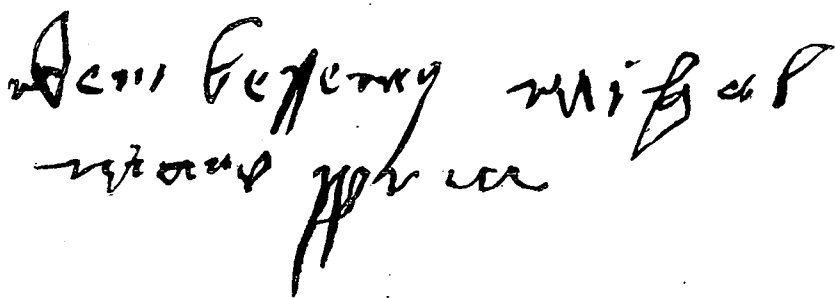
III. Bessenyei György ágából csakis II. Mihályt tüntetik fel okleveleink. A XVI. század legelején szü-lethetett. A mohácsi vész után valószínűleg ő is Egerbe húzódott; minthogy első felesége a Spáczay Boldizsár leánya volt, ki 1526-ban Hevesmegyében alispáni tisztet, 1527-ben pedig Eger várában porkolábságot viselt,²⁾ ott ismerkedhetett meg Mihályunk nejével Dorot-

¹⁾ Mint fentebb említett tulajdonképpen vezeték neve nem volt Olasz, hanem részint „*dictus Olasz*“, részint „*Johannes gallicus*“ megjelöléssel jön elő, a mi olasz (*Gallia*, felső Itáliában) származását tanúsítja.

²⁾ *Orsz. Itár.* Dl. 24271 és Curiai oszl. 4—5007.

tyával, kivel Spáczán, Alsó- és Felső-Korompán (Pozsony), Zsadányban (Heves) és minthogy nejének anyja Káthai Margit volt, a Káthai jogon Nagykágyán (Bihar) szép birtokot kapott.

E házasság Mihály urat összeköttetésbe hozta tehát a zsadányi Spáczay és Káthay családokkal, ezen kívül a teremi Vetésiekkel, minthogy nejének nővére Spáczay Erzsébet, ki előbb peeri Chyre Boldizsár neje volt, letevén az özvegyi fátvolt, Vetési Antal neje lett.

Bessenyei Mihály aláírása.

Mihályunk nejének anyja, Káthai Mihály leánya volt, abból a családból, mely már a XV. században előkelő állásra emelte fiait, kik közül legtekintélyesebb állást vivott ki Káthai Mihály 1427-ben szolnoki főispán és jászok-kúnok birája. Spáczai Boldizsárné testvére szintén Káthai Mihály, ennek fiai Ferencz és Mihály. Ferenczről tudjuk, hogy 1554-ben Perényi Gábor alatt hadnagy s ugyanaz volt 1558-ban Eger várában; utóbb 1584-ben beiratképen kapta a mizslei prépostságot. Ugyan ezen családból származik — valószínű, hogy a Ferencz testvére — az a Káthai Mihály, ki 1603-ban kállai főkapitány, utóbb Bocskai István erdélyi fejedelem főkanczellára volt s ki abba a gyanúba jővén, hogy a fejedelmet megmérgezte, felkoncoltatott.

Ezen Káthai Mihálynak az itt említett Káthai családból való eredését bizonyítja egyébiránt az, hogy a

Bessenyei család iratai között fennmaradtak némely oklevelek, melyek Káthai Mihály káliai főkapitány részére Varkucs György által elzálogosított tekintélyes birtokokra vonatkoznak.

Ez oklevelekből értesülünk afelől, hogy Szent-Jób várának ura nobisüzi Varkucs György, Varkucs Miklós fia, Felső-Sziléziában atyjafiainál levő ősi jószágának, úgy neje Homonnai Borbála által hozzá vitt, de általa elzálogosított aranyneműeknek kiváltására kölcsön felvett Káthai Mihálytól, kedves sógorától 3000 ezer jó és igaz mértékű arany forintokat, és eme kölcsönösszeg biztosítására átadta Káthai Mihálynak Bihar vármegyében Vasad, Kolyi és Érsemlyén falukban levő rész jószágait 1603-ban.¹⁾

Bessenyei Mihály meddig maradt Egerben, nincs reá adatunk, de az bizonyos, hogy Ecsedvárában volt várnagy Báthory András (Bonaventura) alatt, és mint-hogy adat van arra is, hogy *Besenyő* birtokától hűtlenség bélyegén megfosztatott és ezen birtokba Borjas István kir. adomány folytán bevezettetett: alaposan véljük következtetni, hogy ennek más oka nem volt, mint az, hogy ő előzően Szapolyai pártjára állott.

Viszont az a tény, hogy Báthori András szolgálataiban találjuk, a ki Szatmár, Szabolcs, Somogy és Liptó vármegye főispánja, országbíró és I. Ferdinánd király hadai főkapitánya volt, tanúsítja, hogy Szapolyai mellől elpártolt s úgy látszik nem kis súlyt helyezett átpártolására Báthori András, mert miként említettük, ecsedi várnagygyá tette.

Az ecsedi vár — melyet az 1470 — 1496 évek közti időszakban I. Báthori András (az István fia) az ecsedi láp közt épített fel²⁾ — mint a természet által is igen megerősített hely kiváló fontossággal bírt, nem csak azért, hogy abban székelte maga az előbb említett országbíró Báthori András, ott őriztettek nagy értékű arany és ezüst marháit, hanem azért is, mert az szol-

¹⁾ *Függelék.* LXXI. és LXXII. sz. a. Ez oklevél Varkucs György származását, második neje nevét, a mit *Nagy Iván* (XII. 65. l.) nem ismert, felvilágosítja.

²⁾ *Wagner.* Dec. 1.

gált menedékül a Tisza mindkét partján fekvő felső vármegyék nemessége jelentékeny részének egyfelől a törökök fenyegető veszélye, másfelől azon a vidéken a polgárháborúk zavarai alatt mindinkább elhatalmasodott féktelen erőszakoskodók ellen; minélfogva azon férfiúnak, ki az ecsedi várnagyság fontos tisztségére kiválasztatott, bizonyára nem közönséges tulajdonokkal kellett felruházva lenni.

Bessenyei Mihályt oklevelesen 1554-ben találjuk mint ecsedi várnagyot,¹⁾ de valószínű, hogy ezen állását már előbb viselte és 1571-ben bekövetkezett haláláig megtartotta; ekként jelen volt Ecsedben 1564-ben, midőn János Zsigmond 16000-nyi sereggel Szatmár megyébe betörvén, az akkor Ecseden székelt Báthori Miklóst, ki később 1567-ben országbíró lett, ostrom alá fogta; de Báthori Miklós annyira megvetette Erdély fejedelmének hadi működését, hogy Szirmay Lajosnak a vár kapitányának éppen akkor tartott lakodalmi mulatságát sem hagyatta félben. A miről maga Szirmay Lajos ezt jegyezte fel: „Lagzimat tartottam akkor Body Borka asszonynyal, néhai csanádi püspök és beregzázi plébános hugával; keményen ittunk, mint a perényi törökök és tánczoltunk; kegyelmes uram (Báthori Miklós) mindenkor biztatván engemet: *Szirmay Lajos elől jár, Erdély hadd víjjon bár*, melyre én is egyszeribe felelek: *magyar magyart rontja kár, bár több esze volna már*.” Hozzá jegyezte azt is Szirmay Lajos, hogy Báthori Miklósnak ez a rögtönzött jelenet annyira megtetszett, hogy azt az ostromló János Zsigmondnak megizente; Szirmayt pedig a szárazberki részjószággal ajándékozta meg.²⁾

Mint említettük Mihály úr 1571-ben már nem élt; 1570. évben kelt végrendeletében³⁾ írva hagyta ugyan, hogy „Bécsbe hová járt,” és pedig valószínűleg Báthori Miklóssal, de élettörténetére vonatkozó egyéb adataink nincsenek.

¹⁾ *Függelék* LVI. sz. a.

²⁾ *Szirmay*, Szatmár tört. II. 69. l.

³⁾ *Függelék* LI. sz. a.

Azt tudjuk még, hogy másodszor is nősült, második neje Rédei Ágota volt, a Rédei László leánya, kit mint már Czompor Gergely özvegyét élemedettebb korában vett nőül.¹⁾ Rédei Ágota a varaszdói birtokból kapott hozományt,²⁾ míg neki két telket Berczelen, tizet pedig Besenyőn (Hevesben) kötött le férje hitbérül.

Első neje Spáczai Dorottya abból az okból, hogy nővére Erzsébet, Vetési Antalné 1543-ban leszármazó örökösök nélkül elhalt, igényelte annak hagyatékát, mint a mely törvénynél fogva őt illeti, Vetési Antaltól, s midőn ez azt nem akarta kezéből kibocsátani, Báthori András országbíróhoz fordult, a ki 1554-ben a váradi káptalan közbenjöttével felhívta a Teremen lakó Vetési Antalt, hogy a kérdéses javakat és pedig 12 darab drágakövekkel ékitett gyűrűt, 4 ezüst, aranyozott, 1 dióból való, cyphus (egyiptomi füstölő) módra készített ezüsttel körülvont kupát, 6 ezüst serleget, egy nagy ezüst mosdótálat, 22 ezüst kanalat, ezüstözött aranyos női övet, aranyban 200, más pénzben 1000 forintot, négy ekényi földhöz való negyvennyolcz igás ökröt, 600 juhott, 6 szekeret, négy kocsit és több női ruhaneműeket és más tárgyakat összesen 2000 frt értékben, Bessenyei Mihályné Spáczay Dorottyának adja ki, vagy az arra kitűzött határidőben a visszatartásnak okát adja.³⁾

Spáczay Dorottya azonban Vetési Antallal, habár férje az országbírónak kedvelt embere volt, nem boldogulhatott, mert mint látni fogjuk, az ekként keletkezett peres kérdés még halála után is mególdatlanul volt.

Mihályunknak három leánya: Krisztina, Anna, Borbála, és négy fia: György, Mátyás, István és Mihály maradt, kik közül tudjuk, hogy Krisztina, Anna, György Mátyás és István Spáczay Dorottyától származott.

II. Mihály leányai példás nevelésben részesülhettek, az ecsedi vár sűrű látogatottsága, hol előkelő családok sarjadékai gyakorta megfordultak és huza-

¹⁾ *Komáromy*, Turul. I. évf. 128. l.

²⁾ E jogon került a Bessenyei családhoz a *Függelék* XVI. sz. a. levő oklevél.

³⁾ *Függelék*, LVI. sz. a.

mosabban is tartózkodtak, elég jó alkalom volt arra, hogy a várnagy leányai szembe tűnjenek. Csakhamar egymásután jelentkeztek is a vőlegények. Így Krisztinát a várúr rokona Szaniszlófi Báthory Imre vezette oltárhöz, Annával Dengelegi János lakodalmazott, a legkisebbik leányt Borbálát elébb Polyák János bucsesdi birtokos, később Toldalagi Balázs nevezte hitvestársának.¹⁾

A fiúk közül hárommal a hadi pályán találkozunk. Vegyük őket sorba.

II. György valószínűség szerint Eger várában, a török időkben egyik kiváló végházban nőtt fel, mely (hogy egy fiatal tudósunk szép kifejezésével éljek) miként Balassa Bálint lelkes költeményei is bizonyítják, a környékbeli előkelő családok fiainak „tanuló iskolája“ volt.²⁾ Itt tartották aztán őt, mint szomszéd besenyői birtokost közelebbi érdekei, mert ámbár láttuk, hogy Besenyő akkor, midőn két király uralkodása alatt a nemzet két nagy pártra szakadt, Borjas Istvánnak adományoztatott, azonban ennek daczára Besenyőt visszaszerezni és újból birtokába venni Györgyünknek sikerült.

Már mint tekintélyes embert látjuk 1578-ban Egerben, midőn Melleg Boldizsár csanádi püspök és Recsky György a hevesi alispán társaságában Csetneky László adósági ügye elintézésében részt vesz.³⁾ 1580. ápril 19-én Erneszt főherczeg Báthory Annától, dupliczai Horváth Boldizsár nejétől származott árvafiuk, Menyhért és János részére őt és Káthay Ferenczet, mint rokont, rendelte gondnokul, megfosztván az elébbi gondnokot, Dóczy Kelement e tisztétől, minthogy az árvák javait vesztegette, illetőleg, míg azok atyja Horváth Boldizsár Tóthországban tartózkodott, azoknak pestmegyei Almás és Kóka helységeit több egri vitéz, névszerint Ghimesi Ferencz, Vitéz Demeter és Filep, ezeknek halálok után pedig Zéchy András, Tibolth Ambrus, Fodo-

¹⁾ Polyák János erdélyi volt; birtokán Bucseden Balassy János és Bessenyei István egyeznek 1598. *Orsz. Utár*. Gyulafehérvári kápt. Misc. cista 2. fasc. 6. Nro. 48.

²⁾ *Komáromy A.* Turul, I. évf. 129. I.

³⁾ *Károlyi okl.* III. 411. I.

róczi György, Pásztói György és Nádasdi János által elfoglaltatni engedte.

1583-ban Györgyünk mint fogott (választott) bíró Bajoni Zsófiának Pásztói Jánostól született gyermekei közt a Pásztói jószágban osztályt tesz.¹⁾

E tekintélyét egyrészt családi összeköttetéseknek, (ott voltak ugyanis Egerben, hogy többeket ne említsünk, a Rédeiek, a Recskiek, kikkel Kátai ágon állott atyafiságban, ott Mosdóczi Péter, Egervár gondviselője, kinek felesége Rédei Katalina volt, aztán 1587-ben maga a főkapitány Rákóczy Zsigmond) de inkább személyes tulajdonainak köszönhető, melyek az akkori kor fiai szemében őt a végbeli vitézek példánya gyanánt tüntethették fel.

Nem üzött politikát, hanem ott volt, a hol törökverésre alkalma lehetett. Mint egri vitéz rendszerint Egerben tartózkodott, de nyoma van annak, hogy Csáktornyára is ellátogatott a Tahiakkal, Zrinyihez. Kereste a hírt, nevet személyes bátorságával, erre az eszközt nem válogatta; nem kimélte saját fáját sem, mert adat van reá, hogy Debreczenbe is be-bechapott.²⁾

A főszűlyt arra fektette, mint akkori vitéz társai legtöbbszörre, hogy mentül több zsákmányt és foglyot nyerjen, kik jó váltságdíjt adjanak.

Egerből folyton nyugtalanította a szolnoki és füleki törököt. A török defterek is megemlékeznek egy ily Szolnok elleni kicsapásáról, emlékezetül hagyván, hogy az „Egerből Szolnok ellen gonosz szándékkal vonuló Bese György lator cselebasinak Ramazán Ferhád esztergomi volt lovas ellent állott“ és ennek alapján vitézsége jutalmául Kisujszállást és több helységet 10800 akcese évi jövedelemmel timárba kapta.³⁾

Az egri őrségnek a szolnoki végek elleni eme kicsapásai az 1592. évben mind sűrűbbek lőnek, ezekben György úr nem csak maga vett élénk részt, hanem fiait Boldizsárt és Andrást magával vitte. Ő maga sze-

¹⁾ *Károlyi okltár.* III. 411. l.

²⁾ Taar István debreczeni polgár házának Bessenyei György által való felülása miatti panasz az erdélyi és magyarországi biztosok előtt tárgyalatott 1597. *Orsz. Uár.*

³⁾ *Velics-Kammerer.* Török defterek. I. 389. l.

rencsétlenül nem járt soha, de 1592-ben, egy ily összetűzés alkalmával, elfogták a törökök fiát, Boldizsárt.

Többen voltak már ekkor a szolnoki vár tömlőczében az egri várbeli őrség tagjai közül. Boldizsár úrfi a mögötte becsapódott vasajton belől ismerősök csoportja vette körül. Ott találta Zay Andrást, Bodó Istvánt, Bory Pált, Molnár Boldizsárt, Németh Jánost, Csoknyay Benedeket, Reimundus Relinger vallon vitézt és több másokat.¹⁾

A mennyire beletalálta nehéz helyzetébe magát Boldizsár úrfi, annyira felháborodott érzékeny veszteségén György úr. Meg kellett torolnia, hogy ennyire szíven találta a kontyos. Szemet szemért gondolta, és a közelebbi egyik kicsapásnál annyira is kedvezett neki a szerencse, hogy sikerült elfognia a szolnoki vajdának Ibrahimnak fiát *Hahult*.

Bessenyei György aláírása.

Megkezdődtek aztán a kicserélési tárgyalások. György úr attól tartott, noha a vajda fia volt kezeiben, hogy még ráadásul sarcot kell fizetnie. Úgy látszik másfelől a török urak akadályt gördítettek a kicserélés elé, legalább ez tűnik ki a vajdának eredetiben fennmaradt 1592. május 16. kelt leveléből,²⁾ melyben Bessenyei Györgyhez írja „én az kegyelmed hitlevelére is elbocsátanám egy ideig, de sok felől rágják fülemet, még hogy úgy is kibocsátom, neheztelnek reám az urak.” Bizonyára örültek rajta, hogy az őket

¹⁾ Bory Pál több társaival együtt, köztük Bessenyei Györggyel, jelen volt 1585-ben, Egerben, Balázsdeák István, Sárközy Mihály és Kövesdy Bertalannak Békésmegyében fekvő Győr és Berény helységek birtokába „hosszú kézzel” történt beigtatásán. *Turul* VI. 42. l. *Csoknyay* Benedekről pedig Szirmay írja: (*Szathmár tört.* II. 70. és 140. l.) hogy Báthory István hagyományából Ecseden és Dobon részjóságot kapott 1614-ben.

²⁾ *Függelék* LXI. sz. a.

sokszorosán háborgató félelmetes „cselebas” fia hatalmukba került.

A vajda ennek daczára kinyilvánítván, hogy ha két kővára volna is a fiúnak, a maga részéről fel nem üti sarczát, hanem „fő fejet szabadítson”, addig is „mig az Isten elhozza az óráját” György úr hitlevelére, 12 napi tartamra, kibocsátotta Boldizsár úrfit, erősen kikötve, hogy Egernél tovább ne menjen, mert „a rabság nem engedi.”

Haza ment tehát Boldizsár úrfi szüleihez, de csak azért, hogy azok fájdalmát növelje. A 12 nap elteltével visszatért, a mi bizonyos a szolnoki rabság szintén eredetiben meglevő 1592. évi július 24-én írott leveléből,¹⁾ mely szerint, minthogy a kicserélési akadályok még mindig fenforogtak, a fentebb említett szolnoki rabok, Zay András és társai értesítik György urat, hogy kezesek lettek Boldizsárért három hónapig, és rabtársuk Pelley János által az egri főkapitány kezébe küldötték, úgy, hogy „ez jövődő vasárnap, azaz július 26-án kezdetik el Boldizsárnak az napja.” „Az kegyelmed becsületesen írott hitlevelét megtartjuk az napig — írják tovább — úgy hogy az napra vagy ő maga Boldizsár személye szerint, vagy Halul itt bent leszen.”

Kérik egyszersmind György urat viszontszolgáltatásképen, hogy egy szegény megnyomorodott régi rab éjjel-nappal sir és könyörög, hogy egy némü-némü hitetlen rabért, Nagy Gáspárért kibocsátának, kit Debreczenben hallanak, hogy csavarog, s ki miatt Kis Lőrincz nagy nyomorúságban vagyon.

Ez alkalmat felhasználta Horváth János Szolnokban fogva tartott vitéz is, hogy a hazatérő Boldizsártól külön levelet intézzon György úrhoz megszabadíthatása iránt „melyben — György úrnak — módja vagyon.” Igéri Horváth, hogy miatta egy mákszemnyi kárt sem vall, hivatkozik Tahy István, Tahy Gábor urakra, kik — ha György úr Csáktornyára megy — s azok tör-

¹⁾ Függelék LXIII. sz. a.

ténet szerint ott lesznek Zrinyi urammal — az ő személye iránt bő felvilágosítást nyújthatnak. A többit elmondja Boldizsár szóval.¹⁾

Tehát Boldizsár úrfi másod ízben hagyta el a szolnoki tömlöczöt.

Még most sem véglegesen. A török húzta-halasztotta az ügy kiegyenlítését, míg letelt a három hónap, mely ideig a „szolnoki rabság” kezességet vállalt a fiúért.

Már 1592. évi november hó 11-én, tehát a három hónap letelte után kevéssel, a szolnoki vár tömlöczében találjuk ismét Boldizsár úrfit, honnan e napról keltezve atyjához, rabságából keserves levelet küldött,²⁾ kétségbeesetten kiáltván fel abban: „bár adta volna az én kegyelmes istenem, hogy soha vagy *Hahul*, vagy én ne születettünk volna ez világra.”

*György, monvato tal, fia v
Boldizsár György
Boldizsár Boldizsár*

Bessenyei Boldizsár aláírása.

György úr tehát mint becsületes magyar vitéz, pontosan megtartotta hitlevelét. Pedig atyai szívének, bármennyire elkérgesedett is az a hosszú harci élet folyása alatt, nagy kinjába kerülhetett Boldizsárt fogóságába visszavitetni, mert ez idő alatt másik fiát: Andrást is elfogta a török és ugyancsak Szolnok várába szállította.³⁾

Mit tehetett mást keservében a vén sas: kettőztetett erélylyel folytatta a szolnoki végek elleni kiutéseit; mert alig hihette többé, hogy két Bessenyei fiú

¹⁾ Függelék LXII. sz. a.

²⁾ U. o. LXIV. sz. a.

³⁾ U. o. LXVI. Egybevetve a szolnoki vajdáné alábbi levelének tartalmával, melyben B. György *fiai* rabságát keserüli.

levén a török kezében, az egy Halulért kiadja mind a kettőt, midőn biztatása daczára egyért sem akarta elfogadni.

A mennyire nehezen szívelte György úr gyermekeinek fogságban létét, annyira türelmetlenkedve várta *Ibrahim vajda neje*, Halul anyja, rab fiának szabadulását.

Anyai szívének gyöngéd nyiladozása árad felénk abból a levélből, melyet a fiáért sóvárgó török asszony mondott tollba a magyarúl tudó író deáknak s melyet egész terjedelmében nem tartok érdektelennek ide igtatni.

„Beesületes vitéz apám uram, szolgálatomat írom kgdnek, mint jó akarattal való apám uramnak.

Kivánom, hogy az Úr isten sokáig éltesse kegdet kis fiával Mihókkal, és az több rab fiaidot szabadítsa meg ő szent felsége hamar való napon és tisztességes módon.

Az te kegmed szolgáló leánya ennek előtte is irtam vala kegmednek egy levelet, kire csak választ sem tőn kegđ, sem írás, sem pedig izenet által, kinek mi legyen az oka, nem tudom. Én mit vétettem kegđnek? Ha az én vitéz urammal háborog, isten látja szívemet, éjjel-nappal bánkódom az ti kegtek háborúságán, sőt kegđ *rab fiának* rabságukat gyakor való könyhullatással keserűlem és táplálásokról még ez ideig gondot viseltem. Boldizsárt immár házunknál tartjuk, jóllehet bégnél még volt, titkon nem hagytam éhezni és az nemes bég, uram akarója ellen vitette volt tömlőczihez, ez okáért, mert tudta Boldizsár urammal való végezését, azért vitette volt tömlőczihez, de ott is mi rabunk volt, és most immár szemem előtt gondját viselem. Az mi én rajtam áll, kegđ se tartsa jobb állapotban szegény árva rabot, sőt te kegđ ne hagyja el kegđtől szakadt szerelmes rab fiaidat, mert sem az kegđ fia, sem az szegény rab Halul meg nem szabadúlhat, ha kegtek még nem engeszteli magatok között való haragot. *Alkudjék meg kegđ urammal*, hiszen az kegđ fia Boldizsár meg tudja szolgálni kegđnek vele való jótéteményit, az istenért is kérem kegđt, birjon kegđ az haraggal, mert csak kár, kegđnek ennékutána is azt kell cselekedni, az én vitéz urammal velem egyetemben kegđnek szolgálni akarunk, mint apánknek, nem jó embernek haragot üzni, balandó az idő. Kegđ írjon uramnak és előbbeli atyafiságunk ¹⁾ jó kezdetit bizonyítsa meg kegtek, szegény rabok is szabadúlhassanak, semmi haszon az ő nyomorúságokban. Szóval bővebben megérti kegđ az én jó akaratomat. Erről kegđtől választ várok.

Az Isten sok áldott esztendeig áldja és tartsa meg kegdet szerencsés jó egészségben és minden javaiban.

¹⁾ Ugy hiszem, csak keleti képes kifejezés.

Zolnokban, szent András nap előtt való szerdán, secundum vetus calendarium anno 1592.

Kdgd szolgáló leánya: *Ibrahim Wajdáné.*“

Midőn az íródeák e levelet bevégezte, utánna iratta még a szegény anyja:

„Valami pomagránát és narancsot is küldtem kegdnék és a szegény rabnak, azt sem tudom, megadták-e kegdnék, írja meg azt is.“¹⁾

Mint említők, Boldizsár úrfi atyjának keserves levelet irt a tömlöczből, melyet *Csoknyay* Benedek rabtársa vitt el György úrhoz 1592. évi november 11-én.

Úgy látszik, hogy e levél írása a Halul iránt aggodó Ibrahim vajdáné befolyásának eredménye volt s eszközül akart szolgálni arra, hogy György úrra hatást gyakoroljon, mert abban nemcsak kinos tömlöczben létét festi Boldizsár, hanem azt is megírja, hogy a bég kijelenté, miszerint „ha a bőrét arannyal megtöltenék is, de soha meg nem szabadúl, ha Halulnak holtá történik.“

Minthogy mindkét fiát nem tudta kicserélni, kénytelen volt György úr, úgy látszik, a vajdával utóljára is akként egyezkedni, hogy Halul és Boldizsár kölcsönösen kicseréltesse.

Szegény András még 1595-ben is a szolnoki tömlöczben volt; szabadulásának gátul szolgált atyjának a debreczeniekkel említett viszálykodása, mely oly fokra hágott már ekkor, hogy abba fiának Andrásnak „feje fájt belé.“ Ugyanis *Aracsay* Péter,²⁾ Szolnokban volt szintén a török rabságában, és onnan Eger vára főkapitányának kérésére, de a debreczeniek kezessége mellett a bég 8 napra kieresztette, azonban György úr Aracsayt a debreczeniek kezéből kivette, és nem őt magát, hanem helyette más török rabot óhajtott Szolnokba beküldeni. A bég azonban Aracsay miatt

¹⁾ Külezim: Böesöletes vitéz Beseney György uramnak, mint jó akarral való apámnak adassék. (Török gyűrűpecsét nyoma, szakadazott eredetije nálam.)

²⁾ Valószínűleg a szathmármegyei ez időben előkelő aracsai Arachay családból, mert itt találjuk alispánul 1597 és 1600. évekről Arachay Jánost. *Szirmay*. Szatmár tört. I. 128. l.

szorította a debreczenieket, másfelől az ott levő rabokból sem bocsátott addig egyet sem el, míg Aracsay be nem jön.

Minthogy a debreczeni főbíró *Duskás István*¹⁾ a bégnél személyesen megjelent és tudására adta az Aracsayval történeteket, mi volt természetesebb, mint hogy György úr fiát, a rabságában levő Andrást vezettette maga elé a bég s ez által óhajtott czélt érni abban, hogy Aracsay a neki adott határnap elteltével Szolnokba visszatérjen, vagy váltságdíját lefizesse.

Könyörgő levelet irt tehát 1595. május 10-én atyjához András úrfi,²⁾ melyben részletesen elmondván Aracsay Péter dolgát, kéri atyját, hogy „az istenért, mennél hamarébb lehet, küldje be Aracsayt, ne nyomorogjanak tovább miatta.“ Jellemző a szegény fiúra, hogy rabságából ez alkalommal kedveskedett „asszonyanyjának valami kevés riskásával“, akkori nagy újsággal. Fiának e levele folytán György úr minden bizonynyal beküldötte Aracsayt Szolnokba, mert különben nem maradt volna fent közte és a szolnoki törökök között olyan jó viszony, milyenre hagy következtetni, alig egy hónappal később Ludfi szolnoki vajdának hozzá irt ezen levele:

Minden hozzám illendő böczületes dolgokba magam ajánlását írom, mint nekem vitézlő barátomnak, apámnak.

Megadták énnekem az kegyelmed levelét, melyben megérttem kegyelmednek minden hozzánk való jó akaratját, és kegyelmednek tülünk való kívánsága az volna, hogy az kegyelmed fiáért Andrásért az Béknek ő nagyságának könyörgenék mind az kapitán uram ő nga barátságaért, mind az kgdért, sanczában (*sarcz*) leszállitana. Azért az isten is jól lát és tud, hogy én az kegyelmed fiáért mindenképen menyet (*menyit*) törekedtem, azért im most az Bék ő nga, mind az kapitán uram barátságaért, mind az kegyelmedeért, és mind az mi esedezésünkért harmadfélezer forintba szállítaték. Az miért, hogy akar az kapitán uram ő nga, akar kegyelmed az kezesek dolgában felettébb törekedett, mostan az kegyelmed fiát az gyöngyösiék el nem vihetik, mert valami kevés betegsége lőn, hanem mihelyt megkenyebedik (*megkönyyebedik*) hát minyarást az gyöngyösiék kezébe adjuk és kiküldjük

¹⁾ Duskás István már 1584-ben debreczeni tanácsbeli volt. *Szücs. Debr. Tört.* 212. l.

²⁾ *Függelék* LXVI. sz. alatt.

kegyelmednek. Kegyelmed egyéb dolgokból is, valamiből megtalál, szolgálattal leszök. Isten éltesse kegyelmedet az vitézekkel öszve. Datum ex arce Zolnok. 6 die Junii anno domini (*így*) 1595.

Ludfi Vajda,

kegyelmed jó akaró barátja.¹⁾

Kiszabadúlt-e rabságából aztán András úrfi? nincs reá adatunk, valószínű azonban, hogy nem; mert a harmadfél ezer forintban megszabott váltságösszeg az akkori viszonyok között oly magas volt, hogy azt György úr megfizetni aligha volt képes.

Ez időben György úr a történeti nevezetességű *Ungnád*-féle házban lakott; de e miatt az a kellemetlenség érte, hogy az egri volt főkapitány hátrahagyott özvegye Losonczy Anna most már Forgách Simonné 1591-ben Heves és Külső Szolnok alispánja Széký Pál és bírótársai előtt perbe fogta Pasztohy Gergely és Bodi Menyhérttel úgy sógornőjével Ketzer Zsuzsánnával egyetemben a miatt, hogy az ő Eger városában levő kőházát és nemesi curiáját erőszakkal elfoglalták.²⁾

E per nemcsak a felperes kiváló történeti személyiségénél, de annál fogva is érdekes, mert adatokat nyújt Eger helytörténetéhez s az egri végbeli élet eddig nem ismert mozzanatát tárja fel.

Az említett ház a periratok szerint a Szt.-Miklós utcájában, a hasonnevű szentről nevezett, lerombolt kolostor helyén építettett Ungnád Kristóf által Losonczy Anna atyai örökségéből.

A perben felperest Losonczy Annát Bácsmegyei Balázs deák képviselte, míg alperesekért Meleticz György ügyvéd jelent meg, a ki védelmül előterjesztette, hogy erőszakos elfoglalás egyáltalán fent nem forog, hanem Ungnád Kristóf mint egri főkapitány eme tisztsége alatt az egri őrség zsoldját nem levén képes fizetni, erre a végre Ketzer Zsuzsánnától özv. csoltói

¹⁾ *Kivül.* En tisztelendő uramnak apámnak Bessenyeý Györgynek adasék hívséggel kezébe. *Más egykorú kézzel:* Ludfi vajda levele és Haszman bék menedéki. Eredetije nálam. Valószínűleg ugyanegy személy ez a Ludfi vajda azzal a Ludfi ágával, ki 1597-ben Lorántfi Mihály ónodi kapitány rabja. Magy. Tört. Tár. VII. 15—23. l.

²⁾ Eredetije nálam.

Basó Mihálynétól¹⁾ 500 frtot vett fel kölcsön s ennek biztosítására lekötötte a kir. kincstárra néző Sajó-Hidvég helységet, mely annakelőtte Basó Mihálynak és nejének Ketzer Zsuzsánnának ezer frtban inscribálva volt; Pasztohy Gergelytől pedig hasonlólag az egri örökség zsoldjának kifizetésére 1300 frtot kölcsönzött, és emez összegre zálogul adta a kir. kincstárnak Békés vármegyében fekvő *Szénás* nevű birtokát, mindkét birtokot azonban oly feltétellel, hogyha azoknak békés birtoklásában háborgattatnának: jogosítva legyenek Ungnád Kristófnak bárhol fekvő javaiból hasonlóértékeket elfoglalni.

A védelem felmutatta az erre vonatkozó okiratokat, valamint azt is bizonyította, hogy békésen nem bírhatták a zálogba adott javakat, mert az ellen Báthori István országbíró tiltakozott.

Losonczy Anna részéről ellenvetett, hogy az ügy ilyen állásában is az ő atyai örökségéből épített házat nem volt jogosítva alperesek egyike sem elfoglalni.

A bíróság ez érvelésnek nem adott helyet, és Losonczy Annát keresetével elutasította.

György urat Eger várának 1596-ki ostroma még ott találta. Az ostrom leírásával e helyen nem foglalkozhatván, csak a vár feladására vonatkozó és Besse nyey György személyével kapcsolatban levő adatokat emeljük ki. A várban — a történetírók egyező értelme szerint — ez ostrom alatt több vallon és német volt, mint magyar. Ezeknek is nagyobb része az alsó vár megvételekor elveszé.²⁾ „Az idegen nemzet megrettene az várban — írja Illésházy — és pártot ütének, rá-támadván kapitányokra; szót adának az törököknek, kapitányok akaratja nélkül, hogy hitre ők a várat meg-

¹⁾ Minthogy *Nagy Iván* előtt nem ismeretes a csoltói Basó család eme tagja, felemlitem, hogy ennek a Basó Mihálynak Ketzer Zsuzsannával nemi-zett leánya Sára, Szokoly Péter neje volt, a ki leányait Annát és Katalint, valamint néhai Basó Farkas és neje Bay Annának, Farkas nevű gyermekét Fejérvöly István nyitrai püspök és kir. helytartó előtt 1595-ben bemutatván, az bizonyítványt adott arról, hogy a nevezett Anna 9, Katalin 7 és Farkas egy és fél éves. (Eredetije nálam.)

²⁾ *Illésházy* feljegyzései 30, 31. l.

adják.“ A lázongást Nyári és Terskó parancsnokok nem tudták elfojtani, hiába léptek fel erélyesen, majd fogták esdeklésre a dolgot: a lázongás mind nagyobb mérvet öltött; s átragadt a magyarokra is, kik közül Balog Mihály a vár falába tört résre lépven, az ellenséggel alkudozni kezdett. A török a fal alá gyűlt és a szultán és pasák nevében ígérte a podgyászszal való elvonulást. A lázongó őrség ekkor, parancsnokai mellőzésével, Kerskát a cseh hadnagyot, és Bessenyei György hadnagyot két káptalani pappal, Paczona Márton és Gyöngyösi Mátéval kiküldé a török császárhoz, hogy a feladás iránt szerződjenek. Ezeknek rögtön aranyos, a szultán aláírásával ellátott hitlevél adott, s a török a várat elfoglalta, s a hitlevél ellenére Nyáry Pált, Bárczay Jánost és egyéb főnépeket fogva vivé el; a vallonokat, németeket inkább levágatá, a magyarokat nem öleté, inkább rabbá tevé.

Bessenyei György azonban még a táborból menekült.¹⁾

György urat, Szamosközy akként tünteti föl, mint a ki egyik oka volt az őrség lázadásának.

Ez ítéletnek értéke, a többi egykorú írók feljegyzései alapján²⁾ csak is arra szállítható le, hogy György úr akkor, midőn az őrség túlnyomó része az „*idegen nemzet*“ teljességgel megtagadta az engedelmességet, belátva a további védelem lehetetlenségét, kénytelen-kelletlen beleegyezett a vár feladásába, s a törökkel való alkuvásnál a szerepet valószínűleg azért vállalta el, hogy a török előtt jól ismert személye az alku megkötésénél nyomatékkul szolgáljon. Vagy talán szíve legmélyén egy húr rezdült meg a szolnoki tömlöczben nyomorgó András fia iránt?

Eger eleste után szabolcsmegyei birtokára Berczelre vonult a vén vitéz s ott élte le agg napjait. Valószínű, hogy egyik hathatós előmozdítója volt annak, hogy Berczelen a reformáció meggyökeresedjék, melyet György úr Egerben tartózkodása alatt szívott

¹⁾ *Illésházy* id. m. Istvánfi XXX. 696. l.

²⁾ Id. munkák és *Sepsi Laczkó Máté* krónikája.

be, a hol épen az *Ungnád*-féle házban, a hol ő lakott, tehát bizonyára egyetértésével, még 1580-ban az egri bírák és lakosok összeseregelve, azután rárohantak, miként egykorú forrásban írva találjuk, Szt.-Mihály templomára a kanonokokat imádkozásukban megzavarták, a képeket leszedték s a reform. predikátorokat bevitették, predikációkat tartattak, mondván, hogy végre akarják azt hajtani, mit magokban régen eltökéllettek.

1597-ben megosztozott testvérével Mihálylyal az addig osztatlanul volt atyai és anyai birtokon Zokoly Miklós és Herczeg Ferencz előtt,¹⁾ mely osztályt Báthory István országbíró 1599-ben megerősített.²⁾

Úgy látszik György úr amennyire módjában állott, Egerben való tartózkodása alatt sem hanyagolta el gazdasági ügyeit.

Haszonbérlete a pálósok patakujhelyi monostorának ecseki és kenderesi birtokait,³⁾ megszerezte ébeni Pohárnok Miklós pilisi és berczeli birtokrészét Mosdóczi Pétertől, kinek azt a török rabságba esett Pohárnok Miklós eladta oly feltétellel, hogy a kialkudott vételárból 400 frtig a töröknek nyest bőroket és posztókat tartozott adni.

Berczelen gazdálkodással és a mi zajhoz szokott lényétől el nem maradhatott; perlekedéssel töltötte idejét. Perelte rokonait, mert per tárgyra, mint az akkori nemes emberek legtöbbje, bőven akadt; pereit közül csak azt említem, melyet még anyja kezdett, és annak halála után a Vetésiek ellen György úr folytatott anyai nagynénje ingóságai kiadása iránt.⁴⁾

Nem sokáig élvezhette a visszavonultság nyugodalmát, 1600-ban már haláláról értesít Paczoth Ferencz szabolcsi alispán.

Jellemző, hogy halála után hagyatékában egy török rab találtatott, valami szegény szabó.

Háromszor nősült, első neje Rákóczy Katalin, második Ketzor Borbála, harmadik Dengelegi Anna volt. Utolsó nejét 1588. év után vehette el, mert 1588

¹⁾ Függelék LXVII. sz. a.

²⁾ Orsz. tár. 4—5007.

³⁾ Függelék LV. sz. a.

⁴⁾ U. o. LVI. sz. a.

évben még neje Ketzer Borbála volt,¹⁾ kinek Berczelen és Pilisen levő részbirtokait 2000 forintban beíratta. A Ketzer család azon ága, melyből második neje származott, minden valószínűség szerint hevesmegyei volt, annyiban, hogy *Farnoson* székelhetett, mert 1467-ben, midőn Bessenyei Mihály alnádor, új adomány czímén *Sev* birtokába bevezettetett, a jelen volt szomszédok közt *Farnosi Ketzer Antal* is előfordul.²⁾

Ketzer Borbála atyját nem ismerjük, de alighanem az a *Ketzer Ambrus* volt, ki 1542 évről *Bocskai Kata* férjéül említették,³⁾ mert hiteles adatból tudjuk,⁴⁾ hogy Borbálánknak anyja *Bocskai* Gergely leánya volt: *Anna*; és minthogy más *Bocskai* leány a Ketzer család nemzedékrendén nem fordul elő, az időre nézve pedig Ketzer Ambrustól való származása ellen sem támadhat kétely: valószínű, hogy *Ketzer* Ambrus neje keresztnevében tévedés forog fent, és az nem *Bocskay Kata*, hanem *Bocskay Anna* volt.

Borbálánk egyik nővére volt Zsuzsánna, csoltói Basó Mihály özvegye, kivel már fentebb találkoztunk, és a ki később Monaky Jánoshoz ment férjhez,⁵⁾ második nővére Dorottya, előbb Buttkay Györgyné, azután Rákóczy Ferenczné, a kinek testvére volt Rákóczy Zsigmond 1587-ben egri főkapitány, később erdélyi fejedelem.

1588-ban találkozunk utoljára György úr második nejével Ketzer Borbálával, midőn említett nővérei és más rokonai közt per van folyamatban, anyai nagyapja Bocskay Gergelynek, Gálszécs, Bocskó, Chabooz, Albyn, Kohan, Gerenda, Zebegnyő, Chernyen, Zarnoka, Dargó, Visnyó, Luka, Agócz és Zomothor, úgy Kövesd vára és az ehhez tartozó több zemplénmegyei helységei iránt.

¹⁾ *Eszterg. kápt.* Lib. 4. fol. 161.

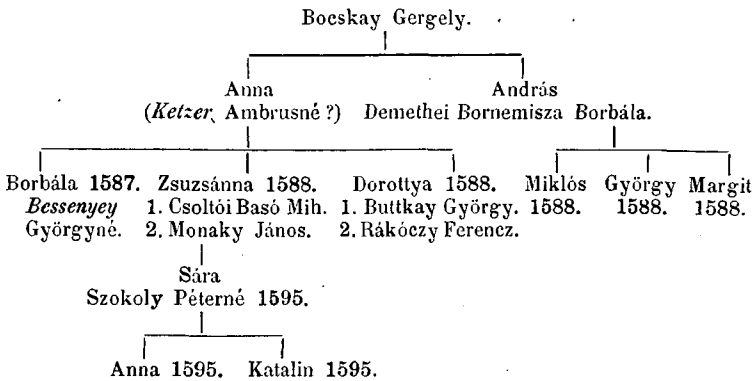
²⁾ *Orsz. Utár.* Bessenyei féle per.

³⁾ *Nagy Iván*: VI. 146. l.

⁴⁾ *Függelék* LIX. sz. a.

⁵⁾ Monaky János nejéül *Nagy Iván*. (II. 130. l.) Ilonát, a Bocskay Miklós leányát teszi.

A Bocskay-Ketzerféle összeköttetését György úrnak bővebben megvilágosítja e tábla:

Említett gyermekein kívül György úr ágazatát a nemzedékrend tünteti elő.

István, a György úr testvére, a Báthoryak oldalához állott, kikkel nénje Krisztina, Szaniszlófi Báthory Imréné után, atyafiságban volt. Szolgálatát már Báthory István alatt kezdte, a mit tanúsít az, hogy ez által nagykágyai birtokában¹⁾ Varsón 1582. okt. 20. kelt adománylevéllel megerősítettett. Oláh-Csesztvét, és a kutyfalvai részbirtokot hűséges szolgálatiért kapta.

Báthory Endre alatt, midőn Mihály vajda Erdélybe lopózkodott, szintén a fejedelem oldala mellett találjuk Bessenyey Istvánt, ekkor már mint kipróbált tekintélyes egyénre a nagyszebeni csatánál (1599. okt. 28.) a harmadik hadtest — a tartalék — vezénylete bízott, Mindszenti Benedekkel és több társaival.²⁾

Mikor pedig Mihály vajda Moldovába ment volt és Szamosközy szerint „az fü-fü nemesek közül harminczat Havasalföldébe küldött az okáért, hogyha Moldovába valami gonosz szerencse találná: ott az nemesség zálog volna neki“,³⁾ a harmincz főnemes között Bessenyey István is ott volt.

¹⁾ Bessenyey Mihály, István atyja már 1552-ben bir 5 telket Nagy-Kágyán, Biharban. *Bielek*: Majores Hung.

²⁾ *Szamosközy és Szádeczky*: Mihály vajda 61. l.

³⁾ *Szamosközy*. IV. 117. l.

Öt hónap múlva megszabadulván Mihály vajda keze alól, ismét Báthory Endréhez csatlakozva, részt vett az 1600. sept. 18-án vívott miriszlói döntő ütközetben, valószínűleg ismét mint valamelyik hadtest vezénylője.

Az egykorú írók feljegyezték, mily vitézül harczoltak az erdélyiek. „A mint Mihály vajda lőtette az magyarokat, úgy állottak, mint az kőszikla, hogy csak nézni is szörnyű dolog volt,” írja Szamosközy. „De kevés kárt tett a vajda a lövéssel — veszi át a szót Enyedi Pál krónikás. — Egy főembernek Bessenyey Istvánnak az fejét találák taraczkkal — meghala.“

Sirját nem jelöli emlék, de épen minthogy a miriszlói hős személy-ugyanazonossága kérdésessé tétett: emlék legyen e néhány sor fölötte. A Bercsényi család történetének kitűnő írója ugyanis valószínűnek mondja,¹⁾ hogy az Enyedi Pál említett adata nem Bessenyey Istvánra vonatkozik s a két név sajtó- vagy tollhibából felcseréltetett. A felcserélést kizártnak kell tartanunk az által, mert más egykorú történetíró: Szamosközy két ízben is szerepelteti Mihály vajda idejében — mint láttuk — Bessenyey Istvánt mindenütt határozottan Bessenyeynek írva, ellenben Bercsényi István Mihály vajda idejéből Szamosközy által egyszer sem említetik. Bizonyos tehát, hogy az Enyedi Pál Bessenyey Istvánja, és a Szamosközy által említett Bessenyey István ugyanazon személy s a két kézből jövő feljegyzés egymást egészíti ki. De erősíti ezt Apor Péter versezete is az *Istvánokról*:

„Lengyel király vala a Báthori István,
Báthori Andrással holt meg Apor István,
Miriszlónál veszett Bessenyey István,
Székely Mojzessel pedig Beeski István.²⁾”

Minthogy Bessenyey Istvánnak mint említém Erdélyben *Kutyfalván* is volt részbirtoka, minthogy *Bercsényi* István *Kutfalván* bírt és lakott: a további té-

¹⁾ *Thaly*: Bercsényi család. I. 36. l.

²⁾ *Syntagma et syllabus mortuorum ante aetatem meam* című kézirat Dr. Szádeczky Lajosnál.

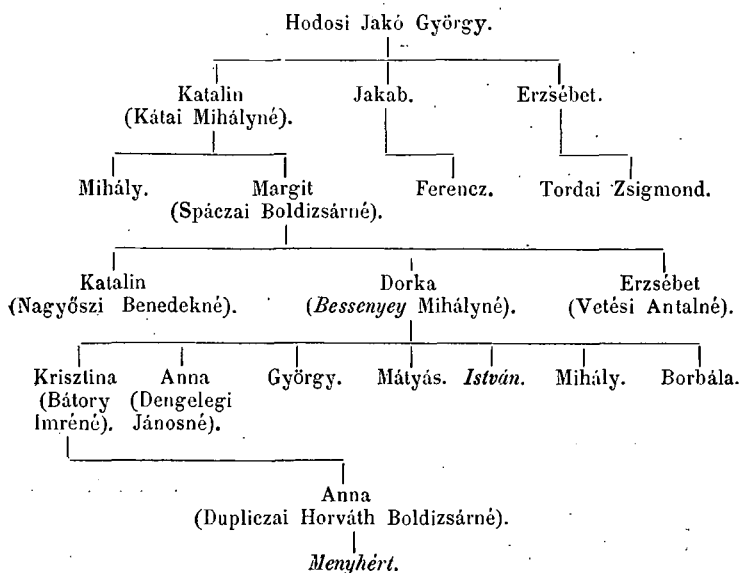
védek elkerülése végett arra is reá kell mutatnom, hogy Kutyfalva nem torzítás -Kutfalva névből mint Thaly állítja,¹⁾ hanem két külön helység, Kutyfalva van Alsó-Fehérmegyében a marosujvári járásban, Kutfalva pedig ugyancsak Alsó-Fehérmegyében, de a kisenyedi járásban.²⁾

Visszatérve Bessenyei Istvánra, mielőtt a nagy Báthory István megerősítette vala nagykágyai birtokában, e miatt szegénynek sok baja volt. El akarták tőle perelni Horvát Menyhért és Nagyőrszi Klára, gerlei Abránfi István özvegye.

Az ezek részére 1580. évi május 1-én kivett tanúvallomásokból nem érdektelen megemlítenem, hogy ekkor a bizonyítandó kérdés a körül forgott, volt-e Verbőczy Istvánnak és Tordai Györgynek Bihar vármegyében Nagykágyán valaha birtokuk csak egy óráig is.³⁾

A kihallgatott 30 tanú átaljában azt vallotta, hogy Verbőczy Istvánt magát, valamint gyermekeit Imrét és

- ¹⁾ Thalynál idézett helyen.
²⁾ Lipszky. Repert.
³⁾ A felperesek és Bessenyei István közti rokonsági fokot mutatja e tábla :

Orsolyát, mind Tordai Györgyöt jól ismerték, de ezek Nagykágyán nem bírtak soha. Spáczay Menyhért tanú vallomásában közérdekű, hogy emlékezett arról, miszerint Czibak Imre, Péter pappal vette meg Gyulát; egy másik tanú pedig azt érintette meg, hogy Pázmán Péter (a bibornok nagyapja) Nagykágyán halt meg.

Bessenyei István neje Possa Erzsébet¹⁾ volt; csak egy leány származott e házasságból: Krisztina, ki Balassy Ferencz tanácsúr fiához, ifj. Balassy Ferenczhez, Udvarhelyszék kapitányához ment férjhez. 1619-ben már nem élt. És minthogy fia legifjabb Balassy Ferencz is meghalt: Oláh-Csesztve és Kutyfalva apáról származott birtokai elidegenítése ellen az oldalsági rokónok a gyulafehérvári káptalan előtt tiltakoztak.²⁾

A harmadik testvér, ki a hadi pályát választá: III. Mihály volt. Ő az ecsedi Báthoryak szárnyai alatt nőtt fel. Atyja halála után vette át valószínűleg annak tisztségét az ecsedi várnagyságot. 1591-ben mint a Báthory István cserepi várának prefectusát találjuk, de már kevéssel később, úgy a következő évben (1592) Egerben van, hol egyik tanú Nyáry Mihály, a Nyáry Pál fia végrendelkezésénél.³⁾ 1596-ban újból Cserép vára védelmét bizta reá Báthory, de azt Eger elestével kénytelen volt Mihály úr odahagyni.⁴⁾

Báthory István különösen kedvelte; tanúsítja nemcsak az a levele, melyet 1591-ben hozzá irt Egerbe, s melyben atyafiságos szeretettel vigasztalja azon, közelebbről meg nem jelölt, bántalomért, mely az egri vár főkapitánya részéről Mihályunkat érte, hanem azok az adományok is, melyekkel kitüntette.

1598-ban inscribálta neki Szabolcsmegyében egész Vencsellőt, majd Timár helységet 2 ezer forintban.⁵⁾

¹⁾ *Torma József* geneal. szerint neje volt Sarmasági Mária. Lehetőség, hogy ez második neje volt.

²⁾ Gyulafehérvári kápt. Prot. Joann. Debreczeni fol. 293, 295. l.

³⁾ *Száradok*. 1870. 486. l.

⁴⁾ *Istvánfi*.

⁵⁾ *Függelék* LXVIII. sz. a.

Személyes vonzalmát az is tanúsítja, hogy megajándékozta egy szép mivű, tojás alakú, tömör ezüst serleggel, mely még III. Mihály unokái előtt is nagy becsben tartatott és el nem idegeníthetőnek jelentetett ki az osztály alkalmával.¹⁾

Báthory Gábor szintén elismerte érdemeit, melyeket mint az *ecsedí várbeli lovasság vezére* szerzett; 1608-ban Rakamaz helységet adta neki; de ennek békés birtokába nem léphetett, mert Thurzó György azon czímen, hogy az a tokaji vár tartozékát képezi, és mint ilyen onnan el nem szakítható, a beigtatásánál ellenmondott.²⁾

Különben III. Mihály szerző ember volt; Spáczay Ferencztől, ki Olgyay György vérdíja megfizetésében marasztaltatván, szorúlt helyzetben volt, 1589-ben a hevesmegyei Zsadány helység negyed részét megszerezte, s így az egész Zsadánynak birtokosává levén, ősi birtokát szépen kikerekítette, a mi által pótolta azt a nagy veszteséget, hogy a török beütése óta csanádmegyei birtokait épen nem, vagy nagyon jelentéktelen részben hasznosíthatta.³⁾

III. Mihály neje Wesselényi Katalin volt, a Wesselényi Farkas és Segnei Dorka leánya, ki a Wesselényi családnak nevetadó nógrádmegyei *Veselény* pusztát apai ágról, anyairól pedig örökölte a sárosmegyei budaméri curiát és hozzá tartozó telkeket.⁴⁾

III. Mihály már 1610-ben nem élt.

Fitestvére volt még Mátyás, kiről csak annyit tu-

¹⁾ *Orsz. Utár.* Bessenyei-féle per.

²⁾ *U. o.* N. R. A. fasc. 916.

³⁾ *Függelék* LX. sz. a. Zsadányt a Bessenyei család a XVII. század végeig bírta. 1698-ban adta el Bessenyei Zsigmond, Rákóczy későbbi ezredese, Cselőháza egész pusztával együtt *Almás* Jánosnak és neje Deák Juditnak, valamint *Mihály* Pál deáknak „Császár és koronás királyunk ő Felsége magyar rendén levő vitézek egyik Colonellusának“ és neje Almási Agnesnek „3000 magyar forintokért“. Emc vétel folytán képezte aztán a vett birtok az Almási családnak *zsadányi* előnevét. *Orsz. Utár.* 4—348; és *egri kápt. Z.* jkőnyv 1390. I. 202. sz.

⁴⁾ *Nagy Iván.* XII. k. 159. l. Volt még Katalinnak egy húga is: *Sára*, kívül a Wesselényi családra bővül, mert Deák Farkas nem ismerte. Lásd W. család őseiről cz. értekezését.

dunk, hogy leánya Dorottya Ibrányi Pálnál volt férjénél, és vejével kölcsönös túlélés esetére 1594-ben végrendelkezett.¹⁾

Vejét ő élte túl, s az említett végrendelet következtében Ibrányi Ferencz és közöttte támadt egyenlenségeket Szabolcsmegye alispánja Vay Péter és Dengeleghy Miklós 1594-ben akként intézték el, hogy Bessenyei Mátyás a neki hagyottakból átad Ibrányi Ferencznek tíz tehenet, 2 kanczalovat, az eszlári és löki, a jánosí és ibrányi vetést, egy viselet szablyát, egy kocsit, egy pánczélt, a szakállosokat, egy hosszú pusztát; ellenben minden ezeken kívül találtató marhák, disznók, vetések, asztagok, tehenek, juhok, ökrök, ménes, ezüst, arany, készpénz, fehér ruhák, öltözetek, *rab, daru, pávák*, bor, tál, tányér, vas és rézeszközök, Bessenyei Mátyáséi legyenek.²⁾

Visszatérve III. Mihály ágára, egy leánya Anna, és két fia: Boldizsár és János maradt.

Az özvegy Wesselényi Katával még kétszer találkozunk; 1610. április 30-án a leleszi káptalan előtt, hol magával vivén fiát, Boldizsárt, bizonyíttatni kérte, hogy az 11 éves legyen; és ugyanazon év folyamán, midőn zemplénmegyei zombori hegyen a csajkavölgyben levő szőlőjét eladta Nánásy Györgynek. 1614-ben már nem élhetett, mert ekkor fiának, II. Boldizsárnak gondnoka id. Dengeleghi Miklós volt.³⁾

A két fiú Kolozsvárott tanult, innen írnak nényökhöz Annához, Weér Györgynéhez, 1613. szept. 7-én, hogy „a kapitányság jövedelméből 2 övet küldjön nekik, valamint némely keszkenők is kívántatnának.”⁴⁾

Ez adatot azért említem fel, mert ennek az Anná-

¹⁾ *Egri kápt. Utár.* Prot. A. B. Nro. 89. fol. 107.

²⁾ *Nemz. Muz. Ibrányi Utár.* Ibrányi Ferencz a János fia volt, Miklós unokája.

³⁾ *Orsz. Utár.* N. R. A. 1706. Nr. 8. Minden valószínűség szerint ez a Dengelegi Miklós az, a ki 1605-ben, Szatmár vára megvételekor a várban volt, és később Bocskai tanácsosa lett. *M. Tört. Tár.* XXII. 269. l.

⁴⁾ *Függelék* LXXV. sz. a.

nak volt a leánya Weér Judit, ki a nagy Teleki Mihály felesége lett.¹⁾

II. Boldizsár társadalmi állásáról, habár fiához V. Mihályhoz írt leveleiből értesülünk arról, hogy az „1651. telet Bécsben töltötte sok haszontalan heverésben, mulatásban“²⁾ s emez adatból az látszik is, hogy valószínűleg közügyekben kellett ez alkalommal fáradoznia, bővebb megvilágosítás nélkül, sem szerepléséről nem szólhatunk, csakis birtokviszonyaira nézve említjük fel, hogy gyámja Dengeleghi Miklós 1615-ben a Rákamaz iránt gr. Thúrzó Györggyel — ki mint láttuk, III. Mihály beigtatásának ellent mondott, — peregyezséget kötött a leleszi káptalan előtt, mely szerint Thurzó 1500 frtot lefizetvén, ő a további perlekedéstől elállott.³⁾

Vencsellő és Timár birtoklását illetőleg Segesváron 1625. mártius hó 3-án kelt levelével⁴⁾ igazolásra szólította fel Boldizsárunkat *Bethlen Gábor* fejedelem: „mivel ecsedi Házunkból sok rendbeli jószágok idegenítettnek el, kik miatt az Háznak nem kevés fogyatkozási következnek, akarnám ebbeli fogyatkozásokat remediálni és az elidegenedett jószágok micsoda jussal birattatnak megérteni.“ Az igazolással a fejedelem megelégedett, s az említett javakban Bessenyei Boldizsárt háborítlanul hagyta, míg nem Vencsellő helység inscriptionalis summáját Lorántffy Zsuzsanna fejedelemasszony a Boldizsárunk által 1649. ápril 7-én kiállított nyugta szerint kifizetvén, eme jószágot vissza kellett bocsátania.⁵⁾

Elesett tehát II. Boldizsár az atyjának adományozott szép terjedelmű javaktól, de ezt helyreépítolta némileg az által, hogy két ízben is tehetős családból házasodván, első nejével Bay Sárával, kinek apja Bay Gáspár, anyja pedig a Recsky György hevesi alispán

1) Vesd össze: *Tört. Tár.* 1885. 401 s köv. l. A Weér családbeliek e század elején Bessenyei Anna leánynegyede iránt perrel támadták meg a Bessenyei családot.

2) Eredeti.

3) *Orsz. Tár.*

4) *U. o.*

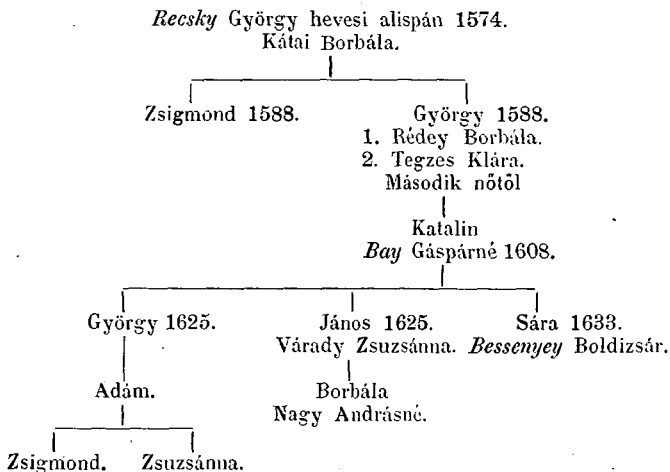
5) *U. o.*

unokája Katalin volt,¹⁾ valamint második feleségével Bárczay Borbálával szép javakat kapott, úgy hogy midőn Boldizsár 1652. év vége felé meghalt, nem számítva a török miatt még mindig számba nem vehető alföldi javait, következő helyeken birt: Recsk, Dobfenék, Derecske, Péterfalu, Belesér, Kőkényes, Sáros, Dóma-háza, Budamér, Besenyő, Tepély, Süly, Terpes, Kér (Abauj), Nagykágya, Zombor, Szegi, Kisfalud (Zemplén), Paszab, Gáva, Kenézlő és Berczel (Szabolcs).

II. Boldizsár vallásos buzgóságát bizonyítja, hogy ő építtette újra a romlatag berczeli templomot s öntetett bele harangot, melynek emlékét a templom falába illesztett, czimerével ellátott felirat ma is fentartja.²⁾

1649-ban még Berczelen lakott, ezután költözött

¹⁾ A Recsky-Bay-féle összeköttetést mutatja e tábla :

A Bay család ez ága *Kenézlői* előnevet viselt és Szabolcsmegyében volt birtokos. Bay János — Bessenyei Boldizsár sógora — 1651. évi pecsét-nyomatán levő czímer azonos a Siebmacher-Cseörgheő-féle czímergyűjteményben Bay II. alatt közlöttel: hármas hadból kiemelkedő pánczélos férfi, nyakán keresztül szurott zászlóval.

²⁾ E felirat így szól:

IN LAUDEM DEI VIVENTIS
RENOVATŪ. EST PER GENEROSŪ
DOMINŪM BALTHASARŪ. BESSĚEY
DE NAGY BESSENEÓ DIE 24. APR.
ANNO 1634.

A harang felirata pedig ekként hangzik: *Ego campana sum fusa ad gloriam Domini a Generoso Balthasaro Bessenyei de Nagy Bessenyeő.*

Budamérre Sárosba, mely budaméri birtok Bessenyei Mihály és István hűtlenségbe esvén, báró Fischer Mihály kezére jutott.

Budaméri tartózkodása alatt Berczelen lakó fiával sűrű érintkezésben állott, apai gonddal közvetítette annak mindazon szükségleteit, melyeket az iparában előhaladt Kassán és a felvidéken lehetett kielégíteni; Károlyiné (Kende Margit) is igénybevette többször, hogy vásznai fehérítését eszközöltesse.

Utolsó éveiben a *lengenfalusi*¹⁾ fürdőt használta, melynek gyógyerejét felettebb dicséri: „hatalmas jó víz, sok betegek, nyomorútlak gyógyulnak, vakok; Bornemisza uram szeme is attúl gyógyult meg, Bodony uram most is ott fürdik,” írja fiához, a kit a fürdő használatára szintén sürget.

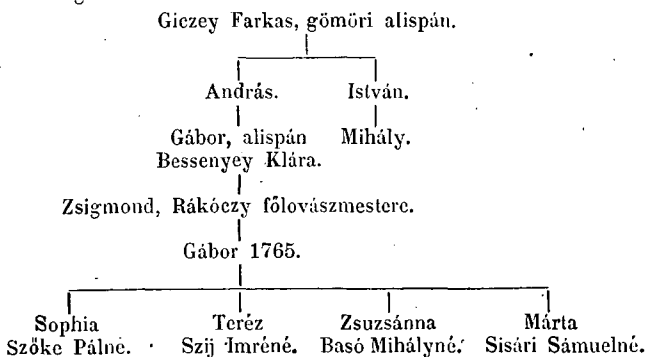
Az akkori híres fürdő nem segíthetett azonban baján, mint láttuk 1652-ben nem volt többé életben.

Gyermeke három maradt, Klára, kistsztléleki Giczey Gábor vett nőül,²⁾ a híres gömöri alispán Giczey Farkas unokája, és Zsófia, ki úgy látszik gyermekkorában meghalt, végre egyetlen fia: V. Mihály.

Klárának férje Giczey Gábor, éppen úgy mint nagyatyja Farkas, Gömörmegye alispánja volt 1680—1683-ban, és 1687. folyamán szintén fogságba hurezoltatott Eperjesre, onnan azonban csakhamar kiszabadult.

¹⁾ Talán a mai *Lengyelfalva* Abaujban. *Török* József a hazai fürdők közt a lengyelfalusi vizet nem ismerteti.

²⁾ *Nagy Iván*. IV. 405. Minthogy ez alapvető munkában a Giczey család leszármazása nem tüntetett ki, világosításul a családi iratok alapján készült táblát igtatom ide:

Klárát Lorántffy Zsuzsánna fejedelemasszony kegyeivel tüntette ki, mint férjéről, Giczey Gáborról való atyafiát.¹⁾ Giczey Farkas *felesége* ugyanis és Lorántffy Mihály *anyja*: egy testvérek voltak, mindketten Horthy leányok. Már 1655-ben neki és férjének adományozta a gávai és encsencsi azokat a részbirtokokat, melyeket előzőleg királydaróczi Debreczeni Györgytől 1000 firtban magokhoz váltottak.²⁾

Fia Zsigmond nevéssé tette magát, mint II. Rákóczy Ferencz főlovászmestere.

V. Mihály valószínűleg a szabolcsmegyei Berczelhez, szülőföldjéhez, igen közel levő Sárospatakon nyerte kiképeztetését; hogy alaposan képzett és megyéjében köztiszteltben állott férfiú volt, tanúsítja az, hogy már 1652-ben Lorántffy Zsuzsánna fejedelemasszony sárospataki udvarában látjuk mint főbejárót, az Ujfalusi, Bay, Leövey, Szunyogh, Mikes stb. családbeli társaival kikkel együtt a főrendhez tartozott,³⁾ 1658-ban mint szabolcsi alispánt találjuk, mely előkelő állást több éven keresztül viselte, minthogy a családi iratok szerint alispánul jön elő 1660, 1662, 1663, sőt 1666. évben is.

Szabolcsmegyében tehát, állásánál fogva is, egyik központját képezte V. Mihály az ottani tekintélyes nemességnek.

A Wesselényi-Frangepán-Zrinyi-féle összeesküvés pernek szálai, mint általában ismeretes, elnyúltak Szabolcsmegyébe s azok közül, kik e pörbe bevonattak, Szabolcsmegyéből feles számmal vannak, többek közt nem egy olyan, a ki birtokos társa, rokona volt V. Mihálynak. Rákóczy Ferencz — írja nagy művében tudós Paulerünk⁴⁾ — abban az irányban is kihallgattatott, hogy milyen ügyben járt Erdélyben Bessenyey Mihály? Tehát a vád részéről sem tekintetett közönséges szereplőnek.

¹⁾ Ez atyafiságot tanúsítja serkei Lorántffy Mihály végrendeletének következő pontja: „A Giczey Farkas fiainak, kiknek az anyjokkal egy voltam anyával, hagyok 1000 magyar forintokat készpénzt.” *Függelék* LXXVI. sz. a.

²⁾ *Orsz. Utár.* N. R. A. 762. Nro 8.

³⁾ *Szilágyi* Sándor, Lorántffy Zsuzsánna.

⁴⁾ *Pauler.* Wesselényi összeesküvése. II. 257. l.

Mihályunkat 1671. év ápril. 6-ra, a húsvét utáni első terminusra idézték meg Gyulafi László és több tiszántúli társaival. Közülök egy sem jelent meg s ennél fogva mint makacsokra kimondatott a fej- és jószágvesztés büntetése.¹⁾

E helyütt kell felemlítenünk, hogy ugyanezen összeküvésnél találkozunk egy másik Bessenyeivel, t. i. Istvánnal, ki az egri vitéz Bessenyei Györgynek, a szolnoki vajdáné levelében is említett Mihók (Mihály)-tól származott fia volt, kinek Volfgang Frigyes cs. tábornok Rózsahegyről 1672. október 6-án a megyékhez intézett rendeletében fejeért 1000 tallért.igért jutalmul azzal a kijelentéssel, hogy a ki elevenen el fogja, két annyi díjat kap.²⁾

Ennek az Istvánnak első neje volt Kovács Borbála.³⁾ 1645. után vette nőül Kosuth Annát, kitől származott István fia kiskorában elhalván, ágazatának magva szakadt.

Nyakas jellemét visszatükrözi, még 1668. évi márcz. 1-én tett végrendelete, melynek utolsó pontjában nejének Kosuth Annának meghagyta, hogy kis fiát isteni félelemben, de pópisták között soha se neveltesse.⁴⁾

Vele az említett körrendelet után többé nem találkozunk; annyi bizonyos, hogy 1680-ban már megszűnt élni, mert ez évben neje özvegyként említettik.

Ugy látszik bujdosásban halt el, melyet neje Kosuth Anna vele megosztott. Szegény özvegyet nemcsak férje halála sújtotta, hanem az is nehezedett rá, hogy férje hűtlenség bélyegén javait elvesztvén, berczeli lakóháza, a hozzátartozó birtokkal Veresvári András és Nagy Istvánnak adományoztatott; a súlyi, gyendai, és tiszabői birtokaira pedig *Almásy* János hevesi alispán tett kezet „mivel hogy az Császár ő felségét igazán szolgálta viceispányságával.“⁵⁾

¹⁾ *Pauler*. Id. műve. 312. l.

²⁾ *Győri Tört. és rég. füz.* III. 343. l.

³⁾ Ő adta férjével együtt a berczeli ref. egyháznak azt az ezüst poharat, melyet Ballagi Aladár M. Testőrség Története cz. művében felemlít. 421 l.

⁴⁾ *Függelék* LXXVIII. sz. a.

⁵⁾ *Függelék* LXXXI. sz. a.

Egyedül a török hódoltság területén levő javai maradtak tehát meg, melyekből azonban mi jövedelmet sem húzhatott a mint ez a *farki* lakosok leveléből kitünik.¹⁾

Berczeli birtokát *Kőrösy* György (Rákóczy Ferencz későbbi kincstárnoka) pártfogása mellett visszakapta ugyan, azon a czimen, hogy férje végrendelete jóval előbb költ „a ribillió vagy is Bessenyei István nótába esése előtt“, és ekként az ott neki hagyott volt jószágokhoz a nótába esésekor Bessenyei Istvánnak már semmi köze nem volt,²⁾ de a többi javait, melyek hasonló tekintet alá estek, birtokába venni többé nem sikerült, Almásy János kezéből ki nem eresztette, hanem azokra 1700-ban csakugyan kir. adományt eszközölt.³⁾

V. Mihály, kiről előbb volt szó, a haza, vallás elnyomott szabadságáért harczoló bujdosó magyarokhoz csatolta magát és Erdélybe ment.

Már 1672. szeptember 16-án Kővárrott találjuk, a honnan tudósítja sógorát Gávai Miklóst: „két — három ezeren harmad nap alatt Szathmár alá szállunk“;⁴⁾ a miből bizonyos, hogy Telekinek Szathmár ellen intézett hadi műveletében részt vett.

A bujdosó nemesek között nem utolsó szerepet játszott. Ott látjuk nevét majd minden ünnepélyes okiraton az elsők között, melyet a bujdosó rendek Apafi fejedelemnek adtak.⁵⁾

1677. július 9-én Radnóton, és kevéssel utóbb július 19-én Tótiban kelt ily ünnepélyes nyilatkozat szerint őt és Szepesi Pált bízták meg az Erdélyen kívül volt bujdosó rendek, hogy assecurálják Apafit, „miszerint ő nagyságához és az nemes hazához való hűségüket megtartják, s az velük kiküldendő tanácsúr

¹⁾ *Fark*. Ma egy magaslat tartja fent nevét a *hódmezővásárhelyi* határban a Tisza mellett; hajdan falu volt, 1561-ben még 23 porta volt benne. Fennállása legutolsó mozzanatáról tanuskodik a *Függelék* LXXX. sz. a. közlött levél, mely arról is tanúbizonyságot tesz, hogy *Fark* helység elpusztulása után lakossága H.-M.-Vásárhely lakói közé olvadt be.

²⁾ *Függelék* LXXXVI. sz. a.

³⁾ *Nagy Iván*. Pótkötet. 15. l.

⁴⁾ *Függelék* LXXIX. sz. a.

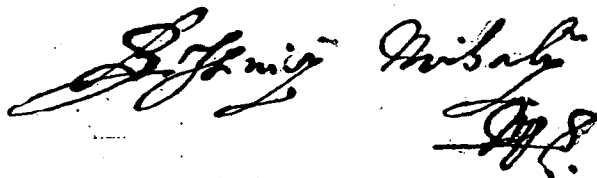
⁵⁾ *Deák F.* Bujdosók levéltára.

hívét Teleki Mihályt nagy becsülettel veszik és mindekben ő neki engedelmeskednek.“

A Teleki nejéhez, Weér Judithhoz való atyafisága megmagyarázza, hogy Bessenyei Mihály Teleki pártjára állott, és a bujdosók között, még alispánsága alatt szerzett, s azóta fenntartott népszerűségével igyekezett Teleki terveit előmozdítani.

Erre annál nagyobb oka volt, mert bujdosása alatt megkészsereződött emez atyafiság, mennyiben leányát Annát, Weér Judit testvére Weér György vette nőül, ki kolozsvári alkapitányságot viselt már 1665-ben, és első neje Pongrácz Mária vala.¹⁾

Nem lehet feladatunk a bujdosók történetét e helyütt tovább követnünk, csak azt említjük meg, hogy Bessenyei Mihály két ízben, először 1677, illetőleg 1678-ban Kubinyi megvakulása következtében, azután 1681-ben Ruszkay Andrással együtt volt a török portán a bujdosó rendek ügyének konstantinápolyi szószólója, kiket 1682. évi márczius 17-én kelt levelükben hívtak vissza, hogy Gálfi Ferencz és Székely László által helyettesíttessenek.²⁾

Bessenyei Mihály aláírása.

Valószínű, hogy nem érkezett még vissza konstantinápolyi követségéből Bessenyei Mihály, midőn Tököly megkoronáztatása utáni napon Szepessy Pál és társai Tökölyhez csatlakoztak, de az bizonyos, hogy ő nem pártolt át Tökölyhez, hanem végig Teleky hive maradt.

¹⁾ *Torma József* genealogiája. Vesd össze: *Tört. Tár.* 1885. 401. és köv. ll.

²⁾ *Mon. Hung. Hist.* II. oszt. 18. köt. 96. l. és *Török m. kori Tört. Eml.* VI. 223. l.

Róla az említett összeköttetésénél fogva sem lehet mást feltételezni. De különben ezt írott adat is mutatja. Midőn Tököly a török fogságból megszabadult és pártját ismét újabb erőre emelni törekedett: Bessenyey Mihály Apafi fejedelem környezetében volt, sőt a fejedelmet Fogaras várába követte. Innen írja 1687. júl. 4-én fiához Zsigmondhoz:

„az én keserves bujdosásomban az én istenem már alkalmasint megáldott vala az én kicsiny sorsomhoz képest megnyugvásomra alkalmas helyen levén, de ezelőtt mintegy másfél hónappal csak igen reménytelen jövőnk ki Kolozsvárrul, anyáddal, sok szép majorságom, mely nékem annyi Bogárteleken (i. i. otthon) nem volt, elveszett, s elprédálták, a városon is minden portékám ott maradt, magunk elsőben Szebenbe mentünk, ott egy hétig alig voltunk, a mlgs Fejedelemmel ide Fogarasha jöttünk, leányommal Vér Györgynével, fiammal Jánossal . . . itt rettenetes költséggel élünk.“¹⁾

Bujdosását még keserűbbé tette, hogy leánya Weér Györgyné csakhamar özvegyen maradt, és nemsokára el is halt. — Legalább 1690-ben már mint özvegyet említi a szép fiatal asszonyt a jó öreg Cserei; — és ha neki hihetünk — özvegyiségét a szintén özvegyekre jutott Apafi fejedelem akarta megvigasztalni, de hogy nőül vehesse: annak Teleki Mihály gátot vetett.²⁾

Árváit a szép özvegynek az öreg „méltóságos asszony“ Weér Judit vette szárnyai alá és 1697-ben Losonczy Bánffy Pál, Hatházi Balku Pál, Kabos Mihály, Szentjóbi György és Ujhelyi Ferencz előtt tétetett osztályt az általa híven megőrzött apai és anyai ingó javaik fölött.³⁾

Bessenyey Mihályt is mennyire istápolta Weér Judit, kitűnik onnan, hogy a Weér család birtokaiban adott neki gazdálkodásra földet: Kodorban és egyebütt.

Teleki Mihály halála után is el-ellátogatott az öreg bujdosó az országos és rendi gyűlésekre, de nagyobb politikai szereplést nem vitt.

¹⁾ *Függelék* LXXXIV. sz. a.

²⁾ *Cserei Hist.* 195. l.

³⁾ *Tört. Tár.* 1885. 401. s köv. ll.

Agg korában különös szenvedélye az Erdélyben akkortáiban lábra kapott agarászat vala; ha labanczot nem kergethetett: üzte paripáján a nyulat. Örömmel írja fiának 1694. szept. 30-án: „nekem egy jó barátom az szamosujvári coímmendáns igen fü három agarat ígért, hanem ha isten kiviszen, Ibrányi uramnak teljesítem régi kívánságát kettejével; már magamnak is szép agárkölykeim nevedeknek Kodorban s Polyánban, csak esztendő múlva is agaras ember leszek, osztozotok azzal is.“¹⁾

Habár kegylmet nem nyert is a hazatérésre — a mint ez kitűnik a szepesi kamara tanácsosai Pattur-nyai és Lucsánszky elutasító véleményeiből²⁾ — mégis olykor-olykor meglátogatta fiát oda haza Berczelen; ilyenkor agg kora daczára lóháton ment, és hogy biztonságban utazhasson — nagyobb társaságban. Emlekezik egy ilyen látogatásáról: „*Teleki László uram, írja fiához, reá tette a törvényt: meglátogat; hanem Szeregnye felől, vagy másunnat szerezz, legyen borod, ha ódajön, és csak sered legyen, nekem bizony egyéb nem kell vagy 32 véka zab legyen készen házadnál, s az lovaknak 20 lóra való paja.*“

Érdekes adatúl felemlítem, hogy ugyanezen alkalmából arra kéri fiát: jó idején jártná meg mind Karádon, mind Czigándon a vidrafogó embereket és kéretné őket az ő számára vagy négy *nerczet* ha foghatnának vagy martiusig bár; ha *nercznek* szerit nem tehetni, egy nagy öreg vidrát, mentül nagyobb lehet, fogasson velek, a kibül egy pár keztyű, jó hosszú kiteljék.

Mikor és hól végezte be hányatott életét Bessenyei Mihály, visszajuthatott-e meghalni szülőföldjére, hova vágyakozott, vagy bujdosása helyén, Erdély hantjai takarják, nem tudhatjuk; csak annyi bizonyos, hogy 1697. előtt kellett meghalnia, mint erről Weér Boldizsár és György említett osztálylevelében értesülünk.

Neje Gáway Anna volt, a Gáway János és Sándor

¹⁾ Eredetije nálam.

²⁾ *Orsz. Utár.*

Anna leánya, kivel már 1657-ben összekelve találjuk. Anyjáról megjegyezzük, hogy apja Sándor Mihály, anyja Kende Margit volt, ki később (1606-ban) Károlyi Mihály neje lön.

Nejével Gáván (Szabolcs) úgy Nagy és Kis-Arban (Szatmár) kapott birtokot Bessenyey Mihály; a nagy- és kisari örökséget 1661-ben Kálnási Mihály és Jánosnak 2200 forintban zálogosította el.

A gávai birtokot a Gávay családtól Ráskai István nógrádmegyei főispán foglalta el, azonban 1538-ban, különösen *Frater* György váradi püspök közbejötté folytán, Gávay Imrének és Lukácsnak (Gávay Benedek unokái) tulajdonába visszabocsátotta.

Gáva (tulajdonképpen kettő volt egymásmellett *Kis* és *Nagy-Gáva*) több birtokos tulajdona volt. Birtak ott a Buttkaiak és a Balogok is; ezek közül Buttkai László és Péter 1593-ban eladták részbirtokukat Mosdóczi Péternek és neje Rédei Katának; ugyancsak ezek tulajdonába ment át 1595-ben a Balóg Mihály és neje Liptai Anna részbirtoka is. Mosdóczi Péter fia Imre, a szepesi kamarai tanácsos, azután 1656-ban gávai jószágát eladta Bessenyey Mihálynak és feleségének Gávay Annának.¹⁾

Az elébb említett *Gávay* Imre lehetett az a kapitány ki 1531-ben Nádasdi Tamás dandárába lovat állított.²⁾

Fia volt János, ki ellen 1551-ben Gávay Lukács János Zsigmond erdélyi fejedelem előtt panaszt emelt, hogy az őket egyenlő jogon illető gávai részbirtokot, melyet nagy ügygyel-bajjal, (mint láttuk Ráskai Istvántól) szerzett Gávai Imrével együtt vissza, nevezett János egészen elfoglalta.³⁾

E most említett Gávay Lukács hason nevű fia 1561-ben már Biharvármegye alispánjául említették, midőn Telegdi Mihály és Miklós bírtokkérdésének ren-

¹⁾ E század elején még élt emlékezete Gáván a *Mosdóczy-curiának*, mely a falu nyugot felől való végén feküdt.

²⁾ *Tört. Tár.* 1888. évf. 800 l.

³⁾ *Függelék* XLIX. sz. a.

dezésénél közreműködött.¹⁾ *Véden* (ma puszta Biharban K.-Kereki és Asszonyvásár közt) lakott és eme birtokáról *védi* Gávay néven különböztetett meg. Gyermekai ellenben, kik Erdélyben *Sófalván* telepedtek meg, erről a birtokról *sófalvi* előnevet nyertek.

A *védi* megkülönböztetés a Bihar- és Szabolcs-megyében visszamaradt Gávay Imre ágazatánál állandósult, mint erről a XVI. és XVII. századbéli oklevelek tanúskodnak.

A Gávay család *sófalvi* ágából a Báthoriak idejében kiemelkedett *Gávay Miklós*, ki 1576-ban még beregszói Hagymási Kristóf belső szolnókmegyei főispán javai gondviselője volt,²⁾ 1599-ben már Buday Ferenczczel együtt ő vitt ajándékot Báthori András részéről Ibrahim nagyvezérnek. 1601-ben újból követ volt Toldy Istvánnal és Torma Istvánnal Konstantinápolyban, midőn Báthori Zsigmond részére hozták onnan az Athnámét.

Fia, Gávay Péter hasonlóképen különösen megbízott embere volt fejedelmének. 1623-ban az esztergomi érseknél járt, 1626-ban Olmütz felé küldetett fejedelme által; 1627-ben pedig Bethlen Gábor őt küldte követségbe a lengyel királyhoz.³⁾

A *védi* Gávayak nemcsak érintkezésben állottak Erdélyben levő *sófalvi* rokonaikkal, hanem azokkal egyenlő jogon jószágokat is birtak, a mit tanúsít *Macskási* Ferencznek (Macskási Boldizsárnak *Gávay* Ilonától született fia, ki 1628. év körül Fejérmegye főispánja volt) *védi* Gávay Jánoshoz intézett következő levele:

Megadá öczém Besenjei uram az kéd nekem küldött levelét, melyből értem édes öczém uram, hogy az mint itt ben emlékezett vala kéd az ott kün levő jószágunk levelei felől, kívánná most is kéd, hogyha nem küldhetném is in specie, transumptumba küldeném ki kédnek, melyet édes öczém uram szeretettel meg is czelekedtem volna minden haladék nélkül, de kédre támasztom édes öczém uram, most országostól minémű előttünk álló nagy

¹⁾ *Tört. tár.* 1887. évf. 357. l.

²⁾ *Függelék* LHI. sz. a. Hagymási Kristófnak eme főispánsága eddig nem volt ismeretes; Gróf *Lázár* Miklós sem vette föl Erdély főispánjai közé.

³⁾ *Tört. Tár.* IV. 711. VIII. 640. IX. 11. l.

dolgaink voltak, azok mulattatták el velem az kiküldését, de Isten ő felsége jobb alkalmatosságot engedvén érnem, és kēdet is Isten meggyógyítván mentől hamaréb, ha nem in specie, pariaját kezében küldöm kēdnek, tudván, hogy *szintén úgy illeti kēdet, mint engem és Gávay Péter öczémet* az az jószág; immár vagy tíz faluról találtattam is fel leveleket. Kēd édes öczém uram szintén *olyan atyafiának* tartson engemet ennekutánna is, mint eddig. Kēdnek szeretettel szolgálók stb. Data in oppido Des, anno 1638. die 12. julii.

frater servire paratus

Franciscus Maczkasi m. p.

P. S. Édes öczém uram, az faluknak négyen vagyon ember, melynek ketteit ítélem hogy kēd birja, én Karafalvát bírom; most *három szál tollat küldtek, és két sing patyolatot, az minden haszna,* kēd mit bir és mit nem az *gávai* jószágból tudósítson engem édes öczém.¹⁾

Ez adatok kétségtelenné teszik, hogy a *Gávay* család, nem erdélyi eredetű, miként Hodor után *Nagy Iván* állítja;²⁾ hanem mint neve is mutatja, a szabolcsmegyei *Gáva* helységből származott.

Bessenyei Mihály neje Gávay Anna apai ágon attól a Gávay Jánostól származott, ki ellen 1551-ben — mint említettük — Gávay Lukács a gávai részbirtok miatt panaszkodott.

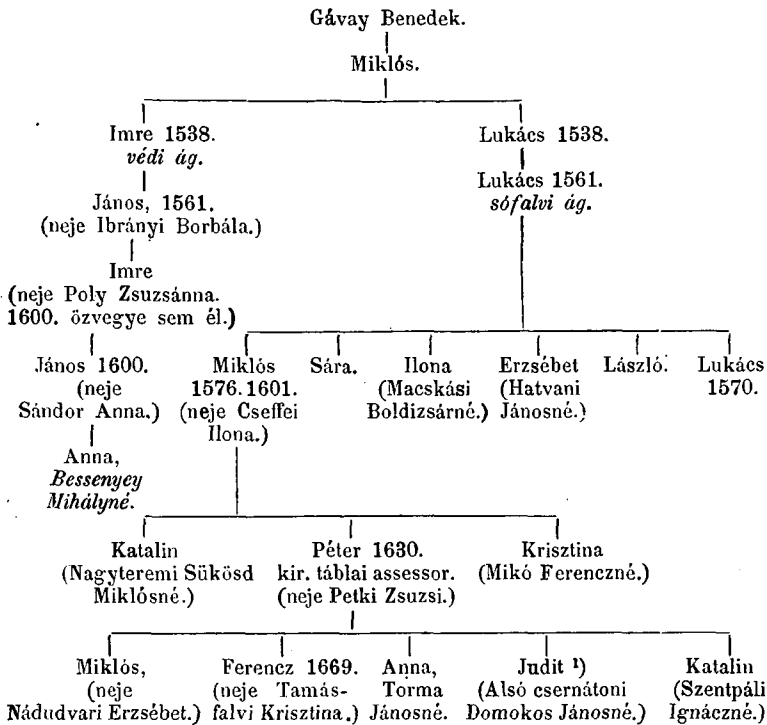
Úgy látszik Gávay János befolyásosabb pártfogókra tett szert, vagy a fejedelem előtt kedveltebb volt, mert daczára annak, hogy Ráskai István nem egyedül az ő apja Imrének, hanem testvérének Lukácsnak is engedte át a gávai részbirtokot, mégis a köztök fenforgó eme birtok feletti vita csomóját 1561-ben János Zsigmond fejedelem úgy oldotta meg, hogy Ráskai István magvaszakadása czímén, annak gávai összes birtokát Gávay Jánosnak adományozta, ki ezen birtokba be is vezettetett.³⁾

Minthogy a *Gávay* családról úgy Hodor, mint Nagy Iván munkájában igen gyér adatok találhatók, azok kiegészítéseül e táblázatot ide ígatom:

¹⁾ *Kivül*: Generoso domino Johanni Gávay de Wéd etc. Domino et fratri observandissimo. Eredetije a Bessenyei család iratai közt nálam.

²⁾ *Nagy Iván*. IV. 339. l.

³⁾ *Függelék*: L. sz. a.

A Gávay család, úgy látszik, Miklós és Ferenczben halt ki; Gávay Anna jogán a Bessenyey családra szállott gávai birtokból ma is szép részt bír Bessenyey László úr.

Visszatérve Bessenyey Mihályra, birtokviszonyait illetőleg még felemlítendőnek tartom, hogy 1655-ben igényelte *Dévén* várát, és az ahhoz tartozó jószágokat.²⁾ Nem ismerjük a jogalapot, melyre igényét fektette; azonban bizonyára arra támaszkodhatott, hogy az ő anyja *Bay*-leány volt, *Dévén* várát pedig midőn a Báthoryak ecsedi ága melynek tulajdonát képezte, kihalt, Báthory Miklós várnagya *Bay Mihály* vette birtokába, ki azt korábban is bírta haszonvételi jog czimén. Bessenyey Mihály igényének azonban mi sikere sem lehetett, bármily közeli fokban állott legyen az ő anyja

¹⁾ Alsó - csernátóni Domonkos János nejeül Nagy Iván (III. 358. l.) Kirh. *Petki Juditot* teszi. En a *Gávay Lukács* leszármazóit *Torma József* gen. adataiból vettem, Torma Károly t. barátom szivességéből. A *védi* ágazatot a családi iratok alapján állítottam össze.

²⁾ *Egri kápt.* K. jk. 303. sz.

Bay Mihály várnagygyal rokonságban, mert Bay leányának Zsuzsánnának adta a várat örökségül, ki buzini Keglevich János grófhhoz ment férjhez, férje pedig 40,000 frtban kir. adománynyal megszerezte II. Mátyástól 1609. évben, és elzalogosította aztán Dévént a Palocsaiaknak.

Fia, úgy leánya is Bessenyey Mihálynak kettő maradt: Zsigmond és János; Anna, — kiről szótunk, és Sára. Ez utóbbiról közelebbi adatok hiányzanak. János együtt bujdosott apjával, későbbi sorsát homály fedi.

I. Zsigmond a XVII. század közepe táján született és gondos nevelésben részesült, Kolozsvárott is tanult. Atyját követve már ifjanta kuruczczá lett, de a Thököly pártjára állott és Thökölynek udvarmestere volt, ki reá még élete utolsó napjaiban is jól emlékezett és Nicomediából 1705-ben levelére válaszadással tisztelte meg.¹⁾

De fegyverrel és csapat élén is szolgálta Thökölyt. 1683–1685 jobbadán Kisvárdában tartózkodott mint ennek a kis erődnek kapitánya, feladata levén a szatmári és ecsedi labanczok portyázásaira felügylgni, és azokat lehetőleg ellensúlyozni.

Ez időben Thököly ura volt az ország északkeleti részeinek, délen s keleten az erdélyi s török határig; nyugoton még a Szepesség s Gömörmegye nagy része is birodalmához tartozott. Úgyére nézve azonban nagy csapás volt a Leopoldtól 1684. februárban Pozsonyba hívott kegyelmi bizottság munkássága, mert tizenhét megye, tizenkét város s tizennégy főur esküdött hódolatot a bizottság előtt február végeig.

Thököly, emez intézkedések ellensúlyozásául, miután azok törvénytelenége ellen tiltakozott, Eperjesre hívott össze egy kegyelmi bizottságot, a tőle elpártoltak számára, majd követét, *Izdeneczyt* küldte az udvarhoz, a békés állapot helyreállításának kieszközlése végett, a ki onnan Caprara főparancsnokhoz utasítatott.²⁾

¹⁾ *Függelék* LXXXVIII. sz. a.

²⁾ *Angyal D.* Thököly II. 93. és köv. l.

Türelmetlenül várták Thököly hívei *Izdenczy* követ-ségének eredményét, Bessenyei Zsigmond is Kis-Várdán nagy aggodalomban volt, a vele ott levő kurucz-sággal, miként ezt visszatükrözi Thökölyhez Kisvárdáról 1684. május 18-án intézett levele, melyben írja:¹⁾ „mink is kegyelmes uram nagy óhajtozva, szívünk szakadásával várjuk az Evangeliumot, Isten bölcsen provideálván az Nagyságod dolgairól, *Izdenczi* uram megérkezése alkalmatosságával; másként is Kegyelmes úr ez a föld majd kétségben való esésre jut; Istenünk után egészen Nagyságodban levén minden bizodalmunk.“

Kisvárdai kapitányságában viselt egyéb dolgairól azt tudjuk még, hogy innen hívta őt segítségül a kállai kapitány Nagy András, midőn 1684. ápril. 8. körül a szathmári és ecsedi labanczok tizenegy zászlóval reá támadának; és itt érte 1685. évi május 19. táján az a szerencsétlenség, hogy a labanczok elleni kiűtés alkalmával Zsigmondunk kezében a puska elszakadozván, mint az egykorú jelentésben foglaltatik „a por és puska csője igen megvesztegette az ő kegyelme kezét.“²⁾ Közben Kis-Szeben védelmét bízta reá Thököly, midőn azt Schultz tábornok 1684. szeptember 8-án megtámadta. Előtte való napon Thököly két ágyut, elegendő löport, golyót, harmincz muskatérost s százhusz talpast. (gyalog katonát) küldött a várba.

Labancz, tehát óvatosan fogadható kútfők után *Angyal Dávid*³⁾ Kis-Szeben emez ostromáról azt írja, hogy „a városon kívül négyszáz lovas élén Petneházy táborozott, de hamar megoldotta a kereket, mint a Schultz alatt harczoló magyarok mondták, Eperjesre futván Thökölyhez. *Bessenyei* elég sűrűn lövetett, de Schultz ágyúi is *valóban dongatták* a várost, melybe este felé tüzes golyók is hullottak. Nehány ház és csűr összeégett, csak a nagy eső mentette meg a várost. Ekkor a toronyból eltűnt a vörös zászló s helyébe fehérét tűztek ki az ostromlottak, alkudozni óhajtván Schultz-

1) Függelék LXXXIII. sz. a.

2) *Török m. kori áll. oktár.* VI. 344. és VII. 416.

3) *Id. munkája.* II. 103. l.

czal, de a tábornok föltétlen megadást kívánt. A várból újra lőttek, mire Schultz a kapu alá rendelte gyalogságát, mely tiz órákor este már megvette a várat, csupán nyolcz muskatéros halálának árán. Bessenyei a falon leereszkedve még ideje korán elmenekült. Rácz Adám (Bessenyei hadnagya) azonban az egész őrséggel együtt elfogatott. Az őrség német katonái fogságban maradtak, de sept. 10-én a száztizenkét talpast Barkóczi¹⁾ Péch-ujfalu felé vitette s egy parton lefejeztette mindannyit.

1687-ben Zsigmondunkat is elfogatta Caraffa és Eperjesre hurczoltatta; de rabsága rövid idejű volt, mert már ugyanazon év július 4. kelt levelében atyja örvendez fia szerencsés megszabadulásán.²⁾

Ugy látszik, hogy Thököly szerencsecsillagát nem követte tovább, csak annak a török által való elfogatásaig, azután félre húzódott szabolcsmegyei magányába, Berczelre.

Csakugyan atyja V. Mihály bujdosásából 1693—1695. években ide írja hozzá leveleit.

1703. év elején már ismét a közélet terén találjuk; és pedig mint Szabolcsmegye egyik alispánját.³⁾ Első volt azok között, kik Rákóczyhoz csatlakoztak; előbb nem fegyveresen ugyan, hanem mint Thökölynél hajdan, udvarmesteri állásban,⁴⁾ s már 1703. november 28-án a tokaji táborból ír Vitalis János birónak Lőcsére: küldjön mielőbb ötven köntöshöz való hamuszinselyemgombot, és zsinórt; a fejedelem udvari irodája szükségére „két tuczat penna csináló kést, félvéka gallest;” — úgy az udvari konyha számára „czitromot, limoniát, kaperlit, faolajat, egy tuczat kondért, egy tuczat óntálat, egy tuczat tányért, habarniczát, stokfist, plateist, safránt, tengeri aprószőlőt, fenyőmagot, keménymagot, greizt etc.”⁵⁾

¹⁾ Barkóczi Ferencz, ki hűségre térése jutalmául a felvidéki mezei hadak alkapitányává neveztetett ki Schultz tábornok mellé. *Horváth M. Magy. orsz. Tört.* 6. k. 149. l.

²⁾ *Függelék* LXXXIV. sz. a.

³⁾ *Rákóczy tár.* I. 68. l.

⁴⁾ *U. o.* 280. l.

⁵⁾ *Thaly K. Századok.* 1876. 582. l.

1704-ben, bizonyára tekintettel előbbi szolgálataira, érdemeiért a tokaji hegyek között nagy darab szőlőt kapott adományba Rákóczytól.¹⁾ Ez évben újra visszament vármegyéje élére, honnan azonban 1705. év elején a váradi vár körülfoglalásával bizatván meg, mint lovas ezeres kapitány vezette ezen hadműveletet, mely azért birt különösebb fontossággal, hogy midőn Forgách Simon Kassa, Eperjes feladása után 1704. decz. 25-én Szatmárt is meghódította Rákóczynak, keletészaki Magyarországon egészen Erdélyig megszűnt Leopold uralma az egy *Nagyvárad* kivételével.

Bessenyei Zsigmond buzgón hozzá fogott Nagyvárad körülfoglalására szükséges csapatot szervezni; már 1705. jan. 5-én *Bihar* alatt táboroz, de minthogy „az fő s nemes rendek nem gyűlnek,” a vármegyék is *hónapos* hajdukat küldtek, Kaszás és Nyúzó kapitányok katonáinak is csekély része érkezett meg: ámbár ezek kicsinyelték a váradi labanczságot s úgy viselték magokat hogy „azt gondolta volna nagyságod — írja Károlyi Sándor generálisnak Bessenyei²⁾ — mind tisztje, mind katonája elnyeli Váradot”, mégis minthogy Nyúzó maga is megvallotta, hogy nem Szebenre akadtak, — Bihar alatt maradt június 9-ig; ezalatt szemmélyesen is közrehatott, hogy csapatai szaporodjanak s megerősödven, Váradhoz közelebb hatolhasson.

Máj. 29-én Szabolcsmegyének Apagyon tartott gyűléséből érkezett meg a bihari sánczok közzé, hová már akkor *Bélteki* Tivadar is segítségére jött volt, és a szabolcsi lovas zsoldosság is gyülekezett oda be, kiknek kapitányokká Józsa Mihályt hozta ajánlatba. Június 9-én *Nyúzó* ezrede — 400 fő — szintén megérkezett; úgy hogy ekkor már a nagy árokig járathatta porlyázóit.

Jun. 9-én előrenyomult és a váradi bloquárában ütötte fel táborát, a nagy árokban állandó lest állított száz lovasból és száz gyalogból, porlyázóit pedig a Körösön innen és túl is folyton járatta; tehát Várad

¹⁾ *Függelék* LXXXVII. sz. a.

²⁾ *U. o.* XC. sz. a.

körülzárolását, mennyire gyenge hadától kitelt, esz-
közölte.

Egyéb eredményt nem is ért el a körülzárolás egy hónapi tartama alatt. Ennek oka egyfelől abban rejlett, hogy az ott levő Palocsay-féle reguláris ezer is igen megoszlott, a szabolcsi és szolnokmegyei zsoldosok is szökdöstek, maga Biharvármegye alig állított 100 hajdút; „*nem kimélém penig Komáromy György uramtúl* (bihari alispán) *az papirosát*“ menti magát Bessenyei; a többi nemes vármegyék sem küldték a segítséget, a mire feljajdul Károlyihoz írott levelében: „*úgy látszik édes ngos uram, hogy más hazafiai ott-hon való heveréssel könnyen praetereálják ez haza szolgálatját, jónak tetszvének nekik az haza megcsalása*;“ másfelől abban, hogy a váradi labanczok nem voltak a várból kicsalhatók, hiába hányatott lest nekik Bessenyei és hiába száguldoztatta előőrseit egész a vár alá, még csak nem is lőttek rájuk, egész csapatával pedig — a Körös miatt — a várat meg nem közelíthette, ostromló szerszámjai sem voltak.

Már július 4-én jelentette magának Rákóczy fejedelemnek: „*oly megoszlott haddal vagyok kegyelmes uram, hogy istenemet hívom bizonyságúl: valamely ereje érkezvén az váradi labancznak, meg nem állhatjuk.*“

Az mit előre sejtett: július 8-án csakugyan bekövetkezett. „*Tegnap — jelentí július 9-ről Pocsajból Károlyi generálisnak — kilencz és nyolcz óra között az Várad alá continuált portásimnak az hátán gyűvén a labancz, többire (mindazáltal kár nélkül) rendben vevén az kevés számú hadat, kivált lovast, úgy gyalogimat, az fődvárbúl Várad felől kirendelém, ellenkezőket bocsátton bocsátám be, hogy annyival is inkább tartóztassam az ellenséget, a miért is nem gyűvén tovább, hanem az bihari akasztófaig, egy néhány ellenkezett, Kakast (kapitány) megszólítván egy labancz, mondja: „édes barátim, jó vitézek, nyomuljatok, mert az teljes szt.-háromság! úgy jártok mint Biharnál,*“ azon meg nem indulván, mivel ellenségtől mondatott, azonban

Kerekin túl hirtelen nagy füst vetődván fel, tartván mintegy három óráig, mely valamig meg nem szűnt, kirendelve tartottam az egész hadat, mely had-rendelésem idején egyelezni kezd az én kevés számú lovas hadam, mivel az hirtelenség miatt soknak egyetmása bent maradt. Nem volt ngos uram annyi tehetségem (hol az tudatlan tisztű gyalogság közzé, hol az lovas-hoz kellett nagy fáradsággal nyughatatlankodnom), sokakat vissza nem verhettem, hanem az velős konc leső, tiszteit mocskoló hitetlen lelkű katonáknak némely része megindulván Diószeg felé oly hírrel, hogy az gyalogunkat mind levágták, én látván az lovas had megoszlását léptetve ide nyomúltam, az hátra hagyott pórtásim az estve érkezvén utánnunk, az olaszi hídig menvén befelé német s labancz, ki volt véle, kiket is az püspöki-i szöllőkben hagyott.“

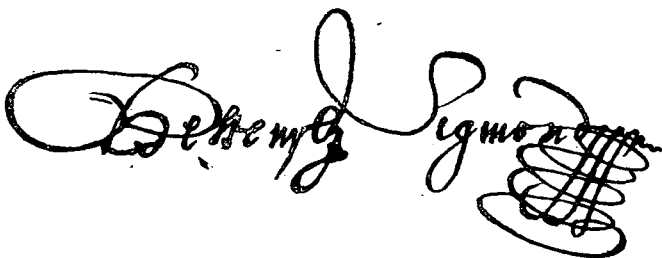
A váradi körülzárolás ily szerencsétlenül végződése után az egész julius hónapot Pocsajban töltötte Besseney, nem adva fel reményét, hogy a váradi labancznak visszaadja a kölesönt.

Csakugyan 1705. november végén újból Diószegnél táboroz, ismét felvévén a váradi vár körülzárolásának ketté szakadt fonalát. Károlyi generálisnak ekkor örömmel jelenti: „én Istennek hála, az váradiakon lassan-lassan triumphálok, *Rablóval* raboltatom, az elmúlt napokban egy nehányat fogtak is közülök.“ Biztatja magát, hogy Váradban — labancz rabok vallomása szerint — „magyar, oláhbúl álló lovas circiter 130, kuruczbúl lött 18, magyar, oláh hajdú 200, gyalog német 400, kik ellen megoltalmazhatjuk ezen földet.“

Serege azonban ha most már rendezettebb volt is, de élmezésben nagy szükségét szenvedett. 1705. nov. végén Diószegről panaszolja Károlynak: „*sárga tökkel él az hadam*, könnyebben szenvednök, ha idegen országban volnánk.“ Ugyanazon év decz. 19-én kelt levelében metsző szarkasmussal jegyzi meg: „*kedvünkre koplalunk jó uram*.“ Így ismét nem lehet csodálni, ha a labanczon nem triumphálhatott.

Nem követhetjük Besseney Zsigmondot ezeres-

kapitányi pályáján, nincsenek is eme szereplésének kiemelkedő egyéb mozzanatai, Károlyi Sándor generálishoz intézett levelei úgy is bőven számot adnak katonai működéséről; csak azt tartjuk röviden megemlítenedőnek, hogy 1706-ban az Almás völgyét védelmezte Erdélyben, de leszálgudozott lovasaival Abrudbányára és Zalatnára is, 1708-ban Kerepes és Hatvan közt táboroz, majd bevonul Hatvanra, 1710. végén Szabolcsban Ecseden van, honnan sóhajtván írja szeretett generálisának Károlynak december 21-ről: „csak szintén utóljára ne maradnék az igaz confoederatusok közül.“

Bessenyei Zsigmond aláírása.

Nem volt katonai tehetség, fegyvertényeket nem vitt véghez: de a mint csak tőle telt: hűséggel, önzetlennül, öreg és beteges volta daczára teljes odaadással szolgálta végig a szabadságharcz ügyét.

Egyenes, szókimondó jellemeért szerették nemcsak fejedelme és generálisa, hanem tisztai és katonái is. A mennyire szíven hordta ezere érdekét, úgy óvta a szegény népet a katonaság túlkapásaitól; különösen megyéjének Szabolcsnak lakossága ügye feküdt szíven. Azonban szeretett megyéje ellen is ott, a hol kellett, szigoruan rendelkezett. Nem bánta, mint magát kifejezi, ha megyéjében azt mondták is róla, hogy *Saulusból Paulus* lött.

Tábori élete alatt szeretett jó asztalt tartani, főbb tisztait mindig maga körül gyűjtven; de seregében példás fegyelmet gyakorolt, a miért Rákóczy is elismeréssel adózott neki;¹⁾ nagy szigoruságáért, a mint maga

¹⁾ Rákóczy táv.

írja, elnevezték „ármás kapitány“-nak. A szökevények felettébb rettegték, mert a büntetéssel nem tréfált, a mi kitűnik 1705. június 13-án Károlyihoz intézett jelentéséből is: „holnap egy akasztófát erigáltatok, megis virágoztatom a Gyula alól elszökött hajdúk félével.“

Levelei jó izű magyar irányáról tanúskodnak, s duzzadnak a népies szólamoktól.

Az öreg kurucz a szathmári békekötést nem sokkal élte túl: 1714-ben már nem volt életben.

A szathmári pacificatiot azonban nem fogadta el, legalább nem írta alá, mert habár az említett békekötés hivatalosan kiadott szövegének aláírói közt előforduló rejtélyes *Benskiti Zsigmond* névben még a Rákóczy-kor legalaposabb ismerője is őt vélhette lapfangani: ennek ellenkezőjéről meggyőződött a békekötés eredeti példányán látható aláírás, mely szerint nem szenved kétséget, hogy az említett *Benskiti Zsigmond* név a *Berthóti Zsigmond* nevéből törzített. ¹⁾

Ez kitűnik egyébiránt a Szilágyi István által közölt szathmári békepontok szövegéből is, a hol nem Benskiti, sem Bessenyey, hanem a helyes *Berthóti Zsigmond* aláírással találkozunk. ²⁾

Nemcsak Bessenyey Zsigmond, hanem fia László is lelkesedéssel követte Rákóczyt. 1695-ben még Kolozsvárott Munkácsi János praeceptorának felügyelete alatt, nagyapja a bujdosó Bessenyey Mihály házatól járt mint gyermek a collegiumba, tehát csak nem gyermek-ifjan állott a szabadságharc zászlói alá. Mint compániás kapitány vett részt a szerencsétlen trencsényi ütközetben. Aszalay Ferencz fejedelmi titkárnak Berthóti Ferencz kassai vicegenerálishoz 1708. aug. 8-ról intézett levele szerint, ott is lelte a csatamezőn halálát.

Más adat szerint azonban a trencsényi ütközetben súlyos sebet kapott és foglyúl esvén Trencsénben 1708. aug. 9-én halt meg. ³⁾

¹⁾ *Károlyi Árpád* úr szíves közleménye.

²⁾ *M. Tört. Tár.* VII. 224. 1.

³⁾ Salzer komáromi parancsnoknak a nála levő foglyokról Szluha Ferenczhez küldött jegyzéke. Mindkét adatot *Thaly K.* t. barátom szívésségéből közlöm.

Mélyen megrendült a szerencsétlen hír hallatára a kemény harczai élethez szokott apa, ki akkor éppen Rákóczyhoz készült menni. „Én udvarhoz nem mentem szegény édes fiam esetin való megkeserítettésem miatt, — írja Károlynak, — *ha ifjúságot látok: nem tűrhetem*, és nem mulathatom el férfiságomat majd meggyalázó kesergésimet.“

I. Zsigmond neje Lövey Klára volt; Anna, Krisztina, Klára és Zsigmond gyermekei maradtak. Annát Balogh Miklós vette nőül, Klára Gyulai Jánosné lett.

Lövey Klára a Lövey Gergely munkácsi kapitány leánya volt, ő vele kapott jószágot Zsigmondunk Pennyigén, és nagy darab szőlőt a beregszászi Hágcsóhegyen. Zsigmondunk sógorasszonya, Lövey Sámuel felesége volt *Nadányi* Margit, a kitől egyenesen származott le az a *Lövey Zsófia*, a kit Bessenyey Zsigmond unokája: István nevezett hitvestársának, mennyiben Lövey Zsófia a Bessenyey István neje (*III. tábla*) atyja Gergely, Nadányi Margitnak Sámuel fiától származott unokája volt, ekként Nadányi Margit ős anyja az említett Istvántól leszármazó ma élő Bessenyeyeknek.

A körösnadányi *Nadányiak* családfáján azonban Nadányi Margit nem fordul elő. Pedig a felette tartott halotti beszéd¹⁾ hiteles tanúsága szerint *Nadányi Mihály* és *Gargócs Erzsébet* szülőktől származott, kiknek eddig csakis *János* fiok, a történetíró volt ismeretes;²⁾ kétségtelen tehát, hogy ő *édes testvére volt* a most említett *Nadányi Jánosnak* s mint ilyen unokája annak a Nadányi Gergelynek, ki Báthori Gábor erdélyi fejedelmet, Szilassyval együtt, Nagy-Váradon 1613-ban megölte.

Midőn beillesztjük őt ennél fogva a körösnadányi Nadányiak családtagjai közé, ismétlések elkerülése végett csakis rámutatunk az említett halotti beszédben foglalt meleg közvetlenséggel festett élet és jellemrajzára; s minthogy a puritán egyházi férfiú, ki e beszédet elmondotta, bizonyára nem hizelkedett: hisszük,

¹⁾ Függelék LXXXII. sz. a.

²⁾ Nagy Iván VIII. 7. l.

hogy Nadányi Margit, ki oly fényes női erényekkel ékeskedőnek rajzoltatik: a Nadányiak családfájának egyik ékessége leend.

Emez életrajz adataihoz nem lehet egyebet hozzá tennünk, mint azt, hogy első férje ecsédi Róthi István — kivel csak rövid két hónapig élt — annyira szerette Nadányi Margitot, hogy jószágait, nevezetesen sáros-pataki házát, és szőlőjét, tolcsvai cúriáját s szőlőjét, az ecsédi, bathi, szt.-lőrinczi, dabi, apostagi, ragyolczi stb. javakat ő neki adta házassági jutalom fejében.¹⁾

Visszatérve a kurucz ezeres kapitány fiához: Beszenyey II. Zsigmond élete pályája szűk körre szorítkozott. A szabadságharcz tárogatósipjai elhangzása után csendes nyugalom volt a Tisza-Bodróg közén; melyet az ősi vendégszeretet visszaállított oltárain való áldozás, és a vadászat zaja zavart meg. Otthon élt Zsigmond is — mint többi nemes társai — berczeli udvarházában, vendég-látva és vendégségbe járva; aztán küzködött jobbágyaival, gyakorolva felettök, ha arra alkalmat szolgáltattak, I. Mátyás király 1464. évben kelt adománylevele alapján, a vérhatalmat.²⁾

1732-ben Szabolcsmegye szolgabirája volt. 1741-ben Károlyi Sándor által felállított Haller³⁾ gyalog rege-

¹⁾ Nagy Iván. IX. 792. l.

²⁾ Mátyás király ez adomány levele ma már nincsen meg; erre nézve a többször említett családi okiratok kivonata következő feljegyzést tartalmazza: „1464. Quasi modo vasárnapján, Mátyás király vicepalatinus *Bessenyei Mihály*-nak, a László fiának, Imre unokájának és *Miklós*-nak, a János fiának, a már említett Imre másik unokájának, és *több osztályos atyafiainak* minden birtokaiba, akármelyik vármegyébe legyenek azok, jus gladiumot ad. NB. Ez simplex par, ez van utánna írva: Hogy ezen instrumentumnak originalissát kezemhez vettem Bernát József uramtól, megesmérem, Pest 16. Febr. 780. *Ivány Dávid* m. p.* Hogy azonban a Bessenyei család ősidőtől fogva élt a vérhatalom jogával, ezt kétségtelenül tanúsítja Szabolcsvármegye e kérdésben 1792. kiadott bizonylata. (*Függelék* XCIV. sz. a.)

Az ekkori eljárást jellemzőleg felemlítendőnek tartom szegény *Botha Istók* esetét, kit valami esiny miatt a kisvárdai tömlőczbe vitetett 1727-ben Zsigmond ur; megesezt sorsán a jó szomszédok szíve és kezessségre kivették. Istók a tömlőczből kikerülve, egy évig élvezte a szabadságot; midőn a kezesek élve a gyanúperrel, hogy Istók mint *nőtelen* legény mégis megszökhetik, azt kívánták tőle: *házasodjék* meg, s erre kitűzték neki 1728. évi karácsony ünnepét oly feltétellel, hogy ha akkorra még nem házasodik, nem lesznek érte tovább kezesek, hanem visszaviszik a kisvárdai tömlőczbe. Istók e feltételt elfogadta s erre a kezeslevél hátlapján kötelező nyilatkozatot állított ki. (Kezeslevél nálam eredetiben.)

³⁾ Eredeti levele a gr. Károlyi lárban.

ment kapitányává neveztetett ki; elfoglalta-e katonai tisztségét nem tűnik ki; később mint táblabíró találjuk Szabolcs vármegye szolgálatában.

Nemcsak a megyei ügyekkel törődött; mint elődjei ügy ő is, melegen érdeklődött az egyházi ügyek iránt, kiváltkép *Berczel* helység ref. egyházának volt pártfogolója.

1744-ben újból romladozott a berczeli ref. templom, melyet száz évvel előbb Bessenyei Boldizsár kijavíttatott; (úgy látszik ugyanaz a templom ez, mely már — mint fentebb említettük — 1337-ban is fent állott és az Edeleniek által Olasz Jánosnak átadatott.)

Zsigmond úr megegyezett Blandstörrel Simon tokaji kőművessel, és a templomot gyökeresen helyreállíttatta.¹⁾

Pedig nehéz gondokat örökölt atyjától, ki a hosszú szabadságharc alatt gazdasági ügyeit teljesen elhanyagolta. Ősi birtokai nagy részben elzálogosítva, örök bevallásokkal terhelve, részint nagyapja V. Mihály hűtlensége folytán eladományozva voltak.

A családnak nevet adó *Besenyőt*, a hozzátartozó *Tepély* pusztával, még a Thököly idejéből származott adósságai fedezésére kénytelen volt Bessenyei Zsigmond a (kurucz ezredes) 1698-ban idősb szihalmi Szabó Andrásnak és neje Illyés Annának, valamint testvéreinek, Szabó István, János és Ferencznek 1710 forintban bevallani, kik e birtokokba kir. bevezető parancs folytán az egri káptalan által ugyanazon évben be is igtattattak.²⁾

Besenyő ekkor praedium volt, minthogy a török alatt elpusztult; a *Szabó-család*, (különös kivételes példája a magyar faj szaporátlanságának,) a birtokba vétel után lassan-lassan annyira elszaporodott, hogy Besenyőt újból önálló helységgé emelte, s ma is nagy részben a Szabó családbeliek, vagy az ezen családba beházasodottak képezik az egész helység lakosságát.

Másik tekintélyesebb birtokot, egész *Terpest*, szín-

¹⁾ Ez egyezség szerint a kőműves a templom helyreállításaért, azonfelül hogy Bessenyei Zsigmond állított elegendő napszámost, kapott: 200 forintot, nyolcz köből kétszeres életem, egy véka kását, egy véka lencsét, öt bárányt, 19 itcze vaját, 50 csirkét, 100 tojást, bőjt napokon halat, és egy hordó bort.

²⁾ *Egri kápt. Z. jkönyv 1394. l.*

tén Heves vármegyében, hasonlóképen I. Bessenyey Zsigmond adta el 1697-ben gr. Bagne Scipiónak, *Szék* (Heves) negyed részével együtt; kitől e birtokok azután 1707-ben *Orczy* István kir. táblai assessor kezére mentek által.

Sev pusztát (a mai *Szőke puszta* Hevesben) pedig gr. Buttler János egri vár commendánsnak adta el 30 körmöczyi arany ducatért és 153 magyar forintért.¹⁾

A nemzeti nagy remények szétfoslása tehát nagyon rideg valóságot hagyott vissza a kuruczok ivadékára.

E mellett II. Zsigmondnak a neoquistica commissióval is meg kellett küzdenie, minthogy ő is felhívott 1727-ben, hogy Nagy-Besenyő, Tepély puszta, dormánházi részbirtok és más heves-, külsőszolnokmegyei javakra vonatkozólag jogait igazolja.²⁾

Másrészről ő is pereket támasztott elidegenített ősi javainak birtokosai ellen.

Terpesre nézve azonban *Orczy* István jog-utódjával *Orczy Lőrincz* 1750-ben már kiegyezett. „Mint-hogy több Heves, Bihar és Pozsony vármegyei jószágok kikeresésére költség kívántatott“ s e célból neki 1749-ben báró *Orczy Lőrincz* 400 frtot már adott, ennélfogva báró *Orczy Lőrincz*nek és két ágon levő maradékainak *Terpest* 620 r. frtért visszahúzzhatlanul átadta.

Családjának *utolsó* férfi sarja lévén, ideje korán nősült; feleségül vette *Ilosvay Bálint* és *Ignéczy Krisztina* leányát, Máriát.³⁾

De mintha a gondviselés azt akarta volna, hogy fordított czimer ne álljon felette, midőn több mint 90 évi küzdelmes élet után 1786. jan. 31-én a berczeli templom alatti családi sirbolt befogadja: neje *Ilosvay Mária* nyolcz fiu és két leánygyermeket ajándékozott neki.

A fiúk mind magas termetűek és rendkívüli testi erejűek voltak.

A szabolcsi Berczelen maig is *Vas-Bessenyeyek-*

¹⁾ *Egri kápt.* ld. hely.

²⁾ *Ú. o.* F. F. jkönyv 4. sz. 11. l.

³⁾ *Nagy Iván.* V. 131. l. *Ignéczy Krisztina* apja István volt, anyja *Lipcsey Borbála*, nagyapja pedig *Ignéczy András*, *Rákóczy László* szt.-miklósi tisztartója.

nek emlegetik őket és roppant erejükről egész kis mondakör keletkezett, mely az irodalomba is átment.¹⁾

A gyermekekkel bőven megáldott apának most már kétszeresen kellett anyagi gondokkal küzködnie, s habár nejével Ilosvay Máriaival Beregmegyében Ilosván, Ilonczán, Szajkófalván, Polýankán, Bilkén és Ugocsában Rákóczon szép részbirtokot kapott, mégis kénytelen volt *Bessenýó* és *Tepély* birtok iránt is az előbb említett öreg Szabó András utódaival, névszerint Szabó Sándor, Szabó Zsigmond, Szabó Miklós, Mlinkó József és Tóth Pállal 1751-ben peregyezséget kötni, melynek erejénél fogva a Szabó familia még 8000 frtot lefizetvén, Bessenýó helység és Tepély pusztája végleges tulajdonába jutott.²⁾

A birtokviszonyok taglalását elhagyva, térjünk vissza II. Zsigmond gyermekeihez.

A leányok egyike: *Juliánna*, tudományos voltáról volt nevezetes kortársai előtt, miként ezt gr. Vay László „*Német Hívség*“ című munkájában feljegyezte. Egyszerű de szintén tudományosan művelt ref. paphoz, Rakovszky Sámuelhez ment férjhez; fia volt *Rakovszky Dániel*, Debreczen városnak e század elején hírneves főbirája, ki a Hortobágy vize kiöntésekor szerzett érdemeért aranylánczczal diszítettett; unokája pedig *Rakovszky Sámuel* az 1848—9-ki vitéz honvéd-huszárezredes.³⁾

A nyolcz fiú legidősebbje: László, mint hasonló nevű elődje Rákóczy alatt, a sárospataki collegiumból sietett ifjan 1745-ben Mária-Therézia kibontott zászlói alá; mint a Vetéssy ezred zászlótartója résztvett a sziléziai, majd 1746 és 47-ben az olaszországi hadjáratban, bámulatot keltve óriás termetével.⁴⁾ 1747. október 10-én saját kérelmére Genuában kelt elbocsátványban sajnál-

¹⁾ *Vasárnapi Ujság* 1855. évf. Az itt, és több más közleményekben tülozva elő adott adomák legnagyobb részt *Bessenýey Györgyre* a *költőre* vonatkoznak; ámbár ő is nagy erejű volt, de a családi hagyományok szerint a Bessenýey nyolcz fiu között *Mihály* volt a legerősebb.

²⁾ *Orsz. Utár.* Bessenýey-féle per.

³⁾ Eletére vonatkozó adatokat felsorolja *Szinnyei* Komárom cz. művében.

⁴⁾ *Függelék* XCI. sz. a.

kozva mentette fel ezredese *de Epelle* a katonai szolgálat alól, szokatlan meleg hangon emelvén ki, miszerint két évig tartott katonai pályafutása alatt „állandóan tanúsított hősiessége által annyira kitűnt, hogy nemcsak ő maga (az ezredes), hanem az egész ezred, nemkülönben ennek összes tisztjei *kiváló élvezetet* merítettek abból.“ Valószínű, hogy abban a korban, midőn a személyes bátorságnak oly nagy kelete volt, a bátor és rendkívüli testi erővel felruházott ifjú csakhamar magosabb tisztségre emelkedett volna; azonban ő megelégedett oda haza Szabolesban szolgabírói állással, melyet hazamenetele után nem sok idő múlva el is nyert.

Mihály, Zsigmond és István atyjuk mellett gazdálkodással foglalkoztak.

Boldizsár, Sándor és György a magyar testőrségbe léptek be.

Boldizsár azonban mint testőrző nem soká szolgálhatott, — írja *Laczka János*¹⁾ — mivel ötlet ropant nagysága, és szinte három mázsát nyomó nehézsége miatt nem lehetett lóval győzni, különben is az igen nagy test hamar ráunt a lovaglásra, azért el is kéredzett s a becsület vissza kísérte hazájába, még most is fent levén emlékezete Bécsben az ő rendkívül való nagy testére nézve.

Sándor, tovább lakván a testőrzők között — folytatja *Laczka*, — a bámulásig kipallérozta magát, a német és francia nyelveket jól megtanulván.

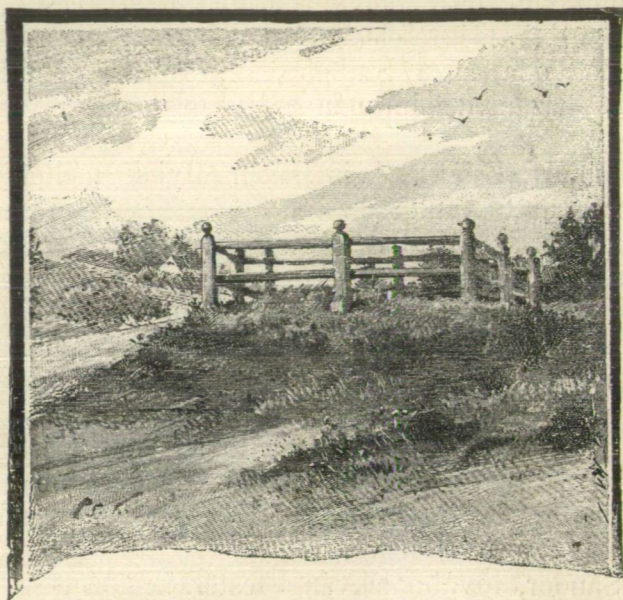
1773. év ápril 27-én átlépett a testőrségből kapitányi ranggal a Leopold herczeg ezredébe; és előbb a bajor örökösödési háborúban, majd később a török elleni hadviselésben vett részt s a hadjárat végeztével nyugalomba vonulva Szabolesmegyébe *Kelincz* nevű kis szigetekskére tért vissza, a hol *Milton* magyarrá tételével próbálkozott meg.²⁾

1) Közölte *Ballagi A. M.* Testőrség Tört. 429. I. Bessenyei. Boldizsár 1769, évi sept. 28-án közzönt le testőri rangjáról.

2) Elvesztett Paradicsom Milton által. Fordította franciaiból *Bessenyei Sándor* cs. és kir. lovas kapitány. I. H. k. Kassán. 1796.

Írt egyéb apró kísérleteket is; azok egy része a kassai *Magyar Muzeumban* jelent meg, melynek szívesen látott vendége vala.

Meghalt 1809. február 24. Hamvai „a szőke Tisza szigetes kebelében,” az említett Kelinczen ott pihennek, hol — tehetségét felülhaladó feladata megoldásában — mint maga kifejezi: „Milton fordításában hevült.”¹⁾

Bessenyei Sándor sírja a Kelinczen.

Laczka és utána Závodszy²⁾ is azt állítja, hogy Bessenyei Sándor, Boldizsár és György „mindazon egy időben vétettek be a testőrök seregébe.”

¹⁾ *Kelincz*. E bájos kis sziget a paszabi határban, közvetlen a Tisza mellett, nevét minden valószínűség szerint tattól a *méh-kelincztől* (kelincz = zár) vette, melyet — 1628-ki tanúvallomás szerint — itt még Bessenyei III. Mihály készítettett, ki mint láttuk 1610-ben már meghalt. Ez a Kelincz hajdan szép gyümölcsös kert volt, egy részében I. Bessenyei Zsigmond fáczánost is tartott, most egészen fátlan környékét a volt urbéresek szántják, vetik és kaszálják. Hogy Bessenyei Sándor sírja a felszántást kikerülje, Bessenyei László úr az 1865-ben történt tagosítás alkalmával a sír helyét saját illetőségébe juttatta és bekerítettette.

²⁾ *Závodszy K.* Bessenyei György 20. l.

Adataink szerint Sándor ment fel Bécsbe elsőnek, mint testőr. 1764. évi márcz. 29-én a testőrségnél van, ekkor ír, Bécsből atyjához, és sürgeti, hogy Boldizsár is lépjen be a gárdába. Ugyanazon évi október 14-én Prágából kelt levelében már nem csak a saját, hanem bátyja Boldizsár *gárdista* reflexióit is írja meg atyjának; tehát bizonyos, hogy Boldizsár 1764. évi márczius havát előzőleg nem volt testőr; holott Sándor már az vala; ő is ez évben mehetett fel, mert az egykorú névkönyvekben megjelent testőrségi névjegyzékekben neve csakis 1765-ben kezd előfordulni, az 1765-ki névkönyv pedig — köztudomás szerint — az előző év adatai alapján készült, minthogy 1764. év végén kinyomtatva szétküldetett.

Boldizsár és Sándor testőri pályájára nézve még azt említjük meg, hogy mind kettő Szabolcsmegye ajánlata folytán vétetett fel a nemes testőrök seregébe.

György, a költő-bölcsész, kiről először kellett volna szólnunk, mint irodalmunk egyik úttörője tette halhatatlanná nevét, melyet Toldy Ferencz egy új irodalmi korszak határának megjelölésére állított oda mesgyeül; azonban *Beöthy Zsolt* az imént megjelent, mesteri tollal írt tanulmányában kimutatta, hogy helye fontosabb, mint a hova Toldy állította: nem csak egy új irodalmi, hanem egy új mivelődési korszak megkezdője.¹⁾ „Kétségtelenül ő volt az — mondja Beöthy — a ki nemzeti fejlődésünknek az ő korától maig követett célját kitűzte: legyünk minél inkább európaiak, s minél magyarabbak. A szem, mely százados tévelygés után először látta be, hogy a két tétel közt nincs ellmondás, s az ajak, mely összeegyezősöket meg is tudta magyarázni, a gondviselés ajándéka volt nemzetünknek.“

Életpályáját, azokat a hatásokat, melyek fejlesztették, eme tanulmányában nagy sikerrel és igazi színekkel ecsetelte a kitünő szerző.

Nekem tehát nem lehet más feladatóm, mint azokra az adatokra szorítkoznom, melyek eddig ismeretesek

¹⁾ *Beöthy Zsolt*: Bessenyei György. Bpesti Szemle. 51. és 52. köt.

nem voltak, és egyfelől Bessenyei György élettörténetének pótlására, másfelől belső életének bővebb megvilágosítására szolgálhatnak.

Bessenyei György születési évének meghatározásánál, minthogy biztos anyakönyvi adatra nem lehet támaszkodni, eltérők a nézetek.

Laczka,¹⁾ ki György úr szivességéből Bécsben, nála lakott és étkezett, születési évét, elég kényelmesen 1740. és 1750. közti idősakra teszi; *Wurzbach* már tudni véli, hogy 1740-ben született;²⁾ *Toldy F.* előbb, úgyszintén Ballagi Aladár és Beöthy Zsolt is 1742. évet jelölték meg születése idejéül. Később Toldy 1744-ben állítja születtnek, még pedig hitelesnek ígérkező, a testőrség levéltárából, magától a testőrkapitánytól vett feljegyzés nyomán.³⁾ *Závodszy* 1748-ban gondolja, hogy született;⁴⁾ végre *Szinnyei* Gerzson az 1747-ik évet állapította meg születési évének;⁵⁾ mely megállapítást Beöthy Zsolt is a legelfogadhatóbbnak jelentett ki említett tanulmányában.

A vélemények ilyen elágazását az okozta, hogy maga Bessenyei György a „Holmi“ cz. műve 85. lapján midőn elszámolja, hogy 13 éves volt, mikor Sárospatakon a syntaxist odahagyta, egy évig otthon tanult, négyig hevert; egyszersmind azt is nyilvánítja, hogy „ezután Bécsbe jövén, csak eszembe ötlök, hogy tanulni kellene, — . . . tanulni kezdek és egy húzomban tizenegy esztendeig szüntelen ölöm magam;“ minek következtében az itt említett 11 esztendőt a születési év meghatározásánál számításba véve, Toldy a „Holmi“ *kiadása*, (1779.) *Závodszy* pedig *írása* (1778.) évéből következtette a születési időt.

Szinnyei új, általa felfedezett azon adatra alapította véleményét, hogy Bessenyei György a „Geschäfte der Einsamkeit“ cz. művében 1775. szeptember

¹⁾ *Ballagi Aladár* M. Testőrség Tört. 428. l.

²⁾ *Biograph. Lexicon.* Wien. 1856. I. 350. l.

³⁾ *Toldy F.* A m. költészet kézi könyve. Második kiadás. Budapest, 1876. II. 9. és köv. l.

⁴⁾ *Závodszy K.* Id. munkája. 13. és köv. l.

⁵⁾ *Figyelő*, szerk. Abafi Lajos. II. k. 388. l.

12-én 28 évesnek mondja magát; azonban míg egyfelől a születési évül ez alapon az 1747. évet állapítja meg, másfelől nem felejtí el számításba venni úgy a testőrségbe menetele idejének idő szerinti meghatározását, valamint a „Holmi“ említett adatát, s az ő számítása (mely szerint a testőrségbe lépése Bessenyei Györgynek 1766. év folyamában történt volna) közti ellentétet úgy véli kiegyeztethetőnek: hogy a „Holmi“ idézett részét éppen úgy írhatta B. György 1777-ben, mint Závódszky szerint 1778-ban.

Ezek szerint minthogy magának Bessenyei Györgynek kijelentéséből tudjuk, hogy 18 éves volt míg ott-hon hevert: születési idejének biztos meghatározásánál először az a kérdés döntendő el, hogy mikor vétetett fel a nemes testőrség tagjai sorába? másod sorban pedig az, mely időre esik *bécsi ébredése*, vagyis mikor ötlött eszébe — mint magát a „Holmi“-ban kifejezi — hogy tanulni kellene.

Toldy Ferencz határozott adatot közöl¹⁾ arra nézve, hogy Bessenyei György 1765. június 8-án vétetett fel a testőrségbe. De minthogy emez, a testőrség levéltárából nyert adat, a szintén ugyanonnan vett azon adattal, hogy B. György 1744-ben született, össze nem egyeztethető, mert e szerint 21 évesnek kellett volna lennie, midőn a testőrségbe belépett: azt mindaddig óvakodással fogadtam, míg más, kétségtelenül megbízható helyről vett adattal megerősítettnek nem találtam.

Az eddigi életrajzírók Bessenyei Györgyöt mindannyian Abauj vármegye által küldették fel a gárdába. *Beöthy* Zsolt nem tudja megfejtteni ugyan, hogy a 18 éves Bessenyei mikép került Szabolcsból Abaujba, de minthogy nem volt oka az annyszor állított, tehát általa is joggal teljes bizonyosnak tarthatott körülményben kételkedni, elfogadta azt ő is valóságnak.

Pedig bizony Abaujvármegyének semmi része nem volt abban, hogy Bessenyei György testőr legyen. *Őt Szabolcsvármegye ajánlatára vették fel a testőrök*

¹⁾ Id. műve. 12. l.

közzé.¹⁾ Szabolcs vármegyeé tehát az érdem, hogy Bessenyei György magosabb látókört kaphatott, s a benne szunnyadó eszméket életre hívhatta.

Mint hogy Szabolcs vármegyének emez ajánlása 1765. márcz. 5-én kelt, továbbá mint hogy 1766. év-nél előbb a testőrségi névjegyzékekben nem találjuk Bessenyei Györgyöt, de az 1766. évben már ott olvassuk 105-iknek nevét 113 társáé között;²⁾ tudva, hogy ezen névjegyzékek, — mint arra már rámutatunk — az előző évben készültek: semmi kétség nem férhet ahhoz, hogy Toldy Ferencz említett azon adata, miszerint Bessenyei György 1765. június 8-án vétetett fel a testőrségbe, a valóságnak megfelel.

Lehet, hogy befolyással volt daliás alakja arra, hogy megyéjétől ajánlásba hozassék; de azt hisszük, nem csalódunk, ha a gárdába való felmenetelét arra a

¹⁾ Függelék XCH. és XCHH. sz. a.

²⁾ Bessenyei György beléptekor a testőrség személyzete következő volt: *Kapitány*: Galanthai herczeg Eszterházy Miklós. *Alkapitány*: Erdődi gr. Pálffy János. *Főhadnagy*: Kishédei gr. Rhédei János. *Alhadnagy*: Kollonich gr. Kollonich Károly. *Első őrmesterek*: Gombosfalvai Gombos Imre, Finta József. *Másod őrmesterek*: Schustak Mihály, Farkas László, Bagossy Péter, Strásai Mátyás, Balogh István, Képiró Sámuel. *Testőrök, alhadnagyi ranggal*: Goszlonyi Pál, Boros Ádám, Olvasztó Gábor, Szőrcsey Ferencz, Ferenczy János, Zlinszky József, Morvay György, Sipőcz György, Stephaics Xav. Ferencz, Fekete Ferencz, Nagy István, Veleczky József, Salamon György, Komlóssy István, Bendik Dániel, Ladány György, Herdovics Mihály, Csörgő Mihály, Gindly Károly, Köchly Károly, Tallián Imre, Adorian Ferencz, Szathmáry Pál, Sötér Antal, Mesterházy Antal, Horváth Zsigmond, Király János, Tornallyay Pál, Hegyessy István, Csernátónyi Ferencz, Gentsy Ferencz, Eperjessy Gergely, Sonnenberg Sámuel, Betsky István, Mátyásovszky Gáspár, Lendvay Ignác, Rottenstein Mihály, Rakovszky Miklós, Legat János, Lukács József, Krajnik László, Czabay László, Gyuresányi Gábor, Barkassy Pál, Orczy Antal, Reinprecht Ignác, Habianecz Tóbiás, Betes András, Miksa János, Kászonyi Antal, Baresay Ábrahám, Szabó László, Báróczy Sándor, Donáth Pál, B. Pejachevich József, Groman Zsigmond, Ördödy András, Uzovics János, Torday István, Dóczy József, Okolicsányi Elek, Harsányi Zsigmond, Nedeczky Ignác, Jelachich Gábor, B. Szentkereszty Zsigmond, Király László, Óváry István, Karaciczay András, Cseh Mihály, Way János, Palocsay József, Boros Sándor, Okolicsányi Farkas, Konde Ignác, Kuzmics József, Stegner Ferdinánd, Petrik László, Jármay László, Zeik Zsigmond, Rosty Pál, Szőgyényi Lőrincz, Kürty Lajos, Jelachich Dénes, *Bessenyei Sándor*, Bendik Ferencz, Rimay Mihály, Bajtsy György, Simonyi Antal, Liptay Antal, Gr. Nemes József, Mikó Miklós, Domokos Ferencz, Mohay Gábor, Gerdenics György, Demkovich Raphael, Dongó László, *Bessenyei Boldizsár*, Kardos István, Berzevics Antal, Rajcsányi György, Darvas László, Brunswick Mihály, Biró László, Foky Ferencz, *Bessenyei György*, Pávics József, Jeszenszky György, Mártonfalvy István, Kiss Sándor, Bezzeg János, Veniczai Pents János, Jeszenovszky Imre, Pávics Imre.

rugóra vezetjük vissza, melynek érvényesülését bátyjánál, Boldizsárnál láttuk: egyik testvér vonta a másikat maga után.

És ez az eset Györgynél annál valószínűbb, mert a testörségnél fennlevő Boldizsár és Sándor bátyjaihoz gyöngéd vonzalommal viseltetett, s ennél fogva természetesnek ígérkezik az a feltevés, hogy vagy ezek ösztönözték a Bécsbe való felmenetelre, vagy önnönmagában ébredt fel a vágy: testvéreit követni.

Már Szinnyey Gerzson kifejezte valószínűségét, hogy helyzetének és körülményeinek alapos ismerete után és csak később fogant meg Besseney Györgyben az önképzés iránti törekvés.

Bécsi életének első éveiből Györgynek csak is egyetlen levele jutott ugyan kezünkhöz, de fentartotta több levelének tartalmát, — száraz rövidséggel bár, ám elég jellemzően — a családi oklevelek többször említett kivonata.

Ezekből megállapítható, hogy már 1767. év folyamában úgy Besseney György, mint bátyja Sándor, a testörségből ki-, és valamelyik ezredbe átlépni szándékoztak, mi végből már lépéseket is tettek. A mit atyjok megtudván: ezen szándékuknak ellenmondott; a szüleik iránt kiváló engedelmességgel viseltető gyermekek készséggel meghajoltak a tiltakozó apai akarat előtt, kinyilvánítván atyjokhoz 1767. szept. 6-án írott levelükben, hogy hibájokat beismerik, és *„minthogy a katonai életre lett nevek beadása még nem kötelező:* szüleik akarata nélkül nem fogják cselekedni; ha szerencsájük lesz atyjokhoz, akkor ezen életnemére nézve is okaikat fiúi alázatossággal fel fogják fedezni.“

Hogy átlépési szándékuk oka nem volt egyéb, mint a testőri pályán való előmenetelnek reménytelensége; kitűnik György által, a nehézkessé vált bátyja Boldizsár nevében sajátkezűleg írt, és bátyjukhoz Mihályhoz Berczelre intézett levélből, melyet — mint-hogy annak már iratási ideje is kiváló érdeket kölcsönöz — teljes szövegében ide írtatok:

Béts 18. aug. 1768.

Édes jó bátyám uram! Ezen jó fain írődeákom által akarom jelenteni Krajnyik Lászlónak tőlünk való örökös kimozdulását; elmenetelit közzülünk akármelyikünknek akarta volna, de a mindeneket bőltsen igazgató nagy hatalmú úr magát ejté belé, mert midőn a Laxemburgi Comendóból jöttünk volna haza felé, nyughatatlan ostoba káros eszellensége szerint egy Rottenstain nevű jó magaviseletű Pajtásunkat ártatlanul megtámadván, végre duellumra is invitálta Finta¹⁾ sógorának akkori comendója alatt, mely casust is nevezet Rottenstain reportálván Rédeinek,²⁾ Parancsolta ellene a species facit beadni, mellyet be is adván, processust tartottak ellene és valami 39 napokig való súllyos és gyalázatos árestomozásának eltelése után Felséges Asszonyunktól ilyen szentencia érkezett ki, ezen szerint: Jól lehet Krajnyik László eddig való magaviseletéért és mostani casusaért az 1755-dik esztendőben kiadatott hadi törvénynek ereje szerint nem csak Tisztségétől való tsufos megfosztattását, hanem 10 esztendőig sánczra való küldetését is megérdemelte volna, mindazon által Felséges Asszonyunk tekintvén az Magyar Hazát és az egész tiszti sereget, tsupán tsak Anyai irtalmasságából ezen kemény büntetés alól felszabadította és tisztségétől való megváltását engedte, úgy mindazon által, hogy minden adósságának kifizetése után magát takarítsa akárhova. Ezen kemény szentenciát pedig az egész Nemes Tiszti Szerzet előtt elolvasta Finta sógora, nem tudván mitsoda jót vagy gonoszt olvashat ki belőlle, mivel az megfuvaltot Trombita szóra szokot óránkon kívül rakásra tsoportosodott és igen figyelmelesen az hálgatásnak készülő Nemes sereg előtt kellett fel szakasztani s mingyárt az körülötte tsoportozó tiszteknek el is olvasni. *Olvasztó* (Gábor, testőr) kenyerés pajtása segíteni kívánván rajta, az sessiót sérelemmel illetvén, már több 6 hetinél miolta a profusznál *olvad*, mind addig, míg Herczegünk tetszéséből dolga vagy jobbra vagy balra válik. . . . Ezt akartam Bátyám uramnak tudtára adni, úgy mindazonáltal, hogy szükségtelen helyeken s kivált képpen pedig ha Krajnyik oda len jól fogja magát viselni, ne beszélgessék; hogy ha pedig a régi módon kezdi magát aufferolni, ezzel . . . le lehet ültetni.

Tovább azt írom kedves Bátyám uramnak, hogy *mi mind az hárman* itt egészségesek levén, nyughatatlan várással kívánjuk az óhunn való Bátyáméknak mibe lehetőségeket. Ujságunk nints, hanem hogy az Tsászárs Tseh országban gárda nélkül, és hogy *itt promóciónkat* kevésbé remélhetjük. Maradok kedves bátyám uramnak

Bessenyei Boldizsár s. k.

Hadnagy.

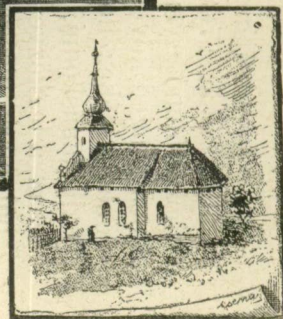
¹⁾ Finta József, testőrségi első őrmester.

²⁾ Kisrédei Rhédei János, a testőrség főhadnagya.

1. Bessenyei György szülőháza Berezelen.

2. A berezei ref. templom.

Boldizsár Bátyám már úgy is nagy promocióra lépet, mert *Ibrányi* Gyurka úgy különbözteti tőlünk, hogy *öreg ur*, mely titulussára ottan ottan emlékeztetgetjük.

A pályáján való előmenetel iránti aggodalmakat látjuk tehát 1768. év közepén is, de sem eme levélből előtűnő gyermekes felfogás, sem maga a tartalom nem enged következtetni arra, hogy György már ekkor önképzéséhez hozzáfogott volna; sőt ellenkezőről látszik tanúskodni, hogy levelében a nagy világvárosból csak a legközvetlenebb környezetében történt eseményből merit újságolásra anyagot falun lakó bátyja számára és abban tanulásáról mit sem ír, holott Mihály bátyjához való viszonya olyan volt, hogy abban az esetben, ha tanulását már ekkor megkezdette vala, azt az előtte nagy tekintélyben állott testvérével bizonyára közli, a minthogy később tanulmányaiban való haladásáról e bátyjához irt levélben emlékezik is.

Mihály nem is volt megelégedve a György által fogalmazott levéllel, válaszának erre utaló tartalmát engedni következtetni az a körülmény, hogy György 1768. évi december 27. köszönetét fejezte ki Mihály bátyjának „a jó erkölcsökre és hivatalának serény folytatására” való serkentésért.

Sűrű levélváltás indulhatott meg ezután Mihály és György között; ennek nyomát találjuk a családi oklevelek kivonatában 148 sz. a levő következő feljegyzésben: *1769. Május 30. Bessenyei György levele a bátyjához Mihályhoz, melyben maga vallásbeli érzéséről, a német nyelvben és hegedülésben való előmeneteléről ír.*

A mily sovány e szűkszavú kivonat, és a menyire sajnálható, hogy az itt említett levelet teljes tartalmában nem ismerjük: annyira jelentőségteljes mégis e néhány betű.

Jelzi: az érvényesülésre törekvő erő megmozdult voltát, a Bessenyei Györgyben hosszasan szunnyadozott nemes mag csírára kelését.

Ébredése tehát Bessenyei Györgynek nem annyira magától, mint atyja, és különösen Mihály bátyja

közrehatásából látszik támadottnak, és annak idejét fentebbi adataink egybevetése után 1768-nál előbbre tenni alig lehet, mely időponttól számított 11 esztendő, mit azután tanulásban töltött, megis egyezik a „Holmi“ kiadása évével (1779.)

Összegezve az elmondottakat, minthogy most már kétséget nem szenvedhet, hogy 1765-ben lépett a testőrök közé, a mikor saját vallomása szerint 18-ik évét alig haladta túl; minthogy továbbá a fentebbi adatok arra mutatnak, hogy a sokszor említett 11 évi tanulási idő nem mingyárt a Bécsbe való felmenetelétől számítandó: önként következik, hogy Szinnyi Gerzson megállapítása fekszik helyes alapon, és Bessenyei György csakugyan 1747-ik évben született.

Még ma is áll Berczelen a vén ház, melynek falai közt a gondviselés őt adta nemzetének.

Gyermekkorra a kis Györgynek, sőt ifjúsága is jó részben, e ház falai közt folyt le; még akkor szülei meglehetősen jólétnek örvendettek, gazdasági tiszteket, hajdúkat tartottak, szakács látta el az úri szék alkalmából rendszerint egybegyűlt vendégek asztalát, kik azonkívül is sűrűn keresték fel a hagyományosan vendégszerető udvarházat.

Az az időszak, melyet György otthon 1761-től 1765-ig „heverés“-ben töltött, kiváló eseményekben volt gazdag, melyek a Tisza-Bodroghköz hazafias nemeségét meg-megújuló erővel ragadták magukkal.

A hét éves háború, mely még ekkor befejezést nem nyert, s ennek vége felé a Szabolcs megyét közelebből érintő ama veszély, hogy a porosz invázió mellett, Frigyes király új szövetségese az orosz is készül, még pedig tatár-csordákkal betörni a szorosokon; aztán a békekötés, majd az erre következett 1764-ki országgyűlési tárgyalások, a nemesi kiváltságok elleni törekvések, melyek az egész nemességben a leghevesebb ellenzésre találtak: bő megbeszélési anyagot szolgáltatnak szűk családi körében, ép úgy élénkebb eszmecserére tárgyat az ott megjelent szabolcsi előkelő nemesek és rokonok között, de bizonyára mindenütt, hol az ifjú

György megfordult, ki, megyéje ajánlatából következ-
tetve is, aligha volt oly durva erkölcsű mint néme-
lyek tudni vélik, és a politikai fejtegetéseket, vitákat,
a magyar nemesség sérelmeinek elősorolását mohón
szivhatta ifjú, fogékony lelkébe.

Hányszor hallhatta a kis György vendégzajban
atyjától elbeszélni Thököly, Rákóczy harczeit, nagyatyja
és szép atyjának ez eseményekben való részvételét;
hányszor emlegethette előtte téli esték csendében,
pergő rokka mellett, édes anyja: Ilosvay Mária, anyai
nagyatyjának *Ilosvay Bálintnak* és nagybátyjának
Ilosvay Imrének sorsát, kik elsőik voltak a Rákóczy-
hoz való csatlakozásban, s kikről maga Rákóczy is
kegyelettel emlékezett meg.¹⁾

A szülői ház emléke kísérte Bessenyei Györgyöt
pályáján végig; a hatás, a mit a szülői ház gyako-
rolt reá, — miként *Beöthy Zsolt* oly szépen kimu-
tatta — műveiben tisztán és világosan nyilatkozik.

Midőn szerényen csak annyit nyilvánít Rákóczy-
ról, hogy beszédéből tudtak valamit róla, ezt szósze-
rinti értelemben venni nem lehet; hisz még *akkor*,
úgyszólván mindenki a ki őt és családját közelebből
ismerte, *tudta*, hogy elődjei kuruczok voltak, de leg-
inkább tudta azt ő maga, ki családjá történetét az al-
nádortól kezdve jól ismerte, okleveleiket — ma mennyi
hiányzik azokból! — olvasta, tanulmányozta.

Midőn érzi, írja Bessenyei: „Atyáidnak régi ha-
zájokért elkövetett vitézi cselekedeteit tiszteld;“ nem
előtte lebeghetett-e a miriszlói hős: Bessenyei István;
és a Trencsénnél elesett, a szabadságharcz ügyét vé-
rével pecsételt Bessenyei László nemes alakja, a fej
és jószágvesztésre ítélt bujdosó Mihály, a szolnoki
tömlöczben nyomorgó szegény Boldizsár?

Nem nagy alakok voltak ugyan, de közel állottak
szívéhez, ahhoz a szívhez, mely családjáért oly iga-
zán dobogott. — Jótéviségének csak egy emléke van
megőrizve, írja Závodszy:²⁾ Laczka János pártfogolása.

¹⁾ II. Rákóczy emlékiratai. 31. l.

²⁾ Id. műve. 192. l.

Van még sok más emlék is, mely ékesen beszél szíve nemességéről. Ezek közül csak egyet említek.

A család 1778-ban mindinkább szorult helyzetbe jutott. A kényen nevelt, otthon maradt többi 6 fítestvére Györgynek oly életet folytatott, milyent atyjoktól láttak, a birtokok jövedelme pedig *egynek* életmódja fedezésére sem volt már elég. Egyik birtokot a másik után vetették zálogba. Az elélemedett apa nem tudta fiainak, különösen Lászlónak, pazarlásait megakadályozni, és már az a sors fenyegette, hogy bercezeli és gávai javait báji Patay Sámuel 6000 frt követelése fejében lefoglaltatván, kénytelen volt volna rezidentális házáat is elhagyni, melyben György született.

György éber figyelemmel kísérvén Bécsből az otthon történeteket, pártfogóját Beleznay Miklós generálist kereste meg, és miként 1779. évi január 28-án Pesten kelt kötelezvény tanúsítja, az ettől kölcsön vett pénzzel az agg atyját fenyegető veszélyt elhárította.

Nem csak írásaiban tanította az önzetlenséget és igazságosságot, hanem gyakorolta tetteiben. Peres dologban is, az enyim és tied kérdésében, a hol az önzés leginkább előtérbe nyomúl, mennyire igazságos és önzetlen volt, kitűnik a következő meghatalmazásból, melyet testvéreinek adott:

Mivel nálam jelentetett, hogy atyámfiak a Bereg vármegyei jószágocskáinknak vagy valamely móddal lehető megosztására, akár más jó móddal való elintézésére oda felindúlnak a hová én nem mehetek¹⁾ tehát megegyezem abban, hogy nálam nélkül minden jót végezzenek, de mind egy, mind más félnek kára nélkül. Egyébiránt ha a törvényes jus és igazság megcsalattatna, vagy sértetne, az 'ollyanba megállanom lehetetlen lenne.

Sig. Kovátsi 7-dik máj. 1792.

Bessenyei György s. k.

Műveiben emlékezett Olaszországban tett utazásáról; de emez utazás ideje nem tűnván ki, azon az okon, mert 1775-ben külön munkája Bessenyei Györgynek

¹⁾ Beteg volt, még pedig húzamosabban, ez tűnik ki a poroszlói bírák 1793. márcz. 5-én azon alkalomból írt leveléből, midőn neki a szt.-györgynapi haszonbért (Sev pusztá után) küldötték: „hallván Tettes urnak erőtlenségét ámbár szomorúan, mégis vigasztal bennünket Bessenyei István úrtól hallott könnyebbülése Tettes urnak.”

nem jelent meg, Toldy Ferencz azt véli, hogy az említett olaszországi utazás 1775. évben történt.¹⁾

A családi iratok erre nézve azt a felvilágosítást nyújtják, hogy Bessenyei György 1768. november 4-én értesíti atyját arról, hogy a pármái hercegnével Amáliával elfognak menni. Minthogy még ez évben — mint láttuk — decz. végén, és a következő évben május 30-án Bécsben volt, olaszországi utazásának a közbeneső hónapok alatt kellett történnie.

Bécsi életéről azt a kevés adatot a mit ismerünk, egy-két mozaik darabbal egészíthetjük ki.

Ugy látszik a később oly tragikus véget ért Székely ezredessel és családjával állott igen jó viszonyban; a mit megmagyaráz az, hogy Székely — ha ugyan forrásom nem csal — Szabolcsmegyéből Pilisről, György szülőföldje szomszédságából származott.

1778. június 25-én Székely Antonia, az ezredes leánya üdvözlő levelet ír Bessenyei György édes apja névnapja alkalmából, és tolmácsolja György szerencse kívánatait is.

Ugyanazon év jul. 9-én — úgy látszik az otthon Berczelen időző — Györgyhez maga Székely ezredes ír, kérvén levelében: tudósítsa miképpen van, mert b. *Grace*-né kérdéseire nem tud felelni, siessen felmenni.²⁾

Báró Grace özvegye — mint tudjuk — Mária-Terézia egyik palotahölgye volt, és Györgynek az ő vele való ismeretsége folytán sikerült módot találni, hogy mint akkori ref. agens az uralkodónőhöz audientiára mehessen, annak némely dolgokat a ref. ügyek közül, melyek hitsorsainak kedveztek, bejelenthessen és ajánlhasson.³⁾

1780. év februárban az udvari könyvtár tiszteletbeli őrévé neveztetett,⁴⁾ ez által közelébe jutott *Kollár* Ferencznek, ki az idétt közvetlen felebbvalója volt.

¹⁾ *Toldy*. Költészet kézikönyve. 1855. I. 359. l.

²⁾ Az alchimistaságot üző *Székely* 1783. aug. 22. a *Virtus salis* nevű só természetét leírja Bessenyei György kívánságára, miből következtetve nem állhat meg az a vélemény, hogy *Bárdóczy* Sándort alchimizálása miatt nem kedvelte. (Závodszy. Id. műve. 27. l.)

³⁾ *Závodszy*. Id. műve. 26. l.

⁴⁾ *Toldy*. A m. költ. kézi könyve. 1876. II. 16. l.

Bessenyei György testvérével Sándorral, féltékeny szeretettel csüggött családja multján, s midőn *Kollártól* még oly kalandos adatokat nyert, hogy András király alatt Spanyolországból hazánkba jött Simón gróftól származott gróf Nagymartoniak voltak az ő elei, és Kollár azzal is kecsegtette, hogy nem csak a deductiót arragoniai Simontól fogva kidolgozná, hanem azt is kimutatná, hogy az általok birt sok dominiumok miképen mentek a mások kezére: mindinkább elfogta a vágy, hogy ne csak családjának tapasztalt anyagi hátramenetelét gátolja, hanem felemelésén munkálkodjék.

Míg testvére Sándor kir. parancsolatokat eszközölt, hogy a káptalanokban őrzött vagyoni jogi okiratokat fíradhatlanul kutassa s gyűjtse egybe, addig György élemedett atyját bírta reá, hogy az örökbevallásokkal terhelt javak visszaszerzése iránt pereket kezdjen; különösen Besenyő eladását fájlalta¹⁾ és pedig azon az okon, mert ennek 1751-ben történt elidegenítésekor ő és Sándor, úgy Pál testvérei nagyon is kiskorúak levén, az egyezség-kötés róluk-nélkülök történt.

Egész törekvése ez időben abban összpontosult, hogy kifizethesse, mint maga kifejezi: a ház adósságát és megtartsa a jószágot a familiának.

Ez irányban való gondolkozását, törekvését, intézkedését legjobban visszatükrözi saját levele.

Béts, 26-dik junius 1782.

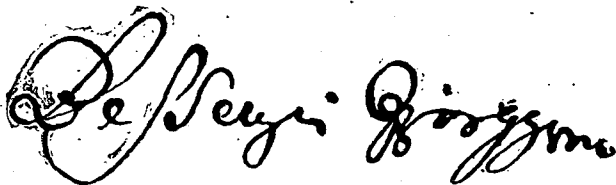
A berczeli és gávai minden névvel nevezendő javamnak administratióját Bessenyei István bátyámnak tökéletesen által adom. Ugy mindaz által, hogy annak idejében nékem minden haszonvételnek elkelésérül rationabilis számot adjon, melyben hibáztatván, károsodásomat magáébul fizesse. Embereimmel parancsoljon és a ki nem enged, mint tetszik, büntesse, ellenben pedig őket védelmezze. Minden haszonvételt a Ház szükségére költson, de úgy, hogy helytelenül egy vagy más részre ne essen. A mely földek a jószágnak részemre lett elfoglalások után zálogosítottak, azoknak mivoltokrul hamar tudósítson, informálván magát ugyanazon eszetleneknél, kik az enyimet mástul tudva megvették.

¹⁾ Besenyő tekintélyes birtok is volt, 1868. évi kimutatás szerint 4708 hold szántóföld, 1639 hold rét, 905 hold legelő és 19 hold nádas volt benne. Heves és K.-Szolnok Leirása. Eger, 1868. 97. l.

A Bereg vármegyei jószágnak miben létéről hasonlóul igazán, mint egyebekről is emberséges atyafi módjára tudósítson; de ne palástolással a régi némely mód szerint, mely dolog minden értelemben kár és útálatos is. Én pedig ezen levelemben deklarálom, hogy azon jószágnak is teljes életemben mint a berczelinek jövedelme a Háza maradjon, ki részemről az adminisztrációnál egyebet magamnak fentartani nem kívánok. Éltetvén az isten, *kifizetem a Ház adósságát* s megtartom a jószágot is a familiának *csak rendet kívánok*, hogy attul a gyalázatos éhetetlenségtől s veszedelmes zürzavartul, mi bennünk élhelalókká tett, szabaduljunk. Adminisztrálja hát Bereget is úgy, mint Berczelt, Gávát és fáradságáért jó lelkiismeret szerint a jövedelemből magát segítse. Kedves atyám uram és asszony anyámnak kezeit alázatosan csókolom s több atyámfiat köszöntöm.

Bessenyei György s. k.

Hogy terve megvalósítására anyagi segély eszközöket szerezhessen, ő, miként Kazinczy nevezte, a fő magyar cavalier, az előítéletekkel mit sem törődve, már előzőleg 1781. évi október hó 1-én, mint ezt a Bécsben kelt szerződés szavai tanúsítják: „nemes és nemzetes, Tokajban ülő Kefala János urammal asszú-szöllő borokkal kereskedésbe állott.”

Bessenyei György aláírása.

1781. évi november 14-én vette át az első szállítmányt: hét átalag fő tokaji asszú szöllő bort és hat gönczi hordó mászlást, mint nyugtatójában maga elismeri.

Am Györgyünk e vállalata nem sikerült, valószínű hogy a testőrség tagjaira számított a fogyasztásnál, és talán e számításában csalódott? azonban tény az, hogy a boroznak 2758 rfrta rúgó áráról 1783. évi aug. 10-én Berczelen állított ki albát.

Azt hisszük, közel járunk a valósághoz, ha eme tervének dugába dőlte és Bécsből való eltávozása közt egybefüggést látunk.

A körülmények legalább erre látszanak utalni. Gondolkozása is, mit munkáiban kifejezett, erre mutat. „Kenyér az valóság, az az birtok, jövedelem. Hijába fested a palotát papirosra — írja „Toldalék Magyarországnak törvényes állásához“ cz. művében — mert benne nem

Bessenyei Pál arcképe.

lakhatsz, akármely gyönyörű formát mutasson . . . Az emberi vágyódás a virágot is szereti szagolni, de a földjét, mely termi, csakugyan többnek veszi.“ És mintha indokolná bécsi életpályájának kettészakítását, midőn ekként elmélkedik: „valaki a magáéból élhet: független szabad; és ha okos: minden világi boldogságát kezében tarthatja, mert a *boldogság egészségből, szabadságból, kenyérből* áll; a többi maga mutatás. De valameddig szerencsédet, vesztedet uradnak humorából kell naponként kinézned, boldogságod szüntelen tartó rettegéseid közt kevéssel több a semminél. A törvényes szabadságban élő jószágos hazafi, nagy ember a maga házánál.“ (*M. orsz. törv. állása.*)

Bécsből Pusztakovácsiba, Bihar megyébe való elköltözése idejét Bessenyei Györgynek életrőli 1784-re teszik, csak *Toldy* véli, hogy Bécsset már 1781-ben elhagyta.¹⁾

Mint láttuk, még Bécsben volt 1782. június 26-án; arra nézve pedig, hogy csakugyan 1782. év folyamában távozott Bécsből, de nem Pusztakovácsiba, hanem egyenesen a szülői házhoz, érdekes és eddig nem ismert részletet tartalmaz unokaöccse *Rakovszky* Dániel, az említett debreczeni főbíró feljegyzése:

„Bessenyei György úr — írja *Rakovszky* — Bécsből Berczelre Szabolcs vármegyébe 1782. lejött lakni, és Berczelen még akkor életben levő nagy uramatyám és nagyasszony anyám házoknál (t. i. szüleinél) lakott; azt pedig, hogy ezen időtájban jött le Bessenyei György úr Bécsből Berczelre lakni, onnan tudom, hogy azon négy pej lovon és katonai társzekéren, mely holmiaért Bessenyei György úrnak és magáért Pestre a „*Medve*“ czimű vendégfogadóhoz felment Gáváról, én egészen Isaszegig mentem Bessenyei Boldizsár urambátyámmal (György testvérbátyja) és a kocsissal, kit Gönczy Istvánnak hívtak . . . Bessenyei György úr Berczelre lejövén lakni, egynehány esztendőig lakott ott, és a mint magamat reflectálom, 1785. esztendőben jött lakni a biharmegyei jószágba Pusztakovácsiba.“

Otthon a birtokok feletti rendelkezést átvette az-

¹⁾ Id. munkája. 17. l.

tán, melybe, minthogy László fia, kinek addig befolyása alatt állott, ez évben meghalt, — atyja is beleegyezett.

György azonban, úgy látszik, képtelen volt leküzdeni az otthon lábra kapott, és meggyökeresedett, „élhetetlenséget,” a megszokott állapotok megváltoztatását czélozó intézkedései a testvérek ellenkezésén hajótörést szenvedtek; látva hogy tervei foganatosítása mily akadályokba ütközik, a versengésnek véget vetendő: testvéreivel megosztozott és miután agg szülei sorsát biztosította akképen, hogy gávai és berczeli részbirtokát bátyjának Istvánnak átadta cserébe annak sokkal kevesebbet érő szakolyi és gelsei részbirtokaiért, azzal a kikötéssel, hogy az, édes szülei körül gondoskodni tartozik, elvonult Pusztakovácsiban levő kis jószágára.¹⁾

Pusztakovácsii remetesége alatt sem adta fel kedvencz eszméjét Bessenyei György, melyet családja felemelése iránt testvérevel Sándorral együtt táplált.

Sághy Mihály — előbb hevesi alispán, később ítélőmester, majd báró — 1791. ápril 26-án Bessenyei Sándor felszólítása folytán, hajlandónak nyilatkozik, hogy a Bessenyei familia felemelése tekintetében minden törvényes módokkal közreműködik, s azt a tervet adta: hogy a Szőke pusztá (Sev) adassék neki által,²⁾ ennek fejében aztán a megindítandó és a folyamatban levő birtokperekre való költségeket egészen ő és fia, Ignác,

¹⁾ Boldizsár és György osztályrészéről hiteles kimutatás maradt fent 1784 év jun. 19-ről, melyet Szabolcsmegye jegyzője Strankay János állított ki; valószínű azonban, hogy ez csak tervezet volt. E szerint 1. Fekete-Tóth, Kávásd, Gyarak, Dalom és Győrös jövedelme. Erdőbér 600 frt. Hamuhuta 400 frt. Dézmabúza, kukorica 100 frt. 2. Kovácsi pusztának jövedelme, melynek substratuma áll 300 köből alá való gyep földből és 200 szekér szénát termő kaszálóból. Vetésből jövő termés 800 köből 1000 frt. Kétszáz szekér széna 400 frt. Hatvan fejős juhnak a haszna 20 frt. 3. Berczeli jószág jövedelme. Esztendeig való majorság ideértvén a jobbágyság taxáit és dézmáit 300 frt. A malom hoz be 300 köblöt: 300 frt. Körösma-arenda 160 frt. 4. Ilosvai jószág jövedelme 33 jobbágy és egy curia appertinentiával 200 frt. 5. Ingó jószág: marha 40 db, sertés 300 db, juh 80 db, ló 10 db. 6. Jobbágy és taxás Szabolcs, Bihar és Bereg vármegyékben vagynak in summa 134. E kimutatás azt is kitünteti, hogy Bessenyei Györgynek ez időben évi 586 frt nyugdíja volt.

²⁾ A Hevesmegyében fekvő ezt a pusztát, mely mint láttuk még az alnádor Bessenyei Mihály idejétől fogva volt a családé, már Bessenyei Györgynek emez ajánlatot előzőleg sikerült fele részben visszaperelni, fele azonban az egri káptalan birtokában maradt.

fogja adni, a kikeresendő jószágokon fekvő investitíókat is mind ők fizetik, a perekre való felvigyázás az ő gondja leend.

Bessenyei György azonban emez ajánlatot nem fogadván el: a befolyásos, de kapzsi pártfogó közreműködése nem is érvényesült.

Tévesen írja Toldy, hogy Kovácsiban anyja mellett megvonulva élt; mert édes anyja — mint láttuk — Szabolcsmegyében Berczelen maradt, és Kovácsiban soha sem lakott.

E kis pusztán magánosságban élt Györgyünk, de nem hálálaig. A kiről sóhajtvá írja: „a kiből öröömöt találnám, hozzám lakni nem jön,“ — midőn az erkölcsi tekintetek nem szolgálhattak már akadályul, hogy György emez öröme teljesebbé találhasson, végre mégis oda költözött hozzá lakni: ápolónak; megosztá vele a magánosságot és rokon lelkével rideg tanyáját barátságos tűzhelyre varázsoltá.

Bátyjának Lászlónak leánya *Anna* volt e jószágos teremtés, aki 1804. után, — mindketten már öregek — Bessenyei György utolsó éveinek ridegségét enyhíteni iparkodott.

E jó nőt gyermekkoromban ismertem, most is előttem áll fehér tornyos háló főköthőjével, talpig fehér ruhában, derekán — egyedüli disze — ezüstaranyos öv, kezében a bibliával. Igen istenfélő, agg leány volt, magas kort élt, csaknem 100 évet, Fekete-Tóthon (Biharban) halt meg 1859-ben.

Talán nagybátyjától Györgytől tulajdonítá el azt az érzelmet, hogy egyedül élje át földi pályafutását. Lehet; mert hogy bátyja nagy befolyással volt reá, tanúsítja az, hogy Bessenyei Anna az irodalmat szenvedélyesen szerette, maga is sok verset írt, kortársai előtt *verselő*¹⁾ néven volt ismeretes.

Ő volt tehát az a szabolcsi rokon, kiről Szőke István tudósítása nyomán Toldy feljegyezte, hogy Bes-

¹⁾ Így jellemzi őt *Gonda* Balázs is. Ballagi: M. Testőrség Tört. 421. l.

senyey Györggyel lakott, aki őt igen szerette s neki ajándékozta némely munkáit.¹⁾

Az 1811. év kora tavasza a költő bölcsészt őseihez szólította el; családbeliei javát czélozó végrendelete²⁾ tanusítja, hogyha nem sikerült is neki, a mi felől ábrándozott: visszaszerezni az elődjei által elidegenített birtokokat, de szigorú gazdálkodási elvei mégis lehetővé tették nemcsak azt, hogy az atyjától átvett javakat föntartotta, hanem azokat a Sev- (Szőke) pusztára iránt indított birtokper megnyerése által, tekintélyesen gyarapította.

Irodalmi működésének java része — köztudomás szerint — Pusztakovácsiban való visszavonulása idejére esik. Állítja Toldy, hogy itteni életében nyomatta ki: „*Dicső Arnyékok*“ . . . stb. cz. kis művét, 1795-ben.

E művecskét azonban Besseney György nem csak nem nyomatta, *de soha sem írta*; erről meggyőző maga a czimlap, hol is látni lehet, hogy eme kis munkán szerzőül *ifj.* besenyői Besseney György van jelölve. Már pedig a mi Györgyünk magát *ifjunak* sohasem írta, de nem is írhatta, mert nálánál idősebb György nevű tagja a családnak az ő idejében nem volt; tehát más Besseney családbeli ifju ember szárnypróbálgatásáról lehet csak szó.

Megjegyzí azt is Toldy, hogy „több kiadatlan munkája egyes helyei mutatják, hogy azokat közvetlen kiadásra szánta. Közlötte is kéziratait egy és más nagy és nem nagy urral, de sem Maecenása, sem közbenjárója nem akadt: B. pedig sem koldúlni, sem elszigeteltségében kiadó után járni nem tudott.“³⁾

Toldy itt is tévedett; Besseneynek azon tette, hogy kéziratait többekkel közlötte, nem Maecenás keresés, hanem, mint látni fogjuk, *terjesztés czéljából* tör-

¹⁾ Tőle kaptam én is eredeti kéziratban három munkáját B. Györgynek, egyike ezeknek a „*Társaságnak eredete és országlása*“, melyről Szinyei Gerzson azt jegyzi meg, hogy e munkának *egyetlen* példánya a s.-pataki kúrtban van.

²⁾ Lásd: „*Besseneyi György végrendelete*“ cz. cikkemet. *Reform* 1872. évf. 341. sz.

³⁾ Id. műve. 18. l. jegyzetben.

tént; koldúlni nem volt oka, mert volt már ekkor annya, melyből műveinek kiadását fedezhette, és hogy azokat tényleg kinyomtattatni akarta, de ebbeli szándékában a censura által mindannyiszor elnyomatott, kétségtelen tények bizonyítják.

1792. év folyamán a nagyváradi ker. könyvvizsgáló *Miller* Ferdinand Jakabhoz két munkát nyújtott be.

Egyik: *A kedvetlen okos vigjáték*, másik: *Pod-rokotz krónikája vagy a Gorgonai Szarándok* címet viselt.

A könyvvizsgáló, cs. kir. tanácsos, szép műv. és bölcs. tudor, később a m. nemzeti muzeum igazgatója, kit censori tisztére még József császár 1782-ben nevezett ki, fen akadt a munkák szabadelvű helyein: veszedelmesnek találta a vigjátékot, mert abban az egyik szereplő *Argenis* a fiscus jogait csipdesi és sok beszéd történik a földművesek érdekében; a másik munka ellen pedig vallási szempontból emelt kifogást, sőt nagyképűsködésében még a *sasra* célzó ártatlan szójátékot is kifogásolta.

Nem véleményezte tehát a munkáknak kinyomathatását, ha csak az általa megjelölt helyek ki nem hagyatnak és át nem idomíttatnak.

Bessenyei erre nem volt hajlandó, és említett művei nyomtatlanul maradtak. Egyedül czimeiket tartotta fent számunkra a könyvvizsgálói vélemény,¹⁾ és szerencsére, mert eme műveknek még czimeiről sem voltunk eddig értesülve.

Ám Bessenyei nem hagyta visszariasztatni magát művei visszautasító fogadtatása által; újra meg kísérlette a könyvvizsgáló sorompóján áttörni.

A Martinovits-féle összeesküvés behatása alatt még 1795-ben kibocsátott *általános könyvvizsgálati rendelet*-nek megfelelőleg a helytartó tanács kebelében felállított revizori hivatalhoz nyújtotta be 1804-ben *A természet világa, vagy a józan okosság*, (tanköltemény három

¹⁾ Müller Jakab mindkét munkára vonatkozó külön véleménye Nagyváradon 1792. aug. 26-án kelt, és eredetiben meg van *Orsz. Utár*: Rev. Libr. 1792. 45. sz. a.

könyvben) czimű munkáját, melyet 1794 – 1801. közti időszakban írt.

A munka megvizsgálás végett az alkalmazva levő censorok közül az e czélból kijelölt *Madarassi Ferencz* kezéhez jutott.

A könyvből előtörő új eszmék: „a fölvilágosodás s a lelkiismereti szabadság új fogalmazásban,” a sötétség emberét kinosan érintették, és a terjedelmes munkát, mely neki 1804. évi január 3-án adatott ki vizsgálatra, már ugyanazon évi márcz. 27-én kelt véleményes jelentésében, mint a vallás, erkölcs és az állami közjó ellen harczolót, kinyomattatni ellenezte.

Úgy látszik Bessenyei Györgynek elszigeteltségében is sikerült pártfogókat találni, kik közbevetették magokat, hogy a *Természet Világa*, melynek megjelenhetésére nagy súlyt helyezett, napvilágot láthasson.

Legalább ez tűnik ki abból a körülményből, hogy e munka könyvvizsgálatánál az említett rendeletről eltérő eljárás követtetett.

Az 1795. febr. 25-én kibocsátott általános könyvvizsgálati rendelet¹⁾ 17. §-a ugyanis akként intézkedett, hogy ha valaki a revizori hivatal eljárását és határozatát sérelmesnek találná: panaszával forduljon Bécsbe a cs. k. generális direktóriumhoz, vagy az illető tartományi kormányshoz.

Azonban jelen esetben *hivatalból*, tehát a nélkül, hogy Bessenyei panaszt emelt volna, a m. kir. helytartó tanács 1804. ápril 3-án tartott ülésében — melyben maga József nádor elnökölt — tanácskozás tárgyává tette a revizori hivatal általánosságban tartott véleményét és visszaadta azt azzal az útasítással, hogy fejtse ki bővebben indokolva véleményét, még pedig a kérdéses munka kifogásolható helyeinek idézésével.

Eme rendelet folytán ugyancsak *Madarassi Ferencz* hosszasan indokolta a revizori hivatal álláspontját, megvilágosítván a *Természet Világa* cz. munkából vett idézetekkel.²⁾

¹⁾ Közölve *Ballagi Géza*: A politikai irod. cz. művében 783. és köv. l.

²⁾ A revizori hivatal véleménye teljes szövegében következő volt:

Még most sem határozott maga a helytartótanács, hanem a revizori hivatal nézetét magáévá téve, 1804. évi jun. 12-én tartott üléséből a kanczelláriához terjesztette fel az ügyet eldöntés végett.

Serenissime etc. Ad exigentiam benigno-gratosi Intimati ddo 3-ae Aprilis a. c. Nro 7501. quo periculosa principia manuscripti hungarici: *A Természet Világa* per Revisoratum hunc summarie prius et generice duntaxat exposita, citatis ejus locis et textibus specificè deduci jubentur, atque ad amussim adnotari;

Obsequentissimum hoc Revisoratus Librorum Officium praefata Normativis Censurae regulis adversa principia, e manuscripto hoc deducta, sequentibus humillime specificat:

1-o. Quoad religionem: Asserit author, eam esse inventum politicum legislatorum ad continendos in officio populos; idque docet partis 3-iae pag. 27. 28. 29. 30. ubi affirmat, religionem popularem fuisse in cerebro plebis utilem stultitiam et caecitatem, ut hoc velut fraeno eam regnantes et potentes domare possint; reges et sapientes nunquam in animo credidisse eam religionem, quam populus secutus est: ibidem populi religionem velut fatuam irridet, potestatem tamen religiosam ait fuisse necessariam, quia populus non nisi religione ad obediendum persvaderi potuit, eumque solummodo praedicata religionis sanctitate inductum fuisse ad jugum sponte accipiendum; in specie pag. 29. ibidem sic ait:

*A község fejében volt ez hasznos vakság,
Hogy orrán foghassa meg az hatalmasság.
Mert az ostobaság maga is kívánnya,
Hogy előtte legyen felszentelt bálványa. etc.*

Ibidem pag. 28-a haec habet:

*A bölcs sohasem hitt úgy, mint a tudatlan,
Egy se ismer vallást, hogy ha tanulatlan;
En azt hiszem, így mond, mert apám így hitte,
Valaki mássat hitt, az ördög elvitte,
Ő sehogy se tudja, de papjára bízván
Hozzá van ragadva, reménységgel hívván.
Vallyon hát Memfisben az udvar, s fő-papság.
Azat tartották-e, a mit a sokaság? etc.*

Haec omnia tam universaliter dicta praeterquam quod falsa sint, et contra ministrorum religionis auctoritatem sarcastica, id etiam incommodi adferunt, quod religionem vulgi coram sapientibus faciant contemptibilem, coram populo autem omne credendi motivum reddant suspectum, totamque religionem in animo plebis faciant vacillantem.

Porro ait: populos promissione caeli et Elysii ad obediendum suis superioribus persvasos fuisse, ut hae vitae melioris expectatione ipsis aliquantum compensentur mala, quae in vita civili patiuntur; prudentiores, inquit, spem vitae felicioris post mortem populo inculcarunt, sibi autem hujus vitae felicitatem occuparunt. Quae imprudenter dicta eo dirigi videntur, ut religionem, spemque futurae vitae populus dolis et fraudibus legislatorum ac sacerdotum adtribuere noverit. Sic autem ista deducit ibidem pag. 30-a:

*Szentséggel hirdették, hogy felgye jármát,
S okossakra bizza zűrzavar hatalmát,
Mellyel már ész nélkül nem boldogulhatott,
Es rendet magában jót nem csinálhatott.*

A kancelláriából 1804. október 8-ki kelettel érkezett le a rendelet, mely a veszedelmes elvekkal teljes kéziratot nemcsak a sajtó alá bocsátástól tiltja el, hanem hogy terjesztése megakadályoztassék, *Bessenyei*

*Hogy a vezéreknek engedelmes legyen,
Mert Elyzcumba különben nem megyen,
A hol tökéletes lészen boldogsága,
Elvétetvén tőle a nyomorúsága.
Ez lett vigasztalás nyomorúlt sorsában,
Ügyében, bajában, végre halálában,
Okot az okossak más világra tolták,
Es ezt a világot magoknak foglalták,
A népnek örökké megkötve kell lenni,
Szabadságban mindent semmivé tud tenni.*

Praeterea : religionem respectu sacerdotii esse medium aquirendi, lauteque et commode vivendi ibidem pag. 30-a ita exprimit :

*Sokféle hatalom kellett e világban,
A nép nem engedett, hanem csak vallásban,
Ezen kívül hozzá élet módja ragadt,
Ez igazságából bor-pecsenye fakadt,
Oraculum lett az, a melyet hallgattak.
Szóért, üres hangért gazdagon tartattak.
Az ostoba község szörnyű erejében,
Tör, ront, ha nem beszél a papja fejében,
De a mely oltárnak bora, pecsenyéje
Nem volt, hallgatásban maradott igéje.*

Caeterum ista non tantum ad gentiles veteres, sed ad hodiernos etiam populos christianos, principes regnantes et sacerdotes pertinere, patet tum ex generalibus principiis, quae hic et in toto opere author interjicit, nempe populum semper fuisse et esse talem, eumque sine his illusionibus gubernari non posse, tum etiam ex partis 1-ae pag. 11. ubi haec eadem de statu moderno religionis christianae repetit, et omnia circa religionem dissidia nonnisi ministrorum ejusdem lucrum pro scopo habere asserit.

Acerbiore stylo religionem et regnantes principes perstringit partis 3-iae pag. 17. et 18. ubi describens bellicosos Heroës et Monarchas, qualem exempli caussa adfert Octavianum Augustum, ait: „Hujusmodi splendidos delinquentes dignitate sua protegi, esse eos flagella nationum, qui postquam omnem humanitatem et religionem abnegarunt, metum etiam inferni sua potentia sibi occultant et eximunt; contra hos, inquit, nihil aliud superest, quam arma aut fulmen de caelo, quod ipsos humi prosternat, istos nec honor, nec religio fraenat, quia et honorem et meritum et religionem soli sibi fabricant.“ Quae horrenda, et arma fulmenque regnantibus comminantia verba, etiamsi de Tyrannis stricte talibus dicta forent, nimia tamen et exaggerata essent: nam religio christiana Tyrannis etiam arma necemque minari et fulmen imprecari prohibet; deinde ista non tantum de Tyrannis veterum populorum, nec solum de religione gentilium, sed de omnium temporum et aetatum Monarchis, deque omni religione pagana et christiana ab authore prolata esse, patet manifeste ex iis, quae ibidem in nota sub (a) pag. 18. non poetice, sed stylo prosaico ita subiungit: Emberi emlékezetünknek kezdetitől fogva pogány és keresztény vallásnak, mindég az a nyomorúsága volt, hogy mindenesetre rá alkalmaztatták. Némely nagyok pedig kívül tisztelve, belől nem hibe forgatták eszközül céljoknak elérésére. Adducit dein exempla principum

Györgyöt a bihari alispán által éber szemekkel ügyelet alatt tartatni parancsolta; mely értelmű rendelet aztán a helytartó tanács által, a nevezett alispánhoz 1804. november 13-ról keltezve ki is bocsátatott.

virorum, qui religionem quidem gentis suae irriserunt, ea tamen ad fines politicos usi sunt; sic reges, inquit, Aegypti singulis provinciis singulos et diversos dederunt Deos, ut hac ipsa religionum diversitate a conspiratione unanimiti contra gubernium arceantur. Ex quibus apparet, quod juxta authoris sententiam non tantum veteres Ethnici sed etiam christiani principes inde a memoria hominum semper religione populorum abusi fuerint, et quamvis ipsi interne nihil crediderint, religionem tamen externe venerati sint, eamque ad occultas intentiones suas accomodaverint.

Haec autem, lingua vulgari prolata, quam sinistram de principibus christianis et eorum religione populo ingenerare valeant opinionem, facile est perspicere, facile item ex his est deducere, horrenda illa superius dicta ad omnes promiscue omnium temporum principes etiam christianos pertinere.

Demum partis 1-ae pag. 20. religionem, artes, et scientias inter tormenta genus humanum excruciantia, atque inter inventa artis et ingenii humani recenset, dum dicit: „Natura arte exulta aperit sinum suum, prodit humanum ingenium, exhibet suum armamentarium, ostendit instrumenta torture suae, quae sunt scientiae, artes et religio.“ Si autem religio ope ingenii humani inventa est ad torquendum genus humanum, necessario sequitur, eam commisi abominationem et extirpationem mereri, sic autem habet:

*Megnyitja kebelét a tanult természet,
Ki adja magából az emberi eszel,
Fegyveres házait mind megmulogalja,
Kínzó szerszámaít sorba állongalja,
Tudomány, mesterseg, vallás áll közöttök,
Egekre poklokra tér az út előttök.*

Hujus sententiae consecrarium est etiam illud, quod partis 1-ae pag. 15-a dicit: Esse nempe in Africa et America gentes feras, quae sine omni lege, sine Deo et religione vivant, caelum et eius mysteria rident, nec de fine existitiae suae quidquam cogitant; porro ibidem sectione 3-ia titulisque sequentibus dicit feros hujusmodi populos antea felices in statu hoc naturali, inita societate civili, assumptaque religione et conditis legibus factos esse infelices. Id ipsum fuse demonstrare nititur partis 4-ae pag. 22. 23. et sequentibus, ubi exposita status naturalis felicitate, civilis autem status infelicitate, inter caeteras ejus calamitates religionem etiam recenset, affirmatque per eam ita multiplicata esse praecepta et peccata ut illa nec animo nec corpore amplius sufferre possimus, metu inferni per religionem incusso homines et in vita et in morte affligi; tantas item esse religiones sibi contradictorias, ut electio sit impossibilis, qui enim unam eligit, ab omnibus aliis sectis pro damnato habetur, qui autem omnes in concreto pro veris agnoscit, illum velut irreligiosum et daemone plenum omnes aversantur. Ex quibus consequitur statum hominis sine omni religione esse beatorem.

Ejusdem partis 4-ae pag. 45. totam veteris Testamenti historiam et theocraticam constitutionem populi Israelitici traducit velut illusoriam, libros sacros vanis miraculis et captiosis inventiunculis plenos esse describit. Partis autem 1-ae pag. 11. 12. et 16. legem Evangelicam, quae parcere inimicis, injurias patienter ferre, et percutienti maxillam alteram quoque praebere jubet, item quae mundo et ejus deliciis renunciare ac spiritualiter vivere praecipit, velut impossibilem inter phantasmata relegat, dicens:

Eme körülmény bizonyára hozzájárult Bessenyei elhagyatottságához; ki kereste volna őt fel megjéjéből, a kiról tudták, hogy *veszedelmes* írásai miatt felügyelet alá helyeztetett; az akkori viszonyok között

*Igen szépek ezek papirosra írva,
Terhekkel küszködve és vélék nem bírva,
A mi lehetetlen, hadd okoskodásra,
Képzeldésekre és álmodásra. etc.*

Partis vero 2-ae pag. 18. ait, philosophos Europaeos religioni christianae hanc contradictionem objecisse, quod illa ex una parte propagationem sui ferro et igne promovendam praecipiat; ex altera autem parte fideles suos arma capere, semetque defendere prohibeat ita, ut juxta Evangelicam doctrinam societas civilis rationabilis coalescere nequeat; contradictionem istam author non tantum non solvit, sed subjiciendo haec: *concorda*, si potes, veram et realem esse, ostendere cupit.

Punctum honoris esse motivum ad virtutem fortissimum non autem religionem, probare intendit partis 3-ae pag. 10. 11. ubi metum poenarum futurae vitae indecenti termino patibulum religionis appellat, honoremque religioni praefert vel ex eo, quod ille patibulo tali non indigeat, et quod multi sint, qui omnia religionis dogmata credunt, et tamen furantur et occidunt; imo pag. 14. eo progreditur, ut dicat multos ex ipsa religione motivum summere ad furandum mactandum, ignesque supponendos. Errat in his author, dum nomine religionis sola credenda, non vero etiam agenda et praecepta moralia comprehendit; qui enim solummodo credit, et superstitiose credit, religioni verae deditus non est.

Praeceptum in doctrina religionis articulum, nempe immortalitatem animae, abjectissimo termino afficit author, dum eam effectum esse ait luxur humani, et partum luxuriantis phantasiae; partis enim 1-ae pag. 23. sub titulo *bujalkodás* seu luxuries, dogmatis hujus originem ita describit: „Non sufficit tibi, quod corpus tuum delicate foveas, et epulis ex omnibus orbis partibus conquisitis sagines, sed praeterea luxui tuo religio debuit post hanc vitam caelum praeparare, et tu timidus ista credulitate putas te a Deo in suum beatum regnum assumendum fore, ubi aeternam felicitatem cum illo quasi divides, hoc fine enim hic illi sacrificas.“ Sententia haec immortalitatem animae, basim omnis religionis, aggrediens, quam sit periculosa, luculentum est.

Vehementer etiam religionem christianam offendit, dum partis 2-ae pag. 16. dicit, olim dogma et articulum religionis fuisse, ut homines propter solas opiniones flammis tradantur, ex utero matrum infantes exsecantur, ut ita animae illorum salventur; philosophiae autem debere, quod hic articulus jam sit abolitus. Ait etiam gentiles veteres christianis longe sapientiores et meliores fuisse, eosque nunquam in tam absurdos errores incidisse, in quales christiani delapsi sunt; Athenienses enim nunquam daemonem combusserunt, nec Romani caeterique sapientes sagas morti addixerunt. Praecipue vero succenset dogmatibus fidei et theologiae, dicitque pag. 17. ibid. donec haec scientia tradita fuerit, pacem sperari non posse; demum pag. 18. subjicit: „Ebriae hujus scientiae ferocem inscitiam arma fuisse in manibus hominum, quibus totum genus humanum deliri videbatur. Antecessores nostri christiani adeo feri et crudeles erant, ut lecta eorum historia quaerere cogamur, an homines fuerint. Impossibile enim est antiquae christianitatis saecula sine horrore et abominatione considerare.“ Tum addit: „Malle se nullum Deum credere, quam Deum admittere, qualem isti crediderunt, nempe coram quo occidere pro fide sit meritum.“ Similiter partis 3-ae pag. 13. dicit: inde a ruina gentilismi usque ad pacem Vestphalicam historiam totam nihil aliud esse, quam ferarum tigridum et luporum historiam.

tartózkodtak még a jobbak is lakásához közeledni, nehogy bajt zúdítsanak magokra. Ő maga aligha tudta eme helyzetét, de érezte; „*minden ember fél, ha nem tudja is mitül*, — írja éppen 1804. évben készült „Magyar-

Partis autem, 4-ae pag. 2. ait, non inveniri hominem tam doctum, qui calculare sciat, quot milliones virorum, mulierum, et innocentum puerorum et infantum in Europa fanaticus religionis ferro et flammis interemerit. Expressiones hae nimium hyperbolicae et religioni christianae nimis injuriosae sunt ex eo, quod exaggeratae hae crudelitates non errori hominum, sua culpa in eum delapsorum, sed ipsi religioni tribuntur, quasi illa saevitiem hanc docuisset ac praecipisset.

Indifferentissimum latissimi sensus profitetur author partis 3-ae pag. 7. et partis 4-ae pag. 6. 7. ubi asserit, etiam Turcas, Judaeos, et gentiles in religione, in qua educati sunt, manere posse, in omni religione homines perfectos et Deo charos extitisse, uti Socratem, Aristidem, Titum, Epictetum, quem dicit multis sacerdotibus meliorem fuisse; diversitatem religionum esse necessariam, quia impossibile est, ut vel duo homines in suis opinionibus conveniant, et si Deus unitatem in fide voluisset, qua omnipotens omnibus eadem sensa indidisset; quemadmodum ad caelum vel infernum, ita etiam ad hoc a Deo homines esse praedestinos, ut in hac vel in illa religione nascantur et vivant: hinc illum maximum impostorem fuisse, qui in veteri Testamento primus populo Judaico persvasit, nonnisi unicam illorum religionem esse salvificam; ideo Judaeos pertinaciter religioni suae adhaerentes, incultos et infelices semper mansisse, ad culturam enim nationum requiri, ut religio illarum pro ratione temporum et adjunctorum varietur.

Denique religionem praecipue Romano-Catholicam ferit illud, dum partis 3-ae pag. 5. sanctorum cultum, eorumque multitudinem ignorantiae, et impenitentiae plebis admirationi tribuit.

2-o relate ad moralitatem ista in eodem manuscripto censuram merentur:

Discrimen boni et mali, virtutis et vitii non esse ex natura rationali, sed ex legibus civilibus et religione positiva repetendum, gentes feras extra societatem civilem degentes nullam legem naturalem, nullam virtutem recognoscere, sed raptò vivere sicut lupos et alias bestias, ista diserte asserit partis 3-ae pag. 16. ubi haec habet:

*Míg törvényed nem volt, erköztelenséged
Sohol ki nem tetszett, sem esztelenséged;
Egy forma az ember, hidd el, törvény nélkül,
Vadagnál keveset szólhatsz az erköltsrül;
Valamennyi farkas prédáját mind eszi,
Az ember is, ha nincs törvénye, azt teszi,
Törvény és Mesterség s Vallás különböztet
Bennünket erkölccsel s ellenkezést e tett.*

Id ipsum affirmat pluribus in locis, ac praecipue partis 4-ae pag. 51. ubi haec profert: „In naturali statu non datur crimen ac malitia, et ubi non sunt poenae constitutae, ibi nec peccatum existit; si inter nos non esset iudex et lex, nec peccator in terris reperiretur.“ Clarissime vero et brevissime sententiam hanc depromit partis 2-ae pag. 12. dicens:

*Nem vétkez az ember, csupa természettel.
Nincs bűn, ha nem élünk törvénytételekkel.*

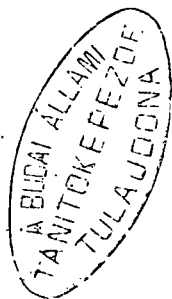
országának törvényes állása“ cz. munkájában —; *a ki szól: szaladnak tőle.*“

... Sirját is elfeledték ... és csak nagy későn kereste fel a kegyelet; de elköltözött szelleme, minél

Haec autem sententia quantopere omnem moralitatem in ipsò fundamento subruat, omnemque virtutis notionem et conscientiae obligationem omnibus pro lubitu arbitrarium reddat, parum percogitanti cuilibet facile est discernere; si enim religio, ut superius fecit author, et tota moralitas, virtus, ac iustitia, ut hic facit, inter arbitraria hominum inventa rejiciatur, quod erit permanens securitatis publicae praesidium? — Illud autem magis adhuc periculum opinionis hujus adauget, quod author non uno sed pluribus operis sui locis dicat, feras gentes sine omni virtutis et moralitatis notione viventes longe nobis feliciores esse.

Ad subruendam moralitatem pertinet etiam illud, quod partis 4-ae pag. 48. author tradit sub titulo: *Az ember mint változhatatlan erkölcs*, quo loco, quemadmodum titulus ipse ostendit, toto capite evincere nititur, moralitatem hominis nihil aliud esse, quam temperamentum et connatae indolis effectum, et sicut arboris natura sua feracem vel mansuetam, quoad fructus dulces vel amaras progenerantur, ita etiam naturaliter progigni homines bonos vel malos, neque educationem, nec leges, nec religionem quidquam ad formandos vel emendandos mores conferre, sed quemlibet talem manere, qualis natus est.

*Soha sem változtat erkölcsöt a vallás,
Nem tartozik ide ez a hív javallás,
Élet, halál, pokol, gyalázat, idvesség,
A veszett erköltsnek még mind csak nevetség,
A ki tolvaj, csak lop, a részeges iszik,
Nem bánja egekre, vagy poklokra viszik,
Lutherrel, pápával, Kálvinussal tartson.
Csak egyforma gonosz s lelkében alacsony.*

Cum vero natura in suis operationibus immutabilis sit, subinfert, hominem semel malum emendari nunquam posse:

*Legnagyobb hatalom s törvény a természet,
Valami ellene harczol, elenyészett;
Vallásod, szokásod megváltoztathatód,
Szívedből erkölcsöd ki nem mozdítható,
Született vesztesség, mint szelíd, úgy nem tesz,
Tudod, hogy ördögből soha angyal nem lesz.*

Quodsi ista author de quorundam obduratissimis in scelere animis diceret, excusari forte aliquatenus posset, at vero dum ista de toto genere humano pronunciat, atque principii loco statuit, voluntate Dei bonum vel malum nasci omnem, talemque incommutabiliter manere, istud sane omnem moralitatis sensum conturbat. Pugnat etiam principium hoc cum dogmate christiano de conversione peccatorum, et de possibili eorum per gratiam Dei emendatione, qui articulus dogmaticus ab omnibus in regno hoc lege receptis religionibus pro tali agnoscitur. Pugnat etiam cum primis suae Ethicae principii.

Praeducti principii haec duo sunt consecraria: 1-o. Actiones nostras peccaminosas velut temperamentum naturalis necessarios effectus nobis a Deo auctore naturae in reatum non imputari; 2-o. Virtutem, libertatem humanam, morumque reformationem esse nomina sine re, et sonum sine significatione. Consecraria haec tantum abest, ut author a proposito per se principio amoliri

nagyobb idő választ el bennünket elköltözésétől, annál jobban világít előttünk — — — — —

Még a nyolczadik fiúgyermekkel kell beszámolnom. Pál, mint Bereg vármegye közszeretethen és tisz-

intendat, ut ea potius ipsemet recognoscat, clarisque verbis deducat. Nam ejusdem partis 4-ae pag. 51. clare dicit: Deum errores nostros aliis oculis aspicere, et quae nos peccata vocamus, coram eo non esse tantam malitiam Deum in sua infinita majestate eundem permanere, quomocumque nos judicemus et agamus, omnipotentiam ejus, qua naturam nostram condidit, cum justitia ipsius in aequilibrio positam non posse sibi contrariari, et ideo quod hic aliqui sapientes pro peccato habent, in caelo longe sub alia forma comparare. Ejusdem autem partis 4-ae pag. 60. emendationem hominis, morumque reformationem dicit esse verba inania sine omni sensu:

*A mely szónak nincsen fejedben értelme,
Nem tartozik reád, nincsen segedelme.*

Simile judicium promittit de anima hominis et ejus virtute, affirmatque potius de cibo corporis, quam de his pulchris sed vacuis verbis esse sollicitandum:

*Lélekről, erkölcsről igen szép a beszéd;
Hadd járjon! — de lássuk, miből lesz az ebéd.*

Ibidem in fine ultimi tituli energicis iterum verbis repetit totam suam sententiam, de naturalis temperamenti nostri necessitate, et fatali morum nostrorum inemendabilitate.

Caeterum ex incidenti hic demisse adnotat hocce Revisoratus Librorum Officium, praefatam authoris sententiam etiam civiliter noxiam, et statu publico praepudiciosam esse: si enim actiones peccaminosae, velut inevitabiles effectus temperamenti, nobis in culpam imputari non possunt, sequitur crudelem esse omnem legislatorem et magistratum civilem, qui easdem actiones veluti delicta poenis afficit: si mores hominum inemendabiles sunt, sequitur ineptas esse leges civiles, quae poenis constitutis deliquentium, et horum exemplo aliorum emendationem intendunt.

Simile paradoxon est illud, quod partis 4-ae pag. 19. profert, totoque titulo: *Az ember mint magában vészelt vad természet*, demonstrare nititur, nempe quemadmodum inter animalia ferocia et domestica, ita etiam inter homines feros et mansuetos specificam distinctionem intercedere ita, ut feri homines semper in brutali suo statu maneat, et nunquam ad religionem, ac civilisationem adduci possint, idque ideo, quia natura sua feri sunt, et tales manere debent. Hinc infert, quod quemadmodum corvi et cygni non possunt habere eandem originem et progeniem, ita nec Mauri et Albi Europaei possint ab eodem progenitore descendere. Assertionis hujus pars prima naturam humanam nimis humiliat, et est evidenter falsa, ut patet ex fidedignis praedictarum gentium historiis; pars autem altera errores de Praeadamitis resuscitans, pugnat cum Historia Sacra, pugnat cum dogmate de peccato originali, et redemptione Christi, quae tamen dogmata ab omnibus in regno isto christianis agnoscuntur. Id ipsum de feris populis repetit author partis 4-ae pag. 33. 34. 35.

3-tio. Periculosa Statui Publico in eodem manuscripto sunt sequentia:

Potestatem civilem regnantium fundari in jure fortioris, docet partis 1-ae pag. 32. ubi aperte declarat, leges nostras, nostramque justitiam talem esse, qualis fuit in statu naturae, et qualis illa est, dum accipiter columbam dilaniat; istud autem est jus fortioris, ut author ipse explicat, dum subjicit: Motiva fortiora semper stant pro eo, qui majoribus pollet viribus, et inter

teletben állott táblabirája Beregszászon és Ilosván lakott; csak két évvel volt fiatalabb testvérénél Györgynél, kire férfi kora teljében — a családi hagyományok szerint — testvérei közül leginkább hasonlított.

statum nostrum civilem ac statum naturalem hoc solum intercedit discrimen, quod in statu naturae homines se singillatim occiderint, modo autem per millia nos mutuo veluti privilegiati homicidae mactamus, armisque et innumera sanguinis profusione justitiam nostram comprobamus.

*Olyan hát törvényed, mint természetben volt,
Hol a Sas körme közt a gerlicze meghölt,
A különbség itt áll, hogy most ezereknél
Öldököljük egymást, ott pedig egyenként,
Az erősb okok is, mint nekünk látszanak,
A nagyobb erőhöz s vitézhez állanak.*

Item :

*Minden nagy per mellett temetést kell tenni,
A nemzeti ügynek fegyverben kell lenni,
Hatalom próbálja az ártatlanságot,
Vérontásba fojtják bé az igazságot.
Hegyeken, völgyeken, messze térségeken,
A nap alatt játszó szép kies egeken
Három, négy-százezer törvényes gyilkosok
Fegyveres szárnyakkal terítik le magok,
Ezerenként esnek egy két fordulással ;
Legyet ennyit esni láttál egy csapással ?*

Quibus verbis praeterquam quod ignominia afficiat statum militare publico utilissimum, dum illos privilegiatos homicidas appellat, injuriam etiam infert regnantibus, dum eos velut Tyrannos describit, qui in bellis nulla justitia, nullisque legibus, sed solo jure fortioris ducuntur, suoque arbitrio millia hominum consecrant, et tanti, sicut muscas, aestimant.

Id ipsum tradit partis 2-ae pag. 7. ubi ait: „Licet in hoc mundo singillatim prudentes inveniantur, totus tamen mundus simul sumptus est stultissimus; lex enim prohibet, ne singuli singulos occidant, admittit autem, ut millia hominum interficiant alia millia; regnantes principes causas suas gladio et armis decidunt, inter cives autem lites lege dirimunt: independens potestas arripit te per aures et depraedatur; contemnit argumenta tua, teque cum tua justitia humi prosternit; contende cum ejus beneplacito, inclama tuam justitiam, palam te irridebit, percutiet per nasum.“ Quae verba in praedictum supremam civis potestatis exaggerari palam est: licet enim monarchiae independentes sint, leges tamen ac justitiam et bello et pace observant, et qui has ab illis pro arbitrio suo violari, ac per eos omnia vi et potentia agi asserit, sane eosdem ut Tyrannos depingit.

Denique luculentissime omnium de objecto hoc loquitur partis 4-ae pag. 21. 22. dum ait: „Provolat accipiter expansis alis, aggrediturque praedam suam, quale, inquit, ille jus habet, dum columbam dilacerat? — Fames ipsum impellit, vis et potentia sua adjuvat, non habet aliam justitiam, nec fidem, nec religionem: — Et ecce talis est omnis suprema potestas, talique justitia etiam nunc utitur, et soli subditi sunt, qui legem venerantur.“ Idem asserit praecitata pag. 21. ubi postquam dixisset, in statu naturae extrasociali lites inter duos viribus et potentia dirimi, subjicit, nos cum tota nostra civilisatione non esse ulterius progressos, quam Hottentotos, et actu quoque in statu

Ez a körülmény érdekes összehasonlításra szolgáltat alapot Pál és György arcképei között; ugyanis midőn Kazinczy egyik levele nyomán már alig hihetjük többé, hogy Bessenyei György arcképét szem-

nostro civili vim et potentiam instar juris esse; adeoque si potestas imperantis magna sit, nos sub illa cum omnibus nostris sanctis nonnisi mancipia esse, et si quis seu corporis, seu ingenii viribus sit fortior, semper pro illo justitiam stare. Asserta haec auctoris, praeterquam quod in se extravagantia et mala sint, periculosissimas etiam lectorum mentibus ingenerare possunt ideas; si enim imperantes spreta omni fide, religione et justitia solum vim et praepotentiam suam pro jure habeant, si illi nullis sint ligati legibus, et haec solis subditis sonent, idque totum ideo, quia Principes suis subditis viribus corporis vel ingenii praevalent, sequetur, populum quoque, si vires suas agnoscere, ingeniumque excolere velit, regimen Principibus eripere, sibi vindicare posse, ubi enim solum jus fortioris regnat, quod uni licet, licebit et alteri si fuerit fortior. Sequelam hanc auctor recognoscit, dum partis 4-ae pag. 41, populum ad pacem et obedientiam adhortans, hoc solum pro motivo obedientiae hujus adducit, quod populus semper sit stupidus, et ideo ingenio et artificii potentiorum semper in fine subjugari debeat, et quantumcunque sanguinis profuderit, nunquam tamen se a iugo sit liberaturus. Jus naturae et religio christiana non stupiditatem et ignorantiam populi, sed justitiam et conscientiam pro motivo civilis obedientiae inculcant; secus enim populus, ubi ad certum doctrinae et illuminationis gradum pertigerit, ab obligatione obediendi absolvendus erit.

Verum etiamsi haec omnia abessent, attamen periculosam esse respectu status publici manuscripti hujus impressionem vel illud unum satis evinceret, quod auctor toto opere suo ab initio usque finem statum naturalem praeferat civili, societatemque civilem, religionem, leges, artes, et scientias omnium calamitatum nostrarum fontem et originem fuisse contendat. Ex quibus quid aliud consequitur? quam odium constitutionis civilis, tepor et remissio in observandis legibus, neglectus artium et scientiarum, praefocatio omnis industriae et laboris, praesertim cum auctor partis 4-ae pag. 34. aperte dicat, omnem laborem molestum esse contra naturam hominis, econtra inertiam et otium naturae nostrae convenire. Ad confirmationem praepositi sui principii omnia congerit et exaggerat auctor, quaecunque statum civilem, leges, et religionem exosa reddere possunt, quod praetermissis caeteris manifeste conspici potest partis 4-ae pag. 22. sub titulo: *Természet és mesterség latba vetve*, quo capite integro instituta comparatione status naturalis cum statu civili, hujus postremi leges, religionem et scientias impugnat, omniumque malorum causas esse dicit; ex quibus speciminis causa pauca delibabo; ibidem de bello, tributis, legibus et poenis ista proloquitur: Si duo homines inter se disconvenient, totum regnum in flammis abit, decem gentes ad incitias rediguntur; etiamsi in alia mundi parte inter se contendant, tamen etiam te miserum et innocentem trahunt in partem suarum discordiarum, et quantumcunque velis esse pacatus, tamen et solvere et vitam sanguinemque profundere debes; haec omnia civilisationi et artibus debemus: Quam longe, inquit, felicior nobis est Cafferius, aut quicumque ferus! illum nec Philosophia opinionibus, nec Religio svavibus verbis et puris imaginationibus affligit; illum nec tributum, nec robotta, nec iudex molestus, non verberat illum Hajdo dominalis, non induunt illum pro milite, ut ipse quaerat suam mortem, non emunt pro una alterave poltura illius sanguinem, ut occidat pro pecunia homines illos, quos nunquam vidit, et qui illum nunquam offenderunt; quae est haec felicitas ubi superior potestas mandat, et si non obedias, te mactat? quae est haec felicitas, ubi te catenis colligant, ad carceres ponunt, patibulo affigunt, aut trajiciunt? certe nemo ex feris hominibus adeo stultus est, ut pro sua liber-

lélhessük: kortársa, a Linczben elhalt Bacsányi János hagyatékából György testőrkori arczképe szerencsére előkerült, és jelenben a m. akadémia könyvtárában őriztetik.

Györgyöt „e kép — írja Beöthy Zsolt — legvirágzóbb ifjúságában mutatja, nem sokkal túl a húsz éven. Kerek arczán az ifjúság üde, eleven pirossága, orra egyenes, tövén erősen bevölgyelve, fehér parókája alatt homloka kissé keskeny; szokatlanul széles ívű szemöldjei, nagy kerek, fekete szemeket árnyékolnak, melyek egyszerre tüzesek, és melák. Hatalmas mellkasát vörös dolmány borítja, izmos vállain párducz-kaczagány. Első pillanatban csak az érzéki erő kifejezésével hat, mely szinte duzzadozik alakjában. Érezzük tüztét, mely emésztette, most hevesen törve elő, majd melankholiában roskadozva.“

Pált arczképe férfi kora delén tünteti elő.

Kettőjük képe fogalmat ad arról is, hogy ha az erős voltuk miatt a népmondák körébe vont nyolcz testvér, a *Vas-Bessenyeiek* közül a legkisebbek is

tate tam perniciosam emat felicitatem. Ista et innumera alia glossis non indigent, ut detegatur periculum, quod ex eorum in lingua vulgari lectione in tota gente enasceretur.

Odium omnis civilis societatis sapit etiam illud, quod de formis regiminum partis 4-ae pag. 42. pronunciat: Omnes nempe regiminis formas nihil aliud esse, quam varias servitutis modalitates; ex quo enim tempore genus humanum eo dementiae venit, ut societatem civilem, leges et scientias coleret, dum formam regiminis variat, nihil aliud facit, quam ex uno jugo in aliud transit. Commendat tamen prae ceteris Rempublicam, et pag. 39. 40. 41. positivis argumentis impugnat Monarchiam, praesertim absolutam. Personalem autem contra Monarchas offensam continet illud, quod ibidem pag. 45. dicit; consentiunt, ait, omnes, optimam regiminis formam esse monarchicam, si monarcha sit bonus et justus; sed enim civis olim quidam Romanus dicebat, omnium bonorum regum nomina ad apicem unius annuli inscribi posse.

Constitutioni demum hungaricae in specie praejudiciosa loquitur partis 1-ae pag. 60. Plicamus, inquit, constitutionem nostram sicut, delirant vestem, et lex nostra lacero pallio suo non bene jam nos contegit; submersi sumus in abyso nationum, neque nomen, nec suffragium amplius in magnis eventibus habemus.

Atque ista sunt, quae obsequentissimum hoc Revisoratus Librorum Officium e praefato Manuscripto generice prius exposita, modo autem specificè deducta benigno-gratioso Serenitatis Vestrae Regiae, et Excelsi Consilii iudicio profunda cum veneratione substernit. Serenitatis Vestrae Regiae etc. *Budae*, 5-a Junii 1804. *Franciscus Madarassi* m. p. Revisor librorum. (Orsz. Lár. Rev. Libr. 1804. 5. Nro. 8.)

ily hatalmas külsőt mutatnak: a náluk idősebb és jóval természetesebb testvéreik milyenek lehettek.

A nyolcz fiú-testvér közül csakis László, Zsigmond és István vezette tovább ágazatát, kiknek tagjai közül maig is többen vannak életben, mint a *III. tábla* előtűnteti; ez idő szerint a család legidősebb férfi tagjai Bessenyei László Gáván (Szabolcsban), és Bessenyei Mihály Erdő-Gyarakon (Biharban), kik nemcsak követik Bessenyei György szigorú gazdálkodási elveit, de vallják tanítását: „a valóságos nemesség örökké érdemre nehezkedik, mindég vezérlő okosságra mutat; mivel e szó nemes, ezzel hogy érdemes, ugyanazon egy értelemben vétetik. Érdem nélkül nemes nevet viselni, olyan formát mutat, mint mikor a tanuló gyermeket, egy papíros koronát fejére felütvén examene idején, Dávid királylyá teszik, de maga is neveti.“ (*B. György: A társaságnak eredete.*)

FÜGGELEK.

OKLEVÉLTÁR.

I.

1270. Székesfehérvár, május 29. Lampert egri püspök bizonyítja, hogy előtte a Tomaj és Szalók nemzetség több tagja, a két nemzetség birtoka mellett folyó Tisza vize felett folytatott viszálykodást barátságos egyezség-gel befejezte, s kötelezték magokat, hogy ker. szent János napjának nyol-czad napján az egri káptalan előtt, eme perre vonatkozó leveleiket meg-semmisítik s ezen egyezséglevelet a káptalan kiváltságlevelébe foglaltatják.

Nos Lampertus dei gratia episcopus Agriensis damus pro memoria, quod accedentes ad nostram presentiam nobiles viri Jo-hannis et Priuardus filii Priuardi ac Ompud filius Ladislai *de genere Thomoy* pro se et pro tota generatione sua ab una parte ab altera vero Ladislaus filius Mortunus *de genere Zo-louk* pro se et pro germanis suis ac tota generatione sua et partes viva voce sunt confesse, quod cum inter ipsas materia questionis super divisione Tycie fuisset exorta ac aliquamdiu ventilata, tandem propter bonum pacis taliter concordassent, quod corpus Tycie a metis generationis Thomoy in Tyciam descendentibus usque in locum qui Berefork vocatur ex parte Soruld et Hewes divisum per medium pars cederet genera-tioni Thomoy, pars vero ex parte Zolouk cederet generationi Zolouk, adiecerunt etiam partes, quod privilegium et omnes littere super predicta contentione confecte, in octava nativitatis beati Johannis baptiste, coram capitulo nostro deberent confringi, et in eisdem octavis partes compositionem presentibus insertam debent privilegio dicti capituli confirmare. Item quedam piscina Solth vo-cata generationi Zolouk perpetualiter remanebit, tamen data una marca argenti vel denariorum Johanni antedicto pro expensis. Adiecerunt etiam partes, quod si aliqua controversia generationem Thomoy super divisione Thycie inveniret generatio Zolouk, in nullo teneretur expedire. Item citatio per Dominicum facta est cas-sata. Adiecerunt partes, quod si qua partium, a predicta com-positione resiliret, pene solutionis decem marcarum subiaceret, et hec omnia privilegio nostri capituli, ut diximus, deberent propter stabilitatem pacis roborari. Datum Albe, in octavis ascensionis domini.

Az egri káptalan 1270-iki átiratából, mely ugyanazon káptalan 1284-diki eredeti átiratában megvan a jászói convent országos levéltárban, hol azt a nagybesenyői Bessényey család ~~elhelyezte~~ ugyancsak a jászói Konvent nálam levő 1818-dik évi átirata tanúsága szerint. Közölve Fejér. VII. 5. 367. l. és helyesebben Hazai Okmánytár. VI. 171—2. l. Szabó Károly.

II.

1270. Az egri káptalan átírja a Tomaj és Szalók nemzetség között Lampert egri püspök előtt 1270. máj. 29-én kelt egyezséglevelet, s egyszersmind leírja Bere és Abád helységek határjárását.

Omnibus Christi fidelibus tam presentibus, quam futuris, presens scriptum inspecturis capitulum ecclesie Agriensis, salutem in omnium salvatore, ad universorum notitiam tenore presentium volumus pervenire. Quod accedentes ad nostram presentiam Johannes et Priuardus filii Priuardi de genere Thomoy, pro se, et pro Ompud filio Ladislai consanguineo suo, ac pro tota generatione sua, ex una parte, ab altera vero Ladislaus et Mark filii Mortunus, ac Dominicus filius Andree de genere Zolouk, pro se, et pro Paulo et Thoma fratribus suis, ac pro tota generatione sua exhibuerunt nobis compositionales literas domini nostri venerabilis patris Lamperti, dei gratia episcopi Agriensis, hunc tenorem continentes. (*Lásd I. szám alatt.*) Nos igitur, ut tenemur, mandato ipsius domini nostri episcopi satisfacere cupientes, predictam compositionem privilegio nostro duximus roborandam. Preterea ipse partes viva voce coram nobis sunt confesse, quod terras Bere et Abaad vocatas, his metis ab invicem separassent, quod in quodam monticulo *Keykholm* vocato iuxta quem est quoddam *horhag* iuxta metam antiquam erexissent novam metam. Hinc procedendo versus aquilonem erexissent aliam novam metam, in qua est quoddam *Gymuchenbukur*. Hinc eunde directe ad Tyciam, dixerunt esse terream novam metam iuxta Tyciam, et ibi cadit in Tyciam. In cuius rei testimonium, ad instantiam partium, ex communi fratrum nostrorum consensu, presentes contulimus, sigilli nostri munimine roboratas. Presentibus tamen Farkasyo cantore, Thoma lectore, Johanne custode, Leustachio Novi Castri, Marco de Patha, Mykone de Kemey, archidiaconis, et aliis multis. Anno domini M^o. CC^o. LXX°. Regnante gloriosissimo rege Hungarie Stephano. Phylipo Strigoniensi, Stephano Colocensi archiepiscopis, domino nostro venerabili patre Lamperto Agriensi episcopo existentibus.

Az egri káptalan 1284-diki átiratából. Közölte *Fejér* VII. 5. 368 l. és *Szabó K.* Hazai Oktár. VI. 177—9. l.

III.

1284. Az egri káptalan, a Szalók nemzetségbeli Márk, Martonos fia részére, a Szalók földrész osztályáról kelt 1270-diki kiváltságlevelét, mely akkor, midőn Márk a kunok elől futva, vízbe merült, vele levén megrongálódott, a káptalani levéltárban levő másik ép példányból szóról szóra átírja és kiadja.

Omnibus Christi fidelibus tam presentibus, quam futuris, presens scriptum inspecturis capitulum ecclesie Agriensis salutem in omnium salvatore, ad universorum notitiam tenore presentium

volumus pervenire. Quod Mark filius Mortunus de Zolouk ad nostram personaliter accedens presentiam, proposuit viva voce, quod par privilegii nostri super divisione terre sue hereditarie Zolouk nominate confectum, quod penes se habebat in fuga Cumanorum, casualiter in aqua submersum, esset corruptum, quod etiam nobis presentavit, petens instanter, ut aliud par ipsius privilegii, in nostra camera depositum reinveniri, et renovari faceremus. Nos igitur iustis petitionibus ipsius inclinati, predictum par privilegii in camera nostra inventum, non rasum, non cancellatum, nec in aliqua sui parte vitiatum, de verbo ad verbum rescriptum fecimus renovari, cuius tenor talis est. (*Lásd föntebb I. sz. a.*) In cuius rei testimonium, presentes contulimus sigilli nostri per plagam Thartarorum secundo renovati munimine roboratas. Presentibus tamen magistro Haab preposito, Saulo.lectore, Mykov custode, Marko de Patha, Paulo de Borsva, Martino de Zobolch, Laurencio de Zemlyn, Simone de Vng, Bernardo de Kemey archidiaconis, et aliis multis. Anno domini M^o. CC^o. octuagesimo quarto. Regnante Ladislao illustri rege Hungarie, Lodomerio Strigoniensi, Johanne Colocensi archiepiscopis, domino nostro venerabili patrè Andrea dei gratia episcopo Agriensi existentibus.

Eredetije a jászói convent országos levéltárában. Veres, zöld és sárga selyemzsinóron függött pecsétje hiányzik. Miként I. sz. a. megjegyeztem, ez oklevél a jászói conventbe a nagybesenyői Bessenyei családtól jutott. Közzölte *Fejér*. VII. 5. 464 l. és *Szabó Károly*: Hazai Okmtár. VI. 309. l.

IV.

1287. Az egri káptalan bizonyáglevelle, hogy Akus nemzetségből való István mester, Erney bánnak fia, Szuhai Albert comesnek Felbarcha helységet átengedte.

Omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam futuris, presens scriptum inspecturis, capitulum ecclesie Agriensis salutem in omnium salvatore, ad universorum notitiam tenore presentium volumus pervenire. Quod magistro Stephano filio Erney bani, de genere Akus ex una parte, ab altera vero comite Alberto filio Johannis de Zwaha, coram nobis personaliter constitutis, prefatus magister Stephanus proposuit viva voce, quod quandam terram suam hereditariam Fulbarcha nominatam in comitatu de Borsod existentem, sub eisdem certis metis et antiquis, quibus ipse possidebat, cum omnibus utilitatibus et pertinentiis suis, ob merita servitiorum, que ipse Albertus sibi fideliter exhibuit, exponendo se pro ipso omnibus casibus fortune et lethalia vulnera tolerando, et specialiter pro sumpma sexaginta marcarum, quibus dictus Albertus de captivitate, in qua cum eodem et pro eodem per magistrum Fynta de genere Aba dedentus exstiterat se redemit, dedisset, tradidisset, et contulisset ipsi Alberto, et per ipsum suis

heredibus heredumque suorum successoribus, iure perpetuo et irrevocabiliter pacifice possidendam et habendam. Insuper obligavit se dictus magister Stephanus et heredes suos, predictum comitem Albertum et heredes suos, ab omnibus ratione prefate terre impetere nitentibus defendere et expedire, propriis laboribus et expensis, et in pacifica possessione ipsius terre indemniter conservare. In cuius rei testimonium ad instantiam ipsius magistri Stephani presentes contulimus sigilli nostri munimine roboratas, presentibus tamen magistro Saulo lectore, Mykow custode, Marko de Patha, Martino de Hewes, Nicolao de Sumbon, Bernardo de Bursva, Georgio de Borsod, Stephano de Zemplin, Petro de Kemey, et aliis multis. Anno domini millesimo ducentesimo octuagesimo septimo. Regnante Ladislao illustri rege Hungarie, Lodomerio Strigoniensi, Johanne Colocensi archiepiscopis et domino nostro venerabili patre Andrea dei gratia episcopo ecclesie Agriensis existentibus.

Az egri káptalan 1359. évi átiratából. Közölte *Wenczel*: Árpádkori új okmtár. XII. köt. 460 l. de az egri kápl. egy 1373. átiratából.

V.

1322. Az egri káptalan előtt Bessenyei István fia Lőrincz s több érdek-társai Besenyő birtoknak negyed részét, az ottan levő szt. kereszt tiszteletére emelt kápolna kegyuraságának fele részével Bessenyei Márk fiának Márk comesnek 12 márkáért eladja.

Omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam futuris presentens scriptum inspecturis capitulum ecclesie Agriensis salutem in omnium salvatore, ad universorum notitiam tenore presentium volumus pervenire. Quod Laurentio filio Stephani de Beseneu pro se et pro Petro, Stephano et Johanne filiis suis, item pro Cosma filio Iwahon fratris sui uterini ex una parte, ab altera vero comite Markus filio Mark de Erdeutelek coram nobis personaliter constitutis, idem Laurentius proposuit viva voce, quod quartam partem eiusdem terre sue Beseneu cum omnibus utilitatibus et pertinentiis suis, item medietatem sessionum suarum in eadem terra Beseneu existentium iacentem a plaga meridionali cum dimidietate patronatus capelle in honore sancte crucis ibidem fundate vendidissent et tradidissent ipsi Markus pro duodecimi marcis plene receptis ab eisdem sibi et suis heredibus heredumque suorum successoribus iure perpetuo possidendam, habendam et tenendam, insuper obligavit se idem Laurentius dictos fratres suos nec non heredes ipsorum dictum Markus et heredes eiusdem universos ab omnibus ratione ipsius quarte partis terre Beseneu et aliorum premissorum impetere nitentibus defendere et expedire propriis laboribus suis et expensis. In cuius rei testimonium ad instantiam earundem partium presentes contulimus

sigilli nostri munimine roboratas, presentibus tamen magistro Petro preposito, Nicolao lectore, Martino cantore, Nicolao custode, Petro de Zemlyn, Dominico de Wyuar, Wallero de Borsua, Laurentio de Kemey, Jacobo de Sumbon, Petro de Zabouch, Benedicto de Borsod, alio Benedicto de Vngh, Stephano de Heues archidiaconis et aliis multis; anno domini M^o CCC-mo XX-mo secundo, regnante Karolo illustri rege Hungarie, Boleslao archielecto Strigoniensi, Ladislao archiepiscopo Colocensi et domino nostro venerabili patre M(artino) dei gratia episcopo Agriensi existentibus.

Hártyán; eredetije a besenyői Szabó család levéltárában Besenyőn.

VI.

1335. Izsépi István fiai János és Jakab, úgy nagybátyjok Miklós comes, nővéröknek Sebának, Olasz János boldogkői várnagy feleségének, szabolcsmegyei Berczel helységet, az egri káptalan előtt leánymeggyedben átadják.

Omnibus Christi fidelibus tam presentibus, quam futuris, presentens scriptum inspecturis capitulum ecclesie Agriensis salutem in salutis largitore, ad universorum notitiam tenore presentium volumus pervenire, quod Johanne et Jacobo, filiis Stephani de Isep, et comite Nicolao filio eiusdem Stephani scilicet patruo eorundem filiorum Stephani ex una, et magistro Johanne dicto Olasz, castellano de Buldwakew genero eorundem filiorum Stephani parte ab altera, coram nobis personaliter constitutis, per eosdem filios Stephani et comitem Nicolaum ministerio vive vocis propositum existit et relatum: quod ipsi nobili puelle charissime sorori ipsorum Sebae vocate, filie scilicet eiusdem Stephani iunioris, eidem magistro Johanni matrimoniali copula subarate ex affectu et interne dilectionis desiderio de bonis paternis volentes providere, quamdam possessionem eorum Berczel vocatam in comitatu de Zabolch iuxta fluvium Tycie existentem, titulo iuris hereditarii ipsos contingentem, cum quibuslibet utilitatibus et pertinentiis suis, sub antiquis metis, et limitationibus seu terminis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, pratis, fenetis, terris cultis et incultis, ac omni integritate sui iuris, tum . . . specialem dilectionem fraternitatis eiusdem nobilis puelle, ut premissum est sororis sue, tum etiam pro omni moda expeditione quarte filialis ipsius nobilis domine, qua ipsi iuxta consuetudinarium modum regni, et de iure nature eidem domine de universis possessionibus suis teneri dignoscebantur, dedissent, donassent et contulissent, ac coram nobis donaverunt et contulerunt sepe dicte nobili puelle sorori ipsorum, et per eandem dicto magistro Johanni, marito suo, ac ipsorum heredibus iure perpetuo, et irrevocabiliter possidendam, tenendam, pariter et habendam, nullum ius, nullumve dominium amplius pro se in eadem reservantes, huiusmodi tamen conditionis titulo

interposito, quod si, dictus Johannes ex eadem domina sorore ipsorum heredes non haberet, et ipsum magistrum Johannem ante dictam dominam, vel ipsam dominam ante eundem Johannem, sine heredum solatio decedere contingeret, ex tunc memorata possessio rursus in ius et proprietatem ipsorum devolveretur possidenda. Et dictus magister Johannes pro se et pro dicta domina consorte sua, super ipsa possessione Berczel predicta, quarta filialis contentus, eosdem filios Stephanum et comitem Nicolaum, ac heredes eorundem, super dicta quarta filiali reddidisset et reliquisset, et coram nobis reliquit penitus et per omnia expeditis, insuper obligarunt se annotati Johannes et Jacobus, filii Stephani, ac Nicolaus filius Stephani, et heredes eorundem dictos magistrum Johannem, et nobilem dominam consortem suam, nec non eorundem posteritates universos ab omnibus ratione dicte possessionis temporis in processu inquietare nitentibus, defendere et expedire laboribus ipsorum propriis et expensis, et in pacifica possessione ipsius terre indemniter conservare. Dicimus etiam, quod prelibati filii Stephani et comes Nicolaus quasdam literas privilegiales domini Caroli, incliti regis Hungarie, quibus mediantribus idem dominus rex eandem possessionem Berczel prelibato Stephano patri ipsorum restituisset, in manus eiusdem magistri Johannis statuerunt et assignarunt coram nobis. In cuius rei testimonium, perpetuamque firmitatem presentes contulimus literas privilegiales, sigilli nostri nunimine roboratas. Presentibus tamen Nicolao preposito, Johanne custode, Martino cantore dominis, Dominico de Wiwar, Petro de Zemlin, Johanne de Patha, Petro de Hewes, Johanne de Borsod archidiaconis, ac aliis multis. Anno domini millesimo trecentesimo tricesimo quinto. Regnante eodem domino Carolo illustri rege Hungarie, Chanadino Strigoniensi, . . . Ladislao Colocensi archiepiscopis, et domino nostro venerabili patre Nicolao, dei et apostolice sedis gratia episcopo Agriensi existentibus.

A jászói convent 1818-ki átiratából, melyből kitűnik, hogy ez oklevélet is, valamint még vele együtt 13 darabot, a *nagybesenyői Bessenyei család* eredetiben mutatta fel.

VII.

1348. Buda, jul. 4. Miklós nádor a Bessenyei Márk fia László és Miklós egri püspök között, a Bessenyei László fiának Jánosnak, Besenyő helységben telke fölött folyt perben, a kiváltott földet Márk fiának, Imrének és Miklósnak ítéli oda.

Nos Nicolaus regni Hungarie palatinus et iudex Comanorum, memorie comandantes tenore presentium significamus quibus expedit universis, quod iuxta continentiam priorum literarum nostrarum in octavis festi Assumptionis virginis gloriose Ladislaus filius Marci de Besenew in nostra iudiciaria figura persona-

liter comparendo literas nostras in congregatione nostra generali universitati nobilium de Hewes Vyuar et de Borsod comitatum feria secunda proxima post octavas festi sancte Trinitatis prope villam Zenhalm anno proxime preterito celebrata emanatas nobis demonstrarat, in quarum tenoribus reperieramus inter cetera contineri, quod idem Ladislaus, filius Marci in ipsa nostra congregatione personaliter exurgendo, prout per easdem literas nostras exinde confectas, informabamur proposuerat tali modo, quod venerabilis in Christo pater dominus Nicolaus episcopus ecclesie Agriensis possessionariam portionem suam in eadem Besenew habitam occupasset, et occupando detineret, eandemque per suos iobbagiones de Kelechew et de Buda uti faceret incessanter in suum preiudicium non modicum et iacturam, simul cum portione Johannis filii Ladislai, cuius portio ad redimendum etiam sibi competere atque conveniret. Quo audito magister Dok pro eodem domino episcopo cum procuratoriis literis eiusdem exurgendo responderat ex adverso quod idem dominus episcopus dominus suus predictam portionem eiusdem Ladislai per dictos iobbagiones suos de villis prenotatis uti non fecisset, nec occupando detineret, dicta autem portio memorati Johannis filii Ladislai in ipsa possessione habita eidem domino episcopo domino suo evidentissimorum instrumentorum vigore pertinet, ad quorum exhibitionem ad petitionem prelibati procuratis eiusdem domini episcopi eidem domino episcopo predictas octavas festi Assumptionis virginis gloriose assignaramus, ipsis itaque octavis festi Assumptionis virginis gloriose occurrentibus pro prelibato domino Nicolao episcopo ecclesie Agriensis magister Petrus canonicus ecclesie Agriensis cum literis procuratoriis eiusdem ad nostram accedent presentiam eodem Ladislao filio Marci personaliter adherente literas magnifici viri comitis Pauli iudicis curie regie privilegiales in anno domini MCCCXXX quarto emanatas nobis demonstrarat, in quarum tenoribus reperieramus inter cetera contineri, ut cum anno dominice incarnationis MCCCXXX primo Johannes filius Ladislai de Besenew contra ipsum dominum Nicolaum episcopum Agriensem pro ablatione quatur boum Nicolai iobagionis ipsius domini episcopi de villa Zekzow, quas pretactus Dok litteratus legitimus procurator eiusdem domini episcopi per ipsum Johannem filium Ladislai in crepusculo noctis festi dominice Resurrectionis, cuius nunc tertia adveniebat revolutio annualis, subtractos fore assernisset, primo ad feriam quartam proximam ante festum beati Georgii martiris ad presentiam vice-comitis et iudicum nobilium comitatus de Heves Vyuar in causam attractus exutisset ipsaque causa ad feriam quartam proximam ante festum Pentecostes fuisset prorogata, pretactus Johannes filius Ladislai venire aut aliquem pro se non curasset destinare magistro Nicolao lectore legitimo procuratore ipsius domini episcopi legitime expectante. Sicque ipse

Johannes filius Ladislai honus unius iudicii in se agregasset, de-
 mum idem Johannes filius Ladislai secundo ad feriam quartam
 proximam post octavas Pentecostes, tertio ad feriam quartam
 proximam post festum beati Barrabae apostoli, quarto ad feriam
 quartam proximam post octavas dicti festi beati Barrabae apos-
 toli, quinto ad feriam quartam proximam ante festum nativitat-
 is beati Johannis Baptiste, sexto ad feriam quartam proximam post
 festum beatorum Petri et Pauli apostolorum, septimo ad feriam
 quartam proximam ante festum beati Benedicti abbatis eodem anno
 successive preteritas ad presentiam prescriptorum vice-comitis et
 iudicum nobilium, ac octavo ad octavas festi nativitat-
 is Virginis gloriose tunc proxime elapsas ad regiam presentiam contra eun-
 dem dominum episcopum citatus non venisset, nec aliquem pro se
 destinasset. et sic pro quorumlibet dictorum terminorum abmissio-
 nibus singula iudicia in se minime formidasset agregare, legitimis
 procuratoribus ipsius domini episcopi semper legitimis diebus assidue
 expectantibus, denique quia iuxta regni approbatissimam consuetu-
 dinem non alicue cause solis citationibus poterant terminari, nisi
 evocationes possessionariis introductionibus immixte et proclama-
 tiones consequantur. Dum dominus comes Paulus iudex curie
 regie predictum Dok ipsius domini episcopi procuratorem in per-
 sona eiusdem domini episcopi in possessionariam portionem dicti
 Johannis filii Ladislai in possessione Besenew habitam quindecim
 diebus permansurum victuique solum necessaria his diebus absque
 distractione aliquali in eadem recepturum scribendo capitulo ecclesie
 Budensis feria tertia proxima ante octavas beati Michaelis archangeli
 tunc preterita per Jacobum filium Nicolai filii Gaspari hominem regi-
 um presente Johanne presbitero testimonio eiusdem capituli intro-
 duci, eundemque Johannem filium Ladislai de omnibus premissis iu-
 diciis ibi et parti adverse satisfacturum et de facto principali preno-
 tato, scilicet subtractione quatuor boum predictorum peremptorie
 responsurum, verbo regio ammonendo ad octavas beati Martini
 confessoris tunc preteritas in regiam presentiam contra ipsum
 dominum episcopum evocari fecisset: predictus Johannes filius
 Ladislai spiritu ductus rebellionis venire, aut aliquem pro se mit-
 tere non curasset, nempe premissis sic peractis idem comes Pau-
 lus volent adhuc eundem Johannem a proposito premisse sue
 rebellionis per viam iudiciariam miseri cordialis ammonitionis ad . . .
 iuris tramitem evocare, scribendo similiter predicto capitulo Budensi
 per Jacobum filium Nicolai filii Gaspari hominem domini regis pre-
 sente magistro Johanne clerico, testimonio eiusdem capituli, per
 idem capitulum ad id destinato in tribus foris comprovincialibus
 videlicet in foro Agriensi feria tertia, in foro de Heues feria quinta
 et in foro de Wysunth feria sexta subsequentibus, ut idem Jo-
 hannes filius Ladislai de omnibus premissis iudiciis, quibus con-
 victus fore dinosceretur satisfacturus, et de facto principali se-

pius annotato peremptorie responsurus compararet, alioquin ipsius cause discussio tali moderamine deliberaretur, quod amplius sua contumacia et rebellionis importuna presumtio in suum accresceret derogamen, cum omnes iudiciali auctoritati rebellantes ruinali de termino... iudiciarii vigoris vindicativo gladio edomentur, prout per literas ipsius capituli idem comes Paulo fuisset informatus ad octavas festi Epiphaniarum domini publice fecisset proclamari, qui quidem Johannes filius Ladislai animo rebellionis indurato venire, aut aliquem pro se non curasset destinare, sed ut ipse suos excessus potuisset subtilius occultare, in sue culpabilitatis indicium se penitus absentasset. Igitur ipse comes Paulus baronum et nobilium regni inductus consilio ad ipsius domini episcopi iura et preconia extollenda ipsius siquidem Johannis filii Ladislai maleficia reprimenda, ne tante importunitatis contumacia tantave indiciorum gravamina transirent impunita, iudiciaria auctoritate insurgens privatis ipsum Johannem filium Ladislai omnibus suis proprietatibus possessionariis in manus memorati sui adversarii in tertia parte, in duabus vero partibus manibus suis iudiciariis iuris ordine svadente applicasse, in sententia capitali iudiciaria auctoritate eundem condemnando. Quarum quidem premissarum literarum tenoribus visis, et partibus perlectis idem Ladislaus filius Marci dixerat eo modo, quod ipse in prelibata possessione Besenew portionem haberet, idemque Johannes filius Ladislai, qui modo supradicto coram ipso comite Paulo convictus extitisset, ac tertia pars possessionarie portionis eiusdem in eadem Besenew habita ipsi domino episcopo fuisset devoluta, frater suus patruelis extitisset, et ipsa possessionaria portio eiusdem Johannis filii Ladislai in ipsa possessione Besenew habita tum ex eo quia ipse in eadem possessione portionem haberet, tum etiam pro eo quia idem Johannes filius Ladislai frater suus patruelis extitisset, sibi magis, quam eidem domino episcopo ad redimendum conveniri et eam in ea quantitate pecunie, qua iuxta regni consuetudinem fieret estimata redimere presto esset et paratus a domino episcopo prenotato. Unde quia idem Ladislaus filius Marci se in prelibata possessione portionem habere, dictumque Johannem filium Ladislai fratrem suum patruelem esse et ipsam portionem possessionariam ipsius Johannis filii Ladislai in ipsa Besenew habitam redimere velle indicarat nobisque et regni baronibus ac nobilibus nobiscum tribunal iudiciale assidentibus per eundem Ladislaum filium Marci ipsa possessionaria portio prelibati Johannis filii Ladislai in dicta possessione Besenew habita in suo condigno estimato pretio et valore redimere ab eodem domino episcopo redimenda fore de approbatissima consvetudine regni requirere demonstrabatur, ideo decernentes comiseramus, quod homines nostri per partes adducendi presentibus testimoniis annotati capituli ecclesie Budensis in termino infra scripto accederent ad

faciem memorate possessionarie portionis ipsius Johannis filii Ladislai in dicta possessione Besenew habite eandemque presentibus partibus vel procuratoribus earundem partium legitimis presentibus universis vicinis et commetaneis, eiusdem legitime convocatis per veteres et antiquas metas reambulando regalique mensura mensurando vel si mensurare non possent visu considerando, circumspiciendis quibuslibet suis utilitatibus iuxta regni consuetudinem estimarent in condigno suo pretio et valore. Et quia ad huiusmodi possessionarie portionis reambulationem et estimationem faciendam homines nostri sub testimonio prelibati capituli ecclesie Budensis transmitti debuerant necessario igitur amicis nostris eidem capitulo ecclesie Budensis scripseramus, eorum amicitiam diligenter postulando, quatenus ipsorum mitterent homines pro testimoniis fide dignos, in quorum presentia Laurentius filius Petri de Mera vel Johannes Ruffus de Erdew Teluk aut ipsis absentibus Ladislaus filius, Bach de Fornas pro parte ipsius Ladislai filii Marci item Withe filius Lodomeri de Koch aut Blasius de eadem vel Nicolaus filius Thome de Zwmulia, sive ipsis absentibus Johannes filius Demetrii de eadem pro parte ipsius domini episcopi homines nostri in octavis diei cinerum proxime tunc venturis omnia premissa et quevis singula premissorum ordine iuris observato exequerentur et post hec seriem ipsius possessionarie reambulationis et estimationis ad octavum diem dictarum octavarum nobis per idem capitulum rescribi postularamus. Tandem ipso termino reportationis seriei premissorum occurrente Emericus filius predicti Marci in nostra iudiciaria figura personaliter comparendo literas prescripti capituli ecclesie Budensis super premissis nobis rescriptionales presente magistro Petro literato legitimo procuratore ipsius domini episcopi Agriensis presentarat inter cetera continentes, quod idem capitulum nostris petitionibus acquiescens cum Johanne Rufo de Erdew Teluk homine nostro pro parte Emerici et Nicolai filiorum Marci fratrum scilicet ipsius Ladislai filii eiusdem Marci jam defuncti Johannem presbiterum chori ecclesie eorum ad premissa exequenda pro testimonio transmississent fide dignum, qui postremo ad idem capitulum reversi eidem concorditer retulissent, quod ipsi in octavis diei cinerum proxime tunc preteritis ad faciem possessionis Besenew vocati in comitatu de Heves Wyuar existentis, vicinis et commetaneis eiusdem universis legitime convocatis predicto Emerico filio Marci pro se personaliter et pro Nicolao fratre suo adherente memorato autem domino episcopo Agriensi non veniente, nec mittente, accessissent et possessionariam portionem predicti Johannis filii Ladislai in eadem Besenew ipsum cum fratribus suis contingentem per suas veras metas et antiquas circumquaque reambulassent, reambulataque et ab aliorum possessionariis portionibus distinctam et separatam in toto ad quatuor aratra sufficere, sicut visu

considerassent cum aliis probis hominibus et commetaneis eiusdem possessionis conspexissent, quo facto portionem dicti Johannis filii Ladislai, scilicet quartam partem, que ipsum solum in eadem contigissent circumspectis quibuslibet utilitatibus suis in condigno suo pretio et valore in una marca et media estimassent. Quarum quidem literarum ipsius capituli ecclesie Budensis super premissis nobis rescriptionalium tenoribus visis et perlectis, quia predictus Emericus filius Marci ad redimendum premissam particulam terre pro predictis una marca et media modo premissa estimatam se et dictum Nicolaum fratrem suum in termino per nos sibi assignando promptos et paratos esse indicabat procurator que eiusdem domini episcopi prelibatus dictam quartam partem possessionarie portionis ipsius Johannis filii Ladislai eidem Emerico et Nicolao redimere annuerat: pro eo nos una cum nobilibus regni nobiscum in iudicio consedentibus volenteque eodem magistro Petro procuratore ipsius domini episcopi iudicantes comiseramus quod prelibati Emericus et Nicolaus filii Marci adnotatam terre particulam ipsius Johannis filii Ladislai pro predictis una marca et media, scilicet in condigno suo estimata pretio et valore in octavis festi Penthecostes tunc venturis ab eodem domino episcopo Agriensi coram nobis redimere tenerentur. Quibus quidem octavis festi Penthecostes advenientibus predictis Emerico filio Marci ac magistro Petro literato legitimo procuratore ipsius domini episcopi coram nobis personaliter comparentibus, sepe dictus Emericus filius Marci sua ac dicti Nicolai fratris sui in personis ipsam unam marcam et mediam in redemptionem eiusdem possessionarie portionis Johannis, filii Ladislai, eidem magistro Petro literato procuratori prelibati domini episcopi ecclesie Agriensis plene persolvit et integre coram nobis, reddens idem magister Petrus procurator dicti domini episcopi premissa procuratoria auctoritate eosdem Emericum et Nicolaum super ipsis una marca et media prorsus expeditos, recepta denique ipsa una marca et media ab eisdem filiis Marci, pretactam possessionariam portionem ipsius Johannis filii Ladislai in dicta possessione Besenew habitam eisdem Emerico et Nicolao filiis Marci heredumque ipsorum per heredes cum omnibus suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet sub suis veris metis et antiquis nomine eiusdem domini episcopi predicta procuratoria auctoritate restituit et resignavit pleno iure, nullo iure nullave proprietate in ipsa possessionaria portione eidem domino episcopo vel suis posteritatibus deinceps reservata. Verum quia prelibatus Emericus filius Marci sua ac dicti Nicolai fratris sui in personis ipsam possessionariam portionem Johannis filii Ladislai iuxta nostram adiudicationem pro predictis una marca et media, scilicet in suo condigno pretio et valore ab eodem domino episcopo coram nobis redemit, prescriptus vero magister Petrus literatus procurator dicti

domini episcopi recepta ipsis marca et media ab eisdem Emerico et Nicolao vice et nomine eiusdem domini episcopi premissa procuratoria auctoritate dictam possessionariam portionem eiusdem Johannis filii Ladislai ipsis Emerico et Nicolao filii(s) Marci modo premissis coram nobis restituit et resignavit. Pro eo nos dictam possessionariam portionem Johannis filii Ladislai eisdem Emerico et Nicolao filiis Marci et per eos eorum heredibus heredumque suorum successoribus auctoritate nostri palatinatus adiudicamus perpetuo possidendam, tenendam et habendam. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes eisdem concessimus nostras literas privilegiales pendentes sigilli nostri authentici munimine roboratas. Datum Bude XXmo die octavarum festi Penthecostes, predictarum. Anno domini M^o. CCCmo XLmo octavo.

Eredetije hártján. Zöld selyem zsinóron függő elég ép pecséttel Besenyőn a besenyői Szabó család levéltárában.

VIII.

1359. *Visegrád, május 22. Konth Miklós nádor parancsa az egri káptalanhoz, Heym fia Lukács, és ennek fiai István és János részére Felbarcha, helységre vonatkozó oklevél kiadása iránt.*

Amicis suis reverendis capitulo ecclesie Agriensis Nicolaus Konth regni Hungarie palatinus et iudex Comanorum amicitiam paratam cum honore. Dicitur nobis in personis Lucasii filii Heym ac Stephani et Johannis filiorum suorum de Fulbarcha, quod quoddam privilegium ipsorum super ipsam possessionem eorum Fulbarcha confectum casualiter ab ipsis alienatum ac deperditum exstitisset, cuius aliud par in vestra sacristia, seu conservatorio, sub vestro sigillo repositum haberetur, super quo amicitiam vestram requirimus per presentes, quatenus dictum par privilegii in eodem vestro conservatorio diligenter requiri et reinveniri, inventumque de verbo ad verbum transscribi, ac sigilli vestri appositione, privilegiales consignari faciendo, ipsis Lucasio, filiis suis dare et concedere velitis, ad cautelam, nihilominus caventes, ne fraus, seu dolus eveniat aliquis in hac parte. Datum in Vysegrad, feria quarta proxima ante festum beati Urbani papae. Anno domini millesimo tercentesimo quinquagesimo nono.

Az egri káptalan 1359-iki átiratából, melynek 1469-iki átiratát a jászói convent előtt a nagybesenyői Bessenyei család eredetiben felmutatta, mint erről a nevezett convent 1818-iki átirata tanuskodik.

IX.

1359. *junius 20. Az egri káptalan átírja barchai Heym fia Lukács részére a Felbarcha birtokra vonatkozólag Erney bán fia István mester és Szuhai János fia Albert comes között 1287-ben létrejött oklevelet.*

Omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam futuris, presens scriptum inspecturis, capitulum ecclesie Agriensis salutem

in omnium salvatore, ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire. Quod Lucasius filius Heym de Barcha, ad nostram personaliter accedendo presentiam exhibuit nobis literas magnifici viri, domini Nicolai Konth regni Hungarie palatini, hunc tenorem continentes. (*Lásd fent VIII. sz. a.*) Nos igitur amicabilibus petitionibus eiusdem domini palatini ac iustitie annuentes prefatum par ipsius privilegii in dicto conservatorio nostro diligenter requirentes et reinvenientes, de verbo ad verbum transcribi, transsumtumque eidem seu transcriptum presentibus literis nostris similiter privilegialibus inseri faciemus, dictum originale rursus, ad dictam sacristiam nostram reponi facientes. Cuius quidem privilegii tenor talis est: (*Lásd fentebb IV. sz. a.*) In cuius rei testimonium perpetuamque firmitatem, presentes contulimus sigilli nostri authentici et pendentis munimine roboratas, ac alphabeto intercisas. Presentibus tamen Vilhelmo preposito, Georgio cantore, Emerico lectore, Nicolao custode, dominis. Item Ladislao de Borsod, Andrea de Zemplin, Dominico de Bursva Alexandro de Patha, Benedicto de Pankotha, Nicolao de Zabolch, Michaelae de Hewes, Johanne de Tharcza, Dominico de Ungh et aliis multis in dicta ecclesia vitam ducentibus, iugiter deo famulantibus. Datum sacratissimo festo pretiosissimi corporis Christi, anno supradicto. Regnante Lodovico, dei gratia illustri rege Hungarie, Nicolao Strigoniensi, Thoma Colocensi archi electis confirmatis, et venerabili in Christo patre Nicolao, dei et apostolica gratia episcopo domino et prelato nostro existentibus.

Az egri káptalan 1469-ki átiratából.

X.

1373. Visegrád, október 25. Vilmos pécsi püspök és királyi titkos kancellár előtt Bessenyei Miklós, Márk fia, testvére Imre beleegyezésével, Besenyő helységbeli részbirtokát elzálogosítja az egri káptalannak.

Nos Wilhermus dei et apostolice sedis gratia episcopus ecclesie Quinque-ecclesiensis, comes capelle et secretarius cancellarius serenissimi principis domini Lodovici eadem dei gratia regis Hungarie, Polonie, Dalmatie etc. Memorie commendamus, quod Nicolao filio Marci de Beseneu unacum Emerico fratre suo, qui possessionarie impignorationi infrascripte se consensum benivolum prebuisse retulit et assensum personaliter ab una, item magistro Mychaele canonico ecclesie Agriensis pro capitulo ipsius ecclesie Agriensis cum procuratoriis literis eiusdem capituli parte ab altera coram nobis constitutis per eundem Nicolaum filium Marci confessum extitit et relatum ministerio vive vocis in hunc modum, quod ipse urgente eum quadam necessitate sua, totalem possessionariam portionem suam in dicta possessione Beseneu vocata prefato capitulo ecclesie Agriensis pro duodecim florenis, quemlibet florenum per centum denarios com-

putando plene ab ipso capitulo habitis et receptis impignorasset, imo impignoravit coram nobis tamdiu tenendam, possidendam, pariter et habendam, quousque eadem per ipsum vel per filios suos aut per predictum Emericum fratrem suum redimeretur a capitulo prenotato pro duodecim florenis antedictis, hoc declarato et per ipsum Nicolaum assumpto, quod si iamdictum capitulum temporis in processu aliqui ratione predictae portionis possessionarie impedire vel molestare attemptarent quoquomodo, extunc ipse idem capitulum expedire teneretur propriis suis laboribus et expensis. Datum in Wysssegrad feria tertia proxima ante festum beatorum Simonis et Jude, anno domini Mmo CCCmo LXXmo tertio.

Eredetije hártján, hátára nyomott pecsét nyomával a besenyői Szabó család levéltárában Besenyőn.

XI.

1382. márczius 5. Az egri káptalan I. Lajos király parancsára Besenyei Márk fia Imre részére Besenyő helységére vonatkozó 1322-ben kiadott oklevélét átírja.

Omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam futuris presens scriptum inspecturis capitulum ecclesie Agriensis salutem in omnium salvatore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod Emericus filius Marci de Beseneu ad nostram personaliter accedens presentiam exhibuit nobis literas serenissimi principis domini nostri regis Lodovici hunc tenorem continentes:

Lodovicus dei gratia rex Hungarie, Polonie, Dalmatie etc. fidelibus suis capitulo ecclesie Agriensis salutem et gratiam. Dicit nobis Emericus filius Marci de Beseneu, quod quedam litteralia sua instrumenta super facto dicte possessionis sue Beseneu vocate confecta, ab ipso casualiter deperdita et amissa extitissent, quorum alia paria in vestra sacristia seu conservatorio ecclesie vestre more solito reposita haberentur, que nunc ad defensionem iurium suorum sibi forent necessaria, super quo fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus, quatenus predicta paria dictorum literalium instrumentorum in dicta sacristia ecclesie vestre diligenter requiri et reinveniri faciatis, requisitaque et reinventa, si eundem Emericum rite et rationabiliter tangere agnoveritis, tunc non in specie sed in vestro transscripto eidem concedatis ad cautelam, caventes tamen, ne fraus et dolus oriatur in hac parte. Datum in Vissegrad in festo sancte Dorothee virginis et martyris, anno domini millesimo CCCmo LXXXmo secundo.

Et quia regiis mandatis nobis sic quemadmodum ceteris suis regnicolis parere congruit ac obedire, igitur nos inter alia litteralia in dicto conservatorio ecclesie nostre reposita diligenter requiri facientes reperimus quoddam privilegium super eadem

possessione Beseneu vocatum confectum in hec verba: (*Lásd fentebb V. sz. a.*) Nos igitur dictum reinventum privilegium de verbo ad verbum presentibus inseri ipsumque originale rursum ad dictum conservatorium ecclesie nostre reponi fecimus cautela pro maiori. In cuius rei testimonium perpetuamque firmitatem presentes contulimus sigilli nostri autentici et pendentis munimine roboratas ac alphabeto intercisas. Presentibus tamen Johanne preposito, Stephano lectore, Nicolao cantore, Georgio custode, dominis. Item Georgio de Pata, Nicolao de Pankata, Johanne de Zemlyn, Michaelae de Borsod, Nicolao de Vngh, Nicolao de Borsua, Alberto de Wyuar et Johanne de Heues archidiaconis et aliis multis vitam ducentibus in dictaque ecclesia iugiter deo famulantibus. Datum feria sexta proxima ante dominicam Reminiscere, anno supradicto. Regnante Lodovico dei gratia illustri rege Hungarie predicto, venerabilibus in Christo patribus dominis Demetrio tituli Sanctorum quatuor coronatorum presbytero cardinali. Stephano patriarcha Jherosolomitano ecclesiarum Strigoniensis et Colocensis conservatoribus et gubernatoribus et domino Emerico dei et apostolica gratia episcopo dicte ecclesie Agriensis prelato nostro existentibus.

Hártyán, a peesét zöld selyem sodraton függ. Eredetije Besenyőn, a Szabó család levéltárában.

XII.

1393. decz. 1. Tenki László, az Ivánka fia, és más atyjafiai, a Farnasi Pál néhai neje Ilona hűbére és jegyruhájára nézve az egri káptalan előtt magukat kielégítettéknek jelentik ki.

Nos capitulum ecclesie Agriensis memorie commendamus, quod Ladislao filio Ivanka de Tenck, et Emerico, filio Johannis filii eiusdem Ivanka de eadem Tenck pro se et pro Stephano fratre suo ab una, et Thoma filio Pauli filii Johannis de Farnas similiter pro se et pro nobili domina, coniuge Benedicti, filii Ladislai de Levew, Elena vocata, sorore sua, parte ab altera, coram nobis personaliter constitutis, per dictos Ladislaum et Emericum vive vocis oraculo propositum extitit et assertum, quod super omnibus causis et articulis earundem, quas ipsi ratione dotis et rerum parafernaliū condam nobilis domine consortis dicti Pauli filii Johannis Elena vocate, filie scilicet dicti Ivanka sororis et amitte eorum de portione possessionaria dicti Pauli in dicta Farnas existenti ac possessione Thepel vocata nunc sub dominio prescripti Thome existente iure nature et de huius regni consuetudine ipsis proveniente movissent usquemodum vel movere potuissent, in posterum, iidem Thomas et nobilis domina soror sua iuxta ordinationem et compositionem proborum virorum de dictis dote et rebus parafernaliū ipsis omnimodam fecissent

satisfactionem, ipsique super eadem satisfactione sufficienter contenti memoratos Thomam filium Pauli et dominam sororem eiusdem super dictis dote et rebus parafernalibus reddidissent et relinquissent, imo coram nobis reddiderunt et relinquerunt prorsus et per omnia expeditis modisque absolutos vigore presentium mediante, obligantes se et heredes ipsorum universos annotatos Thomam filium Pauli, et nobilem dominam sororem eiusdem nec non posteritates eorundem ab omnibus pretextu premissarum dotis et rerum parafernalium processu temporis impetere nitentibus semper et ubique defendere et expedire debere laboribus eorum propriis et expensis. Datum secundo die festi beati Andree apostoli. Anno domini millesimo trecentesimo nonagesimo tertio.

Guthi Ország Mihály nádor 1468. márcz. 16-án kiadott oklevelében foglalt átiratból.

XIII.

1395. apríl. 6. Az egri káptalan előtt Bessenyei István úgynevezett Burján feleségének Ilonának Besenyő helységben való leányági illetőségének egyharmadát, Burján unokája Agota két nővére jogai fentartásával eladja Bessenyei Imre fiának Jánosnak és több testvéreinek.

Nos capitulum ecclesie Agriensis significamus, quibus expedit tenore presentium universis, memorie commendantes, quod nobili domina coniuge Mathei, filii Gregorii, nunc in possessione Kis-demien vocata residentis, nepte videlicet condam - Stephani dicti Burian de Besenye, Agotha nuncupata, cum eodem Mattheo domino marito suo pro se, et pro Blasio ac Augustino filiis suis ex una, item Johanne filio Emerici de dicta Besenye similiter pro se et pro Johanne, Egidio, Nicolao, Ladislao, Damiano, Stephano, Blasio, Emerico et Marco fratribus suis, parte ab altera coram nobis personaliter constitutis, per dictam dominam Agotham vive vocis oraculo propositum extitit et relatum: quod pro sublevandis quibusdam necessitatibus suis, ipsos ad presens urgentibus, portionem suam possessionariam in portione condam nobilis domine consortis videlicet condam prescripti Stephani dicti Burian Helena vocate avie sue, in dicta possessione Besenye habita existente iure sexus feminei ipsam concernentem nepotem tertiam partem prefate portionis dicte domine Elene, salvis iuribus duarum sororum suarum in eadem remanentibus cum cunctis suis utilitatibus, pratis memoribus ac aliis suis usibus et in facie eiusdem tertie partis existentibus, dedisset vendidisset et ex nunc nostri in presentia de consensu et assensu prefati Mathei mariti sui personaliter astantis dedit ac vendidit memorato Johanni filio Emerici ac fratribus suis prenomminatis, pro quadraginta florenis, denariis ducentis computando, plene receptis ab eisdem, ipsis et eorum heredibus iure perpetuo et irrevocabiliter possidendam, tenendam et habendam; obligando se et heredes suos annotatum Johannem filium

Emerici et dictos fratres eiusdem imo posteritates eorundem ab omnibus eorum prefate tertie partis ipsius portionis possessionarie processu temporis inquietare nitentibus, semper et ubique defendere et expedire debeat, laboribus suis propriis et expensis. Datum feria tertia proxima post octavas festi Passionis domini anno eiusdem millesimo tercentesimo nonagesimo quinto.

Örsz. ltár. curiai osztály 4. 453. sz. a. levő 1761. évi hiteles másolatból.

XIV.

1399. augusztus 3. Az egri káptalan bizonyítja, hogy Bebek Detre nádor előtt létrejött egyezség folytán Bessenyei Imre fia, úgy Bessenyei János fia és Dormánházi Lukács közt, Besenyő helységre nézve az osztályt foganatosította.

Nos capitulum ecclesie Agriensis memorie commendamus, quod cum nos literas magnifici viri domini Detrici Bubek regni Hungarie palatini modum et formam cuiusdam concordie et compositionis inter Lucam dictum Bonus filium Pauli de Dormanhaza ac Johannem et Egidium filios Emerici necnon Georgium et Blasium et Stephanum filios Johannis nobiles de Besenew parte ex altera in presentia eiusdem domini palatini s . . . exprimentibus honorifice receptis, tenoribusque earundem visis et perlectis amicabilibus petitionibus eiusdem ac iustitie annuentes, discretum virum magistrum Petrum um et concanonicum nostrum ad videndam quandam possessionariam divisionem iuxta formam premisse concordie in octavis festi beati Jacobi apostoli presente nostro testimonio pert dem pro testimonio destinavimus. Qui tandem exinde ad nos reversus nobis retulit isto modo, quod ipse in predicto termino ad faciem prescripte possessionis Besenew vocate prefatis Luca (dicto Bonus) et Johanne et Egidio filiis Emerici presentibus accessisset, ubi iidem Johannes, Egidius et Lucas prescriptam possessionem Besenew quoad loca sessionalia et . . . silve Nyarasthow appellatam funiculo distributionis intermisso in quatuor divisissent partes concedentes, quarum unam rectam et equalem quartam partem terram v pro habitatione propria ipsius Luce ac locis sessionalibus iobagionalibus aptis in tanta quantitate et dimensione ad quantam curia prefatorum filiorum Emerici onalia iobagionum ipsorum se extenderent a plaga meridionali in linea eiusdem possessionis, in qua iidem filii Emerici residerent, in loco vacuo . . . et terra in (Lu)ce assignassent. Item predictam particulam silve Nyarasthow vocate similiter in quatuor sequestrassent partes rectas et coequales, quarum unam . . . alem partem quatuor signis metalibus ab aliis suis partibus distinctam et separatam a parte possessionum Erdewtelek et Hon vocatarum adiacentem modo simili prefato Luce dicto Bonus iidem Johannes ac Egidius filii Emerici dedissent, et pacifice remisissent et resignassent eidemque

statuissent possidendam. Alias autem utilitates prescripte possessionis Besenew partes predictae communi usui reliquissent tali modo, quod predictus Lucas eisdem utilitatibus et terris duntaxat incultis, quantum ad predictam quartam partem, uti deberet atque frui et cum ipse terras incultas tante quantitatis, quante terre culte dictorum nobilium existunt, in facie dicte possessionis Besenew excoluerit et cum ipsis nobilibus divisionem terris in eisdem facere voluerit, extunc iidem nobiles in ipsis terris divisionem facere deberent et tenerentur. Preterea Nicolaus, filius Nicolai, de Kapolnaserdewtelek personaliter et prefatus Blasius, filius Johannis, pro se similiter personaliter ac pro dictis Georgio et Stephano fratribus suis sine literis procuratoriis onera eorundem in facto premissae divisionis in se assumendo, ad nostram venientes presentiam, premissam divisionem possessionariam inter partes predictas modo previo factam et celebratam benigne annuentes, eidem divisioni suum benivolum consensum prebuerunt pariter et assensum. Datum die dominico proximo post festum ad vincula beati Petri apostoli, anno domini Mmo CCCmo nonagesimo nono.

Az egri káptalan 1417. évi szeptember 19-én kelt átiratából.

XV.

1403. Székes-Fehérvár, november 5. Zsigmond király a hűtlenségbe esett Cházi Gergely és Andrástól elvett Csász helységet Hevesmegyében, Bessenyei Lászlónak új adomány czimén adja.

Relatio Piponis.

Nos Sigismundus dei gratia rex Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. marchioque Brandenburgensis etc. Sacri imperii Romani generalis vicarius et regni Bohemie gubernator, memorie commendamus tenore presentium: significantes, quibus expedit universis: Quod Ladislaus filius Emerici de Besseneu ad nostre maiestatis veniens conspectum, propositis suis fidelibus servitiis, per ipsum culmini nostro sub diversitate locorum et temporum exhibitis, signanterque his elapsis disturbiorum temporibus, quibus nonnulli prelati, magnates, proceres et nobiles regni nostri, ingrati et immemores beneficiorum a culmine nostro largiflue perceptorum rebellionis calcaneo ducti, imo spiritu protervie seducti, a sinu clementie nostre se avertere attentando, inito fraudulento consilio quomodo, nedum dominum iustum spernendo refutarent, imo deterius dominum naturalem ab eis alienarent, sicque tractantes et hinc inde enunciantes, quomodo alium in regem eligendo, introducerent, vota eorum devia, in crimen lese nostre maiestatis, in personam Ladislai, filii condami Caroli de Duracio direxerunt; cuius tandem banderium erigendo, per diversa loca regni in eiusdem et regnicolarum devastationem et incommoda detulerunt. et quod nephandius est: in locis capitulorum et ecclesiarum,

cum reliquiarum processionibus idolatri perfidia dictum banderium venerari disposuerunt, prefato Ladislao quam plurimas civitates, possessiones et loca, signanter in Dalmatia et Croatia subiugari faciendo, que adhuc in manibus emulorum nostrorum retinentur, alios etiam grandes et multiplices excessus ac enormitates committere presumserunt, quod eosdem longum et difficile nimis foret declarare, in quibus quidem erroneis processibus Gregorius et Andreas de Chaz de comitatu Heveswiwariensi, uti rei de ipsis testatur veritas, Dominico, Andrea, et Ladislao, filiis condam Emerici Waiwode adherendo, sub banderio eorundem, premissa perpetrare et quantum potuerunt, augmentare minime expaverunt; prefatus autem Ladislaus mentem suam ad viam dirigens rectitudinis, imitansque tramitem iustitie, numero familiarium fidelis nostri magistri Nicolai, filii Stephani de Wayda virili, et presumptuosa adhesionem pro viribus multiplicans, una cum ceteris nostris fidelibus, prenotatis nostris emulis et rebellibus fideliter opponere studuit; sic, ut in numero iustorum, quibus rex regum adversus hostes largiter triumphum, est inventus. His itaque peractis et commissis idem Ladislaus, filius Emerici a nostra maiestate predictam possessionem Chaz vocatam, in comitatu Heveswywariensi existentem, dictorum Gregorii et Andree, nostrorum infidelium, tanquam per notam infidelitatis ad manus nostras regias devolutam, sibi dari humillime supplicavit; nos quoque preacta animadvertendo et propensius considerando, prefatam possessionem Chaaz prefatorum nostrorum infidelium, in dicto comitatu existentem et habitam, ut prefertur, ratione premissae infidelitatis annotatorum Gregorii et Andree, ad manus nostras devolutam, simul cum universis fructibus, et singulis suis pertinentiis, sub ipsius veris et antiquis metis de prelatorum et baronum nostrorum consilio prefato Ladislao, filio Emerici, heredibusque et posteritatibus suis universis, omni eo iure, quo ratione previa nostre incumbit collationi, nove nostre donationis titulo dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus per eundem Ladislaum, successoresque suos iure perpetuo, et irrevocabiliter tenendam, possidendam, pariter et habendam, salvo iure alieno, presentium literarum, nostrarum patrocinio mediante. Quas, cum nobis in specie fuerint reportate, in formam nostri privilegii redigi faciemus, tali conditione: quod idem Ladislaus, aut sui heredes, de prefata possessione dictorum nostrorum infidelium nominibus, iobagionumque et sessionum in eadem habitorum numero nostram celsitudinem, ad fidem eorum deo debitam, fidelitatemque nobis et sacro nostro dyademati observandam, per ipsos observandam teneantur certius informare. Datum in Alba Regali, feria secunda, proxima post festum omnium Sanctorum. Anno domini M. CCCC. tertio.

Eredetie a jászói convent levéltárában, hová azt a nagybesenyői B. család 1818-ban helyezte el, mint ez a nevezett konvent ez évben kelt átiratából kitűnik.

XVI.

1409. Verpelét, május 3. Rozgonyi Simon országbíró bizonyítja, hogy varazói Bochator fia Jakab, a hitlenségbe esett néhai Jánosnak, varazói Bochator Lőrincz fiának Warazó helységbeli részbirtokát, melynél Konye bán fia Simon beigtatásának ellenmondott, a nevezett Simonnak átengedte.

Nos comes Symon de Rozgon iudex curie domini Sigismundi dei gratia regis Hungarie. Memorie commendamus, quod Jacobus filius Petri dicti Bochator de Warazo coram nobis personaliter constitutus est confessus in hunc modum, quod licet ipse pretextu cuiusdam portionis possessionarie condan Johannis filii Laurentii similiter Bochator dicti de eadem Warazo in eadem habite, qui scilicet Johannes in nota infidelitatis vitam finivisset temporalem et tempore statutionis-eiusdem viro magnifico domino Symoni filio condan Konye bani de Zechen janitorum regalium magistro contradictionem fecerit, tamen ipse agnoscens se ad dictam portionem possessionariam dicti Johannis Bochator nullum ius habere et quod in ipsa nota infidelitatis ex hoc seculo migrasset, ob hoc dictam portionem possessionariam ipsius Johannis eidem domino Symoni remisisset et resignasset, imo remisit et resignavit coram nobis, nullum ius nullamve iuris proprietatem sibi et suis heredibus de eadem portione reservando, sed omne ius et iuris proprietatem in ius ipsius domini Symonis transferendo vigore presentium mediante. Datum in Velpreth in festo inventionis sancte Crucis anno domini millesimo quadringentesimo nono.

Hártyán, hátán peesét nyomával, eredetije a szerzőnél.

XVII.

1416. Buda, június 9. Zsigmond király parancsa a leleszi conventhez, hogy Berczeli Jakab fiait Miklóst és Györgyöt, úgy leányát Erzsébetet, Szabolcsmegyében fekvő Berczel helység és Jánostelek birtokába új adomány czimén igtassa be.

Sigismundus dei gratia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie etc. rex fidelibus suis conventui ecclesie de Lelez, salutem et gratiam. Dicitur nobis in personis Nicolai et Georgii filiorum ac nobilis domine Elyzabeth vocate filie Jacobi de Berchel, quomodo ipsi in dominium eiusdem possessionis Berchel vocate in comitatu de Zaboch existentis et predii Janustheleke apellati ipsos nove nostre donationis titulo concernentium legitime vellent introire. Super quo vestre fidelitati firmiter precipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo presente Johannes de Ztar, vel Anthonius de eadem, aut Laurentius de Bwly, sin Thomas de eadem, aut Gregorius de Cher, seu Ladislaus de eadem, sin Gregorius de Ibrany, an Andreas de

eadem, sin Gregorius de Pazon, ceu Mathyas de eadem, aliis absentibus homo noster, ad facies predictarum possessionis et predii vicinis et commetaneis suis universis inibi legitime convocatis et presentibus accedendo introducat prefatos Nicolaum et Georgium ac dominam Elyzabeth in dominium earundem, statuatque eandem et idem eisdem premissis nove nostre donationis titulo eis incumbenti perpetuo possidendam si non fuerit contradictum. Contradictores vero, si qui fuerint, evocet ipsos contra prefatum Nicolaum nostram in presentiam ad terminum competentem rationem contradictionis eorum reddituros, et post hec huiusmodi possessionarie introductionis et statutionis seriem, cum nominibus contradictorum et evocatorum, si qui fuerint, terminoque assignato nobis fideliter rescribatis. Datum Bwde, feria tertia proxima post festum penthecosthes. Anno domini millesimo quadringentesimo sedecimo. Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. XXX°, Romanorum vero sexto.

A leleszi convent 1416. évi aug. 7-én kelt jelentéséből.

XVIII.

1416. augusztus 7. A leleszi convent Zsigmond király parancsa folytán Bercezi Jakab fiait Miklóst, Györgyöt és leányát Erzsébetet a Szabolcs-vármegyében fekvő Bercezel helység birtokába beigtatta.

Omnibus Christi fidelibus presentibus pariter et futuris presentium notitiam habituris, Nicolaus prepositus et conventus ecclesie sancte crucis de Lelez, salutem in omnium salvatore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire: quod nos literas serenissimi principis domini nostri Sigismundi dei gratia Romanorum regis semper augusti ac Hungarie etc. regis nobis directas honore et reverentia, quibus decuit, recepimus in hec verba: (*Lásd XVII. sz. a.*) Nos igitur mandatis dicti domini nostri regis obtemperantes, ut tenemur, una cum prefato Laurentio de Bvly homine eiusdem domini nostri regis, nostrum hominem videlicet Thomam . . . ad premissa peragenda nostro pro testimonio transmisimus fide dignum. Qui demum exinde ad nos reversi, nobis voce consona retulerunt, quod ipsi feria tertia proxima post festum beate Margarethe virginis et martyris proxime preteritum, ad faciem predictę possessionis Berchel apellate in dicto comitatu de Zaboch existentis vicinis et commetaneis suis universis inibi legitime convocatis et presentibus accesissent, ubi legitimis et consvetis diebus permanendo, prefatosque Nicolaum et Georgium, filios ac nobilem dominam Elyzabeth vocatam filiam Jacobi in dominium eiusdem possessionis Berchel introducendo, eandemque, eisdem cum omnibus suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet premissis nove regie serenitatis donationis titulo eis incumbenti

statuissent perpetuo possidendam, nemine penitus contradictore inibi apparente. In cuius rei memoriam stabilitatemque perennalem presentes literas nostras privilegiales alphabetoque intercisas, pendentis sigilli nostri appensione munimine roboratas duximus concedendas. Datum vigesimo quinto die diei statutionis antedictæ. Anno domini millesimo quadringentesimo sedecimo prenotato.

Hártyán, alól A. B. C. cyrographum rajta; zöld selyem zsinóron függött pecsétje elveszett, eredetije gyűjteményemben.

XIX.

1417. szeptember 19. Az egri káptalan a Besenyő helység feletti osztályról szóló 1399. évi sajtát oklevelét Dormánházai Lukács számára átírja.

Nos capitulum ecclesie Agriensis significamus quibus expediret universis, quod Lucas dictus Bonos de Dormanhaza ad nostram perveniens presentiam, exhibuit nobis literas nostras patentes in pargameno scriptas, sigillo nostro a tergo consignatas, non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omnino vitio carentes et suspicione, petens cum instantia ut tenorem earundem literis nostris inscribi faceremus ad cautelam. Quarum tenor sequitur et est talis: *(Lásd fentebb XIV. sz. a.)* Nos itaque congruis petitionibus prefati Luce acquiescentes et iustitie annuentes predictas literas de verbo ad verbum nostris literis presentibus inscribi fecimus nil addendo nil diminuendo vel transponendo ad cautelam tutiorem. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes contulimus literas privilegiales maioris autentici et pendentis sigilli nostri munimine roboratas. Datum die dominico proximo ante festum beati Mathei apostoli et evangeliste, anno domini millesimo quadringentesimo decimo septimo.

Eredetije zöld selyemzsinóron függő pecséttel, Besenyőn, a Szabó család birtokában.

XX.

1454. augusztus 4. Az egri káptalan Palóczi László országbíró rendeletére jelenti V. László királynak, hogy midőn Rozgonyi Györgyöt és Sebestyént a Hevesmegyében fekvő Szőke és Szalók helységek részirtokába igtatták volna, Szalóki Miklós a maga és testvére Frank nevében, úgy Szalóki Gergely ellent mondott.

Serenissimo principi domino Ladislao dei gratia Hungarie, Bohemie, Dalmatie, Croatie etc. regi, domino eorum gratio capitolium ecclesie Agriensis orationes in domino debitas et devotas. Vestra noverit serenitas nos literas viri magnifici domini comitis Ladislai de Palocz iudicis curie vestre introductorias et

statutorias nobis directas honorifice recepissee in hec verba: Amicis suis reverendis capitulo ecclesie Agriensis comes Ladislaus de Palocz iudex curie serenissimi principis domini Ladislai dei gratia Hungarie, Bohemie, Dalmatie Croatie etc. regis amicitiam paratam cum honore. Dicitur nobis in personis magnificorum Georgii et Sebastiani de Rozgon, quomodo ipsi in dominium quarundam portionum possessionariarum in possessionibus Zewke et Zalok vocatis in comitatu Hewesiensi existentibus habitarum, ipsos ex impignoratione Johannis literati et Gregorii filii Demetrii similiter literati de dicta Zalok, nec non Nicolai de Besenew et Emerici de Debrew titulo pignoris concernentium legitime vellent introire. Super quo vestras amicitias presentibus petimus diligenter, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo presente Andreas de Tharkan vel Paulus sive Sandrinus aut Blasius literatus sive Jacobus de Fornos sin Simon Pasay de eadem aut Emericus filius Johannis de eadem Fornos, aliis absentibus homo regius ad facies prescriptarum portionum possessionariarum in prescriptis possessionibus Zewke et Zalok vocatis habitarum vicinis et commetaneis earundem universis inibi legitime convocatis et presentibus accedendo introducat prefatos dominum Georgium et Sebastianum de prefata Rozgon in dominium earundem, statuaturque easdem eisdem premissis pignoris titulo ipsis incumbenti perpetuo possidendas, si non fuerit contradictum, contradictores vero, si qui fuerint, evocet ipsos contra iam factos Georgium et Sebastianum de iam dicta Rozgon regiam in presentiam ad terminum competentem rationem contradictionis eorum reddituros; et post hec ipsarum introductionis et statutionis seriem cum contradictorum et evocatorum, si qui fuerint, vicinorumque et commetaneorum, qui premisse statutioni intererunt nominibus, termino etiam assignato, dicto domino nostro regi more solito rescribatis. Datum in Kyswarada in festo Ascensionis domini, anno eiusdem millesimo quadringentesimo quinquagesimo quarto. Nos igitur amicabilibus petitionibus ipsius domini comitis inclinati unacum prefato Paulo de Fornos homine vestro nostrum hominem, videlicet honorabilem magistrum Michaellem Zekek concanonicum nostrum ad premissa peragenda nostro pro testimonio transmisimus fidedignum, qui tandem exinde ad nos reversi nobis concorditer retulerunt, quomodo ipsi feria quinta proxima post festum pentecostes proxime preteritum ad facies prescriptarum portionum possessionariarum in possessionibus Zewke et Zalok habitarum, vicinis et commetaneis earundem universis inibi legitime convocatis et presentibus accedendo, dum easdem prefatis domino Georgio et Sebastiano de Rozgon statuere voluissent, extunc Nicolaus de Zalok in sua ac Frank fratris sui carnalis, dicte statutioni, item Gregorius de Zalok statutioni portionis sue possessionarie in prescripta possessione Zalok habite contradictionis velamine obviassent, ob quam quidem contradic-

toriam inhibitionem idem homo ipsius vestre serenitatis die et loco in eisdem, ipso nostro testimonio presente, memoratos Nicolaum et Frank ac Gregorium de Zalok ad octavas festi beati Jacobi apostoli nunc venturas contra annotatos dominum Georgium et Sebastianum de Rozgon in presentiam ipsius vestre serenitatis evocasset, rationem contradictionis eorum reddituros. Datum quarto die evocationis prenotate. Anno domini suprascripto.

Kivül: Domino regi pro magnificis Georgio et Sebastiano de Rozgon contra Nicolaum de Zalok et alios intrascriptos ad octavas festi beati Jacobi apostoli evocationis relatio.

Zárlatán a pecsét nyomaival; eredetije az Orsz. Irban. N. R. A. 17. 42. dipl. oszt. 14,838.

XXI.

1459. Buda, február 25. Mátyás király új adománya Bessenyei Mihály, Therpesi Miklós, úgy Farnosi Gergely és János részére Thepélyt illetőleg, melyet nevezettek őstől fogva birtak.

Commissio propria domini regis
Simone Czudar referente.

Nos Mathias dei gratia rex Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. Memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit universis, quod nos consideratis fidelitatibus et fidelium servitiorum gratiis meritis fidelium nostrorum Michaelis de Bessenew, Nicolai de Therpes, nec non Gregorii et Johannis de Farnos per eos, uti didicimus, sacre huius regni nostri Hungarie corone et exposit nostre maiestati sub locorum et temporum varietate cum omni fidelitatis constantia exhibitis et impensis, predium eorundem Thepeel vocatum in comitatu Hewesiensi existens, in cuius pacifico dominio iidem Michael, Nicolaus, nec non Gregorius et Johannes progenitores ipsorum ab antiquo perstitisse seque persistere asserunt etiam de presenti, item totum et omne ius nostrum regium, si quod in eadem qualitercumque haberemus et nostram ex quibusvis causis, modis et rationibus concerneret maiestatem, simulcum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, fenetis, silvis nemoribus, virgultis, montibus, vallibus, vineis, vinearum promon-thoriis, aquis, fluviis, piscinis piscaturis, aquarum decursibus, molen-dinis molendinorumque locis et generaliter quarumlibet utilitatum et pertinentiarum eiusdem integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis et antiquis limitibus, premissis sicut dicitur, stantibus et se habentibus, memoratis Michaeli de Bessenew, Nicolao de Therpes, necnon Gregorio et Johanni de Farnos, ipsorumque heredibus et posteritatibus universis nove nostre donationis titulo dedimus, donavimus et, contulimus, immo damus, donamus et conferimus iure perpetuo et irrevocabiliter tenendam, possidendam, pariter et habendam salvo iure alieno harum no-

strarum vigore. et testimonio literarum mediante, quas in formam nostri privilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportate. Datum Bude, secundo die festi beati Mathie apostoli, anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo nono.

Eredetije hártján, előlapra nyomott vörös pecséttel, a besenyői Szabó-család birtokában, Besenyőn.

XXII.

1460. Szécsény, április 3. Guthi Ország Mihály nádor, úgy maga mint gyermekei nevében is, Gyöngyös városában, a Gyöngyös folyón épített vízi malom felerészét, hasznos szolgálataiért, Bessenyei Mihálynak adományozza.

Közölte Kaprinai: Dipl. II. 573—5. 1.

XXIII.

1461. Buda, július 6. Palóczy László országbíró rendelete az egri káptalanhoz, hogy Bessenyei Mihályt, Therpesi Miklóst, úgy Farnosi Gergelyt és Jánost Hevesmegyében fekvő Thepély birtokába igtassa be.

Amicis suis reverendis capitulo ecclesie Agriensis comes Ladislaus de Palocz iudex curie serenissimi principis domini Mathie dei gratia Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. regis, amicitiam paratam cum honore. Dicitur nobis in personis Michaelis filii Ladislai de Bessenew ac Nicolai filii Petri de Therpes, nec non Gregorii filii Pauli de Farnos et Johannis literati de eadem Farnos, quomodo ipsi in dominium totalis predii Thepeel vocati ac totius iuris regii in eodem habiti in comitatu Hewesiensi existentis ipsos omnis iuris titulo concernentis legitime vellent introire. Super quo vestram amicitiam . . . petimus diligenter, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo presente Georgius de Mera aut Gregorius de Halmy aut Nicolaus de Bessenew predicta, neve Nicolaus de Tharkan sive Ladislaus de Dormanhaza aliis absentibus homo regius ad facies predicti predii Thepeel ac totius iuris regii in eodem habiti, vicinis et commetaneis eiusdem universis inibi legitime convocatis et presentibus accedendo, introducat prefatos Michaellem, Nicolaum, Gregorium et Johannem in dominium eiusdem predii et iuris regii in eodem habiti, statuatque idem eisdem cum cunctis eiusdem predii utilitatibus et pertinentiis quibuslibet premissis iure ipsis incumbenti perpetuo possidendum, si non fuerit contradictum, contradictores vero, si qui fuerint, evocet eosdem contra annotatos exponentes regiam in presentiam, ad terminum competentem, rationem contradictionis eorum reddituros. Et post hec ipsarum introductionis et statutionis seriem cum contradictorum et evocatorum, si qui fuerint, vicinorumque et commetaneorum, qui premissis statutioni intererunt, nominibus et termino assignato.

dicto domino nostro regi fideliter rescribatis. Datum Bude, sabbato proximo post festum sacratissimi corporis Christi, anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo primo.

Az egri káptalan 1461. évi július 31-én kelt okleveléből.

XXIV.

1461. július 31. Az egri káptalan bizonyítja, hogy Palóczi László ország-bíró rendeletéből Bessenyei Mihályt és társait Thepély birtokába, ellenmondás nélkül, beigtatta.

Nos capitulum ecclesie Agriensis, memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit universis, quod nos literas viri magnifici domini comitis Ladislai de Palocz iudicis curie regie introductorias et statutorias nobis directas honore quo decuit recepimus in hec verba: (*Lásd XXIII. sz. a.*) Nos igitur petitionibus ipsius domini iudicis curie regie annuentes, unacum prefato Ladislao de Dormanhaza homine regio nostrum hominem videlicet discretum virum Lucam presbyterum rectorem altaris beate Marie Magdalene in dicta ecclesia nostra fundati ad infrascriptam statutionem faciendam nostro pro testimonio transmisimus fidedignum. Qui tandem exinde ad nos reversi, nobis concorditer retulerunt, quomodo ipsi feria quinta proxima post festum divisionis Apostolorum proxime preteritum ad faciem dicti predii Thepeel, vicinis et commetaneis eiusdem universis videlicet Stephano et Georgio de Dormanhaza iamdicta et fratribus in personis fratrum heremitarum ordinis beati Pauli primi heremite in claustro beate Marie Magdalene supra Felnemecz habito de possessione ipsorum Bothend Stephano Saffar de predicta personaliter illac adherentibus . . . prefatos Michaellem filium Ladislai de Bessenew ac Nicolaum filium Petri de Therpes nec non Gregorium filium Pauli de Farnos et Johannem literatum de eadem in dominium eiusdem predii Thepeel necnon iuris regii in eodem habiti, statuissentque idem . . . iure eis incumbente perpetuo possidendam, tenendam, pariter et habendam, nullo contradictore inibi apparente. In cuius rei testimonium firmitatemque perpetuam presentes nostras literas sub pendente et authentici sigilli nostri maioris munimine roboratas prefatis Michaeli filio Ladislai de Bessenew ac Nicolao filio Petri de Therpes, nec non Gregorio filio Pauli de Farnos et Johanni literato de eadem duximus concedendas. Datum sedecimo die diei statutionis. Anno domini supradicto.

Hártyán, eredetije a Szabó család levéltárában Besenyőn.

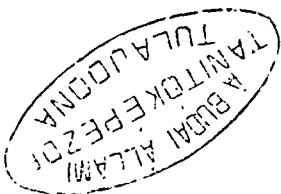
XXV.

1461. Buda, november 30. Mátyás király parancsa a budai káptalanhoz, hogy Bessenyei Mihály alnádort a neki adományozott Terpes nevű, Heves-megyében fekvő helység birtokába igtassa be.

Mathias, dei gratia rex Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. fidelibus nostris capitulo ecclesie Budensis salutem et gratiam. Cum

nos consideratis multimodis fidelitatibus et fidelium servitiorum gratuitis meritis fidelis nostri egregii Michaelis de Besenyew vicepalatini dicti regni nostri Hungarie per eum, ut dicitur. primum sacre huius regni nostri Hungarie corone, tandem maiestati nostre sub locorum et temporum varietate cum omni fidelitatis constantia fideliter exhibitis et prestitis possessionem Terpes vocatam in comitatu Hewesiensi existentem et habitam, que alias quondam Nicolai filii Petri de eadem Terpes prefuisse, sed per defectum seminis eiusdem ad sacram dicti regni nostri Hungarie coronam consequenterque nostram maiestatem, iuxta antiquam et approbatam eiusdem regni nostri consuetudinem legitime et rite devoluta pertineret item totum et omne ius nostrum regium, si quod in eadem etiam alias qualitercumque haberemus et nostram ex quibusvis causis concerneret maiestatem, simul cum cunctis eiusdem utilitatibus et pertinentiis quibusvis, premissis sicut prefertur stantibus seque habentibus memorato Michaeli de Besenyew suisque heredibus et posteritatibus universis vigore aliarum literarum nostrarum donationalium exinde confectarum in perpetuum contulerimus. Volumusque eundem in dominium dicte possessionis Terpes ac totius iuris nostri regii in eo habiti per nostrum et vestrum homines legitime facere introduci. Vobis et fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo presente Nicolaus de Ztar, vel Paulus de Dormanhaza, neve Johannes de Ficed, sive Gregorius de Zederes, ac alter Johannes de Lwdas aliis absentibus homo noster, ad faciem dicte possessionis Terpes ac iuris nostri regii in eadem habiti vicinis et commetaneis eiusdem universis inibi legitime convocatis et presentibus accedendo introducat prefatum Michaellem de Besenyew in dominium eiusdem, statuaturque eundem simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibilibet premissis nostro donationis titulo ipsi incumbenti perpetuo possidendam, si non fuerit contradictum, contradictores vero, si qui fuerint, evocet eosdem contra annotatum Michaellem de Besenyew nostram personalem in presentiam ad terminum competentem rationem contradictionis eorum reddituros. Et post hec huiusmodi introductionis et statutionis seriem cum contradictorum et evocatorum, si qui fuerint, vicinorumque et commetaneorum, qui premissis statutioni intererunt, nominibus, terminoque assignato, eidem nostre personali presentie fideliter rescribatis. Datum Bude, die festi beati Andree apostoli. Anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo primo.

A budai káptalan 1462. évi márczius 12-én kiadott beigtatási bizonyítványából.

XXVI.

*1462. márczius 12. A budai káptalan bizonyítja, hogy Mátyás király
1461. nov. 30-án kelt parancsa folytán Bessenyei Mihály alnádort Terpes
birtokába, ellenmondás nélkül, beigtatta.*

Nos capitulum ecclesie Budensis omnibus Christi fidelibus presentibus pariter et futuris presentium notitiam habituris salutem in salutis largitore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire; quod nos literas serenissimi principis domini Mathie dei gratia regis Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. introductorias et statutorias nobis directas reverentia qua decuit recepimus in hec verba : (*Lásd XXIII. sz. a.*) Nos itaque mandatis dicti domini nostri regis in omnibus obedire volentes, uti tepemur, una cum prenominato Georgio de Zederes homine suo, nostrum hominem videlicet honorabilem magnificum Paulum de Bathor socium et concanonicum nostrum ad premissam introductionem et statutionem faciendam nostro pro testimonio fide dignum duximus destinandum. Tandem iidem exinde ad nos reversi ambo uniformiter retulerunt, quod ipsi feria quinta proxima post festum beati Mathie apostoli proxime preteritum ad faciem dicte possessionis Terpes ac iuris regii in eadem habiti vicinis et com-metaneis eiusdem universis inibi legitime convocatis, presentibusque egregiis Georgio de Thary, Nicolao de Bathor, et nobili domina Helena vocata, relicta quondam Pauli de Besenyew accedentes prefatum Michaellem de Besenyew in dominium eiusdem intro-duxissent eandemque eidem simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuscumque premissis regie donationis titulo ipsi incum-benti perpetuo possidendam nullo contradictore apparente sta-tuissent, diebus legitimis et horis in facie eiusdem permanendo. in cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes literas privilegiales pendenti sigillo nostro consignatas alphabetoque inter . . . ad fassionem dictorum domini nostri regis et nostri hominum duximus concedendas. Datum sexto decimo die introductionis et statutionis prenotate anno domini millesimo quadringentesimo sexa-gesimo secundo. Presentibus ibidem honorabilibus dominis capituli canonicis magistris Paulo, Jacobo, Mathia, alteri Jacobo, Johanne, Sebastiano, cunctisque fratribus nostris in dei ecclesia regi iugiter famulantibus sempiterno.

Múlt századbeli hitelesített másolatból.

XXVII.

*1466. augusztus 7. Az egri káptalan bizonyítványt ad Bessenyei Mihály
alnádor és Bessenyei Miklós részére Han és Besenyő helységek határai
megállapításáról.*

Omnibus Christi fidelibus presentibus pariter et futuris pre-sentium notitiam habituris capitulum ecclesie Agriensis salutem in

eo, qui est vera salus. Ne emula oblivio rem gestam a mentibus deleat, sagacitas hominum adinvenit ipsarum scripturarum patrocinio roborare. Ad universorum igitur notitiam serie presentium volumus pervenire, quod honorabilis dominus Andreas de Noghan-hat cantor et concanonicus noster ac rector capelle beati Michaelis archangeli adlatus dicte ecclesie nostre constructe nostri in medio ab una, parte vero ab altera egregius Michael de Besenyew vicepalatinus, nec non Nicolaus de eadem Besenyew coram nobis personaliter constituti sunt confessi in hunc modum: quod . . . dictus dominus Andreas cantor metas possessionis Han in anno domini M^o. CCCC^o. LXIII. transacto cum homine regio et nostro testimonio vigore literarum serenissimi principis domini Mathie dei gratia regis Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. erigere voluisset, nonnullorumque nobilium hinc et inde contradictio ipsius metarum erectionis obviasset, tamen partes prenotate ordinativa compositione nonnullorum proborum et nobilium virorum super erectione metarum ipsius possessionis Han a parte dicte possessionis Besenyew hoc modo concordassent, quod primo incepissent inter plagam orientalem reflectendo tamen parum versus meridiem descendendo per locum paludinosum ulgo Zeek vocatum per bonum spatium in fine terrarum arabilium duas metas terreas erexissent, deinde ad eandem plagam eundo videlicet inter orientem et meridiem pertranseundo viam, per quam de possessione Han itur ad possessionem Syxo per parvumque spatium pergendo unam metam terream cumulassent, ab hinc parum reflectendo versus meridiem eundo per eundem Zeek, viamque, qua itur de ipsa possessione Han ad possessionem Pusta Syxo pertranseundo in eodemque Zeek per bonum spatium metam terream erexissent, de hinc adhuc versus meridiem parvum reflectendo pertranseundoque quasdam terras arabiles pervenissent ad quamdam viam, qua de possessione Erdewtelek itur ad ipsam possessionem Besenyew, penes quam viam metam terream erexissent. Unde inter meridiem et occidentem per terras arabiles pergendo, quasi per longum unius iugeris terre pervenissent ad quandam viam, qua de ipsa possessione Han itur ad possessionem Dormanhaza, penes quam metam terream erexissent et ibi terminassent. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes literas nostras privilegiales pendentis et authentici sigilli nostri maioris munimine roboratas eisdem Michaeli vicepalatino et Nicolao de Besenyew predicta duximus concedendas. Datum feria quinta proxima ante festum beati Laurentii martyris. Anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo sexto.

Hártyán, sárga selyem zsinórón függött pecsétje elveszett, eredetije Besenyőn a Szabó család levéltárában.

XXVIII.

1466. Buda, október 9. Mátyás király új adomány czimén a Hevesmegyében fekvő Sev helységet Bessenyei Mihály alnádor, Sávári Sós Miklós, Szoláthi Gergely és Pochy Mihály özvegye Advigának adományozza.

Nos Mathias dei gratia rex Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. Memorie commendamus, tenore presentium significantes, quibus expedit universis. Quod nos attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis fidelium nostrorum egregiorum Michaelis de Besenyew vicepalatini et Nicolai Sos de Sowar et condam Michaelis Pochy de Siirre et Gregorii Zolath per eos primum nobis et sacre huius dicti regni nostri Hungarie corone iuxta illorum possibilitatis exigentiam constanter exhibitis et impensis possessionem Sev vocatam in comitatu Hewes existentem in cuius pacifico dominio idem Michael de Bessenew, Nicolaus Sos et Gregorius Zolath progenitores suos ac domina Adviga prefatum condam Michaellem Pochy maritum suum et similiter progenitores eiusdem ab antiquo perstitisse, post mortemque dicti Michaelis Pochy eadem domina Adviga et alii prescripti se persistere asserunt de presenti, item totum et omne ius nostrum regium, si quod in eadem possessione qualitercumque haberemus, aut nostram ex quibuscumque causis viis, modis et rationibus concerneret maiestatem, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, fenilibus, sylvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis, et molendinorum locis, generaliter vero quorumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis sub suis veris metis et antiquis, premissis sicut prefertur stantibus et se habentibus, memoratis Michaeli de Besenew vice-palatino quoad unam, ac Nicolao Sos et prefate domine Advige relicte ipsius condam Michaelis Pochy quoad aliam, et Gregorio Zolath quoad tertiam, directas et equales partes ipsorumque hereditibus, et posteritatibus universis nove nostre donationis titulo dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus, iure perpetuo et irrevocabiliter tenendam, possidendam pariter et habendam salvo iure alieno. Annuentes eisdem, ut si que earundem partium sine heredibus decedere contingat, portio sua in partes superviventes devolvatur. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante, quas in formam nostri privilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportate. Datum Bude, in festo sancti Dynosii martyris, anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo sexto, regni nostri anno nono, coronationis vero tertio.

Multi századbeli hitelesített másolata a gr. Károlyi levéltárban.

XXIX.

1467. Buda, márczius 2. Mátyás király új adományt ad a Hevesmegyében fekvő Tepély helységre Bessenyei Mihály alnádor, Farnosi János és Gergely számára.

Commissio domini regis.

Nos Mathias dei gratia rex Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. Memorie commendamus tenore presentium significantes quibus expedit universis. Quod nos consideratis fidelitate et fidelibus servitiis fidelium nostrorum egregii Michaelis de Besenyew vicepalatini, ac Joannis literati et Gregorii de Farnas per eos primum nobis et sacre dicti regni nostri Hungarie corone iuxta ipsorum possibilitatis exigentiam exhibitis et impensis possessionem Thepel vocatam in comitatu Hewesiensi existentem et habitam, in cuius pacifico dominio iidem Michael de Besenyew, ac Joannes litteratus et Gregorius de Farnas progenitores ipsorum ab antiquo perstitisse, seque persistere asserunt etiam de presenti, item totum et omne ius nostrum regium quod in eadem possessione qualitercumque haberemus, aut nostram ex quibuscumque causis, viis, modis et rationibus concerneret maiestatem, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuscumque terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, fenilibus, silvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis, fluvis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et molendinorum locis generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocatis, sub suis veris metis et antiquis, premissis sic ut prefertur stantibus et se habentibus, memoratis Michaeli de Besenyew quoad unam, ac Joanni et Gregorio de Farnas, fratribus suis condisionalibus quoad aliam directas et equales medietates ipsorumque heredibus et posteritatibus universis nostre donationis titulo dedimus, donavimus et contulimus, imo damus donamus et conferimus iure perpetuo et irrevocabiliter tenendam, possidendam, pariter et habendam. Salvo iure alieno. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Quas in formam nostri privilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportate. Datum Bude, feria secunda proxima post dominicam Oculi. Anno domini millesimo-quadringentesimo sexagesimo septimo, regni nostri anno decimo, coronationis vero tertio.

Eredetiye hártján, előlapra nyomott kis királyi véres pecsét nyomával meggyan Besenyőn, a Szabó család levéltárában.

XXX.

1467. Buda, márczius 2. Mátyás király parancsa az egri káptalanhoz, hogy Bessenyei Mihály alnádort, Farnosi Jánost és Gergelyt, az őstől fogva általok birt, Heves megyében fekvő Tepély helység birtokába új adomány czimén igtassa be.

Mathias dei gratia rex Hungarie Dalmatie, Croatie etc. fidelibus nostris capitulo ecclesie Agriensis salutem et gratiam. Cum nos consideratis fidelitate et fidelibus servitiis fidelium nostrorum egregii Michaelis de Besenyew vicepalatini ac Johannis literati et Gregorii de Farnas, per eos primum nobis, et sacre dicti regni nostri Hungarie corone iuxta ipsorum possibilitatis exigentiam exhibitis et impensis possessionem Thepel vocatam in comitatu Hewesiensi existentem et habitam, in cuius pacifico dominio iidem Michael de Besenyew, ac Johannes literatus et Gregorius de Farnas, progenitores ipsorum ab antiquo perstitisse seque persistere asserunt etiam de presenti, item totum et omne ius nostrum regium, si quod in eadem possessione qualitercumque haberemus, aut nostram ex quibuscumque causis, viis, modis et rationibus concerneret maiestatem, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet premissis, sic ut prefertur stantibus et se habentibus, memoratis Michaeli de Besenyew quoad unam, ac Johanni et Gregorio de Farnas fratribus suis condivisionalibus quoad aliam, directas et equales medietates, ipsorumque heredibus et posteritatibus universis vigore aliarum literarum nostrarum donationalium exinde confectarum in perpetuum contulerimus. Velimusque eosdem in dominium eiusdem per nostrum et vestrum homines legitime facere introduci. Ideo fidelitati vestre firmiter mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo presente Ladislaus de Dormanhaza, vel Gregorius de Besenyew, aut Ladislaus de Tharcha, sive Johannes de eadem, aut Georgius de Mera, vel Johannes de Thenk, aut Sigismundus de Erdewtelek, sive Georgius de Halmay neve Sigismundus de Hodasy aliis absentibus homo noster ad facies dicte possessionis Thepel vicinis et commetaneis eiusdem universis inibi legitime convocatis et prefatos Michaellem, Johannem et Gregorium in dominium eiusdem et dicti iuris nostri regii in eadem habiti, statuatque eandem eisdem simul cum dicto iure nostro regio in eadem habito ac cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, premissis nostre nove donationis titulo perpetuo possidendam, si non fuerit contradictum, contradictores vero si qui fuerint, evocet ipsos contra prefatos Michaellem, Johannem et Gregorium nostram personalem in presentiam ad terminum competentem, rationem contradictionis eorum reddituros. Et post hec huiusmodi introductionis et statutionis seriem, cum contradictorum et evocatorum, si qui fuerint, vicinorumque et commetaneorum, qui premissis statutioni intererunt nominibus, terminoque assignato,

eidem nostre personali presentie fideliter rescribatis. Datum Bude, feria secunda proxima post dominicam Oculi. Anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo septimo. Regni nostri anno decimo, coronationis vero tertio.

Az egri káptalan 1467-iki május 5-én kiadott okleveléből.

XXXI.

1467. május 5. Az egri káptalan bizonyítja, hogy Mátyás király parancsa folytán Bessenyei Mihály alnádort és társait Tepély birtokába ellenmondás nélkül beigtatta.

Omnibus Christi fidelibus presentibus pariter et futuris presens scriptum inspecturis capitulum ecclesie Agriensis salutem in omnium salvatore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire. Quod nos literas introductorias pariter et statutorias serenissimi principis et domini Mathie dei gratia Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. regis domini nostri gratiosi nobis preceptorie directas sumo cum honore recepimus in hec verba: (*Lásd XXX. sz. a.*) Nos igitur mandatis dicti domini nostri regis in omnibus obedire cupientes, ut tenemur, una cum prenominate Ladislao de Tharcha, homine eiusdem domini nostri regis, nostrum hominem videlicet discretum Stephanum presbyterum rectorem altaris sacratissimi corporis Christi in dicta nostra ecclesia fundati, ad premissa fideliter peragenda nostro pro testimonio duximus transmittendum, qui tandem exinde ad nos reversi, nobis uniformiter retulerunt. Quomodo ipsi feria secunda proxima ante festum beati Georgii martyris, ad facies dicte possessionis Thepel vicinis et commetaneis eiusdem, videlicet Nicolao et Georgio de Besenew, Ladislao de Dormanhaza, altero Ladislao et Michaeli de Bew, et Petro de Bazthe, officiali reverendi in Christo patris domini Ladislai episcopi dicte nostre ecclesie Agriensis in possessione sua Hidvegh constituto, inibi legitime convocatis et presentibus accessissent, ibique memoratus homo dicti domini nostri regis antelato nostro testimonio presente, prefatos Michaeli de Besenyew vicepalatinum quoad unam, ac Johannem literatum et Gregorium de Farnas quoad aliam, directas et equales medietates partes introduxisset in dominium eiusdem possessionis Thepel, ac dicti iuris ipsius domini nostri regis in eadem habiti statuissetque eandem eisdem simul cum dicto iure regio in eadem habito, ac cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet premisse nove donationis titulo perpetuo possidendam, legitimis et congruis diebus in facie eiusdem moram faciendo, nullo penitus contradictore apparente. In cuius rei testimonium perpetuamque firmitatem presentes nostras literas privilegiales pendentis et authentici sigilli nostri maioris munimine roboratas eisdem Michaeli de Besenyew, ac

Johanni literato et Gregorio de Farnas duximus concedendas. Datum sedecimo die diei introductionis et statutiōnis prenotatarum. Anno domini supra dicto.

Hártyán, sárga-kék selyem zsinóron függő pecséttel, eredetije Besenyőn a Szabó család levéltárában. *Kovachich*: Formulae Solennes Styli. 346. l. az itt előforduló Bozthei Pétert Miklós fiát, testvéreivel György, Miklós, Sándor és Ferenczcel említi.

XXXII.

1467. Heves mellett, junius 3. Guthi Ország Mihály nádor, minthogy Hevesvármegye közgyűlésében az alispán, szolgabírák és eskütt táblabírák egyhangúlag és eskü alatt erősítették, hogy Besenyő helység Bessenyei Mihály alnádor, úgy Bessenyei Miklós, László, István és György östül maradt birtokuk, erről nevezetteknek privilegialis alakú bizonyítványt ad.

Nos Michael Orzaghe de Gwth regni Hungarie palatinus et iudex Comanorum, memorie commendantes tenore presentium significamus, quibus expedit universis, quod in congregatione nostra generali universitati nobilium comitatus Hewesiensis feria sexta proxima ante festum sancte Trinitatis ex speciali mandato domini nostri regis prope oppidum Hewes celebrata egregius Michael de Besenyew vicepalatinus noster *filius Ladislai, filii Emerici, filii Markns filii Mark de Besenyew*, Nicolaus filius Johannis filii eiusdem Emerici ac Ladislaus et Stephanus filii Stephani filii prefati Emerici et Georgius filius Ladislai filii prefati Johannis filii Emerici de eadem Besenyew de medio aliorum exurgendo proposuerunt eomodo: Quomodo possessio Besenyew predicta ab antiquo semper ipsorum et predecessorum eorumdem predictorum fuisset et esset etiam in presentiarum, in cuius pacifico dominio iidem et predecessores ipsorum predicti pacifice perstitissent perstiterentque de presenti et hoc vicecomiti et iudicibus nobilium dicti comitatus Hewesiensis iuratisque assessoribus dicte nostre congregationis generalis constaret evidenter, petens nos debita cum instantia, ut iidem vicecomes et iudices nobilium iuratique assessores, qualem de premissis scirent, per nos requisiti, faterentur veritatem. Cumque nos eosdem vicecomitem, iudices nobilium, iuratosque assessores super premissis requisitos habuissemus, iidem ad fidem eorum deo debitam fidelitatemque dicto domino nostro regi et suo sacro regio diademati observandam pro dicenda veritate et iustitia observanda tacto dominice crucis signo nobis prestitam premissa, veluti supra proposita sunt unanimi et concordati testificatione suo modo affirmarunt. In cuius assertionis testimonium presentes literas nostras privilegiales pendentis et autentici sigilli nostri munimine roboratas eisdem Michaeli vicepalatino nostro, Nicolao, Ladislao, Stephano et Georgio de Besenyew duximus con-

cedendas. Datum tredecimo die congregationis nostre predictae in loco memorato, anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo septimo.

Eredetiye hártján, vörös-kék-selyem zsinóron függő pecséttel, a besenyői Szabó család birtokában Besenyőn.

XXXIII.

1467. Heves mellett, junius 15. Güthi Ország Mihály nádor, Heves vármegye közgyűlésében, Bessenyei Mihály alnádornak Konczmolna szigete nevű rétét tulajdonául ítéli.

Nos Michael Orzagh de Gwth regni Hungarie palatinus et iudex Comanorum memorie commendantes tenore presentium significamus quibus expedit universis, quod cum nos ad instantem et legitimam petitionem egregii Michaelis de Besenyew vicepalatini um Joseph de daswarsan regio ac honorabili magistro Petro de Obolma canonico ecclesie . . . iensis et Johannem de Thenk ad infrascriptam possessionariam statutionem faciendam de presenti congregatione generali universitati nobilium comitatus de Heweswywar feria sexta proxima ante festum sancte Trinitatis de speciali regio mandato prope oppidum Hewes celebrata destinassetus et seriem huiusmodi statutionis nobis oretenus recitari commissemus, tandem iidem exinde ad dictam congregationem nostram ad nos reversi nobis consona voce retulerunt eo modo, quomodo ipsi sabbato proximo ante festum beati Johannis Baptiste vicesimo tertio scilicet die dicte congregationis nostre predictae ad faciem possessionis prefati Michaelis de Besenew vicepalatini Thepel vocata consequenterque cuiusdam insule seu prati arondinosi Konczmolnazigethe alio nomine Zekzewpathakazygethe appellati penes fluvium (Eger) wize alio nomine Zekzewpathaka nominatum ad eandem possessionem ipsius Michaelis vicepalatini Thepel vocata in dicto comitatu Hewesiensi vicinis et comitaneis eiusdem universis videlicet Emerico et Silvestro de Farnas Blasio filio Jacobi et Sandrino de eadem Dionisio vel Si nobilis domine Adwiga vocate alias relicte condam Pochi de Sygra nunc vero consortis Benedicti magni de Berechk in persona eiusdem domine sororis sue et Thoma Weres dicto in Porozlo commorante legitime convocatis et presentibus accedendo eandem insulam seu pratum arundinosum Konczmolnazigethe nuncupatum antefato Michaeli de Besenyew vicepalatino nostro iure sibi incumbente perpetuo possidendam statuissent nullo contradictore apparente, habitaque prefatorum regionum et capituli dicte ecclesie Albensis ac nostri hominum relatione facta et percepta nobis etiam statuam coram universitate nobilium prefati comitatus, ut moris est, alta et publica voce promulgari faciendo, quia sicuti in facie prefate insule seu prati arondinosi Konczmolnazigethe

vocati sic et nunc in ipsa nostra congregatione generali statutiōni prescripte insule seu prati arondinosi Konczmolnazyethe nullius omnino ipsi contradictio obviavit aliqualis, idcirco nos vicecomes et iudices nobilium dicti comitatus Hewesiensis iuratorumque assessorum dicte nostre congregationis quesito et assumpto superinde consilio prematuro prescriptam insulam seu pratum Konczmolnazyethe appellatum prescripto Michaeli vicepalatino nostro eiusdemque heredibus et posteritatibus universis iure perpetuo ac in semipternum possidendam relinquimus et committimus auctoritate nostra iudiciaria et iustitia mediante; salvo iure alieno. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes literas nostras privilegiales pendentis et autentici sigilli nostri munimine roboratas prefatis Michaeli de dicta Besenyew vicepalatino nostro duximus concedendas. Datum vigesimo quinto die congregationis nostre antedictę in loco memorato. Anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo septimo.

Hártyán, eredetije a besenyői Szabó család levéltárában Besenyőn.

XXXIV.

1468. febr. 5. A budai káptalan előtt Eger városában lakó János szücs saját, úgy neje Orsolya és gyermekei nevében a Heves vármegyében fekvő Kömlő helység elidegenítését tilalmazza.

Nos capitulum ecclesie Budensis memorie commendamus, quod Johannes pellifex in civitate Agriensi commorans nostram veniens in presentiam in sua ac domine Vrsule consortis nec non Thome ac Stephani filiorum ac puelle Elizabeth filie suorum in personis serenissimum principem Mathiam dei gratia regem Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. dominum nostrum gratiosissimum a donatione et collatione totalis possessionis Kemlew vocate in comitatu Hewesiensi existentis, Ladislaum autem filium Johannis et Sigismundum filium eiusdem Ladislai a venditione, impignoratione aut quavis alia alienatione, egregium etiam Michaellem de Bessenew vicepalatinum et alios quoslibet ab impetratione, emptione, occupationeque et detentione, seque quovis quesito colore in dominium eiusdem intromissione, usufructuum et quarumlibet utilitatum perceptione seu percipifactione qualitercunque factis vel fiendis publice et manifeste prohibuit coram nobis testimonio presentium mediante. Datum in festo beate Agathe virginis. Anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo octavo.

Hátlapján a pecsét csekély töredékivel. Eredetije az orsz. levéltárban. N. R. 786. 40. dipl. oszt. 16.611.

XXXV.

1468. Buda, márcz. 16. Gúthi Ország Mihály nádor Besenyei Mihály alnádor számára a Farnos és Tepély helységekre vonatkozó, az egri káptalan által 1393-ban kiadott oklevelet átírja.

Nos Michael Orzag de Gwth regni Hungarie palatinus et iudex Comanorum memorie commendamus, quod egregius Michael de Besenyew vicepalatinus noster iuxta continentiam literarum nostrarum citatoriarum propriam citationem hic Bude sexagesimo secundo die octavarum Epiphaniarum domini facie ad faciem factam fore denotantium in eisdem octavis festi Epiphaniarum domini in figura nostri iudicii comparendo contra Johannem de Farnas proposuit eo modo, quomodo quedam litere capituli ecclesie Agriensis fassionales et expeditorie factum possessionum Farnas predictae et Thepel vocatarum in comitatu Hewesiensi existentium tangentes et concernentes, ipsum et filios suos, veluti dictum Johannem equo iure concernentes apud ipsum Johannem de Farnas haberentur, quas in specie aut paria earundem ab eodem habere vellet iure admittente, quo audito prefatus Johannes de Farnas personaliter in nostram exurgendo presentiam respondit tali modo: quod hoc verum foret, ut prescripte litere dicti capituli ecclesie Agriensis fassionales et expeditorie apud ipsum haberentur, non tamen easdem in specie sed paria earundem in transcripto literarum nostrarum eidem Michaeli et filiis suis dare promptus esset et paratus, et ibidem idem Johannes pro dandis earundem literarum paribus easdem literas dicti capituli ecclesie Agriensis fassionales et expeditorias in pargameno patenter editas sigillo eiusdem a tergo consignatas nobis presentavit habentes hunc tenorem: *(Lásd fentebb XII. sz. a.)* Quibus presentatis, quia eedem litere dicti capituli ecclesie Agriensis factum dictarum possessionum Farnas et Thepel in dicto comitatu existentium tenere, ipsumque Michaelē vicepalatinum nostrum et filios eiusdem concernere videbantur, pro eo tenorem earundem de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali presentibus literis nostris paten-
tibus insertas antefato Michaeli de Besenyew et filiis suis predictis duximus concedendas, communi iustitia observata. Datum Bude, sexagesimo quarto die octavarum festi Epiphaniarum domini predictarum, anno eiusdem millesimo quadringentesimo sexagesimo octavo.

Hártyán, hátlapjára nyomott pecsét helyével, eredetije Besenyőn a Szabó család levéltárában.

XXXVI.

1468. Csákány, deczember 15. Güthi Országk Mihály rendelete az egri káptalanhoz, hogy Bessenyei Mihály alnádor és Szóláthi Bálint számára Borsodmegyében fekvő Kisbarcha helysége vonatkozó oklevelet adják ki.

Amicis suis reverendis, capitulo ecclesie Agriensis Michael Orzag de Guth regni Hungarie palatinus et iudex Comanorum, amicitiam paratam cum honore. Dicitur nobis in personis egregii Michaelis de Besenyew vicepalatini nostri, ac Valentini de Zolath, quomodo quedam litere et literalia ipsorum instrumenta factum possessionis eorundem exponentium Kis-Barcha vocate in comitatu Borsodiensi existentis tangentes et concernentes ab eisdem exponentibus quodammodo casualiter depredite forent et alienata, quarum paria in vestra sacristia, seu conservatorio ecclesie vestre, more solito reposita haberentur, quibus pro tuitione dicte possessionis eorum summe indigerent, super quo vestram amicitiam presentibus petimus diligenter, quatenus visis presentibus, prescripta paria iam fatarum literarum et literalium instrumentorum a prefatis exponentibus alienatarum, in vestra sacristia requiri et reinveniri, requisitarumque et reinventarum paria, si eadem prelibatam possessionem dictorum exponentium de iure tangere agnoveritis, eisdem exponentibus, in transcripto literarum vestrarum dare et concedere velitis, caventes tamen, ne fraus et dolus exinde oriatur aliqualis. Datum in Chakany, feria quinta proxima post festum beate Lucie virginis et martyris anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo octavo.

Az egri káptalan 1469. évi február 13-án kelt átiratából.

XXXVII.

1469. február 13. Az egri káptalan Güthi Országk Mihály nádor rendelete folytán Bessenyei Mihály alnádor és Szóláthi Bálint számára Felbarcha helysége vonatkozó saját 1359. évi oklevelét átírja.

Omnibus Christi fidelibus presentibus pariter et futuris, presens scriptum inspecturis capitulum ecclesie Agriensis salutem in omnium salvatore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire. Quod nos literas viri magnifici domini Michaelis Orzag de Guth, regni Hungarie palatini et iudicis Cumanorum requisitorias nobis amicabilem directam honore quo decuit recepimus in hec verba: *(Lásd XXXVI. sz. a.)* Nos itaque petitionibus ipsius domini Michaelis Orzag de Guth dicti regni Hungarie palatini annuentes dictas literas et literalia instrumenta in prefata sacristia seu conservatorio ecclesie nostre predicte diligenter requiri facientes reperieramus inter cetera quoddam privilegium nostrum alphabeto intercisum factum possessionis Fulbarcza tangentes et concernentes

cuius tenor is est: (*Lásd fentebb IX. sz. a.*) Tandem nos tenorem et ordines dicti requisiti et reinventi privilegii, presentibus literis nostris, modo simili privilegialibus, pendentis et authentici sigilli nostri maioris munimine roboratos, de verbo ad verbum, omnino sine dolo et fraude, diminutione et augmento aliquali transcribi et transummi facientes dictumque privilegium originale ad prescriptam sacristiam seu conservatorium eiusdem ecclesie nostre more solito reponi fecimus. In cuius rei memoriam presentes nostras literas privilegiales, iam dicto Michaeli de Besenyew vicepalatino, ac Valentino de Zolath, iurum eorundem uberiores ad cautelam duximus concedendas. Datum feria quinta proxima ante festum beati Mathie apostoli, anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo nono.

A jászói convent 1818-ki átiratából.

XXXVIII.

1469. július 31. Az egri káptalan előtt egyfelől Bessenyei Mihály alnádor és Bessenyei Miklós, másfelől Bessenyei Jánostól származó örökösök Besenyő helységre vonatkozó perben egyezséget kötnek.

Omnibus Christi fidelibus presentibus pariter et futuris presens scriptum inspecturis capitulum ecclesie Agriensis salutem in omnium salvatore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod egregius Michael de Besenyew vicepalatinus et Nicolaus frater eiusdem de eadem Besenyew idem Michael pro se ac pro Ladislao filio condam Stephani de dicta Besenyew fratre suo cum procuratoriis literis magnifici domini Michaelis Orzag de Gwth regni Hungarie palatini et iudicis Comanorum, onera et quelibet gravamina eiusdem Ladislai cum eisdem literis procuratoriis ac Georgii filii Ladislai filii Johannis de eadem Besenyew similiter fratris, necnon Johannis Lamperti et Georgii filiorum suorum sine literis procuratoriis in se assumendo ab una, parte vero ab altera nobiles domine Anna filia condam domine Katherine filie condam Johannis filii Stephani de dicta Besenyew, consors scilicet Barnabe Salfy de Farnos ac Anasthasia filia condam Gregorii Kanthor de Geley a condam domina Elena filia dicte condam domine Katherine filie eiusdem Johannis filii Stephani de prefata Besenyew procreata, consors scilicet Johannis literati de Kerezthes, necnon Valentinus Salfy de dicta Farnos vicecastellanus castri Agriensis filius scilicet ipsius domine Anne eadem domina Anna Benedicti filii ac Anne et Veronice filiarum suarum, prenarrata vero domina Anasthasia Anne et Katharine filiarum suarum, necnon Martini filii et domine Potentiane filie eiusdem condam Gregorii Kanthor de dicta Geley consortis scilicet Mathei Laky de eadem Geley ac Andree, Christofori, Nicolai et Emerici filiorum eiusdem domine Potentianae, item Ladislai filii Gregorii Bogar de Geley et Andree filii Urbani de Lewew, prescripte domine Anna et Anasthasia et dictus Valen-

tinus Salfy onera et quelibet gravamina quoad infrascripta super se assumendo, coram nobis personaliter constituti dixerunt et sponte sunt confessi in hunc modum. Quod licet inter ipsas partes ratione et pretextu portionis possessionarie prefati condam Johannis filii Stephani de dicta Besenyew in eadem possessione Besenyew in comitatu Hewesiensi existenti habite per dictos Michaellem vicepalatinum et Nicolaum de Besenyew usque in presentiarum possidentes litis et controversionis materia mota extitisset et suscitata et aliquamdiu ventilata, tamen ipsi ordinativa compositione nonnullorum proborum et nobilium virorum pacem partium amantium interveniente, ut ipse partes et earum successiva posteritas pacis pulcritudine valeant congratulari, ad talem pacis et concordie devenissent unionem. Quod iidem Michael vicepalatinus et Nicolaus de dicta Besenyew de huiusmodi portione possessionaria annotati condam Johannis filii Stephani de dicta Besenyew ipsas dominas Annam et Anasthasiam et per eas supranominatos fratres filios et filias earundem iure hereditario et successionis titulo concernenti et quoad portionem earundem et dictorum fratrum, filiorum et filiarum ipsarum dumtaxat cedenti quasdam quatuor sessiones iobagionales in linea eiusdem possessionis Besenyew a parte possessionis Dormanhaza penes quandam viam iuxta domum plebani versus occidentalem partem existentes, que scilicet via de dicta Dormanhaza per ipsam possessionem Besenyew perduceret ad predium Markeghaza, ipsa via salva remanente. In quarum scilicet sessionum iobagionalium una nunc deserta et edificijs destituta, alias quidem Paulus Korzawagh moram protraxisset. In alia vero Valentinus Czwas ac tertia Sebastianus Polgar et quarta Johannes Toth ad presens residerent, cum omnibus et singulis earundem quatuor sessionum iobagionalium utilitatibus et pertinentiis quibuscumque, videlicet terris arabilibus cultis et incultis, silvis, nemoribus, pratis, fenilibus, pascuis, aquis aquarumque decursibus ac iure patronatus ecclesie et generaliter quarumlibet utilitatum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis ad easdem quatuor sessiones iobagionales de iure rite et legitime spectantibus et pertinere debentibus, prefatis domine Anne consorti ac Valentino et Benedicto filiis, necnon Anne et Veronice filiabus dicti Barnabe Salfy de dicta Farnos, item domine Anasthasie consorti dicti Johannis literati de Kerezthes ac Anne et Katherine filiabus eiusdem domine Anasthasie, necnon Martino filio et domine Potentianae filie prelibati condam Gregorii Kanthor de Geley ac Andree Christoforo Nicolao et Emerico filiis eiusdem domine Potentiane ipsorumque heredibus et posteritatibus universis dedissent, contulissent et ascripsissent, immo dederunt, contulerunt et ascripserunt coram nobis per ipsos ac eorundem heredes et posteritates universos iure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas pariter et habendas, nil iuris nilve proprietatis et dominii iidem Michael vicepalatinus et Nicolaus

de dicta Besenyew pro se et aliis supracriptis fratribus et filiis ipsorum eorumque heredibus in dictis quatuor sessionibus iobagionalibus reservando, sed totum et omne ius ac domini proprietatem earundem in ipsas dominas Annam, Anasthasiam et Potentianam ac filios, filias et fratres earundem predictos, ipsorumque heredes et posteritates universos transferendo pleno iure. Super quibus quidem quatuor sessionibus iobagionalibus ipse domine Anna ac Anasthasia et Valentinus in eorum et aliorum prescriptorum nominibus et personis sufficienter contenti extitissent, memoratosque Michaellem vicepalatinum et Nicolaum de Besenyew et alios supranominatos ratione previa quitos reddidissent et expeditos commisissent, reddideruntque et commiserunt coram nobis, assumendo nihilominus prelibate domine Anna et Anasthasia et dictus Valentinus et obligando se personaliter, quod si temporum in processu prenotati Ladislaus filius Gregorii Bogar de Geley ac Andreas filius Vrbani de Lewew et alii prescripti fratres filii et filie earundem dominarum Anne et Anasthasie et dicti Valentini, aut eorum aliquis, quorum scilicet onera modo quo supra in se assumpserunt, memoratos Michaellem vicepalatinum et Nicolaum de Besenyew ac alios predictos, ipsorumque heredes ratione et pretextu portionis possessionarie dicti condam Johannis filii Stephani de dicta Besenyew in eadem possessione Besenyew habite intra vel extra iudicium molestare impedire et inquietare niterentur et presumerent, extunc ipse domine Anna ac Anasthasia et dictus Valentinus ipsorumque heredes eosdem Michaellem vicepalatinum ac Nicolaum et alios pretactos eorumdemque heredes protegere tueri et expedire debeant et teneantur propriis ipsorum laboribus et expensis. Insuper eedem partes universas et quaslibet causas ac litium processus partes inter predictas ratione et pretextu prescripte portionis possessionarie annotati condam Johannis filii Stephani de dicta Besenyew hucusque qualitercumque motas et vertentes sopiri sedari et condescendi fecissent ac sese vicissim de et super universis inquisitionibus et actionibus earundem partium sibi ipsis ratione previa exortis quitos reddidissent et expeditos commisissent, literasque quaslibet causales inter easdem partes sub quibuscumque verborum formis usque in presentiarum ratione eiusdem portionis possessionarie quomodocumque confectas et emanatas, vanas, cassas, frivolas ac viribus carituras et exhibitori nocituras reliquissent, immo sedari, sopiri et condescendi fecerunt seseque mutuo quitos reddiderunt et expeditos commiserunt, ac dictas literas vanas, cassas, frivolas, ac viribus carituras et exhibitori nocituras reliquerunt coram nobis, tali vinculo obligaminis interserto, quod si qua partium predictarum huic ordinationi et compositioni dictorum proborum hominum contravenire attemptaret et in premissis omnibus pacifice persistere nollet aut non curaret quoquomodo, retractando et infringendo, extunc talis pars premissa retractans et infringens contra partem alteram in premissis persistentem premissa acceptantem in quinquaginta marcis gravis ponderis salva

portione iudicis et ante litis ingressum effective deponendis et persolvendis convincatur ac convinci et aggravari debeat ipso facto. Ad que omnia premissa et quevis premissorum singula partes prenotate seipsas coram nobis spontanea earum obligarunt voluntate. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes nostras literas privilegiales pendentis et authentici sigilli nostri maioris munimine roboratas duximus concedendas. Datum feria secunda proxima ante festum ad vincula sancti Petri apostoli; anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo nono.

Eredetiye hártján, melyről a kék és veres zsinóron függött pecsét elveszett, Besenyőn, a Szabó család levéltárában.

XXXIX.

1470. Buda, szeptember 21. Mátyás királynak 1470. szept. 1-én kelt parancsára a budai káptalan jelenti, hogy a Kenderesi Balázs ellen panaszolt sérelmek tárgyában a vizsgálatot teljesítette és a nevezettet megidézte.

Serenissimo principi domino Mathie dei gratia regi Hungarie, Bohemie etc. domino eorum gratioso capitulum ecclesie Budensis orationum suffragia devotarum. Vestra noverit serenitas nos literas vestras inquisitorias, evocatorias et insinuatorias nobis directas summo cum honore recepisse in hec verba: Mathias dei gratia rex Hungarie, Bohemie etc. fidelibus nostris capitulo ecclesie Budensis salutem et gratiam. Dicitur nobis in personis religiosorum fratrum heremitarum ordinis sancti Pauli primi heremite in claustrum beati Laurentii martyris supra Budam fundato degentium ac egregii Michaelis de Besenyew vicepalatini, necnon Demetrii de Bew, Johannis de Bercel et Sigismundi de Lwdas, quomodo circa festum beati Laurentii martyris proxime preteritum Blasius de Kenderes missis et destinatis Pelbarto Pogan de Naghrew familiari ac Sebastiano Seres, Anthonio Alfewldj, Michaele literato, Luca Fazekas, Gregorio Vyncze, Mathia Deak, Petro Toth, Michaele Kewer, Gregorio Seryn, altero Gregorio Weres, Georgio Chogar, Francisco Seres, Fabiano Kwn, Emerico Horogzeghly. Emerico Erthew, Valentino . . . thes, Emerico Zygethy et Ambrosio Komlos in Kenderes predicta, item Francisco Blasko, Thoma, Mathev Augustini, Michaele Pethew, Paulo Geke, Andrea Magno, Johanne Morthy, Laurentio . . . igola, Matheo Morthy, Petro Sary et Emerico Baby in Bew, nec non Nicolao Olah, Andrea Thewrews, Johanne magno Balthasar, Benedicto Zwnyog et Francisco Zantha in Hegyes possessionibus commorantibus, iobagionibus scilicet suis, ad prata seu fenilia dictorum exponentium in insulis Kyszygeth et Thywysseszigeth vocatis intra metas dicte possessionis Kenderes existentibus adiacentia abinde plus quam mille cumulos feni wigo kalongia vocatos per iobagiones ipsorum exponentium in eadem Kenderes commorantes, pro se falcari et cumulari quo sue placuisset voluntati asportari fecisset, in quo eisdem iobagionibus dictorum exponentium

plus quam centum florenorum auri damna intulisset. Et quod circa festum omnium sanctorum proxime preteritum iidem exponentes in reambulatione et rectificatione metarum dicte totalis possessionis Kenderes unacum Comanis vicinis scilicet eiusdem circumadiacentibus factis certarumque terrarum ad ipsam Kenderes pertinentium pro tunc reappropriatione septuaginta florenorum puri auri exposuissent, quas quidem terras idem Blasius de Kenderes unacum iobagionibus suis inibi commorantibus nulla solutione portionis sue ipsum in prescriptis expensis dictorum exponentium tangenti eisdem exponentibus impensa minus iuste uteretur etiam modo. Preterea circa festum beati Michaelis archangeli in anno cuius iam instaret revolutio preteritum idem Blasius de Kenderes quendam iobagionem ipsorum fratrum heremitarum exponentium Johannem Remete dictum in portione eorundem in ipsa possessione Kenderes habita commorantem per prefatum Pelbartum Pogan familiarem suum dire et acriter verberari fecisset. Ceterum circa festum beati . . . martyris in anno cuius iam quarta instaret revolutio preteritum, prefatus Blasius de Kenderes plus quam centum iugera terrarum arabilium ipsorum fratrum heremitarum exponentium intra metas dicte portionis eorum possessionarie in predicta Kenderes in comitatu Zolnok exteriori penes viam publicam per quam de dicta Kenderes ad possessionem Feghwernek transiretur a parte meridionali existentia habitarum minus iuste pro se occupasset occupatasque potentialiter conservaret etiam de presenti. Postea dum nostra maiestas in dicta possessione Kenderes in eodem anno descensum habuisset, tunc ipsi fratres heremitarum unacum ipso Blasio et aliis nobilibus de eadem unanimi voluntate certa victualia pro munere in communi expensa disposita nobis . . . dedissent, predictus vero Blasius de Kenderes de portione sua possessionaria in eadem habita super viginti florenos auri in contributionem huiusmodi muneris solvendis ipsis fatribus heremitis exponentibus satisfacere non curasset usque modo easdem erga se retinendo potentia mediante in preiudicium et damnum prefatorum exponentium valde magnum. Super quo fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo presente Paulus de Farnas, aut Matheus Nemes de Zayl vel Simon Karanchi de Zonda, sin Stephanus Ongy de eadem, seu Johannes Aczél, sive Ladislaus Dorman seu Michael de Dyod sive Paulus newe Valentinus cew Vrbanus de eadem Dyod aliis absentibus homo noster scita prius premissorum mera veritate evocet prefatos Blasium de Kenderes et Pelbartum Pogan familiarem eiusdem contra annotatos exponentes ad octavas festi beati Michaelis archangeli nunc venturas nostram personalem in presentiam rationem de premissis reddituros efficacem, litis pendentia, si qua foret inter ipsos non obstante, prenomatosque iobagiones dicti Blasii de Kenderes eidem statuere committendo, insinuando ibidem eisdem,

ut sive ipsi octavis in predictis coram ipsa nostra personali in presentia compareant ac idem Blasius prescriptos iobagiones suos statuatur sive non, eadem ad partis comparentis instantiam id faciet in premissis, quod iuri videbitur expedire; et post hec huiusmodi inquisitionis, evocationis et insinuationis seriem cum evocatorum et statuere commissorum nominibus ad dictas octavas eidem nostre personali presentie fideliter rescribatis. Datum Bude, in festo beati Egidii abbatis. Anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimo. Nos itaque mandatis eiusdem vestre serenitatis in omnibus obediētes, ut tenemur, unacum prenominato Michaelē de Dyod homine eiusdem vestre serenitatis nostrum hominem videlicet discretum Clementem presbyterum, rectorem altaris beati Andree apostoli in dicta ecclesia nostra constructi, ad premissam inquisitionem, evocationem et insinuationem faciendam nostro pro testimonio fide dignum duximus destinandum, qui tandem exinde ad nos reversi nobis conformiter retulerunt, quod ipsi feria secunda proxima ante festum beati Mathei apostoli et evangeliste proxime preteritum in dicto comitatu Zolnok exteriori simul procedendo ab omnibus, quibus decens et opportunum fuisset, palam et occulte diligenter inquirendo, omnia premissa et quevis premissorum singula sic et suo modo acta, facta et perpetrata fuisse rescivissent, sicuti et quemadmodum eidem serenitati vestre dictum extitisset, tenorque literarum vestrarum contineret prescriptarum; habitaque huiusmodi inquisitione memoratus homo vestre serenitatis dicto nostro testimonio presente die in eodem prefatum Blasium de Kenderes in possessione sua Gyal vocata contra annotatos exponentes ad octavas festi beati Michaelis archangeli nunc venturas vestram personalem evocasset in presentiam rationem de premissis redditurum efficacem litis pendentia, si qua foret inter ipsos non obstante, prenominosque iobagiones eidem statuere committendo, insinuando ibidem eidem, ut sive ipse octavis in predictis coram ipsa vestra personali presentia compareat et predictos iobagiones suos statuatur sive non, eadem ad partis comparentis instantiam id faciet in premissis, quod iuri videbitur expediri. Datum quinto die inquisitionis, evocationis et insinuationis prenotate. Anno domini supra dicto.

Kivül: Personali presentie regie maiestatis pro Blasio de Kenderes contra religiosos fratres heremitas ordinis sancti Pauli primi heremite in claustrō beati Laurentii martyris supra Budam fundato degentes et alios intrascriptos ad octavas festi beati Michaelis archangeli nunc venturas inquisitionis, evocationis et insinuationis par.¹

XL.

1472. *Radosnya melletti táborban, jan 25. Mátyás király mérái Sántha György magvaszakadta folytán, annak Hevesvármegyében fekvő Mera, Vakméra és Egyházasméra helységeiben levő birtokát, úgy minden más megyékben levő javait Bessenyei Mihály és fiainak adományozza.*

Commissio propria dñmini regis.

Nos Mathias dei gratia rex Hungarie, Bohemie etc. memorie commendamus tenore presentium significantes quibus expedit universis, quod nos consideratis fidelitate et servitiis fidelium nostrorum nobilium Johannis de Besenyew ac Michaelis patris, nec non Lamperti et Georgii fratrum suorum carnalium per eos primum sacre dicti regni nostri Hungarie corone et tandem nostre maiestati sub locorum et temporum varietate exhibitis, portiones possessionarias quondam Georgii filii Simonis filii Nicolai Santha de Mera, in possessionibus Mera predicta, Wakmera et Eghazasmera vocatis in comitatu Hewesiensi existentes ac alias universas possessiones et portiones possessionarias eiusdem condam Georgii in quibuscumque comitatibus regni nostri habitas, que per defectum seminis eiusdem condam Georgii ad sacram dicti regni nostri coronam nostramque maiestatem iuxta antiquam et approbatam eiusdem regni nostri consuetudinem rite et legitime devolute esse perhibentur, item totum et omne ius nostrum regium, si quod in eisdem portionibus possessionariis etiam alias qualitercumque haberemus aut nostram ex quibusvis causis, viis, modis et rationibus concernerent maiestatem, simulcum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, silvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis et vinearum promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et locis molendinorum, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis et antiquis, premissis sic ut prefertur, stantibus et se habentibus, memoratis Johanni ac Michaeli patri, nec non Lamperto et Georgio fratribus eiusdem Johannis carnalibus, ipsorumque heredibus et posteritatibus universis dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus iure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas pariter et habendas, salvo iure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante, quas in formam nostri privilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportate. Datum in castris exercitus nostri prope villam Radosnya, in festo conversionis beati Pauli apostoli, anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimo secundo, regni nostri anno quartodecimo, coronationis vero octavo.

A papírszelettel fedett pecsét a szöveg alján van. Eredetije az orsz. Urban N. R. A. 78. 7. dipl. oszt. 17.280. alatt őriztetik.

XLI.

1475. Verpelét, aug. 7. Mátyás király parancsa folytán Heves vármegye alispánja és szolgabírái Lévai Cseh János és neje, úgy Szöllősi László, Fogacsi Bánó György és társaik ellen panaszolt hatalmaskodások tárgyában eszközölt vizsgálatról jelentést tesznek.

Serenissimo principi domino et domino Mathie dei gratia regi Hungarie, Bohemie, Dalmatie, Croatie etc. domino nostro gratiosissimo Jacobus de Thoronalya ac Johannes de Balabocz vicecomites et iudices nobilium comitatus Hevesiensis servitia perpetua cum fidelitate. Vestra noverit serenitas nos literas eiusdem vestre serenitatis inquisitorias nobis directas summo cum honore, quo decuit, recepisse in hec verba:

Mathias dei gratia rex Hungarie, Bohemie, etc. Fidelibus nostris comitibus vel vicecomitibus et iudicibus nobilium comitatus Hewesiensis salutem et gratiam. Dicitur nobis in personis fidelium nostrorum egregiorum Johannis et Georgii de Bessenew ac Thome de Tharcza, quomodo circa festum beati Barnabe apostoli proxime preteritum egregius Johannes filius condam Ladislai Cheh de Lewa ac nobilis domina Adwiga alias relicta condam Nicolai Kompolthy de Nana, nunc vero consors eiusdem Johannis, quoddam predium prefatorum Johannis et Georgii de Bessenew Zewlesthelke vocatum ad dictam possessionem eorum Bessenew ab antiquo pertinet et possessum, item aliud predium antefati Thome de Tharcza Kewchhalom vocatum ad possessionem dicti Thome de Tharcza Kemlew appellatum similiter ab antiquo pertinens de consensu Johannis de Rede a manibus eorundem exponentium per Ladislaum Bodon de Bodonhaza ac Benedictum de Fyzes ac alterum Benedictum de Ders castellanum de Nana præter omnem viam iuris pro se indebite occupari fecissent et conservarent eadem occupative etiam de presenti, fenaque falcata plus quam ad trecentos curros se extendentia de eisdem prediis auferri et deportari fecissent potentia eorum mediante. Preterea circa festum beati Georgii martyris noviter preteritum, Ladislaus de Zewlews et Georgius Bano de Fogacz totales portiones possessionarias antefati Johannis de Bessenew in possessione Eghazasmera, Zentmartonmera et Vakmera vocata in comitatu Hevesiensi existente habitas modo simili via iuris sine omni a manibus eiusdem exponentis pro se indebite occupassent et conservarent easdem occupative etiam de presenti potentia mediante in preiudicium et damnum ipsorum exponentium valde magnum. Super quo fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus, quatenus unum vel duos ex vobis transmittatis, qui ab omnibus, quibus incumbit, meram de premissis experiatum certitudinis veritatem, quam tandem nostre personali presentie fideliter rescribatis. Datum Bude, feria tertia proxima post festum visitationis gloriose virginis Marie, anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto, regni nostri anno decimo

octavo, coronationis vero duodecimo. Nos igitur mandatis eiusdem vestre serenitatis in omnibus obedire cupientes ut tenemur, unum ex nobis, videlicet Petrum de Domahaza iudicem nobilium ad premissas inquisitiones exequendas nostro pro testimonio fidei dignum duximus transmittendum. Qui tandem exinde ad nos reversus, nobis retulit isto modo, quomodo in dicto comitatu Hevesiensi procedendo ab omnibus quibus decens et oportunum fuisset, nobilibus videlicet et ignobilibus diligenter de premissis investigando, omnia premissa et quevis premissorum singula suo modo acta, facta et patrata fuisse et esse rescivisset, prout eidem vestre serenitati dicta extitissent et quemadmodum tenor vestrarum per omnia clare contineret literarum prescriptarum. Datum in Werpleht, feria secunda proxima post festum gloriosissime Marie virginis de Niwe anno domini supradicto.

Hátlapján: Pro egregiis Johanne et Georgio de Bessenew ac Thoma de Tharcha contra egregium Johannem filium condam Ladislai Cheh de Lewa ac nobilem dominam Adwyga vocatam alias relictam, condam Nicolai Kompolthy de Nana, nunc vero consortem eiusdem Johannis necnon Ladislaum de Sewlews et Georgium Bano de Fogacz et alios intrascriptos inquisitionis relatio.

Eredetiye papiron, zárlatán négy pecsét nyomával, a szerzőnél.

XLII.

*1478. Buda, márczius 12. Báthori István országbíró előtt néhai Besse-
nyei Mihály alnádor fiai János és György, másrésről Szöllősi László,
Ambrus és Albert egyezségre lépnek.*

Nos comes Stephanus de Bathor iudex curie serenissimi principis domini Mathie dei gratia regis Hungarie, Bohemie, Dalmatie, Croatie etc. Memorie commendamus tenore presentium quibus expedit universis significantes. Quod egregii Johannes et Georgius filii quondam Michaelis de Besenyew dicti regni Hungarie vicepalatini ex una, parte vero ab altera Ladislaus de Zewlez ac Ambrosius et Albertus filii eiusdem Ladislai prefatus etiam Ladislaus Pauli et Sandrini similiter filiorum suorum onera et cuncta gravamina in subnotandis in se assumendo personaliter coram nobis constituti per easdem partes sponte et manifeste relatum extitit simul et confessum in hunc modum: Quomodo ipsi ex plurimorum notabilium virorum et proborum dispositione in facto totalium possessionis Zent-Marthon Mera ac predii Wokinera et portionis possessionarie condam Georgii literati filii Simonis de dicta Mera in possessione Felsewmera in comitatu Hewesiensi existentis habite ipsos Johannem et Georgium de Besenyew ex donatione regia nomine iuris regii, et etiam pro quingentis florenis auri puri titulo pignoris concernentium talem inter se fecissent

dispositionem. Quod primo iidem Johannes et Georgius de Besenyew directam et equalem medietatem iam dictarum possessionis Zent Marthon Mera prediique Wokmera et portionis possessionarie dicti condam Georgii in predicta Felsewmera habite, simulcum cunctis eiusdem utilitatibus et pertinentiis quibuscumque ad dictam medietatem spectare debentibus eidem Ladislao de Zewles ac Ambrosio et Paulo ceterisque filiis suis ipsorumque heredibus masculinis universis dedissent, annuissent et in perpetuum contulissent, excepta curia propria antelati condam Georgii de Mera in dicta Felsewmera habita, quam iidem Johannes et Georgius simulcum medietate terrarum arabilium, pratorum, silvarum et fenilium ad ipsam curiam spectantium pro se reservassent. Alteram vero medietatem terrarum, silvarum, pratorum et fenilium ad dictam curiam propriam antefati Georgii spectantium simulcum molendino in fluvio Tharna per ipsum Ladislaum de Zewles ex novo constructo prefato Ladislao et suis filiis similiter perpetuo possidendam annuissent, prout dederunt et annuerunt nostri in presentia, ita videlicet, quod iidem Johannes et Georgius pro ipso molendino per dictum Ladislaum de Zewles facto, pro se modo simili unum locum molendini in dicto fluvio Tharna eligere et sibi ipsis aliud molendinum construi facere valeant in perpetuum possidendum, antefatus etiam Ladislaus de Zewles et sui filii pro prelibata propria curia dicti condam Georgii de Mera unum locum curie predictae equivalentem in dicta Zenth Marthon Meraya pro se eligere, in eodemque loco unam curiam construi facere valeant possidendam, terras autem arabiles, silvas, prataque et fenilia ad eandem spectantes et pertinere debentia eodem modo sicuti ad dictam curiam Georgii de Mera pertinentes eodem partes suo tempore inter se in duas partes equaliter dividere et possidere teneantur, et quod de piscibus in repleturis seu aggeribus molendinorum propriorum supervenientibus partium quolibet debeat contentari, alterius vero partis pisces in sua repletura depiscare non presummat; et insuper iidem Johannes et Georgius directam et equalem medietatem predictorum quingentorum florenorum auri puri eidem Ladislao de Zewles et suis filiis in perpetuum relaxarunt et remiserunt. Assumserunt etiam iidem Johannes et Georgius, quod si amodo peramplius servitiis suis mediantibus a regia maiestate aliquas possessiones portionesque possessionarias obtinere valebunt extunc cum prefato Ladislao de Zewles et suis filiis easdem equaliter dividere et conservare teneantur; e converso etiam prefatus Ladislaus et sui filii in satisfactionem et recompensam omnium premissorum directam et equalem medietatem centum et quinquaginta florenorum auri puri, quos iidem nobili domine Margarethe relicte dicti condam Georgii eidem ratione premissarum possessionis prediique et portionis possessionarie dicti condam Georgii pro dote et rebus suis parafternalibus persolvissent, eidem Johanni et Georgio relaxassent, prout relaxarunt co-

ram nobis. Preterea conclusum est per partes, quod si temporis in eventu super premissis possessionibus et portionibus possessionariis dicti condam Georgii de Mera modo iam dicto per partes divisus alique lites undecunque suscitarentur, extunc partes predictae simulcum universis literis et liberalibus instrumentis superinde confectis et emanatis expensisque penes sese insurgere et intra et extra iudicium sese in eisdem protegere et conservare teneantur, casu vero, quo quandocumque temporis in eventu ab aliqua partium predictarum aliqua particula ex premissis portionibus per quemcumque actorem iure mediante alienaretur, extunc eedem partes residuum pretectarum portionum possessionariarum apud ipsas partes remanens inter se in duas partes equaliter dividere et conservare teneantur, tali vinculo per partes in se assumpto mediante, quod si qua partium prescriptarum iam dictam dispositionem temporis in processu infringere et in eadem contentare aut qualis de causa eidem contraire niteretur, ex tunc talis pars premissa infringere attentans contra partem alteram premissa suomodo persistentem et observantem in sexingentis florenis auri puri et ante litis ingressum persolendis convinci debeat et aggravari. Ad que premissa partes predictae sese sponte obligarunt nostri in presentia harum nostrarum, quibus sigillum nostrum autenticum est appensum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Bude in festo sanctissimi Gregorii pape. Anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimo octavo.

A függő pecsét elveszett. Eredetije orsz. ltár. N. R. A. 700. 2. dipl. oszt. 18.035.

XLIII.

1479. junius 23. A jászói convent bizonytságot tesz arról, hogy előtte néhai Sovári Sós Péter fia Miklós, neje néhai Syrrei Pócsi Péter leánya Potentiana és fiuk Péter személyesen megjelenvén, fiaik és leányaik, illetőleg testvéreik Lajos, László, György, Imre, Orsolya, Klára, Margit és Anna terheit és sérelmeit is magokra vállalván, Hevesmegyében az Eger vize mellett fekvő Sew és Tepély helységekbeni részjóságaikat Bessenyei János és Györgynek, néhai Bessenyei Mihály alnádor fainak, 80 arany forintért örökösen eladták, magokra s örökösöikre szavatosságot vállalván és egyszersmind a Sós Miklós és néhai Bessenyei Mihály alnádor közt Gúthi Ország Mihály nádor előtt a szerződő felek valamelyikének magtalan halála esetére az egész említett helységbeni kölcsönös örökösödésről régebben kötött egyezséget erejében meghagyván.

Közölte Teleki József gr. Hunyadiak kora XII. köt. 91. 1

XLIV.

1480. Buda, márczius 4. Báthori István országbíró előtt Bessenyei János Abád, Mezőszentgyörgy és több más Hevesmegyében levő helységekbeli hirtokának fele részét 1000 aranyforintért Szöllősi Györgynek zálogba adja.

Nos comes Stephanus de Bathor iudex curie serenissimi principis domini Mathie dei gratia regis Hungarie, Bohemie, Dalmatie, Croatie etc. memorie commendamus, quod Johannes de Bessenyew coram nobis personaliter constitutus est confessus in hunc modum: quomodo ipse pro quibusdam suis necessitatibus ipsum ad presens summe urgentibus evitandis directam medietatem totalium portionem possessionariorum in possessionibus Abad, Mezewzenth Gywrgh, alio nomine Paly, Zewles, Nagh Ivan, Zenth Jakab, Kaghmath, Zenthkozmademyen, Gyama, Kys Igar, Cherewkez, Zenth Imreh, alio vocabulo Kewlab et curie nobilitaris in eadem Zenth Imreh site, item Zenthmyklos et Pethry vocatis omnino in comitatu Hewesiensi existentibus habitarum, simul cum portione vadii et tributi in dicta possessione Abad exigi soliti, ceterisque cunctis utilitatibus et pertinentiis quibusbet, terris puta arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, silvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis vinearumque promontoriis, aquis, fluviiis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus et generaliter quarumlibet utilitatum et pertinentiarum integritatibus prefatum Johannem ex legitima fassione et in pignoratione generose domine Barbara consortis egregii Georgii filii Sebastiani de Geche concernentem egregio Georgio de Zewles pro mille florenis auri puri ab eodem, ut dixit, iam plene receptis et levatis titulo pignoris usque tempus redemptionis eiusdem transscripsisset et impignorasset imo impignoravit coram nobis tali modo, quod dum et quodocunque prefato Johanni de dicta Bessenyew, vel his quorum legitime redemptioni prescriptarum medietatum antelatarum portionum possessionariorum ab eodem Georgio redimendi facultas affuerit, extunc prefatus Georgius rehabitis et ad se receptis dictis mille florenis auri eandem eidem vel eisdem pacifice remittere et resignare deberet et teneretur difficultate et renitentia sine omni, assummens nihilominus prefatus Johannes memoratum Georgium de dicta Zewles in pacifico dominio eiusdem medietatis dictarum portionum possessionariorum et cunctarum utilitatum earundem contra quoslibet impetitores tueri, protegere et conservare suis propriis laboribus et expensis testimonio presentium mediante. Datum Bude sabbato proximo ante dominicam Oculi. Anno domini millesimo quadringentesimo octuagesimo.

Hátlapján pecsét csekély töredékivel. Két példányban őriztetik az orsz. Ivtárban N. R. A. 687. 28. dipl. oszt. 18.341.

XLV.

1484. Encesdorf, decz. 21. Mátyás király parancsa a nyitrai egyház vicariusához, hogy azokat az okleveleket és ingóságokat, melyeket nála Apolina, Elefánthi Andrásné letéteményezett, leányának Dorottyának, a ki Bessenyei György neje, szolgáltsassa ki.

Mathias dei gratia rex Hungarie, Bohemie etc. fideli nostro venerabili vicario ecclesie Nitriensis in spiritualibus causarum auditori generali salutem et gratiam. Exponitur maiestati nostre in persona nobilis domine Dorothea vocate filie condam Andree de Elefanth, nunc consortis nobilis Georgii de Bessenew, quod licet preteritis temporibus condam domina Apolina mater dicte domine exponentis, cum in humanis agebat, certas res et bona, presertim literas et litalia instrumenta factum diversarum possessionum portionumque et iurium possessionariorum predicte domine exponentis tangentia et concernentia apud manus tuas tanquam fideles causa tutorie conservationis deposuerit et locaverit, tamen tu huiusmodi res et bona ac literas et litalia instrumenta ad plurimas requisitiones pretacte domine exponentis hactenus reddere et restituere recusasses et recusares usque inpresentiarum in grave preiudicium supradicte domine exponentis ac damnum manifestum. Cum autem cuique id quod suum est, iustitia reddi iubeat, ideo fidelitati tue harum serie firmiter mandamus, quatenus visis presentibus rebus sic stantibus, prenarratas literas ac litalia instrumenta, resque et bona per annotatam condam dominam Apolina manibus tuis, ut prefertur depositas et locata, antedicte domine exponenti sine defectu reddere ac restituere debeas, alioquin si secus feceris, extunc volumus, quod duodecimo die post presentium exhibitionem coram nostra maiestate, ubi eo tunc deo dante erimus constituti, personaliter compareas, rationem detentionis dictarum rerum et bonorum, nec non literarum et litalium instrumentorum redditurus, aliud ergo facere non ausurus. Presentibus perfectis exhibenti restitutis. Datum in Encesdorf, in festo beati Thome martyris, anno domini millesimo quadringentesimo octogesimo quarto.

Papiron, előlapján a veresbe nyomott királyi kis pecséttel. Eredetije gyűjteményemben.

XLVI.

1504. Buda, november 20. Ulászló király parancsa az egri káptalanhoz, hogy Bessenyei Györgyöt és Tharczai nagy Demeter nejét, Katalint, az örökül rájok szállott. Ecseg, Ludas, Kenderes, Bó, Fogacs, Ivánka és Csókás birtokába igtassa be.

Uladislaus dei gratia rex Hungarie et Bohemie etc. Fidelibus nostris capitulo ecclesie Agriensis salutem et gratiam. Dicitur nobis in personis nobilium Georgii de Besenyew ex condam

nobili domina Margaretha, filia olim Michaelis de Lwdas procreati et domine Catharine consortis Demetrii magni de Tharcza, ex nobili condam domina Dorothea filia dicti olim Michaelis de Lwdas progenite, quomodo ipsi in dominium totalium portionum possessionariarum ipsius olim Michaelis de Lwdas, in possessionibus Echeg in de Bekes, ac Lwdas predicta, Kenderes, Bew, Fogach, nec non prediis Ivanka et Chokas in Hewesiensi comitatibus existentium habitarum, ipsos exponentes iure hereditario concernentium legitime vellent introire. Super quo fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem, pro testimonio fide dignum, quo presente Gregorius, aut Albertus, vel Franciscus de Dorman, sin Valentinus de Erdewtelky, sive Emericus de Zenthmarya, aliis absentibus homo noster, ad facies dictarum possessionum Echeg ac Lwdas, Kenderes, Bew, Fogach, nec non prediorum Ivanka et Chokas, consequenterque prescriptarum totalium portionum possessionariarum annotati condam Michaelis de Lwdas, in eisdem habitarum vicinis et commetaneis earundem universis, inibi legitime convocatis et presentibus accedendo introducat prefatos exponentes in dominium earundem, statuaturque easdem eisdem, simul cum cunctis ipsarum utilitatibus et pertinentiis quibuscumque, premissis iure eisdem incumbente, perpetuo possidendas, si non fuerit contradictum, contradictores vero, si qui fuerint, evocet eosdem contra annotatos exponentes, nostram personalem in presentiam ad terminum competentem, rationem contradictionis eorum reddituros et post hec huiusmodi introductionis et statutionis seriem, cum contradictorum et evocatorum, si qui fuerint, vicinorumque et commetaneorum, qui premisse statutioni intererunt, nominibus, terminoque assignato, ut fuerit expediens, eidem nostre personali presentie fideliter rescribatis. Datum Bude, feria quarta proxima post festum beate Elysabeth vidue, anno domini millesimo quingentesimo quarto.

Az egri káptalan 1505. évi január 19-én kelt átiratából.

XLVII.

1505. jan. 19. Az egri káptalan Ulászló király parancsára jelenti, hogy midőn Bessenyei Györgyöt és Tharczai Demeternét Ecseg és több más helység birtokába ígtatták volna, Ludasi János és András személyében Érký Kelemen ellenmondott.

Serenissimo principi domino Uladislao, dei gratia regi Hungarie et Bohemie etc. domino ipsorum gratiosissimo capitulum ecclesie Agriensis orationes in domino perpetua cum fidelitate. Vestra noverit serenitas, nos literas eiusdem vestre serenitatis introductorias et statutorias nobis preceptorie directas, summo cum honore recepisse in hec verba: (*Lásd XLVI. sz. a.*) Nos itaque mandatis ipsius vestre serenitatis obedire volentes, ut tene-mur, una cum prenominato Gregorio de Dorman homine eiusdem

vestre serenitatis, nostrum hominem, videlicet discretum Paulum presbyterum, rectorem altaris beatorum Petri et Pauli apostolorum in eadem ecclesia nostra fundati, ad premissam statutionem faciendam, nostro pro testimonio duximus transmittendum. Qui tandem exinde ad nos reversi, nobis uniformiter retulerunt, quomodo ipsi sabbato proximo ante festum Epiphaniarum domini, proxime preteritum, ad faciem dicte possessionis Fogach consequenterque prescripte totalis portionis possessionarie annotati condam Michaelis de Lwdas in eadem habite, vicinis et commetaneis eiusdem universis inibi legitime convocatis et presentibus accessissent, ibique dum idem homo vestre serenitatis dicto nostro testimonio presente, eodem die prefatos exponentes, in dominium eiusdem introducere, eandemque eisdem simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibilibet premissio iure eisdem incumbente perpetuo possidendas statuere, et tandem iterum ad facies prescriptarum possessionum Echeh ac Lwdas, Kenderes, Bew, nec non prediorum Ivanka et Chokas consequenterque prescriptarum totalium portionum possessionariarum annotati condam Michaelis de Lwdas in eisdem habitarum accedendo prefatosque exponentes in dominium earundem introducere, ac easdem eisdem simul cum cunctis ipsarum utilitatibus et pertinentiis quibilibet premissio iure eisdem incumbente perpetuo possidendas similiter statuere voluissent, tunc providus Clemens Erky, in preacta possessione Fogach commorans iudex et iobbagio nobilium Johannis et Andree de Lwdas predicta illic adherens statutioni prescriptarum portionum possessionariarum, tam in prenotata possessione Fogach, quam etiam in prescriptis possessionibus Eczeg, Lwdas, Kenderes, Bew, nec non prediis Ivanka et Chokas habitarum, ibidem in facie eiusdem portionis possessionarie in prenotata possessione Fogach habite, in personis eorundem Johannis et Andree de Lwdas contradictionis velamine obviasset, ob quam quidem contradictoriam inhibitionem, idem homo vestre serenitatis, ut prefertur, antelato nostro testimonio presente ibidem eadem die evocasset eosdem Johannem et Andream de Lwdas ad octavas festi beati Georgii martyris nunc venturas, contra annotatos exponentes vestre serenitatis personalem in presentiam, rationem contradictionis eorum reddituros. Datum sedecimo die diei introductionis et statutionis prenotatarum. Anno domini millesimo quingentesimo quinto.

A jászói konvent 1818-iki átiratából, mely szerint az eredeti oklevelet a nagybesenyői Bessenyei család fölmutatta.

XLVIII.

1538. Buda, márcz. 22. Szapolyai János király előtt Ráskai István Nógrádvármegye főispánja Gáway Imre és Lukács rézére azoknak Szabolcsvármegyében fekvő Gáva helységben általa birt javait visszabocsátja.

Nos Joannes dei gratia rex Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. memorie commendamus per presentes, quod magnificus Stephanus de Raska comes comitatus Newgradiensis coram nobis personaliter constitutus sponte et libere confessus est hoc modo, qualiter ipse ad intercessionem nonnullorum dominorum, prelatorum ac baronum, potissimum vero reverendi fratris Georgii electi ecclesie Waradiensis ac thesaurarii et consilarii nostri totum et omneius suum omnemque iuris proprietatem, quod et quam ipse in totali portione possessionaria egregiorum Emerici et Luce de Gawa in eadem possessione Gawa in comitatu de Zabolch existente habita qualitercunque habuisset, aut etiam in futurum se habere sperasset in prefatos Emericum et Lucam de Gawa, ipsorumque heredes et posteritates universas in perpetuum transtulisset, eisdemque cessisset et contulisset immo transtulit, cessitque et contulit pleno cum effectu coram nobis. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Bude, secundo die festi beati Benedicti abbatis, anno domini millesimo quingentesimo tricesimo octavo. Lecta.

Papiron, előlapjára nyomott birói piros pecséttel, eredetije gyűjteményben.

XLIX.

1551. Telegd, szept. 28. János Zsigmond védi Gáway Lukács panasza folytán, védi Gáway Jánost, Horváth Antalt és Orossy Jánost a váradi káptalan által idézteti.

Johannes secundus dei gratia electus rex Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. fidelibus nostris capitulo ecclesie sancti Stephani promontiris de promontorio Waradiensi salutem et gratiam. Expositum est maiestati nostre in persona fidelis nostri egregii Luce Gaway de Weed, qualiter circa festum beati Jacobi apostoli in anno domini millesimo quingentesimo quinquagesimo transacto preteritum egregius Johannes Gaway de eadem Weed predicta nescitur unde motus, quorumve fretus consiliis, totalem portionem possessionariam ipsius exponentis in predicta possessione Gawa in comitatu de Zabolch existente habitam ipsum equali iure sanguineo concernentem in cuius quidem quieto et pacifico dominio idem exponens a multis perstitisset annis, quam licet idem exponens ab alienis manibus multis fatigiis et expensis recuperasset et idem Johannes Gaway ex ipsa portione possessionaria predicta expellendo et manibus suis assumpto egregio olim Benedicto de Sered

presidio eiusdem stipatus exceperet ac sibi ipsi eandem portionem simulcum universis eiusdem utilitatibus et pertinentiis ad eandem de iure ac ab antiqua spectantibus et pertinere debentibus occupasset potentia mediante, item acervos frugum hordei et avenarum duos eiusdem exponentis ibidem habitos trituri eorumque gramina trituratione in usum suum convertendo, quo sue placuisset voluntati fecisset, simili potentia mediante, in quibus salvis actibus potentiariis eidem exponenti plus quam mille florenorum damna intulisset, inferrique fecisset. Ceterum circa festum beati Michaelis archangeli in anno domini 1552 (*igy*) transacto preteritum egregius Anthonius Horwath pro tunc in possessione Kewbeolkwth commorans missis et destinatis quibusdam servitoribus suis in et ad hospitium ipsius exponentis in possessione Nagy Marya in comitatu Bihoriensi existente irruendo mancipium quoddam turcicum nomine *ymoyu* ipsius exponentis vi abduci et quo sue placuisset voluntati fecisset potentia mediante, propter quod quidem mancipium pro redemptione eius socii ipsius exponentis florenos centum ab eodem iuris requisitione extorquere intenderunt, quod demta poena potentie pro ducentis florenis pati noluisset. Ceterum circa festum beati Georgii martyris in anno iam cuius tertia instaret annualis revolutio egregius Johannes Orossy, nescitur unde motus, iobagionem ipsius exponentis providum videlicet Andream Harangy in portione possessionaria ipsius exponentis in predicta possessione Harangy in comitatu de Zabolcs existente commorantem, in campo predictae possessionis portione possessionarie ipsius exponentis arantem simulcum arato bobusque et familia secum habitis introduxisset in suam portionem possessionariam in predicta possessione Orros habitam et quoad sue placuisset voluntati, illic detinuit, tandemque . . . tantum dimisisset potentia mediante, quod idem exponens demta poena potentie pro centum florenis pati noluisset, et quia huiusmodi cause instar aliarum causarum ex publicis constitutionibus ad iudicari solitarum in curia nostra regia pro quintodecimo die per nostram maiestatem discuti solent et adiudicari, proinde fidelitati vestre harum serie firmiter committimus et mandamus, quatenus presentes literas nostras memoratis Joanni Gaway, Anthonio Horvath et Joanni Orossy per vestrum testimonium fide dignum exhiberi et presentari faciatis, qui si personaliter reperiri poterint, eosdem ibidem personaliter, alioquin de domo habitationis sue solite eiusdem residentie ammoneat eosdem, dicatque et committat eisdem verbo nostro regio, ut ipsi decimoquinto die a die admonitionis ipsis fiende computando in curia nostra regia nostra scilicet in presentia personaliter vel per procuratores ipsorum legitimos coram nobis comparere debeant et teneantur rationem superinde redditurum (*igy*) certificantes nihilominus eosdem ibidem, ut sive ipsi termino in predicto coram nobis compareant sive non, nos ad partis comparentis instantiam id faciemus in premissis, quod iuris erit ordo. Et post hec vos huiusmodi exhibitionis, amonitionis

et certificationis vestre seriem, ut fuerit expediens, cum amonitorum et certicatorum nominibus terminum ad predictum nobis fideliter rescribatis. Datum in oppido Thelegd, feria secunda proxima post festum beati Mathei evangeliste, anno millesimo quingentesimo quinquagesimo primo.

Papiron, eredetije a szerzőnél.

L.

1561. Görgény, febr. 20. János Zsigmond adománylevele Gávai János részére, melyben ennek a magvaszakadt Ráskai István gávai részjóságát adományozza.

Nos Johannes secundus dei gratia electus rex Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. Memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit universis. Quod nos cum ad nonnulorum fidelium nostrorum supplicationem maiestati nostre propterea factam, tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis fidelis nostri egregii Joannis de Gawa, que ipse sacre primum regni nostri Hungarie corone ac deinde maiestati nostre pro locorum et temporum diversitate iuxta possibilitatis sue exigentiam exhibuit et impendit, totalem igitur et integram portionem possessionariam magnifici quondam Stephani Raskay in possessione prefata Gawa in comitatu de Zabolch existingi habitam, que per mortem et defectum seminis eiusdem Stephani Raskay ad sacram dicti regni nostri Hungarie coronam, consequenterque collationem nostram regiam, iuxta antiquam et approbatam eiusdem regni nostri Hungarie consuetudinem atque legem rite et legitime devoluta esse perhibetur et redacta, totum item et omne ius nostrum regium, si quod nos in eadem totali portione possessionaria alias etiam qualitercumque haberemus, aut eadem nostram ex quibuscumque causis, viis, modis et rationibus concerneret maiestatem, ac pariter cum cunctis eiusdem utilitatibus et pertinentiis quibuscumlibet, ad eandem et idem de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, rebus sic ut prefertur stantibus et se habentibus, memorato Joanni Gavay, suisque heredibus et posteritatibus universis in perpetuum dedimus, donavimus et contulimus. Imo damus, donamus et conferimus. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum, que dum nobis in specie reportate fuerint, easdem in formam privilegii redigi faciemus. Datum in arce nostra Georgen, vigesimo die mensis februarii, anno domino millesimo quingentesimo sexagesimo primo.

Johannes electus rex m. p.

Michael Chyaky m. p.

cancellar.

Eredetije patens alakban papiron, előlapra nyomott ép piros pecséttel, gyűjteményemben.

LI.

1570. Berczel, december 2. Besseney Mihály végrendelete.

In nomine domini Amen. 1570.

Én Besenyey Mihály az én atyámfia előtt Fanchaly János előtt, mely Fanchaly János mostan Zabóczi vármegyébe esküdt szolgabíró, ilyen testemontomat teszek.

Először feleségemnek Rédey Ágota aszszonnak hagyom ez Bercely-beli részemet tíz jobbágyaival rétével, szántóföldével és egyéb jüvedelmével egyetembe holtáig úgy bírja, mint sajátját.

Annakutánna hagyok hat szekeres lovat neki, egy új vasas kocsit, egy új vasas társzekeret, egy fahördő vasas szekeret, tizenhat borjus tehént, a mi néműt ő szeret barmom közül, tíz ökröt, a mely Lázár András kezénél vagyon minden szerszámával ekeivel egyetembe, disznóm a mi vagyon, azt is neki hagyom, Besenyey Mathjsnak abba hetet adtam, ménesemet senki sehová ne szaggassa, hanem feleségemnek minden esztendőbe az vehmébe, ennek kiüle a mi vagyon Kágyán, az nagy szőlőnek az borát, csak háromfelé, egyik részét adják az én felül megirt feleségemnek, a másikat Mathysnak, az harmadik részt az kisebbik fiának Mihálynak. Ezt én nem ok nélkül hagyom így, mert én mindegy lövig én csináltottam.

Ez én feleségem dolgát nem ok nélkül hagyom így, mert Bécsbe hova jártomba pénzét száz forintját költöttem el, mikor én ötet ide hoztam, kocsit hozott lovastúl, tehént hozott, gyisznót hozott, ebbe kegyég senki ötet meg ne háborítsa.

Továbbá könyörgök én az én kegyelmes urannak, hogy tekintse meg először az istent annak utánna az ő nemes úri nemzet voltát, annak utánna sok esztendőttől fogva jámbor hűséges szolgálatomat, ne vesse el az én szegén árváimot szeme elől ez egy árva feleségemet senkinek meg ne hagyja nyomorítani, ennek kiüle a mi vagyon minden jószágomat hagyom az én fiaimnak és egyéb marhámat, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Actum in Bercel die sabatho proximo ante festum Nicolai anno domini millesimo quingentesimo septuagesimo.

Idem Besseney Mihály,
manu propria.

Eredetije papíron, Nemz. muzeum. Rédei levéltár.

LII.

1576. Az egri káptalan előtt Bessenyei György, Mihály István és Mátyás nevében Lázár András, Földessy Tamás azon végrendeleti intézkedése ellen, hogy berczeli javait nejjének Lasztóczi Zsófiának hagyta, tiltakozik.

Nos. capitulum ecclesiae Agriensis memoriae commandamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod prudens et circumspectus Andreas Lázár, colonus egregiorum Georgii, Michaelis, Stephani et Mathie Bessenyei liorum utputa: egregii quondam Michaelis Bessenyei filii Georgii similiter Bessenyei ex generosa quondam domina Elena Berczeli consorte eiusdem Georgii Bessenyei, filia egregii olim Thomae Berczeli, filii Andreae . . . Nicolai filii Jacobi, filii egregii olim Johannis Gallici alias Olasz, castellani arcis Bodvakeő in portione . . . rum possessionaria in eadem Berczel in comitatu de Zabolch existente habita commorans, nostram personaliter veniens in praesentiam nominibus et in personis praefatorum dominorum suorum per modum solennis protestationis et inhibitionis . . . bis significari curavit in hunc modum. Quod egregius Thomas Földessy filius . . . Földessy, ex generosa quondam domina Ursula Berczeli, filia Johannis, filii praefati Thome Berczeli, filii iam praefati Andreae, filii praefati Nicolai, filii Jacobi, filii praenominati Johannis Gallici, alias Olasz susceptus . . . articulo et agone mortis suae existens, coram certis et probis viris quondam testamentariam dispositionem fecisset, atque condidisset, per eandemque tabulam testamenti, quondam portionem denotatorum protestantium in praenarrata possessione Berczel ac praeallegato comitatu de Zabolch existentem tam generosae dominae Sophiae Lasztóczy consorti suae iure perpetuo et irrevocabiliter . . . filios liorum et haeredum per haeredes tenendam et possidendam contra apertissima iura et iuris successionem . . . consuetudinem regni Hungariae legasset in praeiudicium unde facta huiusmodi solenni protestatione praedictus quorum supra praescriptam tabulam dictae testamentariae . . . ratione praevia factam, tanquam iuribus ipsorum protestantium suis punctis, clausulis, et articulis ac in sui parte Lasztóczy tanquam personam sterilem, haeredibus ex lumbis entem, et deficientem ab ulteriori detentione, abalienatione, usuum denique perceptione libet iam factis, vel fiendis prohibuisset contradicendo manifeste coram nobis. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum feria sexta ipso festo die beati apostoli, anno domini millesimo quingentesimo septuagesimo sexto.

Az egri káptalan 1755. évi átiratából.

LIII.

1576. Gyulafehérvár, jul. 28. Báthory Kristóf erdélyi vajda patens levele Gáway Miklós részére, melylyel az ő és testvére Gáway Lukács összes, Erdélyben vagy a partiumban folytatott vagy megkezdendő pöreire egy év és három napi halasztást enged, illetve addig ellenők semmi pör nem indítható vagy folytatható.

Christophorus Bathory de Somlyo waywoda Transsilvanus et Siculorum comes etc. Universis et singulis egregiis nobilibus comitibus vicecomitibus et iudicibus nobilium quorumque comitatum tam Transsilvaniensium quam etiam partibus regni Hungariae ditioni nostrae subiectorum, item magistris nostris prothonotariis, directori causarum nostrarum et assessoribus sedis nostrae iudiciariae, cunctis etiam aliis iudicibus et iustitiariis regni modernis et futuris praesentes visuris salutem et favorem. Cum egregius Nicolaus Gaway provisor magnifici domini Christophori Hagmas de Beregzo perpetui comitis comitatus Zolnok Interioris, supremi generalis capitanei regni Transsilvanie etc. affinis nostri, observantes in arduis et publicis negotiis non solum ipsum dominum Hagmasy, sed etiam regnum istud concernentibus assidue versari et occupari, nec ob id prosecutioni actionique vel etiam defensionis causarum suarum, tam per ipsum contra alios, quam per alios quoslibet contra se motarum, vel movendarum prospicere commode possit ac valeat, proinde universas et quaslibet causas tam suas, quam Lucae Gaway fratris sui clementer in spatium unius integri anni et trium dierum a data praesentium computandò differendas et prorogandas duximus, prout differimus et prorogamus praesentium per vigorem. Quocirca vobis harum serie committimus et mandamus firmiter, ut visis praesentibus, vos quoque praescriptas universas causas dictorum Nicolai et Lucae Gaway tempus infra praemissum pro dilatis et prorogatis habere, neque eosdem interea ad quorumvis instantiam vestro astare iudicatu et iudicio cogere et compellere, aut propterea in persona vel bonis et rebus suis universis quovis modo turbare, damnificare debeatis, nec sitis ausi modo aliquali et alias ne feceritis. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Albae Juliae, vigesima octava die mensis Julii, anno domini millesimo quingentesimo septuagesimo sexto.

Christophorus Bathory

de Somlyo mp.

Eredetije papíron, előlapra nyomott piros pecsétel, patens alakban szerzónél.

LIV.

1579. Pozsony, deczember 7. A magyar országtanács ajánlólevele Ernő főherczeghez, Kátay Ferencz és Bessenyei György részére, hogy ezeknek, mint a Horvát Boldizsár árvái gondnokainak, adassanak ki ezen árvák minden javai.

Serenissime princeps, et domine domine clementissime. Fidelium servitiorum nostrorum in gratiam serenitatis vestrae humilem commendationem. Contulerat serenitas vestra tutelam liberorum egregii quondam Balthasari Horwath, egregiis Francisco Katay et Georgio Bessenyei, affinibus ipsorum orphanorum, amoto ab eiusdem tutelae cura egregio Clemente Doczy, vitrico puerorum propter malam administrationem, et iniunctum fuerat per serenitatem vestram domino Ruebero, ut orphanos eorumque bona a dicto Clemente Doczy, veluti malo tutore auferre et praefatis affinibus tradere deberet. Quod tamen nondum factum est, quamquam iuridicas quasdam revisiones inter partem utramque factas esse intelligimus, nondum tamen executioni demandatas. Itaque praedicti affines ipsorum orphanorum, nunc de novo ad nos accesserunt, cum quadam collateralis attestazione, ex qua patet dictum Clementem Doczy tutelam orphanorum male administrasse et bona illorum desolasse; simulque nos rogarunt, ut in ipsorum commendationem ad serenitatem vestram scriberemus. Quoniam autem iuxta leges regni Vngariae suspecti tutores de mala administratione per quoslibet accusari possunt, et alii idonei tutores extra omnes iudiciorum terminos adhiberi solent, ipsorum petitione inducti, supplicamus vestrae serenitati, uti domino nostro clementissimo dignetur dicto domino Rubero sicuti antea ita denuo mandare, ut ex manibus praefati Clementis Doczy, veluti suspecti tutoris, vel aliorum quorum nempe manibus partem eorundem bonorum medio tempore idem Clemens Doczy sub colore quodam tradidisse dinoscitur, tam orphanos, quam eorum bona statim et de facto excipiat, ac praedictis Francisco Katay et Georgio Bessenyei affinibus eorundem per serenitatem vestram substitutis tradat et assignet. Quod quidem de iure regni fieri posse videtur, postquam non sit sustinendum ut suspecti et dilapidatores, qualis dictus Clemens Doczy esse ex praefata attestazione apparet, ulterius orphanorum bona et ipsos simul opprimat. Quod reliquum est deus optimas maximus serenitatem vestram servet diutissime sanam et incolumem. Posonii, 7 die Decembris 1579. Eiusdem serenitatis vestrae fideles servitores locumtenens, caeterique consilarii, iudices regni ordinarii et sedis iudiciariae sacratissimae caeserae et regiae maiestatis iurati assessores.

Külczim: Serenissimo Principi, et domino domino Ernesto, Archiduci Austriae, Duci Burgundiae, comiti Tyrolis etc. Domino domino nobis clementissimo.

Eredetiye, melyen nyolez pecsét töredékei láthatók, gyűjteményemben.

LV.

1581. Sátoralja-Újhely, január 1. Novák Urbán a s.-a-újhelyi pálosok vikáriusa Ecsed és Kenderes helységeiben birt haszonbérletre nézve Beszenyey Györgyöt nyugtatja.

Ego frater Urbanus Novak vicarius fratrum heremitarum ordinis s. Pauli primi heremiteae monasterii Patak Wyhel, fateor et recognosco per praesentes literas, quod egregius Georgius Beszenyey illam pecuniariam summulam, florenos videlicet viginti, quam nobis et nostro ordini ratione quarundam portionum possessionariarum quarundam duarum possessionum nostrarum Echet et Kenderes vocatarum titulo arendae annuatim solvere tenebatur, nobis integre deposuit. In cuius rei fidem et testimonium hasce literas meas sigillo et chyrographo meo roboratas eidem duxi dandas. Actum in dicto monasterio Patak Wyhel in festo Circumcisionis domini, anno eiusdem 1581.

Idem qui supra vicarius manu propira.

Papiron, rányomott gyűrű-pecséttel, melyben kenyértartó hollo felett F. V. N. betűk láthatók; eredetije a szerzőnél.

LVI.

1582. Nagyszombat, jun. 1. Rudolf király nevében kiadott oklevél, melyben Beszenyey György fölperesnek Vetéssy László ellen több rendbeli ékszeres és ingók kiadása iránt folyt peres ügyében a váradi káptalan által Báthori András országbíró megkeresésére teljesített idézésről szóló jelentés s a kir. személynök bírságoló végzése alperes kérelmére átíratik.

Nos Rudolphus secundus dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae etc. Damus pro memoria, quod cum in quadam causa et differentia inter fideles nostros egregium Georgium Beszenyey, ut actorem ab una, parte vero ab altera egregium Ladislaum Wetessy, veluti in causam attractum, coram personali praesentia nostra vertendo, feria quinta proxima post dominicam Exaudi in praesenti termino celebratorum generalium iudiciorum octavi diei festi beati Georgii martyris proxime praeteriti, ad quem videlicet terminum universae causae fidelium regnicolarum nostrorum decem et septem comitatum, partium utputa praedicti regni nostri Hungariae Superioris et Transilvaniae ac aliorum etiam nonnullorum huc vicinorum comitatum iuxta contenta articulorum novarum constitutionum publicarum Poseniensium superinde editorum hic Tyrnaviae adiudicari solitae vigore eorundem articulorum per maiestatem nostram generaliter fuerant prorogatae, per nobilem Georgium Militycz legitimum procuratorem dicti Georgii Beszenyey actoris quaedam binae literae, unae spectabilis et magnifici quondam comitis Andreae de Bathor

alias iudicis curiae quondam serenissimi principis domini Ferdinandi imperatoris et regis etc. avi scilicet nostri colendissimi piaie reminiscentiae exhibitoriae, ammonitoriae et certificatoriae ac honorabilis capituli ecclesiae sancti Stephani protomartyris de promontorio Waradiensi superinde relatoriae, alterae vero nostrae iudiciales seu byrsagiales contra antelatum Ladislaum Wetessy in causam attractum coram dicta personali praesentia nostra in iudicio exhibitae fuissent et praesentatae; mox nobilis Wolfgangus Sary pro praefato Ladislaio Wetessy in causam attracto cum spectabilis et magnifici comitis Nicolai de Bathor iudicis curiae et consilarii nostri literis procuratoriis eandem nostram personalem exurgendo praesentiam paria earundem binarum literarum per annotatam personalem praesentiam sibi dari postulavit. Quarum primarum videlicet dicti quondam comitis Andreae de Bathor olim iudicis curiae dicti quondam avi nostri exhibitoriarum, ammonitoriarum et certificatarum tenor talis est:

Serenissimo principi et domino domino Ferdinando divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. regi semper augusto, infanti Hispaniarum, archiduci Austriae etc. domino ipsorum clementissimo, capitulum ecclesiae sancti Stephani protomartyris de promontorio Waradiensi, orationum suffragia devotarum perpetua cum fidelitate. Vestra noverit maiestas nos literas spectabilis et magnifici domini comitis Andreae de Bathor Zathmariensis et de Zabolch comitatum comitis et iudicis curiae vestrae maiestatis exhibitorias, ammonitorias pariter et certificatorias pro generosa domina Dorothea filia egregii quondam Balthasaris de Spacza consorte videlicet Michaelis de Bessenew castellani castri Eched confectas et emanatas, nobisque amicabiliter loquentes et directas summa, qua decuit, cum reverentia et obedientia recepisse in haec verba:

Amicis suis reverendis capitulo ecclesiae sancti Stephani protomartyris de promontorio Waradiensi, comes Andreas de Bathor Zathmariensis et de Zabolch comitatum comes, necnon iudex curiae serenissimi principis et domini domini Ferdinandi divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. regis semper augusti, infantis Hispaniarum, archiducis Austriae etc. salutem et amicitiam paratam cum honore. Dicitur nobis in persona generosae dominae Dorotheae filiae egregii quondam Balthasaris de Spacza consortis videlicet egregii Michaelis de Bessenew castellani castri nostri Eched, qualiter circa festum beati Gregorii papae in anno domini millesimo quingentesimo quadragesimo tertio transacto praeteritum decedente videlicet ab hac luce sine haeredibus utriusque sexus generosa quondam domina Elizabeth filia dicti quondam Balthasaris Spaczay sorore videlicet uterina ipsius dominae exponentis, alias relicta egregii quondam Balthasaris Chyre de Peer, expost vero consorte egregii Antonii Wethessy de Therem, universae res aureae, argenteae, pecuniae paratae, puta duodecim

annuli aurei variis pretiosis lapidibus ornati, item in auro floreni ducenti, quatuor cuppae argenteae inauratae et quinta ex nuce muscata argento circumducta et in modum cyphi praeparata, sex picaria argentea, unum cantharulum argenteum, una pelvis lotoria magna ex argento facta, coclearia argentea vigintiduo, balthea muliebris argentata et inaurata, item in paratis monetis et pecuniis floreni mille, item boves iugales quadraginta octo ad quatuor aratra sufficientes, pecora maiora, vaccae scilicet, iuveni, vituli et similia ducenta, oves sexcentum, equi curriferi sex, kochyferi equi quatuor, item una suba sabellina panno granato, altera suba mardurina damasco rubeo obductae, una vestis muliebris zoknya vocata ex damasco fimbriis, de veluto nigro facta; altera vestis similiter zoknya ex taphota alba, quatuor vestes modo simili zoknya de pannis diversi generis factae, necnon fruges et frumenta in aliquot acervis tam scilicet propriae eiusdem quondam dominae Elizabeth, quam dicti Balthasaris Chyre prioris domini et mariti sui absque haerede decessi et in eandem dominam Elizabeth relictam eiusdem de iure devolutae, omnino ad valorem duorum millium florenorum se extendentes, apud manus dicti Anthonii Wethessy domini et mariti sui remansissent et modo quoque haberentur, quae in dictam dominam exponentem optimo iure fraternalis successionis devoluta existunt et redactae, quas et quae eadem domina exponens ab eodem Anthonio Wethessy iure repetere et pro se rehabere vellet lege regni requirente. Et quia huiusmodi causae instar aliarum causarum ex publicis constitutionibus adjudicari solitarum per nos ceterosque iudices regni ordinarios, in curia regia pro quinto decimo die adjudicari debent et terminari, pro eo amicitiam vestram harum serie hortamur et ordinaria, qua fungimur autoritate, nomine et in persona praefatae maiestatis regiae vobis committimus et mandamus, quatenus praesentes literas nostras memorato Anthonio Wethewssy per vestrum testimonium fidedignum exhiberi et praesentari faciat, qui si personaliter reperiri poterit ibidem personaliter, alioquin de domo habitationis sive solitae eiusdem residentiae admoneat eundem, dicatque et committat eidem verbo regio, ut ipse praescriptas universas res annotatae dominae Elizabeth, sine haeredibus decessae, apud manus eiusdem relictas annotatae dominae Dorotheae exponenti, ad quam optimo iure successorio devolvi debent, restituat, alioquin evocet eundem contra annotatam dominam exponentem, ad quintum-decimum diem diei huiusmodi evocationis ipsi exhibita competentem in curiam regiam, nostram scilicet in praesentiam rationem de praemissis redditurum efficacem, certificando eundem ibidem, quod sive ipse termino in praedicto coram nobis compareat, sive non, nos ad partis comparentis instantiam id faciemus in praemissis, quod iuri videbitur expediri. Et post haec huiusmodi ammonitionis, evocationis et certificationis seriem cum ammoniti et certificati nomine terminum ad praedictum, ut

fuerit expediens, praefato domino nostro regi suo modo fideliter rescribatis. Datum in arce nostra Eched, die festo beatae Luciae virginis, anno domini millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto.

Nos itaque huiusmodi amabili petitioni et requisitioni imo verius mandatis eiusdem suae spectabilis et magnificae dominationis in omnibus, uti tenemur, obédire cupientes, unum ex nobis, videlicet honorabilem magistrum Petrum de Waradino Petri fratrem et concanonicum nostrum ad praemissa debite et fideliter exequenda nostro pro testimonio fidedignum duximus transmittendum. Qui tandem exinde ad nos reversus, nobis fideliter et conscientiose retulit in hunc modum, qualiter ipse feria secunda, videlicet in vigilia festi nativitatis domini nostri Jesu Christi proxime transacta ad possessionem Therem vocatam in comitatu Zathimariensi existentem consequenterque domum residentiae egregii Antonii Wetessy ibidem habitam accessisset, ibique eundem absentem medio nobilis dominae Elyzabeth Ibrany consortis suae post exhibitionem praescriptarum vestrae maiestatis literarum ammonuisset eundem, dixissetque et commisisset eidem verbo vestro regio, ut ipse praescriptas universas res annotatae dominae Elizabeth absque haerede decessae, apud manus eiusdem relictas, annotatae dominae Dorotheae exponenti, ad quam optimo iure successorio devolvi debent, restituat alioquin idem testimonium nostrum eundem contra annotatam dominam exponentem ad quintumdecimum diem diei evocationis ipsi exhinc iam factae competentem in curiam regiam, in presentiam scilicet domini comitis iudicis curiae vestrae maiestatis evocasset, rationem de praemissis redditurum efficacem; certificassetque eundem ibidem, ut sive ipse termino in praedicto coram domino iudice curiae compareat, sive non, idem ad partis comparentis instantiam id faciet in praemissis, quod iuri videbitur expediri. Datum quarto die diei huiusmodi exhibitionis, ammonitionis, evocationis et certificationis praenotatae, anno domini supradicto.

Alterarum verostrarum iudicialium sive byrsagialium tenor sequitur in hunc modum:

Nos Rudolphus secundus dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae etc. Damus pro memoria, quod Wolfgangus Sary pro fidei nostro egregio Georgio Bessenvey filio egregii quondam Michaelis Bessenvey ex generosa quondam domina Dorothea Spatzay consortē sua procreato, in quem eadem quondam domina Dorothea Spaczay matre sua demortua causa praesens est condescensā, ut actore, cum nostris literis procuratoriis contra egregium Ladislaum Wetessy filium egregii quondam Anthonii Wetessy, in quem eodem quondam Anthonio Wetessy patre ac etiam Joanne similiter Wetessy fratre suo carnali et uterino demortuis causa praesens est condescensā, ut in causam attractum, in praesenti

termino celebrationis generalium iudiciorum octavi diei festi beati Georgii martyris proxime praeteriti, ad quem videlicet terminum universae causae fidelium regnicolarum nostrorum decem et septem comitatum cis et ultra Tybiscialium, partium utputa praedicti regni superiorum iuxta contenta articulorum novissimarum constitutionum publicarum Posoniensium superinde editarum adiudicari solitae, vigore eorundem articulorum per maiestatem nostram generaliter fuerint prorogatae, causaque praesente ex transmissione egregii magistri Gregorii. Balogh de Neboyza fidelis nostri spectabilis et magnifici comitis Nicolai de Bathor iudicis curiae et consilarii nostri protonotarii ad postulationem memorati actoris nostram personalem in praesentiam deveniendo, congruis diebus ipsius termini legitime stetit coram praefata personali praesentia nostra, qui iuxta continentiam quarundam literarum spectabilis et magnifici quondam comitis Andreae de Bathor alias iudicis curiae quondam serenissimi principis domini Ferdinandi imperatoris et regis etc. avi scilicet nostri colendissimi piae reminiscentiae exhibitoriarum, ammonitoriarum et certificatarum ac honorabilis capituli ecclesiae sancti Stephani protomartyris de promontorio Waradiensi superinde relatoriarum ad actionem et acquisitionem literis in eisdem specificatam legitime responsurus ac exinde a dicta nostra personali praesentia iudicium et iustitiam recepturus nostram praedictam personalem in praesentiam non venit, neque misit, unde nos eundem in consueti iudicii onere commisimus fore convictum et aggravatum, si se rationabiliter excusare non poterit. Datum Tyrnaviae feria quarta proxima post dominicam Exaudi anno domini millesimo quingentesimo octuagesimo secundo.

Quas nos de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali transscribi et transsumi praesentibusque literis nostris inseri et inscribi faciendo, memorato in causam attracto pro iurium suorum ulteriorem ad cautelam eidem dandas duximus et concedendas communi svadente iustitia. Datum Tyrnaviae feria sexta proxima ante festum sacri Penthecostes anno domini millesimo quingentesimo octuagesimo secundo.

Lecta.

Eredetije papíron, elölápra nyomott piros pecséttel, gr. Károlyi család levéltárában.

LVII.

1587. Eger, júl. 4. Bessenyej György levele Hoffman Györgyghöz, a székesi kamara tanácsosához, Hevesmegyében fekvő Felső-Szőlát, Atkar, Fegyvernek, Ványa, Arany, Pély, Gyanda, Kótelek és Körü nevű helységek állapotja felől.

Szolgálatomat íróm kgydnek, mint bizodalmas uramnak és patronusomnak, istentől kgydnek minden javát kívánom és egészséges hosszú életet minden kd jó akaró atyjafiaival egyetemben.

Az kgyed levelét megadák, Balás Deák István kéri ő felségétől Felső-Szolátot Heves vármegyében, hogy megírnám quid valor, qui anni proventus et in quorum manibus nunc habentur.

De valore: Egerhez csak egy kis mély földön vagyok, az Egerhez való jószággal mindenütt határos, csak Bodi uram udvarbiróságában is ott voltam hogy jártak határt az taliakkal és makláriakkal, hogy fogdosták őket rajta; mikor makja terem meg leszen száz disznó désmában rajta, erdeje oly, hogy csak fenni való vesszőt vágnának is rajta az végházhoz, nagy haszon volna, réte jó és sok, mindenért az Egerben való jobbágyság fizetnek tőle, békességes időben jobb volna négy ezer forintnál, mostan Belleni László birja, úgy mint zálogul, az Dorchányi nemzetség vetették volt zálogban Borsi Albertnak, az meg holt és magva szakadt, és Belleni annak testamentomos tutora volt és az tutorság alatt birja, esztendőket töltöt benne, az zálogos levél is nála, egyik részét ismét az Csohányi András árvái birják.

Az Atkar igen jó falu Gyöngyöshöz közel, jó szőlőhegye vagyok, szántó föld, réti jó, Jakchi Boldizsáré volt, Jaksi Mihálytól atyjától maradt, mikor Jaksi Mihály meg hogy Zecsi György kérte meg az tutorságot Császártól az előtt hitlenség alatt miért hogy Jaksi Mihály az erdélyi pártan volt, meg adták volt az fejedelmék Csági Ferencznek mindenestől Atkart, Hevesben, Fegyvernekben, Ványán, Aranyon, Piljen, Gyandán, Kőteleken, és Körön részeket, és birta Csági Ferencz, Zecsi György mint tutora Jaksi Boldizsárnak indult compositióban, miért hogy Jaksi Mihályt országával nem vetette ő Felsége hitlenné, látta Csági Ferencz hogy annyiban heltelen leszen az ő donatiója, Atkart hagyta nála, usque ad bene placitum Zechi György az többet ez is megeresztette az árvának, Zecsi soha ez oráig sem adta az árvának egyiket is, hanem az tutorság szin alatt most is Zecsi Tamás birja, ez Atkart Zini Boldizsárné birja, egy részét, hatodik részét Moises Deákné birja. Bizony jó falu volna hogy Cassa táján volna, határostól érne annyit mint Visoly. Ezzel az ur Isten tarsi meg kgydet jó egészségben. Agriae. 4. Julii 1587.

Knek szolgál mindenkor
Besenej György mpr.

Ennek bizonyosan végére mentem.

Kivül: Generoso ac egregio domino Georgio Hoffmani s. c. reg. maiestatis consiliario camerae Scepusiensis domino et patrono mihi observandissimo.

Papiron; zöld viasz pecsét töredékével, orsz. ltár. N. R. A. 1039. 30.

LVIII.

1587. Eger, szept. 2. Bessenyei György levele a szepesi kamarához, hogy az LVII. sz. a. felsorolt javakra nézve bővebben nem értesítheti; Jazi Mihály és Boldizsár jószágát Kátainak tanácsolja eladatni.

Szolgalatomat irom k. mint bizodalmas uramnak és patronusomnak, istentől k. minden jó és egészséges hoszú életet kívánok.

Az Requisitoriárul kiszedett dógot hogy eddig meg nem küldhettem, az Cápaltannál nem értem eddig végit, tegnap személyem szerint be mentem, hogy ezből lenne valami respectus ő Felségére tőlök ezért ne vennének pénzt, lám ő Felsége conferálja az beneficiumokat, semmit nem fog; 12 forintot vővék az levélért az confirmator 1 forintot, még pirongatnak az tót emberek, hogy ő Felségének nem tartoznak megadni, mert ő Felsége is elveszi, az övéket kgték által. Im Bodi uramtól fel küldtem kgnek. Az 13 forintról kgték küldjön menedéket, az informatio felől az mint előbb irtam volt most sem tudok ögyebet írni, Sukanj Jánosné az dotalista birja, mit ér nem tudom, hogy két jobbbágy hol három, hol pusztá, az Jaxi Mihály és Boldizsár jószágát az kinek tudtam megmondtam, hogy kgtéket találják meg fellőle és k. még árul fellőle. Az jószágnak nagyobb része Zécsi Tamásnál vagyon ugy mint Fegyvernekben, Hevesben, Ványában, Gyandában, Körüben, Kőtelekben, Aranyon, Pélyen, kit tutorság szín alatt tart magánál, azzal igent kínálja meg kegyelmetek Kátai uramot véle, mert itt igen pénzetlen emberek vadnak. Isten tartsa meg k. jó egészségben. Agriae 2. Septembris 1587.

servitor dominationis vestrae

Georgius Besenej mpr.

Külczim: Generosis ac egregiis dominis praefecto, ceterisque consiliariis camerae Scepusiensis s. c. reg. maiestatis dominis et patronis mihi observandissimis.

Papiron, eredetije orsz. ltár. N. R. A. 1309. 31.

LIX.

1588. Eperjes, máj. 28. Rudolf király személynöke abban a perben, melyet Bessenyei Györgyné és nővérei Gálszécs és több más birtokrészekért Bocskai Miklós és társai ellen indítottak, minthogy Bárczay János, Máriássy Ferenczné és Monaky János fiai beavatkoztak, alperesek kérelmére az avatkozási perirat párját kiadatja.

Rudolphus secundus dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae etc. damus pro memoria, quod nobis feria secunda proxima post dominicam Rogationum proxime praeteritam instante scilicet praesenti termino celebrationis

generalium iudiciorum octavi diei festi beati Georgii martyris proxime praeteriti, ad quem videlicet terminum universae causae fidelium nostrorum regnicolarum decem et septem comitatum, partium utputa dicti huius regni nostri Hungariae superiorum, cis et ultra Tibiscialium a comitatu Lyptoviensi incipiendo tam ante quam post cladem Mohacsiensem motae vel movendae iuxta contenta articulorum novissimarum constitutionum publicarum Posoniensium perinde editorum adiudicari solitae vigore eorundem articulorum per maiestatem nostram ad hanc civitatem nostram Eperyes generaliter fuerant prorogatae, unacum nonnullis dominis praelatis et baronibus magistrisque protonotariis et dicti regni nostri Hungariae nobilibus, sedis scilicet nostrae iudiciariae iuratis assessoribus in hac civitate nostra Eperyes in eadem sede nostra iudiciaria pro faciendo moderativo iudicio causantibus pro tribunali sedentibus et constitutis, dum causa illa, quae inter generosas dominas Barbaram Georgii Besseney ac Susannam alias condam Michaelis Baso de Cholto, nunc vero Johannis Monaky egregiorum consortes filias scilicet nobilis dominae Annae filiae egregii olim Gregorii Bachkoy, nec non Dorotheam, primum condam Georgii Bwthkay, nunc vero Francisci Rakoczy egregiorum consortem, filiam itidem dictae dominae Annae, filiae, ut praefertur ipsius olim Gregorii Bachkoy, ut actrices ab una, ac nobilem Nicolaum filium nobilis domine Barbare Bornemyzza de Demethe ex egregio quondam Andrea filio praefati olim Gregorii Bachkoy suprascriptum, in quem adveniente iam legitima aetate ac cessante tutela dictae matris suae causa praesens in ea parte est devoluta, nec non eandem dominam Barbaram Bornemyzza relictam ipsius condam Andreae Bachkoy nutricem scilicet naturalem et legitimam nobilium pueri Georgii filii et puellae Margarethae filiae suorum ex dicto olim Andrea Bachkoy domino et marito suo procreatorum ac eosdem puerum Georgium ac puellam Margaretham veluti in causam attractos, ab altera partibus ratione et praetextu divisionis et sequestrationis totalium portionum possessionariarum praefati condam Gregorii Bachkoy in oppido Galzech, item possessionibus Bachko, Chabooz, Albyn, Kohan, Gerenda, Zebegnyew, Chernyen, Zarnoka, Dargo, Wysnyo, Lwka, Agocz et Zomothor, item similiter totalium portionum in arce Keowesd, et possessionibus Kyskeowesd, Naghkeowesd, Zerdahel, Wech, Zeghy et Bereczky vocatarum omnino in comitatu Zempliniensi existentium in curia nostra regia coram personali praesentia nostra controversitur, pro sui discussione levata fuisset, nobilis Thomas literatus de Jazow pro nobilibus Johanne filio et domina Anna Barczay consorte egregii Francisci Maryassy filia egregii condam Stephani Barczay ex generosa olim domina Elena primum eiusdem olim Stephani Barczay deinde vero egregii Johannis Monaky consorte, filia vero egregii olim Nicolai Bachkoy fratris carnalis annotatae domine Annae matris praedictarum domi-

narum actricum progenitarum, item pueris Francisco et Nicolao filiis iam fati Johannis Monaky ex iam dicta olim domina Elena, alias, ut dictum est, consorte sua, filia vero, ut praefertur, annotati olim Nicolai Bachkoy fratris carnalis antelatae dominae Annae matris praenarratarum dominarum actricum pro eisdem Johanne Barezay cum honorabilis conventus ecclesie beati Johannis Baptistae de Jazow, domina vero Anna consorte dicti Francisci Maryassy cum capituli ecclesiae Scepusiensis procuratoriis, pro pueris vero Francisco et Nicolao, filiis dicti Johannis Monaky cum revisionalibus literis capituli ecclesiae Agriensis causam in praescriptam se immisisset et immiscuisset, mox nobilis Andreas Chegedy pro Nicolao quidem Bachkoy, cum nostris regalibus, domina vero Barbara Bornemyzza relicta ipsius condam Andreae Bachkoy cum procuratoriis, denique puero Georgio filio et puella Margaretha filia eiusdem dominae Barbarae Bornemyzza in causam attractis cum revisionalibus literis dicti conventus ecclesiae sanctae Crucis de Lelez de medio aliorum causantium dictam nostram exurgens personalem in praesentiam paria premissae ingressionis per ipsam personalem praesentiam nostram sibi dari supplicavit. Cuius quidem ingressionis paria praesentibus modo supradicto inserta memoratis in causam attractis iurium earumdem futura pro cautela sub sigillo nostro iudiciali danda duximus et concedenda communi svadente iustitia. Datum in civitate nostra Eperyes, sabbato proximo post dominicam Rogationum. Anno domini millesimo quingentesimo octogesimo octavo.

Az elhalványosult szöveg alján papírral fedett veres pecséttel. Eredetije az orsz. lvtárban N. R. A. 943. 37.

LX.

1589. máj. 7. Az egri káptalan előtt Spáczay Ferencz a Hevesmegyében fekvő Zsadány helység negyedrészt 300 forintért Bessenyei Mihálynak elzálogosítja.

Nos capitulum ecclesiae Agriensis memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod egregius Franciscus Spachay, oneribus et quibusvis gravaminibus universorum amicorum fratrum, sororum, proximorum affinium, consanguineorum, haeredumque suorum, iam natorum, vel in futurum nascendorum, quos videlicet praesens negotium tangeret, seu concernere posset modo vel in futurum quomodolibet, in se assumtis atque levatis, sponte et libere coram nobis personaliter constitutus, fassus est et retulit hunc in modum: quomodo ipse pro certis quibusdam rationabilibus ex causis et necessitatibus suis, superioribus annis retroactis ob interemtionem cuiusdam nobilis olim Georgii Olgyay, solutionemque eiusdem homagii certa quaedam bona sua in comitatu Posoniense existentia

habita impignorare coactus fuerit, ob eorundem itaque bonorum redemptionem et liberationem cogitur, nunc totalem suam portionem possessionariam in possessione Sadan vocata, unam videlicet curiam nobilitarem et septem sessiones colonicales, id est possessionis Sadan praedictae quartam partem, in comitatu Hewensiensi existentem habitam simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuscumque, terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, silvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promonthoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis ad eandem de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus omni eo iure, quo ipse possedisset, egregio Michaeli Bessenyei ipsiusque haeredibus et posteritatibus universis, usque tempus redemptionis, iure pignoratitio et redemptibili in et pro florenis trecentis inscribere, obligare et impignorare ea ratione, ut dum et quandocumque idem fatens vel haeredes et posteritates suae praescriptos florenos trecentos eidem Michaeli Bessenyei, vel haeredibus et posteritatibus suis exolverint et deposuerint, extunc idem, vel haeredes eiusdem eidem fatenti, vel haeredibus suis levatis et perceptis praetactis florenis trecentis, eandem portionem suam possessionariam statim et de facto remittere et resignare debeant ac teneantur. Priorem vero fassionem, quae annis superioribus inter ipsum fatentem et dictum Michaellem Bessenyei intercesserat super florenis centum, eam penitus invalidaverunt, cassaveruntque coram nobis, assumendo nihilominus super se praememoratum Michaellem Bessenyei ipsiusque haeredes et posteritates universas in quieto et pacifico dominio dictae portionis possessionariae contra quospiam legitimos impeditores, causidicos, et actores usque tempus redemptionis tueri, protegere et defensare propriis suis laboribus, fatigiis et expensis, imo inscripsit et impignoravit modo supra denotato coram nobis. Harumstrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datae die dominico Rogationum. Anno domini millesimo quingentesimo octogesimo nono.

Papiron, hátlapjára nyomott káptalani pecséttel, eredetiye gyűjteményemben.

LXI.

1592. Szolnok, május 16. Ibrahim vajda levele Bessenyei Györgyghöz, ennek rabságában levő fia Boldizsár kibocsátását illetőleg.

Köszönetemnek és magam ajánlásának utána becsületes uram apám kívánok istentől kegynek minden kívánsága szerint való testi és lelki jó szerencsákat nagy bódogul megadatni, min-

den te kegydhez tartozókkal és mind azokkal kik az kegyd jó szerencséjén örülnek.

Az kegyd becsületes leveléből megértettem, kiben azt írja, hogy az kegyd fiát kibocsássam. Azért jó becsületes apám uram miért hogy kegyd kívánsága szerint, az szegény rabságh kezesek nem akarnak lenni, erővel nem kézeríthetem szegény rabokat. Én az kegyd hit levelére is elbocsátanám egy ideig, de sok felől rágják fülemet, még hogy így is kibocsátom, neheztelnek reám az urak. Azért im tizenketted napra bocsátom ki kegydhez, az nap alatt lőssa fussa dolgát, Egernél több ne menjen, mert az rabság nem engedi, hanem az mint rabság leveliből megérti kegyd, én is csak az rabokra bízom az dolgot, a hól pedig kegyd Balázsdeák István urammal és Barchay János barátommal pecsétetes levelét be adja egy ideig úgy is az levéllel és Gyöngyösbe az Boldizsár(t) ezután is kibocsátom kegydhez.

Ez féle ember(ért) zálog kívántatik, és régi fővezetek törvénye ha kegyd zálogot küld fiáért, vagy két holnapig vagy háromég szőlkség kívánja fussa dolgát, ezt nem én kezdtem, sem én el nem végezem, és az mint ide fel is megírtam kegydnek, csak az kegyd levelire ki bocsátanám (nem örömet venném fel az uraktól az dorgálást) az mint Boldisártól is megérti kegyd, mint irigykednek reám. Isten látja pedig azt akarnám egy óráig megszabadulna az kegyd fia és lenne én fiam és azon rabatyámfia lenne kegyd fia. *(Kitérölve : az Halul kegyd fia)*. Én az mint egyszer mondtam most is azt mondom : Ha két kő vára volna is kegyd fiának sóha fel nem ütem sanczát ; hanem fő fejet szabadítson, ez pedig üdőnek előtte nem lehet, míg az Isten el nem hozza az órát, ha szabadulását nem kívánnám az kegyd fiának, és urak hamar megfoghatnak az mint mast kibocsátom is sok ember csudálja, de énnekem csak Istenben vagyon minden bizodalmom. Tudom azt, hogy kegyd az jó régi hirit nevit becsületes állapotját meg nem gyalázza, úgy törekezik fia szabadulásában, sem énekem káromat, sem pediglen szegény megnyomorodott raboknak nyomorúságokat nem kívánja, mert én üszia szívből akarok szolgálni kegydnek, és Isten áldja meg kegydet, szabadítsa meg az kegyd fiát, az kik pedig szabad életűjek, sokáig éljenek. Iratott Zolnakban, 6 Maj ó Call. Ao. 1592.

Kegydnék szolgál kegyd fia

Ibrahim wajda zolnaki mpria.

Kívül: Az becsületes és vitézlő apám uramnak Bessenney Györgynek, adassék ez levél Eger várában.

Eredetije egész iv papíron szakadozott állapotban, zárlatán reányomott zöld török pecséttel, gyűjteményemben.

LXII.

1592. Szolnok, jul. 14. Ibrahim vajda fogságában levő Horváth János esedezik Bessenyei Györgynek, hogy rabságából kiszabadítaná.

Becsületes és bizodalmas vitéz uram s patronusom. Itt kinlódó rabságomból való szabadulásomnak utána holtomig való szolgálatom ajánlom kgynek. Az felséges ur Istentől kívánok te kgynek minden lelki és testi kívánsága szerint való jó szerencséket, hosszú életet, minden te kegydhez tartozókkal jó akaró barátival és mindazokkal kik az kgyd jó szerencsájén örülnek, az nagy Isten szabadítsa meg kegyd fiát.

Miért hogy gyakorta való könyörgésemmel bántom kgydet én nekem az Istenért kegyd meg bocsásson, az én nagy gyámoltalanságom és te kegyd jó kegyelmességében való bizodalom kénszerit reá, hogy könyörögjek kegydnek, az mint kegyd szóval bővebben megérti Boldizsár uramtul és módja is vagyon kegydnek megszabadításomban, hiszem is penig és kegyd is minden kétség nélkül elhídjé, én miattam egy mák szemnyi kárt nem vall, sem haládatlanságot, sem hitetlenséget ne reménljén én bennem, sőt mindeneknek előtte küdülésommal elégitem kgydet, ha egy országban meg nem küdulhatom, másban megyek és mind addig mig az kegyd kívánságának kedve szerint szolgálók, megelégitem kgydet, ha azon nyomorult állapotombeli szolgálatom szükséges leszen, úgy is kész vagyok kegydnek szolgálnom, ha peniglen kegydnek fel kell menni Csáktornyára, kgyd legyen szembe Erdődy Péter urammal eő Nagyságával engem nevémen nevezsön kd ottan, megérti állapotomat, ha penig Tahy urakban akár Tahy István uram, akár Tahy Gábor uram ő Nagyok történet szerint ott lesznek Zrinyi urammal, azoktól te kgyd bőségesen megérti, ha szüksége-e kegydnek velem jót cselekedni, bizony tisztességbeli és igazmondó rabbal teszen kgyd jót, kiért Istentől veszi érdemét, kgydnek módja vagyon ez dologban, az Istenért kegyd legyen gyámolom és kegydtől jó választ várok; tartsa meg az úr Isten kgydet egésségben, nagy bódogúl mint jó becsületes uramat és patronusomat. Datum Zolnakban Ibrahim vajda rabságában 14. Julii 1592.

Megnyomorodott rab aláztatos szolgálja

Joannes Horvát manu propria.

Boldizsár uramat kértem, hogy írna ide uramnak mintha Pongráczné Asszonyommal szembe volt volna, és levelibe gyalázna, bátor talán könnyebbségemre lenne, de özvegy asszonynak nem kell szolgál (főképpen béna ember, mint én vagyok) elkelt az én jó voltom, csak küdusnak való leszek ezután.

Kivül: Ad manus generosi ac egregii domini Georgii Besseniey domini et patroni mei observandissimi dentur ad proprias Agria.

Eredetije félív papíron, minden lepecsételés nyoma nélkül, szerzőnél.

LXIII.

1592. Szolnoki tömlőcz, jul. 24. Ozman bég rabjai értesítik Beszenyej Györgyöt, hogy rab fiáért Boldizsárért kezések lettek; egyszersmind Kis Lőrincz régi rab kicserélését kéri.

Becsületes vitéz, bizodalmas urunk, mi szegény megnyomorodott rabok szabadulásunknak utánna életünkig való szolgálunkat ajánljuk kegydnek kívánunk az hatalmas Istentől kegydnek minden kívánsága szerint való jó szerencsét, egészséges életet és te kgyd rab fiát Isten szabadítsa meg.

Bizodalmas vitéz urunk megértettük az kgyd leveliből, kgyd kívánságát, és kapitány urunk ő Ngysága parancsolatját, azért az mint ennek előtte is megirtuk kgydnek, hogy minden keresztyén atyánk fiának, Boldizsárnak is örömet szolgálunk és tisztességes szabadulást kívánunk az Istentől. Im kapitány urunk ő N. parancsolatja szerint három holnapig kezések lettünk érette és ez mi rabtársunkkal Pelley Jánóssal ő Nagygha kezibe küldöttük úgy hogy ez jövődő Vasárnap az az 26 Julii kezdetük el Boldizsárnak az napja. Az kegyd becsületesen írott hit levelit megtartjuk az napig, három holnapig, úgy hogy az napra vagy ő maga Boldizsár személye szerint, vagy Halul itt ben leszen. Hisszük is bizonynyal, hogy te kegyd az mint kapitány urunk ő Nsga parancsolatja tartja, minket te kgyd meg nem hagy nyomorodnunk miatta, kapitány urunk ő N. írja meg mi nekünk ez mi rab társunktól, hogy Besenyej Boldizsár immár ő N. keziben vagyon és három holnapig ő N. gondviselése alatt leszen.

Kegydet ezen kérjük, mivel hogy kegyd is szolgáltat mi velünk, ez szegény megnyomorodott régi rab Kys Lőrincz éjjel és nappal sir és könyörög, hogy egy néminémő hitetlen rabért Nagy Gáspárért kibocsátának, kit Debreczenbe halljuk, hogy csavarog, ki miatt szegény rab nagy nyomorúságban vagyon, kgydet kérjük az egy élő Istenért az kegyd jó hire neveért, ez világban való egészséges, jó szerencsés életéért kegyd törökdjék mellette, kapitány urunkkal ő Ngával, az mint szóval Boldisártól kgyd bővebben megérti, nyomorult állapotját ő magátul azonképpen, az miben megtalálja kgydet ne hagyja szegényt az Istenért, kiért mi is Istent imádhassunk az te kegyd egészséges életéért. Tartsa meg Isten kgydet sok esztendeig jó egészségben nagy bódogúl. Iratott Zolnaki tömlőczben 24 Julii új Cal. Anno 1592.

Rab szolgálai kgydnek

Rhemundus Relynger,

Zay András,

Bodó István,

Bory Pál,

Molnár Boldizsár,

Németh János,

Csoknyay Benedek és mind

fejenként Ozman Bék rabjai Istentől kegynek minden jót kívánunk.

Kivül: Az vitéz Besenyey Györgynek nekünk jó akarattal való becsületes és bizodalmas urunknak adassék.

Eredetije féliv papiron, lepecsételés nyoma nélkül, gyűjteményemben.

LXIV.

1592. Szolnoki tömlőcz, nov. 11. Bessenyei Boldizsár levele atyjához Besenyey Györgyhez rabságából való kiszabadítása iránt.

Rabságombul megszabadulásomnak utánna való szolgálato-
mat irom kgmednek uramnak atyámnak, az hatalmas istentől ki-
vánok kgmednek minden testi és lelki áldásokat megadatni mind
azokkal egyetemben, az kik az kgmed jó egészségének örülnek.
Im mostan Choknyay Benedeket kelleték kgmedhez kiküldenem,
én magam állapotja és dolga miben legyen mindeneket bővebben
megért kgd szóval tüle, én immár semmit . . . és holtomig való nyo-
morúságnál semmit nem várok, bár adta volna az én kegyelmes
istenem, hogy soha vagy *Hahul* vagy én ne születettünk volna
ez világra, mert én most estem ujonnan való rabságra, kiből bi-
zony halálommal együtt reméllem szabadulásomat az mint ezek
mindnyájan reám dühöttek, az bék pedig ugyan, mint mondja,
hogy ha az bőromet arannyal megtöltenék is, de soha meg nem
szabadulok, ha *Hahulnak* vagy holtá történik. Mindezekről én csak
hála adással tartozom az én kegyelmes istenemnek, de mégis
könyörgök az hatalmas istenért, az megfeszített Jézus Krisz-
tusért, hogy ne hagyjon kgmed, hiszem jobb hogy holtomig való
rabja és szolgálja legyek kgmednek, hogy sem mint itt ez kínos
rabságban halljak meg. Mindeneket megért kgmed Choknyay Bene-
dektől. Az hatalmas isten tartsa és éltesse kgmedet sok eszten-
deig jó egészségben. Költ az szolnoki tömlőczben 11 novembris
anno 1592.

Szegény nyomorodott rab fia és
szolgálja kgmednek

Bessenyei Boldizsár mpr.

Kivül: Ez levél adassék az böcsületes vitézlő uramnak
atyámnak Bessenyei György uramnak tulajdon kezében.

Eredetije féliv papiron, lepecsételés nyoma nélkül, szerző birtokában.

LXV.

1593. aug. 2. A leleszi convent előtt Buttkay László és Péter eladják
gávai részjóságukat Mosdossy Péternek és nejének Rédey Katalinnak.

Nos Paulus Zegedey episcopus Chanadiensis ac consiliarius
sacratissimae caesareae et regiae maiestatis, necnon praepositus

et conventus ecclesiae sanctae crucis de Lelez, memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit. universis, quod egregii Ladislaus et Petrus Bwthkay de eadem Bwthka fratres carnales coram nobis personaliter constituti, matura prius et exacta deliberatione inter sese praehabita, praefatus siquidem Ladislaus Bwthkay primo et specialiter Andreae et Stephani filiorum ac puellae Margarethae filiae ac ex aequo ambo universorum fratrum, sororum, propinquorum et consanguineorum suorum ac aliorum quorumlibet, quos videlicet infrascriptum tangeret et concerneret, tangere et concernere posset negotium quomodolibet in futurum in sese per omnia assumtis et levatis oneribus et quibuslibet gravaminibus sponte et libere confessi sunt pariter et retulerunt in hunc modum. Quomodo ipsi pro quibusdam urgentissimis necessitatibus ipsorum communibus, aliisque bonis respectibus tum maxime necessitudine sanguinis et singulari amore inducti, quo erga egregium Petrum Mosdosy provisorum Agriensem affinem scilicet ac generosam dominam Catherinam Redey consortem eiusdem, sororem videlicet ipsorum fatentium nte afficerentur (erga) ipsum certis et evidentibus argumentis declarare volentes, totalem ipsorum portionem possessionariam Gava vocatam ac comitatu de Zabolch existentem habitam cum curia ipsorum nobilitari ibidem situata similem cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis . . . silvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontheis, aquis, fluviis, piscinis, stagnis, decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum quovis vocabulo vocatarum integritatibus sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus ad easdem portiones possessionarias et curiam ipsorum nobilitarem de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, praefatis Petro Mosdosy ac dominae Catherinae Redey sorori eorundem fatentium, haeredibusque et posteritatibus ipsorum utriusque sexus universis in . . . florenis hungaricis iam per eosdem Ladislaum et Petrum Bwthkay fatentes plenarie uti . . . asseruerunt levatis et ad sese receptis iure perpetuo et irrevocabiliter statim et de facto perpetuo vendidissent, tradidissentque et assignassent, nullum ius, nullamve iuris et domini proprietatem sibi et haeredibus ipsorum iidem fatentes in praetactis portione ipsorum possessionaria et curia nobilitari in possessione praedicta Gava ac comitatu de Zabolch esistenti et habita peramplius reservando, sed totum et omne ius in Petrum Mosdosy ac dominam Catherinam Redey consortem suam haeredesque et posteritates ipsorum utriusque sexus universas transferendo pleno iure et cum effectu; assumendo nichilominus iidem fatentes. oneribus sub praesumptis eosdem Petrum Mosdosy ac dominam Catherinam Redey consortem suam ipsorumque haeredes et posteritates universas contra quosvis

filios et filias iam natos et imposterum nascituros ac fratres ipsorum generationales ac alios quosvis legitimos impeditores, causidicos et actores ipsorum propriis laboribus, curis et fatigiis semper et ubique tueri et defendere, prout dederunt, tradiderunt nostro in conspectu in aevum ei irrefragabiliter, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum feria secunda proxima post festum beati Petri ad vincula, anno domini millesimo quingentesimo nonagesimo tertio.

Hátlapjára nyomott pecséttel, papíron. Eredetije a szerző birtokában.

LXVI.

1595. Szolnok, május 10. Bessenyei Boldizsár törökrab könyörgő levele atyjához Bessenyei Györgyöz, ez által a debreczeniek kezéből kivett Arachay Péter rab dolgában, és a gyöngyösieknek saját magáért Szolnokba leendő küldése iránt.

Nyomorúságos rabságombul való könyörgésem szerelmes apám uram az egy élő Istenért tekintse meg jó (?) szemeivel. Jól tudja kgd Arachay Pétert 20 napra bocsáttuk vala ki az után. Kapitány uram ő Nsga 20 napot kért volt az Bék ő Ngátul, de ő Nsga 8 napnál többet nem ada neki. Azért egygyel mással Pünkösöd után való hetfőn leszen az napja ő Call. szerént. Könyörgők kgynek hogy Arachay Pétert szorgalmaztassa az bejövésre, ne várja az napot az minek szerét tölte; azzal egyetemben jőjön be, mert az Bék ő Nsga több szegény rabok szabadulásában is módot keresett volna, ki bocsátott volna benne, csak Arachayt várja, az Istenért uram, az Istenért kgyd küldje be, mert Duskas István itt személy szerént azt mondotta hogy noha az Arachay Péter kezes levele debreczenieknél vagyon, de mindazáltal az én fejem fáj belé, és kgyd vette ki Arachay Pétert debreczeniek keziből, kgyd az Istenért mennél hamarább lehet küldje be.

Mert Duskas István az Bék ő Nsga előtt szembe azt mondotta, hogy ők semmi közeke addig Arachay Péterhez nem avatják, míg az Bék ő Nsga ujonnan kezekbe nem adja Debreczenieknél mivel hogy kgyd vette ki Arachay Pétert debreczeniek keziből mindaddig kgyd gondviselése alatt legyen, míg ide be nem jó, az megtartott rabokért pedig rabot ne kergessenek, hanem ő magokat küldje be kgyed. Ne nyomorogjunk tovább (tovább) miattok; mert az Bék ő Nsga rabot el nem veszen érette, bizonynyal irhatom kgynek, ő nekiék is könyebben leszen dolgok, az mel pedig be nem akarna jőni Arachay Péter, tudja meg az sanczot tudja mit kell cselekedni. Az gyöngyösiakat kgyd külgye be érettem ugyan mostan Arachay Péterrel egyetemben jöjenek be. Igen beteges vagyok, az vér vagyon rajtam; az mellett irasson kgyd kapitány urammal gyöngyösiak mellett. Ide be bizonynyal tudom hogy az

Bék ő Nsga kapitány uram ő Nsga kedveért mindent cselekeszik. Egy korsó lőrért küldjön kgyd. Isten tartsa meg kgydet szerencsés jó egészségben minden jovaiban. Irattatott Zolnakban Pünkösöd nap előtt való Zerdán 1595.

Megnyomorodott rab fiad

Beseney András mpria.

Az szegény Asszonyom anyámnak valami kevés ris kását küldtem.

Külczim : Adassék az vitézlő szerelmes Apám uramnak Beseney Györgynek. Agria.

Eredetije féliven, minden pecsételés nyoma nélkül, gyűjteményemben.

LXVII.

1597. Karász, aug. 19. Besseney György és Besseney Mihály apai, anyai és szerzett javaikban egymás között, Szokoli Miklós és Herczeg Ferencz előtt, megosztóznak.

Mi Zakoly Miklós etc. és Herczegh Ferencz adjuk emlékeztől ez mi levelönkben, hogy az nemzetes és vitézlő Beseney György egyfelől, másfelől Beseney Mihály úgy mint kik ezelőtt osztatlan és indivisus atyafiak voltak, minket fogván egyenlő akaratból pro compositoribus úgy, hogy vagy per iuridicam remissionem, vagy per compositionem fraternam közöttök mindeneket tam bona et iura possessionaria paterna materna et avitica, quam requisiticia una cum rebus mobilibus tam propriis ipsorum, quam defuncti etiam quondam Mathiae Beseney fratris ipsorum carnalis közöttök elintézzök, mely mi intézésönket azvagy compositionkat pro reali divisione tartsa és acceptálja mind az két fél.

Mi annakokáért ad fraternam concordiam intvén őket, mind az két fél de universis praescriptis bonis et in rebus possessionariis paternis, maternis ac acquisitiiciis, rebus item mobilibus universis így transigáltak és az realis divisiót így végezték. Hogy először mindenik félnél az ő maga keresménye, quantum ad res mobiles, nálok maradjon, az jószág pedig így oszoljon : Mivelhogy Berczelben atyai rész is vagyon és zálagos is, kit az Beseney György vett volt pénzen, az az berczelibeli rész az Beseney György házáan kivől, mely helyett Beseney Mihálynak más adassék az közből, mind atyai, mind zálagos két felé osztassék igazán, opera unius vicecomitis et sibi adiuncti iudicis nobilium ac iurati comitatus de Zabolch, eo per expressum declarato, hogy Beseney Györgynek vagyon ez jószág között két jobbágya, Zabó Bálint és Öremus Márton, kik házához szolgáltak, azok helyében Beseney Mihálynak hasonlók mások adassanak, ezt is hozzátévén, hogy ugyanott Berczeliben, mely perben vagyon, más rész is vagyon, azt is megosztásák és communibus sumtibus et laboribus oltalmaz-

zák; pelési, pozonyi és magyi portiók mivel hogy zálagban Beseney Györgynél vadnak, azokat universa Beseney Mihály Beseney Györgynek pro rata portione engedte, Zomboron az egy ház helyt és két szőlőt megosztzák. Ezeken kevől az mi atyai és anyai jószágok volnának, úgymint Spacza, hozzá tartozókkal, Alsó és Felső-Korompabéli részekkel, mely most is kezeknél vagyon primo quoque tempore sorte divisionaria köztök megoszoljon, kiki mint ratam suam portionem birja cum suis utilitatibus. Kágyát mivel hogy anyai jószág, mely most Beseney István kezénél vagyon, communibus sumtibus et laboribus megkeressik és modo simili azután az is két felé osztassék. Az több őstől maradt jószágot, melyek most török birtokában vadnak és egyéb mindenféle jószágokat, melyeket akárholott birtak, akármi névvel neveztessenek, akármely vármegyében legyenek, mihent haza szállonak és isten módot ad benne, haza szállván, egymás között egyenlőképen megosztani tartozzanak; interim penig valami hasznokat vagy egyik fél vagy másik fél veheti, tartozzék az más félt de rata sua portione megelégiteni.

Ezt penig az interest és azután futuram divisionem iuxta hanc transactionem végezzék. Az divisio legyen feria sexta post Luciae virginis proximae futura novi calendarii pro reali divisione tartassék mind az két féltől, kiről coram domino iudice curiae post peractam ac consumatam modo praedecarato divisionem partes utraeque egymást tartozzanak quietálni. Az megholt Beseney Mátyás marhája pénze felől mind az két fél tudakozzék, és ha azután valahol valamit feltalálnak benne, valamelyek kezéhez jutna, tartozzék az más féllel igazán megosztani.

Mely felől megirt dolgoknak fogyasztás nélkül való megállására mind az két fél vonakodás nélkül magát obligálta sub poena calumniae. Melynek bizonságára velünk egyetemben ezen mi levelönket ők is kezek irásával pecsétekkel megerősítették. Actum in possessione Karaz feria sexta proxima post festum gloriosissimae virginis Mariae novi calendarii, anno millesimo quingentesimo nonagesimo septimo.

Egykorú, némely helyen elmosódott másolat a szerző birtokában.

LXVIII.

1598. Ecsed-vár, nov. 13. Báthori István országbíró rendelete a leleszi conventhez, hogy Besseney Mihályt az ecsedi lovasság vezérét, a Szabolcs-vármegyében fekvő egész Vencsellő helységbe, és Timár részirtokába igtassa be.

Amicis suis reverendis conventui ecclesiae sanctae crucis de Lelesz comes Stephanus de Báthor iudex curiae serenissimi principis et domini domini Rudolphi secundi dei gratia electi Romanorum imperatoris semper augusti ac Germaniae, Hungariae,

Bohemiae etc. regis, archiducis Austriae, ducis Burgundiae etc. nec non comitatum Simeghiensis, Szathmariensis et de Zabolch comes, salutem et amicitiam paratam cum honore. Expositum est nobis in persona egregii Michaelis Besenyey gentium nostrorum equestrium praefecti, quomodo idem exponens in dominium totalis possessionis Vencsellő vocitatae duarumque domorum seu curiarum nobilitarium ibidem exstructarum, nec non tertiae domus et curiae nobilitaris suarum in possessione Thimar nuncupata, omnino in comitatu de Zabolch praedicto existente habitarum, earumque cunctarum pertinentiarum, ipsum exponentem eiusque haeredes et posteritates utriusque sexus universos ex perennali datione et inscriptione nostra mediante aliis literis nostris donationalibus seu inscriptionalibus sub secreto sigillo authentico manuumque nostrarum subscriptione superinde confectarum et emanatarum in et pro bis mille florenis hung. modis et conditionibus in iisdem literis nostris donationalibus seu inscriptionalibus specificè declaratis facta tangentium et concernentium per regium et vestrum homines legitime vellent introire; super quo amicitiam vestram harum serie hortamur atque auctoritate nostra iudiciaria, qua fungimur, requiramus diligenter, quatenus vestrum mittatis hominem, vestro pro testimonio fidedignum, quo praesente egregii et nobiles Georgius Zegedy de Berczel, vel Emericus Kenessey, aut Ladislaus vel Michael aut Johannes de Apagy, seu Andreas Csomaközi, seu Gasparus Bay, sive Johannes Jármay, aut Johannes Bogdány, seu Stephanus Ramochaházy, seu Petrus, sive Georgius Petnaházy, necnon Johannes Bessenyei de Mada, alter vicecomes praedicti comitatus de Zabolch, nec non Johannes Kérésy, vel Ladislaus Cseres de eadem Mada, namque Benedictus vel Franciscus Pethri de Lövd-Pethri, aliis absentibus homo regius per nos ad id specialiter transmissus ad faciem praefatarum possessionum Vencsellő et Thimár consequenterque praescriptarum trium domorum seu curiarum nobilitarium in eisdem habitarum, vicinis et commetaneis earum universis inibi legitime convocatis et praesentibus accedendo introducat praefatum exponentem in dominium earum totalis possessionis Vencsellő, domorumque et curiarum nobilitarium in eadem sitarum nec non similis curiae nobilitaris in praedicta possessione Thimar habitae, statuaturque easdem eidem exponenti ipsiusque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis, pariter cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibilibet vigore praemissae perennalis donationis et inscriptionis nostrae titulo ipsis incumbenti perpetuo possidendas, si non fuerit contradictum, contradictores vero, si qui fuerint, evocet eosdem contra annotatum Michaellem Bessenyei exponentem ad quintum decimum diem in curiam regiam, nostram videlicet in praesentiam, rationem huiusmodi contradictionis eorum reddituros efficacem. Et post haec huiusmodi introductionis et statutionis seriem, simul cum contradictorum et evocatorum, si qui fuerint, vicecomitisque et iudicum nobilium

nec non vicinorum et commetaneorum, qui praemissae statutiōni intererunt, nominibus, terminoque assignato, ut fuerit expediens praefato domino imperatori et regi nostro suo modo fideliter rescribatis, secus non facturi. Datum in arce nostra Eched, die 13-a mensis Novembris, anno domini 1598.

Orsz. ltár, curiai oszt. Bessenyei-főle perben levő múlt századi hitelesített másolathól. A leleszi convent 1598. decz. 21-én kelt, ugyanott másolatban levő jelentése szerint a beíratás Apagyi Mihály kir. ember közbenjöttével megtörtént, mikor is Debre György, Szokoli Miklós szolgálja, ura nevében ellenmondott.

LXIX.

1599. *Tozai, apr. 7. Gáway János levele Bessenyei Györgyhez magánügyekben.*

Szolgálatomat ajánlom kgnek mint bizodalmas jó akaró uramnak. Istentől kívánok kgnek minden lelki és testi jókat megadatni mind aszszonyomékkal egyetemben. Uram, im értem az kgmed írását, és az Balogh Mihály keze írását is esmerem az Terchi Farkas pecsétí alatt. Ezt nem hittem volna az jámborhoz, hogy ez szerint cselekszik, az mint akkor szólott mint kgmed előtt, mind penig az után is én előttem és Szentgyörgyi Tamás előtt. Uram, úgy veszem eszemben az a pecsét, nekem is irtak egy levelet, de mind az kettő pecsétí rajta vagyon, Balogh Mihályé és Terchi Farkasé, kiben azt írják, hogy az mely jobágyot én bírok kit énnekem az én ki fizetett költségemért hagyott nálam az leányom, kiben eztendőt is túltöttem, sőt az malomének is én vagyok birodalmában, tegnap hogy mondá Nagy István, akkor is megmondám, azt nem kellett volna adni, mert én nem engedem különben, hanem ha az én pénzemet leteszik, nem gondolok vele, kieresztem kezemből. Tegnap uram, kegyelmedhez által megyek vala, de nem kaphaték hajót az kgtek révén; más az, az mely emberrel dolgom vala, oda találkozik és el végezém dolgom az nánási emberrel.

Az levélből értem, kit kgnek irt, hogy Sándort és Berdeli Pált adta neki, az malom eret és egy kert; hogy azt az kettőt kgd vissza bocsássa, nem írja hogy az kert és az eret, de ha szintén írná is, én tiltom kgdet az én eremet kegyelmed másnak nē adja, mert mind addig enyim, mig az én pénzem le nem teszik.

Ha ez innep nem volna előtünk, kegyelmedhez kimennék. de vagy hetfőn vagy kédden kimegyek kegyelmedhez, kgyed is halaszthatja addig, ominthogy nekem is irt, és akkor együtt lévén kegyd velem szólván, kibocsátja kgd, ha ki kell bocsátani.

Irt kegyelmed az szücs felől, hogy én nehéztelnék érette; kegyd megbocsásson, én nem neheztelek, sem szólttam egyebet, hanem az szücsnek mondám, egyfelől azt izented, hogy sem György napig sem jüsz haza, és rám biztad dolgot elvégezzük, bizony bánom, hogy itt játszódol velem, im Nagy Péterrel az hadnagy-

gyal kiakartunk menni az *praedicatorhoz*, és az ott való polgárookban is mellénk vettünk volna, csak vártuk, ha az sokadalomra be jő, itt szóljunk vele; im hogy urammal be jöttél, itt sem szóltál semmit, hanem mástól értem, hogy el mégy sőt még azt is mondtam neki, én nem szólok se fejéret, se feketét, mert én nekem, igen jó uram, *Beseni* uram, ha pedig szükség leszen munkád, ott is megtaláltak. Ennél külömben nem szóltam; hogy pedig elhallotta kgyd, Isten adja lelkek izésére Zatai Gáspárként.

Isten tartsa meg kgydet mind asszonyommal és kegyelmed szép gyermekével. Ex Tokaj, nagy zerdán estve. Anno 1599.

Kgnek jó akaró szolgálja

Gávai János mpr.

Ha pedig kgd módja volna az elhalasztásban, júne ide ő maga Terczi uram, ne hazudnának, mind ketten szólattak kednek én velem, kgd mégis, ha tovább nem, míg velem szemben leszen kgd, halaszsa.

Külczim: Generoso ac egregio domino Georgio Besenei etc. domino mihi semper observandissimo atque confidentissimo.

Eredetije féliv papíron, gemma pecsétzárlattal, gyűjteményemben.

LXX.

1600. Poly, november 25. Poly Zsuzsánna, Vály Miklósné, azelőtt Gávay Imre feleségének végrendelete.

Én Poly István leánya Susánna asszony, ki mostan Vály Miklós felesége avagy házastársa vagyok, én mostan az Istennek fogságában, halálos ágyamban vagyok, noha pedig testemben gyötretett, de lelkemben és elmémben épen vagyok. Az mindenható Isten velem levén nagy hatalmas erejének általa sz. lelkével megköörnyékeztén, megerősített. Teszek testamentomot. Elsőben az én Istenemet azon kérem, hogy az én szerelmes uramat gyógyítsa meg, az szegény árváimnak szerenczéjekre. Másodszor, szerelmes uram az nagy Istennek kedvéért, lelked idvezségejért, kérlek, hogy az szegény árvákat ne hadd, tudom megházasulsz, de az én árváimnak olyan édes anyjok legyen, az mint én voltam az kedének, kit tudom nehezen találsz meg, hol pedig nem akarod gondjokat viselni, nem akarod tartani: hagyom őket Bari Boldizsárnak, az jószágának pedig hagyom felét az szerelmes uramnak, csak az árváknak viselje jól gondját. Ezüst marhának és egyébnek valamim nekem vagyon, hagyom felét uramnak, az felét az én árváimnak. Az szőlőt is ki az szegi hegyen vagyon, uramnak hagyom, az gávai jószágból való jegy ruhát is uramnak hagyom, Vály Györgynek egy pánczelt, az enim félét, Sára asszonynak az öcsémnek hagyom az veres kamoka szoknyát, az szederjes

kis subát is neki hagyom. Az jószágban kit uramnak hagyok vallom az szerelmes uramot ezer forintig, hogy ha isten élteti Gávaj Jánost, ezer magyar forint letéve, nyulhasson hozzá, ha penig más atyafiú akarna hozzá nyulni, két ezer forintot tegyen le, az mint ezről az szerelmes uramnak az káptalanba is vallást töltem. Az testamentom tétel lött ilyen jámborok előtt, mint ilyen éjeli időben az kik látták az én nyomorúságos kimúlásomat nagy hirtelenséggel. Egyik az szerelmes uram ő maga, másik Vály György, harmadik az öcsém Sára asszony, negyedik *az predikátorunk Forrai András pap*, ötödik az Sütöné, Margit asszony, hatodik Syka Christophné Sofi asszony, hetedik az Hegedüs Gergely leánya Ilona asszony. Ex Poly 25. Novembris 1600.

Eredetije egész iven, a sorok elé nyomott 7 ép pecséttel, szerző birtokában.

LXXI.

1603. máj. 30. A leleszi convent előtt nobsüti Varkucs György, Kátay Mihály kállói főkapitánynak, a tőle kölcsönzött 3000 magyar arany fejében, Biharmegyében fekvő Vasad, Kóly és Érsemlyén helységekbeli rész-jóságait bevallja.

Mi Verantius Faustus, csanádi püspök, a felséges császár és király tanácsosa és az leleszi konventnek praepostja. Adjuk tudtára mindeneknek az kiknek illik, ez levelünknek rendiben, hogy mi tekintetes és nagyságos Varkucs Györgynek, néhai Varkucs Miklós fiának, a ki is napsicsi Varkucs Tamás fia volt, e végre lett instántiájára és törvényes kérésére, hogy tudniillik az kólikának (melyet Isten reá bocsátott) nehéz és halálos betegsége miatt majd csak nem utolsó perczentésén levén, alább megirandó örökös fassiójának véghez vitelére személye szerint mi előnkben nem jöhetett, magunk közöttül conventünkben lévő két atyánkfiait és társainkat Török Ambrus és Frátay Ferencz presbitereket az ő tulajdon fassiójának meghallására és subscriptio alatt mi előnkben leendő elhozására, hiteleseknek ítélvén lenni bizonyáságtételünknek okáért hozzája által küldöttük, kik is onnan közinkben visszatervén, az generalis decretumban megíratott hitek formulája szerint, egyformában, illeténképpen referálták: Hogy ők a legközelebb elmúlt szent kereszt találásának ünnepében nemes Biharvármegyében levő szent-jobi kastélyban bé menvén, ottan a megnevezett Varkucs György uramot a kolikának súlyos fájdalmaiban, erejétül megfosztva, elméjében penig és szavában épen és fogyatkozás nélkül, beteg ágyában, személy szerint levén, önként és szabadon, maga élő nyelvével vallott és szóllott ilyen módon: minthogy a közelebb elmúlt esztendőben, Felsősilesiában atyafianál levő ősi jószágának kiváltására bizonyos summa pénzt kellett volna néki letenni, azon summának megfizetésére, és némely arany marhának és portékának is, melyet tudniillik házastársa

Homonnai Borbála asszony hozott vala édes atyja házánál mint paraphernumot Varkocz György házához, azután pedig megnevezett Varkocz György uram bizonyos és helyes szükségeitül viseltetvén, elzalogosítani kényszerítetett, kiváltására, arra nézve vett fel kölcsön tekintetes és nagyságos Kátay Mihály uramtúl, felséges császár és király küllai főkapitányátúl, maga kedves bátyjátúl és sógorátúl, három ezer jó és igaz mértékű magyar aranyakat, assecurálvan megnevezett Kátay Mihály uram ő nagyságát, a megnevezett három ezer aranyaknak bizonyos terminusra leendő megfizetése felől; de minthogy a zürzavaros időben minden dolgoknak s szegény hazáinknak siralmas sorsával megnevezett Varkucs György uram jószáginak jövedelmi ugy megfogyatkoztak, hogy azon summa pénzt feljebb említett Kátay Mihály urnak egyáltalában meg nem fizethetné. az okáért ugyan megnevezett Varkucs György uram jó és magában elvégezett és szánt szándékkal felvállalván legelsőben is a felül már megirt házastársának tekintetes és nagyságos Homonnai Borbála asszonynak, és az után minden maradékainak, atyja fiainak, közelről való vérséginek, és azoknak successoraiknak, kiket tudniillik ezen dolog illethe, vagy akármilyen módon illethezne, terheket, adta, inseribálta, fateálta és per manus is bocsátotta megnevezett Kátay Mihály urnak és mind két ágon lévő maradékinak, az felül irt mód szerint már az előtt felvett és maga szükségére elköltött három ezer aranyakban örök áron és megmásolhatatlanul nemes Biharmegyében, Vasadon, Tárkándi résznek hivatott, és ugyanazon vármegyében Kólyi és Érsemjén falukban lévő rész jószágait, mindennemű hasznával és appertinentiáival, tudniillik szántóföldeivel, réljeivel, erdeivel, hegyeivel, völgyeivel, szölleivel, szőlőhegyeivel, folyó és halászó vizeivel, vízfolyásával, malmaival és azoknak helyeivel, kilenczed és tized dézsmáival, egy szóval minden hozzá tartozó hasznaival, igaz és régi határában lévő appertinentiáival, ily conditio alatt: hogy a meddig Isten ő szent felsége megnevezett Varkucs György urat és mindkét ágon lévő maradékot e nyomorult életben megtartja kegyelmesen, megnevezett Kátay Mihály urat és mind két ágon lévő maradékot a megnevezett Bihar megyében lévő Vasad, Kóly és Érsemjén falukban lévő rész jószágoknak szabados és békeséges uraságában minden törvényes háborgatók ellen megemlített Varkucs György ur maga fáradságával és költségével mególtalmazni és tartani tartozzék. Ha pedig Varkucs György urnak mindkét ágon lévő maradékok nélkül (kit az Isten távoztasson el) történnék halála, tehát legitimus successori, legatariusi és testamentáriusi is azon rész jószágokat megnevezett Kátay Mihály urtól, mind két ágon lévő maradékutól és legatariustól is el ne vehessék és foglalhassák magoknak, hanem ha elsőben azon három ezer aranyakból álló summa pénzt készen, egyszersmind minden fogyatkozás nélkül leteszik és megfizetik. Mely megnevezett Varkucs György ur fassiójával és örökös eladásáról ezen levelünket a megemlített

Kátay Mihály urnak maga jussának jövődébéli hasznára, ezen mi conventünknek saját pecsétí alatt kiadni szükségesnek ítéljük, ezt javalván az közönséges igazság is. Datum feria sexta proxima post festum sancti corporis Christi. Anno eiusdem 1603.

Kivül: Kátay uramék praetensiojárul való levél.

Tizenhetedik századbett fordítása az elveszett eredeti okiratnak, birtokomban.

LXXII.

1604. Ecsed-vár, május 21. Báthori István országbíró rendelete a váradí káptalanhoz, hogy Kátay Mihály kállói főkapitányt, a neki Varkucs György által bevallott vasadi, érsemlyéni és kolyi birtokokba ígtassa be.

Comes Stephanus de Bathor iudex curiae sacratissimi principis et domini Rudolphi secundi dei gratia electi Romanorum imperatoris semper augusti ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. regis, archiducis Austriae, ducis Burgundiae etc. necnon comitatum Strigoniensis, Zathmariensis et de Zabolch comes, egregiis et nobilibus requisitoribus literarum et literalium instrumentorum in sacristia sive conservatorio capituli ecclesiae Waradiensis repositarum et locatarum, necnon executoribus iudiciorum, deliberationum, legitimorumque mandatorum prefatae sacrae caesariae et regiae maiestatis, atque dominorum iudicum ordinariorum regni huius Hungariae salutem cum favore. Expositum est nobis in persona magnifici domini Michaelis Katay praesidii Kalloviensis prefatae sacrae caesariae et regiae maiestatis capitanei, quomodo idem exponens in dominium totalium portionum possessionariarum magnifici Georgii Varkuch de Napsich in possessionibus Vasad Tarkany-szer appellatae, item Eersemien et Koly vocatis unius item vineae in promontorio possessionis Zent Imre nuncupatae, omnino in comitatu Bihoriensi existentibus et habitarum ipsum exponentem ex fassione et inscriptione eiusdem Georgii Varkuch ipsi exponenti, ipsiusque haeredibus et posteritatibus universis sexus utriusque mediantibus certis literis honorabilis conventus ecclesiae sanctae crucis de Lelez fassionalibus seu inscriptionalibus superinde confectis et emanatis in et pro tribus millibus florenis hungaricis auri puri pignoris titulo facta tangentibus et concernentibus per regium et vestrum homines legitime vellet introire. Super quo vos harum serie hortamur, atque auctoritate nostra iudiciaria, qua fungimur requirimus diligenter, quatenus acceptis praesentibus vestrum mittatis hominem pro testimonio vestro fide dignum, quo praesente egregii et nobiles Johannes Fekethe de Pelbarhida vel Nicolaus Felegyhazy de Tarcha, aut Georgius Korlatouit de Pochay, sive Ladislaus Apagy de eadem Apagh, aliis absentibus homo regius per nos ad id specialiter transmissus ad facies praefatarum possessionum Vasad, Ersemien, Koly et Zent Imre in antedicto comitatu Bihoriensi existentium, consequenterque

praetactarum portionum praefati Georgii Varkuch possessionaria-
rum in eisdem vineaeque in promontorio praenotatae possessionis
Zent Imre habitarum et adiacentium vicinis et commetaneis earum
universis inibi legitime convocatis et praesentibus accedendo, in-
troducatur praefatum exponentem in dominium earundem, statuaturque
easdem eidem exponenti ipsiusque haeredibus et posteritatibus
utriusque sexus universis pariter cum cunctis suis utilitatibus et
pertinentiis quibuslibet vigore praemissae fassionis et inscriptionis
praenotati Georgii Varkuch litterarumque praefati conventus eccle-
siae sanctae crucis de Lelez fassionalium seu inscriptionalium ti-
tulo ipsis incumbenti iure redemtibili possidendas, si non fuerit
contradictum. Contradictores vero, si qui fuerint, evocet eosdem
contra annotatum exponentem ad decimum quintum diem diei
huiusmodi contradictiones in curiam regiam nostram videlicet in
praesentiam rationem contradictionis eorum reddituros, et post haec
huiusmodi introductionis et statutionis seriem, simulcum contra-
dictorum et evocatorum, si qui fuerint, vicinorumque et commet-
aneorum, qui praemissae statutioni intererunt nominibus, terminoque
assignato, ut fuerit expediens, praefato domino imperatori et regi
nostro suo modo fideliter rescribatis. Secus non facturi. Datum
in oppido nostro Ecsed die vigesimo primo mensis Maii. Anno
domini millesimo sexcentesimo quarto.

Kivül : Egregiis et nobilibus requisitoribus litterarum et lite-
ralium instrumentorum in sacristia seu conservatorio capituli ec-
clesiae Waradiensis repositarum et locatarum, nec non executori-
bus iudiciorum, deliberationum, legitimorumque mandatorum sacrae
caesareae et regiae maiestatis atque dominorum iudicum ordina-
riorum regni Hungariae pro parte magnifici domini Michaelis Katay
praesidii Kalloviensis sacrae caesareae et regiae maiestatis capi-
tanei introductoria et statutoria.

Zárlatán a papírral fedett veres viaszba nyomott pecséttel; szerző bir-
to kában.

LXXIII.

1606. Karász, okt. 16. Szabolcsvármegye tisztjei előtt Bessenyei Mihály és Székely György a köztők fenforgott peres ügyekre nézve, kiegyeznek.

Nos universitas dominorum nobilium comitatus de Zabolch
damus pro memoria. Quod nobis vigesima prima die mensis Au-
gusti, anni praesentis millesimi sexcentissimi sexti, in hac posses-
sione Karaz, loco videlicet ac die celebrationis sedis nostrae iudi-
ciariae una constitutis et existentibus: egregii Andreas Eöry ac
Joannes Jarmy vicecomites, Georgius Petneházy iudex nobilium,
ac Emericus Kemechey iuratus assessor nostri, nostram exurgentes
in praesentiam sub suis iuramentis, in generali decreto superinde
contentis exhibuerunt nobis et praesentaverunt quandam trans-

actionem seu conclusionem inter egregios Michaellem Beseney ab una, Georgium Zekel parte ab alia hungarico idiomate in simplici papyro sign . . . curatam, huiusmodi sub tenore: Mi Eöry András és Jármay János, Zabolch vármegyei viceispánok, item Pettnehazy György szolgabíró, Kemechey Imreh assessor, adjuk emlékeztetre, hogy mi ez jelen való ezerhatszázhat eztendőben, kilenczedik napján Szent-Iwan havának, mentünk vala Pilisre Zabolchvármegyében, az vármegye bocsátásából, Beseney Mihály instántiájára, Zekel György ellen, az Zerenchi articulushoz tartása szerinthez, neminemű bizonyos számú disznainak be hajtása végett, tilalmas és makkos erdőről, törvény szerént való el igazítására. Mi azért, minek előtte ez parsok egymás ellen pörben bocsátkozának, látván köztök az nagy, sok mód nekül való háborukat, veszekedéseket, tisztlenkhez illendő intésekkel és kérésönkkel, ő kegyelmeket, egy más között való békességre, és atyafi szeretetre és minden gyűlötség *(igy)* perpatvarnak le szállítására, egy más ellen mely volt, atyafiságoson kértük. Mely mi intésünket ő kegyelmek megfogadták, és mi az két fél között ilyen végezést végeztünk. Elsőben, ha mikor az pilisi erdőn makk terem, és Beseney Mihály uram *avast akar fogni*, szabad legyen ő kegyelmének az ő erdejéből fogni, és az erdőre tized disznókat fogadni, mind addig avasnak tartani, míg annak ideje leszen. és annak utánna, ha meg szabadítja tizedre, szabad legyen Zekel György uramnak is disznait az avasban bocsátani, és ha száz számú disznaja leszen. azokból adjon minden időben esztendőnként két *verő* marhákat, öregeket és jókat, ha penig az száznak fölötté kéből is csak kettőt adjon, ha penig száznál alább leszen, akkor egyet adjon hasonlókép jót; utolszor, ha ötvennél is aláb lejd, akkor semmit ne adjon. Mely dologra nagy jó atyafiságosson, mi előttünk szabad akaratból mind két fél állottanak, ajánlván magokat ez mi közöttök való végezésünket minden részeiben megh állani, megh tartani. Hol penig vallamellik fél ez mi végezésünket meg nem állaná, nem tartaná, sőt valami részében megháborítaná liceat az megh álló félnek vice ispán uramat egy szolgabíróval, pro tempore constitutos, vigore saltem praesentium, toties quoties fassio praemissa violentis, et immobilibus inhibitione, contradictione, repulsione, et alio quovis iuridico remedio non obstante száz forintig satisfiatolni. Melynek bizonságára, praesentes literas nostras, pro futura cautela iurium dictorum dominorum sub sigillo comitatus dari petimus. Az mikor penigh Beseney uram makkot akar szedetni, és megbocsátja, szabad legyen közönségesképpen mindenféle erdőn egyaránt szedni az makkot, mind Beseney uramnak az más nemes ember erdején; e converso másnak is az Beseney uram erdején, és Besseney uram hire nekül egy nemes ember se menjen makkot szedni sub poena praemissa. Az szánthóföldek eligazítását is ha mellik fél meg nem állaná, azon birságon maradjon. Unde nos ad fidelem

iam factorum vicecomitum iudicium nobilium et iurati assessoris nostrorum relationem, praesentes literas nostras transactionales annotatis Michaeli Besseney ac Georgio Zekel iurium eorundem futuram ad cautelam necessarias, sub sigillis huius comitatus nostri et authenticas dandas duximus et concedendas, communi svadente iustitia. Datum in dicta possessione Karaz, decima sexta die mensis Octobris loco et die celebrationis sedis nostrae iudiciariae. Anno domini millesimo sexcentesimo sexto.

Andreas Eöry, vicecomes mp.	Lecta publicata
Joannes Jármy, vicecomes mp.	et extradata de
Joannes Horvát, iudex nobilium mp.	sede per iuratum
Kemechey Imre, assessor mp.	notarium sedis, idem
Petneházy György, iudex nobilium mp.	notarius mp.
Johannes Bogdani, iuratus assessor mp.	
Andreas Bakay, assessor mp.	
Seney Péter, eskütt, mp.	
Stephanus Posgay de Sabyák, mp.	
Johannes Géczy, mp.	

Papiron, négy pecsét nyomatával. Eredetije gyűjteményemben.

LXXIV.

1610. apr. 30. *A leleszi convent Besseney Mihály özvegye Wesselényi Katalin kérelmére, ennek fia Boldizsár életidejéről bizonyítványt ad.*

Nos requisitores literarum et literalium instrumentorum in sacristia seu conservatorio conventus ecclesiae sanctae crucis de Lelez repositarum et locatorum etc.

Memoriae commendamus per praesentes, quod generosa domina Catharina Veselenyi, egregii quondam Michaelis Besenyei relicta vidua, tutrix scilicet naturalis et legitima nobilis pueri Balthasaris Besenyei ex praefato quondam domino et marito suo suscepti, filia vero generosi quondam Wolfgangi Veselenyi ex generosa olim domina Dorothea Segnyey alias consorte eiusdem progenita nostrum personaliter veniens in praesentiam adducensque secum itidem personaliter eundem puerum Balthasarum Besenyei filium suum in pupillari et illegitima aetate constitutum, petit nos debita cum instantia, ut revisa prius per nos et diligenter considerata aetate eiusdem literas tandem nostras revisionales pariter et testimoniales iurium eiusdem futura pro cautela dare et concedere vellemus. Quem quidem puerum Balthasarem Besenyei undecim annorum integrorum et unius mensis esse, prout animo metiri, visuque considerare potuimus, cognovimus et perspexerimus. In eiusdem igitur aetatis revisionis testimonium praesentes hasce literas nostras revisionales memorato puero Balthasari Bessenyei iurium suorum futuram uberioresque ad cautelam et tuitionem necessa-

rias sub sigillo praedicti conventus Leleziensis authentico communi svadente iustitia dandas esse duximus et concedendas. Datum trigesimo die mensis Aprilis. Anno domini millesimo sexcentesimo decimo.

Orsz. Itár, curiai oszt. 4—5007. sz. a.

LXXV.

1613. Kolozsvár, november 7. Bessenyei Boldizsár és János levele Weér Györgyné Bessenyei Annához, magánügyben.

Szolgáltatomat ajánlom kgdnek édes néném asszony, Isten minden kívánsága szerint való jókkal, jó egészséggel áldja meg kgldet.

Édes néném asszony kgld valóban elfeletkezelt mi rollunk, még csak eszében sem jutunk kgldnek, kérjük kgldet, jussunk eszébe kgldnek, s az kapitányság jövedelméből egy övet küdene kgld, mert tudjuk, hogy ott kaphat kgld, s hadd emlegethessük meg mi is kgldet. Mi itt Kolosvárt vagyunk s az mint mi töllünk lehet, tanulunk s egészségünk is, Istennek hála kgld szolgálatjára jó vagyon, melyhez hasonlót kgldnek is kívánunk Istentől megadatni. Adja Isten ez levelünk tanálja boldog szerenczés órában, jó egészségben kgldet. Datum in Kolosvár, die 7. 9-bris. Anno 1613.

P. S. Az keszkenőket is megszolgálánk kgdnek ha elküdené kegld, mert bizony igen kívántatnék.

Kgldnek engedelmességgel szolgáló öcscei

Bessenyei Boldizsár m. p.

Bessenyei János m. p.

Külczim: Tekintetes Nemzetes Veér György uram ő kglme szerelmes házastársának nemzetes Bessenyei Anna asszonnak nekünk kedves nénénk asszonnak ő kglmének adassék.

Eredetije gyűjteményemben.

LXXVI.

1614. Sáros-Patak, okt. 6. Lorántffy Mihály végrendelete.

Én serkei Lorántfi Mihály noha testemben beteg, de lelkemben egészséges vagyok, az én gyermekim és feleségem közt ilyen testamentumot és dispositiot tészek és hagyok az ide alá megírt nemzetes és vitézlő személyek előtt:

Hogy mivel énnekem kétféle gyermekeim vadnak, két leányom: Susánna és Mária, az nemzetes és jó emlékeztű néhai Zeleméri Borbála asszonytól, elébbeni feleségemtől, egy kis leánykám pedig ez mostani atyámfiatól, feleségemtől az nemzetes An-

drási Kata asszonytul. . . . Az két nagyobbik leányomnak Lorántfi Susánnának és Máriának az néhai tettes és ngos ruszkai Dobó Ferencz atyjokfia volt. Kinek dispositiojából az egész S.-Patak és Lednicze várainak jószágai, a ruszkai jószág, és minden azokhoz tartozó arany, ezüst, gyöngyös műv és egyéb minden névvel nevezett marhák, *kikről inventarium és regestrum vagyon*, szállottak a Dobó uram testamentoma szerént Zeleméri Borbála asszonyra, elébbeni feleségemre; azok a jók mindenestül azon megnevezett két leányimé, Susánnáé és Máriáé, holtok után penig et defectum earum szállanak arra, a kire Dobó uram testamentuma mutat.

A zeleméri jószág és a borsi jószág, kit én eddig megirt két gyermekimre Susánnára és Máriára birtam, ugyan ezen két leányomat Susánnát és Máriát illeti, ők penig deficiálván, szálljanak az ő atyjokfiaira.

Az édes anyámról Horti Erzsébetről a mely jószág maradt volt, annak felét osztály szerént a Giczey Farkas fiai elvették és birják usu roboralták. Az hason fele, ugymint az én részem szálljanak mind az három leányomra, mind a két feleségemtől egyaránt. Egyik közzülök meghalván, annak része maradjon a többire, per reciprocum successionem.

Ha penig mind az három leányom deficiálna, a Giczey Farkas fijaira maradjon.

A *Giczey Farkas fjainak, kiknek az anyjokkal egy voltam anyával*, hagyok ezer = 1000 magyar forintokat készpénzt, osztozzanak egyaránt vele mindnyájan, kit adjon meg nekik ledniczei tisztartóm Rozs András nálla való pénzből.

Az én atyai jószágom, ugymint a serkei és lorántfi jószágom kit én ujobban acquiráltam, és bizonyos pénzen megvettem, cum liberá dispositione maradjon az három leányomra, Susánnára, Máriára, és az mostani feleségemtől valóra is, kinek egyike meghalván, abbeli része maradjon a többire et sic deinceps. Ha penig mind az három leányom deficiálna, az egész serkei és lorántfi jószág a Lorántfi Orsolya gyermekeire, Bakos János uramra bátyámra és az ő kglme gyermekire, mely Lorántfi Orsolya egy volt az édes atyámmal Lorántfi Lászlóval etc. Actum in arce Sáros-Patak sexta die mensis Octobris, anno domini millesimo sexcentesimo decimo quarto.

Boldizsár István. Michael Bay. Bay Ferencz. Bejczy István.
Vekei Ambrus. Dossik Péter. Stephanus . . . Nicolaus . . .

Egykorú kivonatos másolatról, mely gyűjteményemben van.

LXXVII.

1624. Tokaj, márcz. 21. Bessenyei Boldizsár Gömörmegyében fekvő lénártfalvi részbirtokát Abaffy Miklós tokaji főkapitánynak elzalogosítja.

Bessenyei Boldizsár Szabócz vármegyében Vencsellőn lakozó valom és tudósítom mindeneket az kiket illik ez levelem olvasókat és olvasni hallókat, hogy én távol laktom miatt Gömör vármegyében Lénártfalván levő portiomat és azon lakó embereimet, nevezet szerint Korpás Pétert és Csiky Lukácsot ahoz való szántó földemmel, erdeivel, réteimmal, halászó vízzel és ahoz való minden névvel nevezett pertinentiákkal mint eöstül maradt portiomat adtam nemzetes vitézlő Abaffy Miklós tokaji főkapitány uramnak bátyámnak négyszázkilenczven magyar forintért zálogképen curens monetául számlálván, mely fölől megnevezett Gömör vármegyében levő portiómat és jobágimat ő kegylme mind addig bírhasza, az míg az fölül megnevezett négyszázkilenczven magyar forintot ő kegylmének avagy maradékinak és legatariusinak hasonló curens monetából álló summát le nem tenném, ő kegylme viszontak avagy ő kegylme successori tartozik és tartozzanak az fölül megspecificalt négyszázkilenczven forintot fölvenni, minden imide amoda való halogatás és mutató nélkül, mely ő kegylmével való végezésemnek és ez levelemnek nagyobb erősségére adtam kezem írásával és pecsétemmel megerősített levelemet. Ilyen nemzetes nemes személyek előtt ugymint Boiczky István uram Tokaji vicekapitán, Farkas Mihály uram Tokaji Lovas Hadnagy, Dadai Nagy István Feő porkoláb, Szalay János, Belleni János, Debreczeni István uraimék előtt. Anno 1624. Irtam die 21. Martii.

Boiczky István, m. p.

Idem qui supra

Farkas Mihály, m. p.

Balthasar Besseney m. p.

Belleni János, m. p.

Dadai Nagy István, m. p.

Debreczeni István m. p.

Porkoláb Zalay János, m. p.

Eredetije orsz. ltár. N. R. A. 781. 73.

LXXVIII.

1668. Berczel, márcz. 1. Bessenyei István végrendelete.

Anno domini 1668. die 1. Martii. Én Besenyei István adom értésére minden rendeknek, mivel testemben beteges állapottal vagyok, de lelkem ismételten csendes és épen vagyok, akarok azért házam népe között és a mi kevés javacskám vagyon, azok között szép dispositiot tennem. Mivel az Ur Isten megáldván egy szép fiú magzattal Besenyei Istókkal, kedves feleségemmel Kosut Annával együtt, tehát valamim vagyon egy szóval mind övék, ha

az ur Isten élteti az fiacskámot, ha peng Istennek ugy tetszik, hogy az fiacskámot ez világbul kiszólitja, s magtalanul maradna az én feleségem Kosut Anna, tehát mivel az udvarházamat magam épitettem fundamentomtul fogva, és az Tiszán túl való kaszálókat, kit az falu tud, erdőből magam irtattam, az eresztvényt is hasonlóképen, ezeken kívül zálogos jobbágy levén Bodi János, és a paszabi jószágért is atyám vétele után adtam 700 forintot, mivel én feleségemnek Kosut Annának nem kevés örökséginek árát költöttem el, ugy mint csürinek, pinczéjének, szántó földeinek és egyéb javait, tehát az megnevezett berczeli udvarházamat, kerteivel Tiszántul való kaszálóival, eresztvényvel, szántó földeivel és sevényeivel, pap rétével és Körtvélyes-Szegében valókkal csekeszéri mezején mindenik szántó földekkel hagyom ötszáz körmöczi tal-lérokban Szentes Istvánnal együtt, az paszabi jószágon levő négy-száz forintot is és Bodi Jánoson levőt is hasonlóképen, mivel pedig magam keresményem Lázár Mihály fiával Gyurkával, Istókkal, Tarjányi János fiával Mihókkal, Lengyel Sebestyén és Tót János az Gergely sógora, azokat is hagyom a feleségemnek, mivel ő véle kerestem. Szabad légyen oda vinni a hova akarja, vagy oda tenni a hová akarja; az mely telekeken laknak, azokat is kötöm a feleségemnek száz-száz forintban, hogy addig el ne vehessék az vérek feleségemtől, miglen mind le nem teszik az száz-száz fo-rintokat, az embereket penglen odavihesse róla az hova akarja, ha az pénzt leteszik is, mivel penglen tudja maga is Konya Ist-vánné azt, hogy Sülye Sebestényt százhetven forinton, Tóth Pált százon, Varda Andrást száz forinton vettem volt, azokkal a pénzen vett jobbágyokkal contentáltam őket, több jobbágyival együtt, azok helyében hagytam magamnak Olá Istvánt, azért Olá Istvánt is hagyom a feleségemnek azon summában, mely teszen 370 forintot, házával telkével és minden hozzá tartozókkal együtt, hogy soha akkor is különben ne nyulhassanak az vérek, miglen le nem te-szik ezt az summát, a többivel egyszersmind öszve computalván, dotalitiumban, jegyruhában peng hagyom az alföldi sülyi, gyen-dai, tiszabeői, és kúteleki jószágomat kétszáz forintban az felesé-gemnek. Ezek peng ugy legyenek, ha gyermekem nem marad, de ha Isten élteti az gyermekemet és az anyjával tünni nem akarna, tehát adjon egy jó udvarház helyet az anyjának valaholott az anyja szereti, és azt építsék meg, adjon két jobbágyat hozzá, kaszálót eleget, szántó földet is eleget, a mennyivel megéri s vál-janak el egymástul, éljenek Istennek.

Ezeket peng oly szabadsággal adom és hagyom az édes feleségemnek Kosut Annának, hogy ő is valakinek akarja hagyni, ha csak egy úton járónak is, annak hagyassa, valamint én hagytam ő neki. Valaki peng ez testamentumomat háborgatni akarná, az Isten országát soha ne lássa érette, és valamennyiszer elkezdi, mindannyiszor calumnián maradjon érette, mert igazán lelkem ismételébül testáltam, ország törvénye szerint cselekedtem.

Ezek után a nagy hatalmú Istennek gondja viselése alá ajánlak édes feleségem, mind az édes kis neveletlen fiacskámmal Bessenyei Istókkal együtt, az Isten nevére kénszerítlek az isteni félelemben neveljed, Pápasták között soha ne taníttassad, se ne neveljed. Az úr legyen veletek. Datum Berczel, anno et die ut supra.

Bessenyei István m. p.

Orsz. ltár. N. R. A. 1022. 50.

LXXIX.

1672. Kővár, sept. 16. Bessenyei Mihály levele sógórához Gávay Miklóshoz, melyben némely politikai hírekről tudósítja s feleségét, gyermekével együtt, gondviselésébe ajánlja.

Édes kedves sógor uram szolgállok kk.

Ezen órában szintén mikor induló félben voltunk innét Kővárbul érkezék az kegyd embere az szij szerszámokkal; meg-szolgálva az kld jó akaratját édes sógor uram, az bor dolgát az mi illeti édes sógor uram, az mint megmondtam négy negyvenes hordót küldjön kgd Zilayra az én szállásomra, kit Kovács Mihálynak hínak és tegyék le ott; de az mint kdnek megmondottam az maga nevével kgd egy betűvel reá süssesse az hordóra. Im irtam az gazdának is; ezt az czédulát adják kezében, és az hordót tegyék le; az másik Somlyóra szóló levelet penigh azt adják az gazda kezében; az itt való szállásrul kgd ne gondoskodjék csak hogy jó idején kellene kdnek provideálni, az itt való vicekapitányt Katona Mihály urat kell felőle requirálni. Kamnyecz megvétele igaz, török vagyon benne, vagyon három hete, vagy több is, igen igen gondviseletlenül praesidium nekül volt. Istennek áldassék szenteséges neve az mi előljáró atyánkfiai jól viselik magokat, már Kaszán is beszorították az németeket, vadnak már kilencz ezeren Szuhay és Kende uramékkal; mi is Isten segítségével az urral és az több magyar országi atyafiakkal úgy hiszem leszünk két három ezeren, harmad nap alatt Szathmár alá szállunk; még vármege egy sem ült fel; bizonyos hir, hogy onnan felül megírták Spankónak az kassai Generálnak nem segíthetik, hanem békélik meg az magyarokkal; de nem az az útja, s úgy hiszem késő is az, Isten ő felsége igazgatásában dispositiójában leszen minden dolgunknak kimenetele. Édes sógor uram kérem kgdet amennyiben lehet nyavalyás feleségemet gyermekivel ne hagyja kgd gyámoltalanul kiváltképpen ha az országban valami zendülés találna lenni, tempestitute onnét mozdíttassa el, az hol kgd leszen, ha az én istenem meg tart: soha bizony el nem felejttem az kgd atyafiságos sok jó akaratját. Az én jó akaró sógorom ő kk ajánlva szolgálatomat, Istentől ő felségétől boldog örvendetes hosszú életet kívánok fejenként kgteknek, sógor úrnak, Gávay Ferencz urnak és

az asszonyoméknak, ő kgknek. Engedje az irgalmas isten találja és lássa jó egészségben kegyteket fejenkint. Az feleségemnek szóló leveleket az kik összekötve vagynak mind csomóstól küldje meg kgylmed édes sógor ur. Tartsa isten jó egészségben kgdet. In Kúvár 16. 7-bris 1672.

Kgd szolgája sógora míg él

Bessenyei Mihály m. k.

Külczim: Tekintetes nemzetes Gáway Miklós urnak, nekem jó akaró s kedves sógor uramnak ő kk.

Eredetije az orsz. Itárban.

LXXX.

1680. Mező-Vásárhely, jun. 16. A farkiak földesszonyukat özv. Besenyei Istvánnét a falu nyomorúságos állapotjáról tudósítják.

Istentül ő szent felségétől minden nemű lelki és testi békeséges megmaradást minden hozzá tartozóival egyetemben kegyelmednek nemes és nemzetes Asszonyunk szibül kívánunk.

Elvöltük az kegyelmed hozzánk küldött levelét böcsületes asszonyunk, melyből megértettük az kegyelmed ellenünk való fenyegetését, melynek bizony nem vagyunk oka, mert mind egy pénzig az adót felszolgáltattuk Fai György urunknak, az mostani Szent-György napkor, azért kegyelmetek igazodjék egymás között rajta, minket ne fenyegetsen kegyelmed nemes és nemzetes asszonyunk, mert mi is tudjuk azt hogy kegyelmedet illetné az adónak-fele, mint annak előtte hogy fele volt az adónak Fai György urunké, az fele peniglen Besenyi István urunké volt, tehát mast is úgy kellene lenni, de mivel hogy Fai György egészben megvőtte rajtunk az adót, azért mi bizony mind az két fele egész adót nem adhatunk édes böcsületes asszonyunknak, mert mi elfogytunk az sok nyomorúság között, tudja kegyelmed mi török földön is lakunk, szintén olyan urunk az is mint kegyelmetek, az is rajtunk csepel, más az hogy a mi legnagyobb, az jó Isten az dög halál által annyira elpusztított, hogy többen haltak meg nyolczvan embereknél, az kik megholtak, nem is maradtunk soha többen négy-e vagy öt gazda ember maradt. Mit tudunk már mint ilyen kevesen, enyi inség között tenni, mint bizony azt cselekednők, hogyha az törökhöz ilyen közel nem volnánk, hogy az eleresztene bennünket, mi mindgyárt pusztán hagyónók az falut, mert mi el untuk minden felől az nagy fenyegetést.

Baba Zsigmond is fenyeget minket az adóért, minekünk pedig soha sem volt urunk, nem is uraljuk bizony mi, hanem az földes urainkat tudjuk kicsodák voltanak, azokat uraljuk, kegyelmedet is nemzetes asszonyunk mi nem tagadjuk meg, hanem mint földes urunkat uraljuk, azért nemzetes asszonyunk kérjük kegyelmed gondoskodjék az dolog felől miképen avagy mit keljen

cselekedni, mert mi kegyelmednek is az mint löhet felszolgáltatjuk az mi kegyelmedet illeti, csak hogy kegyelmed Fai Györggyel igazítsa el az dolgot, hogy az kegyelmed részének békét hagyjon, nekünk pedig kegyelmed, levelünk vivő emberünket minden jó válasszal avagy levéllel bocsássa, hogy tudjuk mi is magunkat mihez tartani. Azonban ezen is kérjük kegyelmeiteket (*igy*) mint böcsületes asszonyunkat, hogy engedelmisséggel legyen kegyelmed hozzánk, mivel az idegen urak látván a halál miatt való fogyatkozásunkat, megszáván bennünket engedelmisséggel lötenek hozzánk; azért kegyelmeitek is ne kegyetlenkedjék hozzánk, hadd köszönjük meg mi is az kegyelmeitek hozzánk való engedelmes jó akaratját, továbbá az felől is akarjuk kegyelmedet tudósítani, az mint az kegyelmed leveléből értöttük, még Szent-György nap előtt elküldte kegyelmed az levelet mi hozzánk, bizon édes asszonyunk Szent-Iván havának tizenhatodik napján érkezött, mert addig régen tudósítottuk volna kegyelmedet az dolog felől. Ezeknek utánna az méltóságos ur Istennek kegyelmes gondviselése alá ajánljuk kegyelmedet minden hozzátartozóival együtt. Költ Mező-Vásárhelyt az 1680 eszt. Szent-Iván havának 16. napján.

Mi farkiak kegyelmednek
nyomorúlt jobbágyi szolgálunk.

Külczim: Adassék ez levelünk Berczelen lakozó Beseney Istvánné Asszonyunknak illendő böcsülettel.

Féliv, zárlatán Hódmezővásárhely város papírszelet alá nyomott pecsétje.
Orsz. ltár. N. R. A. 881. 19.

LXXXI.

1680 körül. Kötelek. Kántor György köteleki jegyző levele özv. Besseney Istvánnéhoz, a köteleki, gyendai, sülyi és tiszabői állapotok felől.

Isten sok jókkal áldja meg kegyelmedet édes kedves Beseni Istvánné asszonyom.

Vevén az kigyelmed levelét Kötelen, mivel hogy az kigyelmed pusztáit, úgy mint Kötelen, mint Gendán valahun kigyelmed számára vagy, mindenütt Almássy János uram ő kigyelme birja, ő kigyelme tart számot reá, mind Sülyt, mind Tisza-Bőt ő kigyelme birja, mivel hogy az Császárt ő Felségét igazán szolgálta vicze Ispányságával, erre való tekintetre adta ő Felsége neki; erre való nézve ha kigyelmednek igazsága vagy, keresse kigyelmed Almássy János uramot, az kigyelmed telkét senki nem lakja mind Kötelen s mind pedig másutt. Ezzel Isten legyen kigyelmeddel.

Böcsületes Tanácsbéli emberek előtt irtam, ugymint Békéssi György főbiró, Kámán István.

Kántor György notárius mpria.

Külczim: Ez levél adassék Berczelen lakos Nemzetes Besseni Istvánné asszonyomnak illendő böcsülettel Berczelre.

Féliv papíron, zárlatán veres pecsét, melyen egy állat elmosódott körvonalai látszanak. Orsz. ltár. N. R. A. 881. 23.

LXXXII.

1680 után. Nadányi Margit özv. Lövey Sámuelné temetésekor mondott halotti beszéd.

Néhai idősbik tekintetes nemzetes Lövey Sámuel uram megmaradott özvegyének tek. nemzetes Nadányi Margith asszonynak hetvenkét esztendőök alatt elfolyt és eltöltött életének, nyomorúságokkal tellyes, mindazáltal dicséretes leírása:

I. Lett születése Váradon, az elélésre és ez világhi életnek táplálására legjobb földön Velenceze nevű utczában, édes atyja volt amaz nagy emlékezetű néhai Nadányi Mihály*) tek. uri ember, édes anyja volt amaz néhai Várad várássában igen nevezetes és nagy emlékezetű Gargócs Boldizsárnak édes leánya Gargócs Ersébeth, kiktől, mint törököktől, ágazott és származott ez koporsóban nyugovó uri asszony. Édes atyjától, anyjától neveltetett fel az Istennek igaz ismértiben, az igaz hitnek és vallásnak fundamentomiban, kegyes jó erkölcsökben; szép könyveknek olvasásiban, mellyekben is, az ő igaz hitinek, vallásának, olyan fundamentomát vetette fel, és az kegyes, és Isten beszéde szerént való életben olyan épületet vett, hogy igaz hititől, vallásától, semmi nyomorúságiban és világhi állapotának változásiban el nem szakadott, hanem abban mind holtig állhatatosan megmaradott.

Mínekutánna annyira nevelkedett, hogy az szent házassági, Isten rendelése szerént való szövetséges életre alkalmatossá tétetett, házasított el, megemlített édes atyjától, anyjától, ugyan Váradon, abban az időben híres és nevezetes úri embernek, Róti Orbánnak édes fiához, Róti Istvánhoz, kivel is, midőn két holnapig gyönyörűségére élt volna, két holnapok mulva, nagy szomorúságára és keserűségére, attúl megvált, és siralmas özvegyi életét élt annakutánna két esztendőökig. Megeléglelvén Isten akkori siralmas özvegyi életét, újjabb házasságra által ment és házasított, amaz néhai nagy emlékezetű úri embernek, tek. nemzetes Lövey Sámuel uramnak, ebben az nemes Szaboles vármegyében, abban az időben élt méltóságos úri emberek között, tekintetes úri férfiúnak. Kivel osztán élt 18 esztendőökig. Kivel is azon megemlített 18 esztendőök elfolyása alatt, akkori időnek mostohaságához képest, melly keserves, és sok lelki próbákkal tellyes életet élt legyen, bizonyítják az akkori időnek mostoha folyási.

*) Erdélyi ítélő mester, lefejeztetett 1658. *Nagy Iván*: Magyar országcsal. VIII. 7.

Volt abban az időben nagy üldözés mind az Tiszán túl s mind innen, mely miatt sok úri és köz rendek házokban békeségben nem maradhattanak, jószágokat békességesen nem birhattak, hanem kényszerítettek együtt is, másutt is lappangani, Illyéssel bűjdósásra jutni, és az igaz hitért, vallásért, hogy abban megmaradhassanak, magok lakó helyekből, édes házokból, kibontakozni és bátorságosabb helyekre menni. Ez úri asszony is, megemlített édes urával, néhai tek. nemzeti Lövey Sámuellel s édes gyermekeivel ment akkori időben Ungvárra, amaz nagy emlékezetű grófasszonynak, Homonnai Györgynének szárnya alá, holt is, mind ura s mind maga, mennyit ostromoltatott hitiben, vallásában, és mennyit kényszerítetett hitinek vallásának változtatására, az akkori időben Ungvárt lakó pápistai szerzetten levő papi rendektől? sok idő kellene annak elő számlálására; de soha sem urát, sem magát, ez boldogult aszszonyt, meg nem tántoríthatták, hanem hiteket, vallásokat mindketten, állhatatosan megtartották. Végre az boldogult aszszonynak ura, sokszor már megemlített Lövey Sámuel, halálos betegségben esik, halálos beteg ágyában is, hiti megtagadására, vallása változtatására, mennyit kényszerítetett: nem szükség annak előszámolásával időt tölteni; de akkoron is édes urát, ez boldogult aszszony, sokat biztatta, hitiben erősítette, és a mikor ura kívánta volna, hogy el ne álljon mellőle, hathatós szavaival édes urát biztatván, azt mondotta: ne félj édes uram, mert halálig el nem hadlak, sőt ha ugyanezek a papok békét nem hadnak, az késsel is által verek benne, ha veled együtt meg kell halmom is.

Idővel, ezen ágyában, ez világból kimúlván Lövey Sámuel uram, kívánta az boldogult aszszony, hadd temettesse tisztességesen nagy emlékezetű édes urát; ez ugyan neki megengedett, de nem szinte kívánsága szerént. Mellyben, hogy kedve nem tölt, kénytelenített csak énekszóval eltemettetni édes urát, nagy keserűségére, kinek meghidegedett teste, másként tisztességes temetési pompát kívánt volna, és azon fellyebb említett grófasszonynak, Homonnai Györgynének szép grátiájából, az papok ellenére, temettetett az ungvári templomban; honnan is az akkori Ungvárt lakó pápista renden levő papok, ki akarták testét is vettetni az ungvári templomból; de az grófasszony, régi hűségéért és az Homonnai Házhoz való igaz szolgálatjáért ellent tartott benne és meg nem engedte. Melly dolog iránt felküldenek az római pápához azon papi rendek, de az római pápa, feltalálván ezen boldogult aszszonyt a *Pázmány Péter, familiájából,**) nemzetéből valónak lenni, megengedte, boldogult ura testét az ungvári templomban nyúgodni; és ott várja ma is édes Jézusa eljőve-

*) Nadányi Margit ösnénje volt Nadányi Berdina Massayné, kinek unokájául írják lenni Pázmány Pétert. *Nagy Iván.* VIII. k. 7. l.

telét, és ma is bírja az Nadányi és Lövey familia az Pázmány nevű falut, az honnan denomináltatott régen Pázmányi Péter.

Minekutánna, fellyebb már sokszor említett édes urával, néhai tek. nemzetes Lövey Sámuellel 18 esztendőket, sok nyomorúsággal, próbákkal és sok keserőségekkel eltöltött volna, maradott gyámoltalan özvegyi és siralmas árvai állapotra, mely özvegyi és árvai állapotjában töltött el 38 esztendőket. Honnan immár összevetvén ez boldogult aszszonynak életének esztendeit, ugymint: 14 esztendő s korában adattatott házasságra Róti Istvánnak, élt velle két holnapokig, meghalván Róti István, maradott árvaságra s özvegy lett két esztendőig, újjobban házassítottat tek. nemzetes Lövey Sámuel uramnak, kívül élt 18 esztendőig, attúl elmaradván, özvegy lett 38 esztendőig. Immár mindezeket az időket összevetvén, téznek egy summában 72 esztendőt és két holnapokat. Ezek voltak az ez boldogult aszszonynak életének esztendei. Mely idő az mostani időhöz képest, szép idő ugyan, de igen nyomorúságosak is voltak.

II. Ha urával, néhai boldog emlékeztű Lövey Sámuellel való életét megtekintjük, az volt isteni félelemmel, kegyességgel, isteni szent szolgálattal, lelki buzgóságokkal és jó téteményeknek követésével telles élet; mert mindaz magános isteni tiszteletet s buzgó könyörgéseket szerette s gyakorlotta, mind az közönséges isteni szolgálatot, könyörgéseket, Isten ígéje hallgatását szerette, kedvelte s követte, melynek véghezvitelére falujában s helyében *tudós lelki tanítókat tartott*, azokat szép köntösökkel ékesítette, ruházta, étellel, itallal táplálta; az pataki és debreczeni collegiumokból ünnepekre, magához, tudós, jeles ifjakat jártatott, azokhoz szép patrocíniumát mutatta; az collegiumokat buzával, gabonával, szalonnával és egyéb tőle kitelhető jókkal segítette, szekerekkel küldvén az collegiumokban az életet s egyéb jót minden esztendőben. A Chrisztus szolgálát szerette, szükségekben táplálta és ha pénzen kellett is neki megszerzeni a szükséges jót, de mégis megszerzette és a Chrisztus szolgálát soha házáúl szomorúsággal el nem eresztette.

Már özvegyi állapotjában is, noha sok bújdossággal töltötte özvegyi idejét, de soha az jóban meg nem csüggedett, abban alább nem hagyott, és ha szintén mindenkor egyaránt nem lehetett is, de mindenkor mindenkhez, kinek-kinek állapotja szerént, az jó téteményt elkövette és abban igen-igen gyönyörködött. Faluját s annak lakosait az veszedelmes időkben, sok adommal, *(igy)* sok mindenféle való kedveskedéssel őltalmazta, marasztotta, az Chrisztus szolgálát és az próféták fiait Abdiással hűségesen táplálta, sok özvegyeket, árvákat, igyfogyottakat táplált s megruházott Thábitával; a bújdosókat házában befogadta, még maga és cselédi megszorulásokkal is; az betegeket meglátogatta, és ha miben szükségeket látta, abban nekik segítséggel volt. Melyre nézve méltán meghallhatja az ítélet napján Christussa szájából amaz

szép szokat: Eheztem, ennem adtál; szomjuhoztam, innom adtál, beteg voltam, meglátogattál, és ha kérdi Christussátúl: uram, mikor láttalak én tégedet ilyenképpen? akkor így felel meg nekie Christussa: az mit te az enyimek között az legkisebbikkel cselekedtél, én velem cselekedted, azért jere Atyámnak áldott leánya, birjad az országot, mellyet én tenéked (az több ilyen jól tevőkkel együtt) megkészítettem világ fundamentumának felvetése előtt.

A gonosznak gyűlölője volt, azt senkiben sem papban, sem barátban, sem úrban, sem főemberben, sem nemes, sem köz rendben el nem szenyvedte, erőssen megfeddette, dorgálta. mutatta magát az gonosznak gyűlölőjének. Ellenben az jónak és az kegyességnek szívesen való (Többi hiányzik.)

Fogalmazvánja gyűjteményemben.

LXXXIII.

1684. Kisvárdá, máj. 18. Bessenyei Zsigmond levele Thököly Imre fejedelemhez, melyben magyar rabokkal kereskedő bizonyos pribék elfogatásáról és némely hadi dolgokról jelentést tesz.

Nekem jó kegyelmes uram!

Ez elmúlt napokban egy istentelen keresztyén magyar rabokkal kereskedő hamis embert fogattam meg, kit is azon értem, nyolcz forintja levén hátra az töröknek való sanczában régen sanczát kereső Nagy Ferencz nevű rabot be vitt volna a töröknek, kinek is meg volt ígérve az gallyára való vitel, az meg nem szabadulhatás miatt, Váradon semmi keresztyén rabok érette kezesek nem levén kgylms uram, hanem ezen feljebb specificált istentelen ember öcsösötül a jobbágyságot kerülván azon öcsösét is Püspökiben el szöktette; melyik részre való jobbágyok maga nyelve vallása volt kgylms ur, ő neki nagy hitele van az török előtt, több Váradról kiszabadult világos fatensek is lesznek ellene, ide recipiált becsületes emberekkel is convincálván ezen dolgot, igen hamis lelkű Pribék embernek agnoscálják, ez iránt való méltóságos succursusát is várván jó kegyelmes urnak Nagyságodnak. Tegnap előtt pusztán való excursiójokat az szatmári labanczoknak, nem kétlem, megérthette Ngod, mind eddig hírünk nem jött hova lettek; mink itt kegyelmes uram nagy óhajtozva, szívünk szakadásával várjuk az Evangeliumot, Isten bölcsen provideálván az Ngod dolgairól Izdenczi uram megérkezése alkalmatosságával; máskint is kgylms ur ez a föld majd kétségben való esésre jut, Istenünk után egészen Nagyságodban levén minden bizodalmunk. Isten Nsgodat tovább is boldogítván szerencsésen dolgaiban éltesse sok esztendőkig.

Datum Vardae, die 18. Maii 1684.

•Bessenyei Sigmund mpria.

Külczim: Celsissimo principi domino domino Emerico Thökölyi ac partium regni Hungariae domino domino mihi clementissimo.

Eredetije az orsz. levéltárban.

LXXXIV.

1687. Fogaras, szept. 4. Bessenyei Mihály levele fiához Bessenyei Zsigmondhoz, melyben örvend eperjesi rabságából való kiszabadulásán, egy-szersmind családi ügyekben tudósítja.

Isten áldjon jó egészséggel fiam, juttasson ő felsége örvendetes jó napokra szívből kívánom.

Eperjesről írott leveledet kedvesen és örömmel vettem, hogy az az irgalmas Isten ki megszorított volt keserves rabsággal, azon kegyelmes Istenünk örvendeztetett szabadulással, áldassék ő Felsége érette. Nem kétlem a mint írod is, hogy rabságod könnyen esett volna, én bizony le nem írhatom jó fiam, a mi nagy keserűségünket, ismeretlen jó Asszonyomnak szenyvedését, Ibrányi urammal együtt nyavalyás feleségem sok időnk előtt ágyba esett, állapototok miatt, ki egy okát ki más okát beszéllette, Kende Márton uram bejővén Kolozsvárra ő kegyelme adott valami kevés vigasztalásunkra való szót szabadulástok felől; nem kétlem jó fiam mint írod rabságnak keserves állapotját Isten ő felsége sok kárvallással megterítette sokképpen, de mit tehetünk, azt szokták mondani: nulla calamitas sola, szabad ur a Jehova ő felsége a maga fiait látogatja. Írhatom én is fiam keserves bujdosásomba az én Istenem már alkalmasint megáldott vala az én kicsiny sorsomhoz képpest megnyúgóvásomra: alkalmas helyen levén, de ezelőtt mint egy másfél hónappal csak igen reménytelen jövőnk ki Kolozsvárrul, anyáddal, sok szép majorságom, mely nékem eddig ennyi Bogárteleken nem volt, el vezett s elprédálták, a városon is minden portékám ott maradt, magunk elsőbe Szebenbe mentünk, ott egy hétig alig voltunk a mlgos fejedelemmel ide Fogarasba jöttünk, leányommal Vér Györgynével, fiammal B. Jánossal együtt, itt rettenetes költséggel élünk, az hadak egész Medgyesig, Segesvárig mind falun városon elszéledve vannak. Értem fiam leveledből hogy az asszonnyal Ibrányiné asszonyommal együtt sertésekre volna szükséged, kiben is az ur Isten látja jó szívvel igyekezném, de mostan még eddig jó securitással való járás itt nincsen, hanem most ment öcsém Vay Mihály Karafa uramhoz, hogy ezen sok difficultásokat és excessusokat orvosoljon, kevés költséggel is vagyok, borra adtam volt ki, azokat is hirtelen csak Szamosujvárra vitettem s ott is kárban vagyon, hanem ha Isten a passusokat itt ben csendesíti; az leányomat is kértem ne sajnálja kevés költséget kiadni, az ló is ide be most igen szűk és drága, a németek is igen beveszik, majd kétszer jó árán tartják.

Valóba volna rajta az fiam is ha vehetne, mert egy paripáját most Szebenbe adta el, de hirtelen nem kaphat. Nem régen az én istenem, előbbi kárvallásimat nékem azzal tetézi meg, az szüretkor érkeztek vala Háromszékrül, hoztak volt egy szép erős fekete moldovai lovat, ötöd fű volt, tanulatlan, magam igazgattam, néha ültem reá, inkább vezetéken hordoztattam, az elmúlt Imre király napkor Segesvárra mentem, innét estve hogy beszállottam a városba semmi gondja nem volt, viradtig halva láttuk, hatvan forintot vettem volt a lovat. Akarnám szívesen fiam ha alkalmatosság úgy hozná, hogy most Vay urammal bejöhetnél, im Lövey öcsém is kiment a leánya látogatni, azt fogadta öcsém Vay urammal visszajön, bizony nem ártana, ha Löveyné asszonyom is ha bejöne, s ládájiban (?) való javait látogatná, mert elhiszem ő kegyelme kár nélkül nincsen. Löveyné asszonyomat fiam ha láthatod fiam szolgálatomat monddjad, a szerint menyem asszonynak ő kk Istentül jó egészséget édes fiával kit mi kívánnánk látni, szívből kívánunk. Édes anyád nyavalyás megkeseredett feleségem a szerint kíván örvendetes jó napokat érjetelek s láthassunk rövid időn fejünként benneteket jó egészségben; az mi ismeretlen jóakaró asszonyunknak Ibrányi Lászlóné asszonyomnak is feleségemmel leányommal alázatos szolgálatomat ajánljuk, legyen a Jehova gondviselője és oltalma ő kegyelmének szerelmesével. Datum Fogaras, die 4. 7-bris 1687.

Bessenyei Mihály mpria, édes atyád.

Külczim: Bessenyei Sigmond fiamnak adassék ez levelem kezébe.

Eredetiye az orsz. levéltárban.

LXXXV.

1693. Kolozsvár, szept. 15. Bessenyei Mihály levele fiához Zsigmondhoz, melyben családi és magán ügyben, valamint arról értesíti, hogy némely prédikációkat, úgy Nadányi (János?) írásit megszerezni és elküldeni fogja.

Isten áldjon jó egészséggel etc. Noha nincsen egy hete írtam s bizonyos Kende Márton uramhoz menő embertül elküldtem és sógor urnak is írtam, bizonyos embertül küldje kezedhez levelimet, bánnám igen ha kezedhez nem jutának. Teleki László uram levelét includálva küldtem, Marjay nevű szolgálja Kemény János uramnak vitte el, ki azt mondta, maga rövid nap leszen szemben Kende urammal s úgy adtam kezében az leveleket.

Az praedikációkat és oratiókat, mind eddig is ki nem szerethettem, de ha lehet azon leszek, kiszerezem; Nadányi moczkos írásit vagy magam, vagy bizonyos embertül küldöm; menyem asszonynak Istentül jó egészséget kívánok szerelmes gyermekivel; Laczkót, kérlek ne neveld otthon, avagy hozass egy tanító praecptort neki, ne nevedjék ököz módon, s ne ítéljék szüleit is.

Azon jó urnak Ibrányi László urnak s az asszonyoknak ő kk ajánlom köteles szöveget, Istentől jó egészséget kívánok ő kgeknek. Az mostani országgyűlése 16 praesentis áll be, jó lett volna ha az ő kge emberei compareálnának Kis Péter dolga végett; én valamit segíthetek és szöveghatok ő kk, bizony tiszta szüiből cselekeszem. Ezek után stb. Datum Kolozsvár 15. 7-bris 1693. Édes atyád

Besseney Mihály m. p.

P. S. Az gyűlés Tordán lesz, az mi pusztá házunknál lesz szállása gubernator urnak, de én sem távoly leszek, ott az kert mellett, az tisztartó házána, Vay Mihály uram is ott lesz, segíthet ő kk.

Külczim: Besseney Sigmond fiamnak adassék ez levelem Bercelen vagy Ibrányban.

Eredetije gyűjteményemben.

LXXXVI.

1697. Tokaj, márcz. 13, Szirmay István ítélőmester előtt őzv. Besseney Istvánné és Kőrösy György, a néhai Besseney Istvántól hűtlenség bűlyén elvett berczeli és paszabi jószágra nézve, Veresvári Andrással és őzv. Nagy Istvánnéval egyezséget kötnek.

Mi alább megirt uri és nemes személyek recognoscálljuk praesentibus és adjuk tudtára az kiknek illik, hogy az tekintetes és nagyságos Itélő Mester Szirmai István uram ő nga, kijöven ide Tisza-Tokajban, nemzetes vitéz Kőrösy György és néhai Besseney Istvánné n. Kosuth Anna asszony instántiájára nemes Veresvári András és néhai Nagy Istvánné Bánóci Kata asszony ellen törvényes revisiora, nemes Szabolcs vármegyében Berczel nevű faluban levő néhai Besseney István per notam elvesztett és fiscus kézben jutott felséges koronás királyunk ő felségétől néhai Nagy Istvánnak conferáltatott jószág iránt, mely jószágot néhai Besseney István még in anno 1668 die 5 Martii nemes Szabolcs vármegyé előtt testamentaliter hágyott volt feleséginek Kosut Anna asszonynak, ő tőle elidegenített jószági helében, bizonyos summa pénzekben, mely testamentom költ jóval is a rebellio vagyis Besseney István nótában esése előtt, kihez már az nótában esésekor semmi köz nem volt, hanem felesége Kosut Anna asszonyénak tartatott. Mindaz által ha az nem volna is, mostan. Kőrösy György uram és Kosut Anna asszony bűséges tanúkkal megbizonyítván hogy azon nótában való halála után Besseney Istvánnak az több kuruczokkal, Kosut Anna asszony is özvegy levén kegyelmes koronás királyunk ő felsége hűségére s grátiájára előjűven az bujdosásból, Kosut Anna asszonynak is az fiscus által megadatván azon jószág és birta is egész 1689 esztendőig, mint az többi hazajött kuruczok minden bántás nélkül, hanem néhai Nagy

István özvegye Bánóci Kata asszony előjűvén az 1688 esztendőben Munkács vára obsidiojából való felszabadulás után, az is megbizonyosodván, hogy némely uri rend segítsége által, azon jószágot mintegy uj az kegyelmes urunk ő fölsége donációja mellett, Kosut Anna asszonytól elfoglalák és többet is, nem csak azt, az kit ő fölsége conferált néhai Nagy Istvánnak, azt nehezen szennyvedvén nemzetes Kőrösy György uram és Kosut Anna asszony, most elégséges bizonyági után nemes Veresvári Andrást és Bánóci Kata asszonyt citáltatván ide Tisza-Tokajban, azon jószág dolgának törvényes eligazítására, kit is elővevén, Itélő Mester ur tekintetes és ngos Szirmai István uram ő nga előtt, mind két rész elégségesképen megdisputálván *procuratori* által, az tekintetes törvénszék ítélte nemzetes Kőrösy György és Kosut Anna asszonynak, már több hátra nem levén az deliberatio kimondásánál, mind azáltal látván Veresvári András uram szegény legény voltát és Bánóci Kata asszony siránkozását, tetszett az tekintetes és ngos Szirmai István Itélő Mester uram ő ngának, mind az két fél közt való megalkuvás és szép békesség. Közben tévén magokat tekintetes nemzetes Janto János és Zoltány Farkas uramék ő kmek, az több uri rendek kérésére menének ily alkura, hogy intra quindenam Veresvári András uram és Bánóczi Kata asszony, Kőrösy György uramnak és Kosut Anna asszonynak azon jószágért letesznek 400 magyar forintokat; ugy mind az által, hogy az mely több jószágot ugy mint Paszabon levő pusztákat, Bereczelt és Molnár nevű jobbágyokat, Kőrösy György uram és Kosut Anna asszony minden jussokat az többiből kivevén, békével birhassa Veresvári András és Bánóczi Kata asszony és ha medio tempore valamikor azon jószágot vel in parte vel in toto elakarnák idegeníteni vagy zálogosítani Veresvári András uram és Bánóci Kata asszony vagy maradékai tehát külömben ne lehessen, hanem Kőrösy György uramat és Kosut Anna asszonyt vagy maradékait eléb megkínálván minden ravaszság'nekül, ne másnak hanem ő kelmeknek vagy maradékjoknak adják, az mint hogy másnak ne is adhassák, hanem ha épen nem kellene ő kmekeknek vagy maradékinak, ha pedig ő kmekek híre nekül vagy akaratjok ellen más idegen kézre adnák, tehát in eo casu ezen mostan inealt contractusnak erejével csak egy szolgabíró esküttjével kihozván, minden törvény és költség nekül, Kőrösy György uram és Kosut Anna asszony vagy maradéki mindgyárt visszafoglalhassák és birhassák mint sajátjokat per nekül az mint is hogy csak az deliberatio kimondása levén hítja, törvényesen el is nyerték volt ő kmekek, de ezen böcsülletes uri rendek interpositiójokra és kérésekre, az békeséges alkura lépnek ő kmekek, nem nézvén károkat, költségeket és fáradságokat, mindazáltal azon kívül is mindkét részről az ki ezen contractus bontogatója csak kisebb részében is, legyen 100 arany vinculumja toties quoties. Melynek nagyobb és állandóbb igazságára és erősségire nézve mielőttünk

kezek beadásával megegyezvén alkuvának meg és confirmálák ezen contractust 8 kmek mind két részről. Actum Tisza-Tokaj 13. Martii anno 1697.

Magister Stephanus Szirmai m. p.
Paulus Okolicsanyi m. p.
Joannes Jantó m. p.
Sámuel Patai m. p.
Fiscus regius Jacobus Mesko m. p.
Alexander Plati m. p.
Franciscus Olesvári m. p.
Volfgangus Zoltány m. p.

Orsz. levéltár. N. R. A. 881. 38.

LXXXVII.

1704. Miskolcz, márcz. 2. II. Rákóczi Ferencz fejedelem Bessenyei Zsigmond szabolicsvármegyei alispánnak a tokaji hegyen szőlőt adományoz.

Nos Franciscus dei gratia princeps Rákóczi de Felső-Vadász, comes de Sáros, dux Munkácsiensis, et Makovicziensis, dominus perpetuus de Sáros-Patak, Tokaj, Regécz, Ecsed, Somtyó, Lednicze, Szerencs, Onod etc. Universis et singulis, quorum interest, seu intererit, praesentes hasce visuris, lecturis, vel legi audituris, salutem et gratiam. Megtekintvén nemzeti vitézlő Bessenyei Zsigmond hívünknek, nemes Szabolcs vármegye vice ispánjának, hozzánk s nemzetünkhöz való szeretetét és igaz hűségét, considerálván egyszersmind édes hazánk s a nemes ország szolgálatjában az időeknek és helyeknek kívánsága szerint lött jeles és dicséretes magaviselését, erre nézve és egyébiránt is kegyelmességünktől viseltetvén, nemes Zemplény vármegyében Tokaj városában lakott Pál deák nevű rév-bíró, ugyan a tokaji meleg-oldal nevű hegyen levő szőlejét, mely is napkeletről Tokajban lakó Mátyás deák, napnyugatról pedig nemzeti Máriási Pál híveink szőlejeknek szomszédságiban intervicináltatik, adtuk és conferáltuk, amint hogy adjuk és conferáljuk is kegyelmesen említett hívünknek, úgy mint két ágon levő s leendő successorinak usque . . . bene placitum, ezen collationalis levelünk ereje által. Datum in oppido Miskolcz, die 2-da Martii, anno domini millesimo septingentesimo quarto.

F. P. Rákóczi, mpria.

Joannes Pápai, mpria.

Egész ív papíron, alúl a fejedelmi pecséttel. Eredetije gyűjteményben.

LXXXVIII.

1705. *Nicomedia. Thököly Imre válasza Bessenyei Zsigmond levelére.*

Egerbül de 4 Maii anni praesentis datált levele kegyelmednek kezünkhöz jutván, ebben declarált készségét és felőlünk való megemlékezését kedvesen vettük és köszönjük; mi is ezen levélünk által kívánván mind azon jókat kegyelmednek, az kiket Istentől minékünk kíván kegyelmed. Szegény Ibrányi László uramnak az Dunán túl való elesését — az mint kegyelmed írja — szánozkodással értettük, kinek özvegyének s árváinak állapotjokról, ha kegyelmed Komáromy uramat secretáriusunkat tudósítja: kedvesen vesszük. *Nicomediae. Anno 1705.*

Thököly.

Közölte *Thaly*: Tököly naplói. 377—8. l.

LXXXIX.

1705. *Nagyvárad blokádjában, júl. 4. Bessenyei Zsigmond kurucz ezeres kapitány levele II. Rákóczi Ferencz fejedelemhez hadi dolgokban.*

Méltóságos Fejedelem, érdemem felett való kegyelmes Uram!

Nemes vármegyénkből álló igaz tagunk, szegény hadnagy Palaticz András uram, esvén az aradi rabságra, kegyelmes uram az püspöki sáncz felverésekor nemes vármegyénk zászlójával együtt, ki is borúlván az Ngod mlgos személye eleibe reménkedő instantiájával, méltóztatna Egerbe parancsolni Ngod, s úgy disponálni kegyelmessen, Aradról való kijövele után be ne menjen, suspendáltatván szegénynek dolga, mivel kgyelmes uram, mlgos Galis Károlyi Sándor uram ő nagysága is postát küldvén be Aradra, semmi választ nem vehetvén, mit remélhessen hosszas mulasztásából kegyelmes uram, mivel veszedelmes lészen bémenni, hová pedig méltóztassék Ngod édes atyáskodó kegyelmes dispositióját küldeni, megnevezett alázasos rab híve iránt. Mely kegyelmességért Isten Nagyságodat megáldja. Itt tartom kegyelmes uram mellettem szegény Palaticz uramat, várván az aradi postát. Édes kegyelmes uram, itt én igen igen tanulatlan s fegyvertelen, kevés számú haddal vagyok, mivel az itt való lovas hadnak némely része Szeghalom felé Zsákára rendeltetett, Palocsay György uram ő nsga regimentje sikeretlenül épül, mivel kegyelmes uram, nem hogy az erőszakos soldosság continuuskodnék, de az elébb fogadott katona is szökik, jó csuport nemességgel érkeztem ezen blokádjába kegyelmes uram, de meglátván nemes Szolnak vármegye egynehány lovasinak azon regularis regimentben való applicációjokat. mind az enyémei, mind új soldosi nemes Szolnak vármegyének elszökődtek, nemes Szathmár vármegyéről igen exemplizálván, hogy personaliter fílt fel, és soldost nem ad, az mi szegény vármegyénk úgy mások, ha personaliter insurgálnának: bizony kegyelmes uram

sokkal hasznosabb volna, mivel a szegény nemesség nem fizethet, az ki kenyerét is pénzen veszi kegyelmes uram, hanem maga szolgálna, kik között nem utolsó katonákat ismerek. Valamely szegény rabokat szabadítván Váradról, bizonyozzák ránk való készülését az labancznak, mivel kegyelmes uram fogytán vagynak az élésnek, az haszontalan népet is ki igyekezik verni, megizenvén Kis Balázsné, hogy másfél hét alatt jó vigyázásban lévén, minden bizonnyal az magyar oláh labanczság Ngod s hazánk hűségére gyűnnek. Oly megoszlott haddal vagyok kegyelmes uram, hogy Istenemet hívom bizonyságul, valamely ereje érkezvén az váradi labancznak, meg nem állhatjuk. Kállay Ferencz uram, Ngodnak jó kegyelmes urának első igaz hívei közül való alázatosan reménnékedik, előbbeni kegyelmességében méltóztassék Ngod megtartani, szabadulván váratlan árestuma alól ő kgyelme, hogy tovább is másoknál ne láttassék Ngodnak elvetettebb híve lenni, kívánván alázatos írásom tanálja Ngodat szerencsés órában.

Ngod igaz alázatos szolgálja Bessenyei Sigmund mpria.

Ex bloquada Varadiensi, die 4. Julii 1705.

Eredetije a gróf Károlyi levéltárban.

XC.

1705—1710. Bessenyei Zsigmond kurucz ezeres-kapitány hadi jelentései Károlyi Sándor tábornokhoz.

1. Biharnál levő táborban, 1705. január 5.

Mlgos Generális érdemem felett való jó uram! Isten Ngodat utazásabeli fáradozásával, kívánatos operációkra vezérelje. Ngod... praesentis Gyula alatt datált s küldött mlgs parancsolatját ezen órán alázatosan vettem, kihez képeest alázatosan is kívánván udvarolnom, az múlt szombati beérkezésemmel miként continuáltattak az dolgok, az Ngod Pécsy urnak commitált instructioját kezemhez vévén egész igyekezetemmel kész leszek azon parancsolatokat ngos uram effectusba vennem. A mi az soldosok dolgát illeti, mind lovas s gyalog felállításokban még nemes vármegyémben való ben létemnél szívesen munkálkodtam ngos uram, mivel félek az némettől, de hogy az fű s nemesi szabad lakás helybül álló rendek nem concurrálnak (igen kevés része lévén az nemes vármegyének in gremio comitatus) nem remélem egész obedienciákat demonstrálhassák ő ngk s ő klmek, mivel ngos uram nemes uraink egynehányan az kiknek volt, szolgálókat küldték, az szegény egy házi nemesség pedig az személy szűk volta miatt personaliter insurgált, mely részről ngos uram öt tized lovas és négy tized hajdú vagyon, Pocsajtól visszaszökött circiter másfél száz, az nemes vármegyének rescribáltam ngos uram, hogy nem hóna-

posokat, hanem continuuskodó hajdúkat állíttassanak mundérral jó fegyveresen, melybe bizony egész lehetetlenséget látok, mivel kevés része concurrál az nemes vármegyének ngos uram; nemes Bihar vármegye hadainak innét való kimeneteleket nem engedem meg, az imponált lovasoknak s gyalogoknak felállításaig Ngd parancsolatja szerint. Itt ngs uram szép számos haddal volnék, az lézen-gőkért is kiküldöttem bizonyos tiszteket, csak szintén commissarius uramék volnának sollicitusabbak az intertentáció iránt, fő hordó szekér a hadnak nincsen ngos uram, zsákba, nyálábba hord fűvet; Kaszás, Nyúzó uraimék⁷ is ide érkezvén, Istent boszantó s keresztyénséget irtóztató káromkodó dölyfös hadoknak kevés részével; kivált Nyúzó uram nem állíthatna ngos uram más fél száz katonát, annyira eloszlott; mint a marhát verettem itt a föld várba az katonájokat az sok fegyverkezésért, morgásért, azt gondolta volna Ngod, hogy mind tisztjek s mind katonájok elnyeli Váradot mind németestül; a mint hogy Nyúzót be küldöttem tegnap reggel, próbálván, hat vagy hét lovasnál több ki nem gyűlt, egy lovat lűttek meg az taraczkkal, már tovább ngos uram be nem bocsátom, átal látván hogy gyalogja nélkül a labancz ki nem jár, hogy tegnap kevesen gyűttek ki, magyarázom ngs uram vagy on tudtokra az Ngd ráczokon meg vőtt győzedelme, úgy az passusok meggátolása, talán habent muscas, mivel az előtt fenébbek voltak. Nyúzó kapitánytól kérdem ngos uram mint tetszik az varadi ellenkezés, megvallván hogy nem Szebenre akadtak. Írásom alkalmatosságával az militiának egész tisztei requirálván, hogy nem conserválhatják az hadat az fűhordó szekerek nem léte miatt, bizony szánaokozom az nagy fogyatkozásokon s abból emergálható szerencsétlenségtől tartok. Én ugyan vagy vármegyém vagy nem, de ezennel kiküldök az szekerekért, tudom édes ngs uram, elnyerem ezen mondást, vármegyémben: *Paulusbul Saulus lőtt*; az szőlő hegyeket is őriztetnem kell már ezentül; a mint-hogy ki is küldöttem egy néhány hajdút, mivel az szőlőkben megbecsülhetetlen károkat tapasztalnék ngs uram. Sz.-Marjai Zsigmond urnak szép hasznos szolgálatját veszem, mivel Kellésy strázsamester uramra sok panasz volt minden felől; ő kglmét constituáltam strázsamesternek ha csak addig is míg ő kglmének az felállítandó hadak közt való instellációja megleszen. Kivánván alázatos írásom tanálja Ngodat szerencsés órában és friss egészségben. Ngod igaz alázatos szolgálja

Bessenyey Sigmond mpria.

Datum ex castris ad Bihar positis, die 5. Januarii 1705.

Külsőm: Méltóságos Generális, Tekintetes Ngos Károlyi Sándor érdemem felett való jó uramnak ő Ngának alázatosan íráom. *Ubi ibi.*

2. Biharnál levő táborban, 1705. máj. 30.

Mlgos Generális nékem jó uram! Isten Ngodat utazásában fris egésséges étellel és ellenségeinken való kívánt győzedelemmel áldja meg. Ngod mlgos parancsolatja szerint apagyi gyűléséből az nemes vármegyének sietve beindulván ezen bloquadában, hová is tegnapi érkezésemmel alázatosan udvarlok Ngodnak, praesentíámmal az hadak bemenvén Várad alá, holott két sebes katonánk és két ló kárral vagyunk nsgos uram, nem akarván hinni az labanczok az Ngdok ráczokon ejtett győzedelmét, várván szívesen pro succursu rácz Töklit; az hadak szép számban vadnak itten, Bélteky Tivadar is beérkezvén, az részegséget óránként követi ngs uram, ha Ngod méltóztatnék promoteáltatni maga úri neve alatt igen jó volna; az én nemes vármegyéből is az lovas soldosság, ugy a gyalogság takarodik be ide; itt az hadaknak szekérbeli szükségeket látom; igen kioszol a lova füvelésére a katona; várom óránként nsgos uram az mi vármegyénkből való szekereket, Ngod után menni szekereknek szükséges, melyről való dispositióját, úgy az több dolgokról alázatosan várom, melynek is effectuátiójában szívesen munkálodom; tovább is tartozó alázatos szolgálomnak contestatiójával igyekszem Ngod mlgs parancsolatjának engedelmeskednem. Marjay Sigmond uramat is magammal ngs uram behoztam. Ngod igaz alázatos szolgálja

Bessenyei Sigmond mpria.

Datum ex castris ad Bihar positis, die 30. Maii 1705.

Külczim: mint elől, *ibi*, *ubi*.

3. Biharnál levő táborban, 1705. jun. 1.

Istennek hála nsgos uram szép számban leszünk már ezen-től; ez órán szállítván meg az Nyúzó uram ezerét, vadnak circiter négy százan; mentvén azzal magát ő kglme, hogy az kenyér szüksége miatt oszlottanak el. Az szekerek felől irtam ngs uram commissárius uraméknak ő kglmeknek, hogy provideáljanak, más-ként az fű fogyása miatt ngs uram meszszeré mégyen ki az katona-rend füvelni, mely okozza el szökését az militiának. Az portázást ugy fogom continuáltatni ngs uram, hogy az nagy árokig menjenek be, más-ként az árkok közzé haszon nélkül, kárunk tapasztalásával bocsáttatnak. Tovább is várván mindenekben alázatosan az Ngod parancsolatját stb. Nagyságod igaz alázatos szolgálja

Bessenyei Sigmond mpria.

Datum ex castris ad Bihar positis, die 1. Junii 1705.

Édes ngs uram, Ngodnak alázatosan udvarol kapitány Nyúzó uram, reménkedvén azon, vagyon hosszas ideje, hogy házánál

nem volt Rácz-Fejértón, képebélit hágy az hadak között, ha Ngod grátiájából haza mehet ő kegyelme, kiküldvén tiszteit elszéledett katonáinak össze gyűjtésére.

Külczim : mint elől, *ibi*, *ubi*.

4. Biharnál levő táborban, 1705. jun. 2.

Migos Generális nékem érdemem felett való jó uram. Isten Ngod intentióját secundálja kívánsága szerént. Sokszori alázatos udvarlásommal vélem, hogy Ngod mélt. személye ellen vétek, de az urgens necessariumok kényszerítvén, kénytelenítetem Ngodat búsítanom, nagy fogyatkozással levén a militia, kenyér, kivált fű és fa hordó szekerek nemléte miá; annyival is Nyúzó és Kaszás Pál kapitány uráimék beérkezésekkel, hogy azért a militia ne kénytelenítessék csak fűvelni és kioszolni, alázatosan kérem Ngodat méltóztassék districtuális commissarius Orosz György urnak, (hogy annyival is foganatosb légyen, jóllehet magam is irtam) parancsolni ő kk. Kapitány Nyúzó úr emlékezik oly formán, Ngod mélt. parancsolatját vévén, ordere az volna, hogy Ngodat a hol érnéje, menne Ngdnak utánna, ez iránt alázatosan várná Nagdnak mélt. parancsolatját.

Azönban nyavalyás vármegyébéli sápi, földesi, szóvati és püspök-ladányi szegény lakosokat n. vármegye reájok limitált impositiók kívül erejek felett terheli Orosz György comissarius úr ő kgyelme, most is feles szekereik s ökrök levén a Ngod táborán, alázatosan kérem Ngodat méltóztassék oly gratiát mutatni, s lehetőképpen alleválni őket, ne kénytelenítessenek elszéledni a mint actu vonódnak igen Debreczenbe, mert . . . feles victuálét és szekereket kíván ő kgyelme rajtok, hogy Ngod táborára adminisztrálják. Ezzel Isten óltalmában ajánlom Ngodat, kívánom stb. Ex castris ad Bihar positis, die 2 Junii 1705. Ngodnak igaz alázatos szolgája

Bessenyei Sigmund mpria.

Mivel ngos uram az váradi labanczok úgy viselkednek s mondják is, hogy lovasság maradott ezen bloquadában, ha úgy tetszenék az hadak már megfeleledvén, ki kellene ngos uram rendelni, mustrálnók be Várad alatt, talám reményésekben ngos uram csak mi részbe is megesüggednének; oly helyen állítván ki az hadakat, a hol kártúl megoltalmaztatnánk.

Külczim : mint elől, *ibi*, *ubi*.

5. Biharnál levő táborban, 1705. jun. 6.

Migos Generális nékem nagy jó uram! Isten Ngodat felvött dolgaiban tegye szerencséssé. Nehány izben udvarolván Nagyságodnak alázatos írással, melyekre egyszer is méltóságos vála-

szát nem vehettem, a honnan solicitálok nem egyebet, hanem hogy Ngod disgratiájában estem; mindazon által akarom Ngodnak az ide való szabadakarati izetlenkedtetéseket alázatosan repraesentálnom; közelebb tegnapi napon szállásom előtt való korcsomán megrészegedvén, hogy kardoskodtak mlgos Oberster úr ő nga regimentjebéliek, parancsoltam volna arestáltatni, egyike mezitelen fegyverrel ellenkezve recipiálja a zászló alá magát, a holott egy Berceseni nevű strázsamester Ngdtól vött comandói authoritásom ellen, más mezei hadaknak gonosz példaadásokra, regularis had lévén, opponálta magát, pártját fogván helytelen cselekedetinek, alkalmatlan beszédivel tetéztvén, kiért is megakarván tovább is arestáltatnom, vötték ki némely tisztek kezességre, tovább mit parancsoljon Ngod felőlök: várom mélt. parancsolatját. Azonban ngos úr, két izben Várad alá boesátott portásinkhoz (melyben Kaszás Pál úr, Nyúzó úr benn lévén kevés hadaival serényen szolgálnak, addig is míg hadait összeverhetvén Ngod mélt. parancsolatja szerint útjokat követhessék) semmit sem ellenkeztek, sőt belől lévén az árkon, hozzájuk sem lőttek; mire lehessen magyarázni, nem tudhatom, eleget faggatván velem együtt elméjeket ő klmek, addig is minden utakat-módokat igyekeznek elkövetni itt is a haza szolgálatjában vagy praedára, vagy recognoscálni mint a lovassa, gondoljuk; tovább mi jót adjon Isten Ngod alázatosan tudósítanom el nem mulatom; kívánván stb. Költ Bihárnál levő táborban 1705. 6. Junii. Ngodnak régi igaz alázatos szolgálja

Bessenyei Sigmund mpiria.

P. S. Ezen bloquádában levő egyik korcsmáros asszonynak Pércsi Mihály úr ő klme orderjében esteli dobolás után a midőn a bor eltíltatott volna, hogy nem adott bort bátor pénzért, eltaglotta egy katona, úgy, hogy a mint az ura referál, mind a két oldala csontját is törte volna el, rebus hic stantibus Ngod gratiájából vehessem processusba, mert ezt elhallgatva nagyobb gonoszra fakadnak ki, ha nem compescáltatnak.

Külczim mint fentebb.

6. Várad i bloquádában, 1705. jun. 9.

Isten Ngodat dolgaiban szerencsésen boldogítván fris egészséges étellel megáldja. Ngod die 5. praesentis nekem dátált mélt. parancsolatját alázatosan vöttem, az mint is parancsoltam legelsőben is kapitány Bóné uram ő kglme tiszteinek, semmit ne késenek, kik valamely kevesed magokkal ngos uram ma reggel megindultak, ott járván elméjek, hogy az katonaság öszvegyűjtéséig itt commoráljanak, de nem engedtem mulatozni, imponálván, hogy mennél hamarább kövessék útjokat, annál is inkább serénykedik az eloszlott katonaság zászlója után menni, a hajdú városi

hadnagy ngos uram nagy panaszkodással levén, hogy pusztán a zászlója, Komády uramék fogván magokat lementek a Ngod táborára, két tized lovas, egy tized gyalog; mely miatt egész kedvetlenséggel vadnak az itt maradtak; ngos uram méltóztatnék Ngod parancsolni vissza zászlójuk alá való jövetelekrül. Még közelebb az hadat nem vihettem ngos uram, mivel szekere az hadnak nincsen, fűvelni kioszol, hanem a vármegyékre küldöttem szekerek hajtására, szekerek szaporodásával Istenem kegyelmébül az hadat közelebb viszem, csak nem veheljük ki, csak valamennyire is, az nagy árokban lévén száz lovasbúl és száz gyalogbúl álló lesünk, öt labancz gyűtt volt ma ki, mondván egyik ellenkezésben: még is itt vagytok vitézek, úgy magok között egymást ijesztvén: ne menjünk, mivel lesek vagyon. Lövő szerszámmal sem lűttek egyet is. Alázatosan várnám ha méltóztatnék Ngod consolálni bennünket ezen árvaságunkban az odavaló operációkrül; kívánván stb.

Bessenyey Sigmund mpria.

Datum ex bloquada Váradiensi, die 9. Junii 1705.

Tegnap hajdúkat hozván kezemhez, a kik alkalmas üdőtől fogva passus nélkül kóborolván Papp István seregébül valók, bályogiak, az katonák reájok akadván, meg nem adván magukat puskáztak az katonákra, Diószegre küldöttem őket, mentvén magokat ngs uram, hogy ellenség után leskódtének.

Külczim mint elől, Gyulán.

7. Várad i bloquádában, 1705. jun. 10.

Mélt. Generális nékem jó uram! Tegnap estve vervén ki az commandáns Szilágyi János nevű katonáját Boné urnak, mit irjon Ngdnak alázatosan praesentálom, ide nem hozván azon labancz rabokat, Súlyomkübe s Belényesbe kerestetni küldöttem. Az Körös útját megjárattván, ma mingyárt jó portát bocsátok ngos uram, mivel az német fáért kijár, napoltatom ngs uram az hadat, másként kevés ártásokra vagyunk. Ezen szegény rabtúl alkalmas dolgok világosodtak ngos uram, mivel feles szekerekkel készülvén Mojses Deák, kis Bulácski egy aradi német kapitány Aradra ügyekezik utjokat venni, Aradról németet várnak. Az innét elment komádi hajdúkról kérem Ngodat alázatosan disponálni méltóztatásék, mivel az itt való zászlójok alatt kellene szolgálniok, az tisztek is igen megkedveltenedtenek. Bizony ngos uram nem szintén erőfőn helyen vagyunk; de csak a fűvelő szekerek subleválhasák a miliitiát, beljebb igyekezem menni, commissárius urainék igen restül forgolódnak az szegény kenyér administráltatásában. Isten ngodat stb.

Bessenyey Sigmund mpria.

Datum in bloquada Váradiensi, die 10. Junii Anno 1705.

Édes ngos uram régen hallom ide rendeltettnék lenni mlgs Barkóczy uram ő nga 3 compániáját, melyet siettetni méltóztas-sék, hogy annyival is inkább securusabbak lehetnének az közelebb való szállásban.

Külczim mint fentebb.

8. Bihar, 1705. jun. 13.

Mlgs Generális nékem jó uram! Isten Ngodat elkezdett operációiban szerencsés előmenetellel és frís egésséggel áldja. Die 10. praesentis Gyula alól nékem datált úri levelét alázatosan vöttem Ngodnak, úgy az inclusákat, praesentálván Kállay Ferencz urnak is Ngod levelét. Ngod praemonitióját is alázatos kötelességgel megértettem, hogy kiadott Ngod méltóságos instructiójához stricte tartsam magamat, bizony ngos uram az disciplina iránt nem lehet ellenem panasz, hanem az megbüntetett személyektől; valamely passus nélkül szélyyel csavargó hajdú rabjaim is, más kezesség alatt levő személyekkel volnának ngos uram, de nem procedálhattam mind eddig hadi bíránk absentiajával; megvárjam-e mlgs Generális uram, avagy más emberséges embert méltóztatik parancsolni, hogy constituáljak megérkezéséig hadi bíró uramnak? Kállay Ferencz uram dolgát is ngos uram nem folytathatom míg hadi bíró uram meg nem érkezik, vagy más becsületes embert nem substituáljunk, de az, meo tenui iudicio, talán nem procedálhat, nem levén hittel köteles az tek. regimenthez. Közép-Szolnok vármegyéről hetven jó fegyveres, ruhás hajdú érkezett ngos uram, az nemes vármegyének intimáltam, hogy az elmaradott számot is kipótolják, lovassát circiter 18 vissza bocsátám, melyek helyett az elmaradott hajdúit bocsássa be ide az nemes vármegye, mivel hajdú között nem kívántatik mokányság, az lovas zászlójuk alól igen elritkultak az nemesi rendek, e gyűvő héten változnak ngos uram; mindazáltal egynehány levelemben tettem aestimációt azon tek. nemes vármegyének, hogy mennél hamarább serényebben állassák fel az portájuk után obveniált lovas soldosokat. Tek. nemes Kraszna vármegye Ngodhoz ment becsületes követjétől is értettem, hogy azon nemes vármegye csuportja útban vagyon, rövid üdön ide be érkeznek, az én elfogyott vármegyémről lovas már vagyon nyolczvan, mivel ngos uram némely jószágos özvegyeink nem állíthatják soldosokat az személyek ritkasága miatt, így is ki kocsissát, ki lovászát küldötte, az szegény nemesség pedig maga gyűtt; mely csuportnak kapitányául nemes vármegyének kérésére Jósá Mihály uram constituáltatott, ha Ngodnak fog tetszeni, ki is még oda haza lévén, Ngod mlgs parancsolatjától vár Jósá uram. Az Körös ngos uram labanczezá lött. Az portázást minden nap continuáltatom, hajdúkból gyengén vagyok; minden becsületi ez egész hajdúságnak az Szolnak vármegyeikből áll. Ngod méltóztatik parancsolni az Körösön való híd csináltatásáról, mivel

ngos uram túl vagy on az ellenségnek minden marhája, maguk is fáért és egyébért átal járnak megbizván magokat; kapitány Bélteky uram jól alkalmaztatván magát hadaival együtt, sem portyázásokban, sem strázsálásokban zúgolodást nem hallok, kik is igen biztatván magokat Ngod megígért grátiájával, hogy mennél hamarabb consoláltathassanak, hó pénzüik s ruhájuk kiadattatásával, magam is kérem alázatosan Ngodat, mennél hamarabb megígért szép grátiáját Ngodnak hadd vehessék, recommendálni; Udvarnál mlgos intentióját Ngod tőlük ne denegálja, az kik abstrahálták volt is magokat, igen takarodnak ezen bloquádában. Kaszás, Nyüzó és Boné uram tiszteit egy nap sem szenyvedtem itt, mihent Ngod mlgos parancsolatját vöttem, intimálván nékiek, hogy ha csak quártélyoznak, bizony inkább a had eloszol; de ha a zászlókkal megindulnak, serényebben mennek, mivel nem szenyvedi a föld népe a ki adott sokszori parancsolat szerint; de mást tapasztalok ngos uram, mivel intimatióm nem használván, még az is eloszlott az zászlók alól a ki innét megindult. Ajánlva továbbra is stb. Igaz alázatos szolgája Ngodnak

Bessenyeey Sigmond mpria.

Bihar, 13. Junii 1705.

A diószegiekre édes ngos uram, méltóztassék küldeni egy intimáns parancsolatját, hogy corrigálják magukat, rendkívül való contumációjok vagy on, az szegény sebesekről, úgy más interventiákról teljességgel nem provideálnak. Ezen szempillantásban küldvén hozzám Bélteky uram, non eram bene informatus, hogy az mlgos fejedeleim ígírte kegyelmességét az mundérjuk s hó pénzek iránt, mind az által biztatják magokat, hogy Ngod is fogja promoteálni dolgokat.

Külön féltven: Alázatos irásom elvégezésével vöttem Ngod méltóságos parancsolatját, az mint is kötelességem bizonyításával Bélteky uramat arrestáltattam, úgy az exequálandók iránt ritkán fog Ngod búsíttatni ezentúl, volt az ideje ngs uram, tudtam az olyan disciplináltatáshoz, az regularis katonák persecutiójokra is bizonyos tiszteket kiküldtem, portásim most mind túl s mind innét vadnak ngos uram; a nemes Biharvármegye hajdúinak comparatiójokkal az itt benn levők Ngod mlgos parancsolatja szerint kibocsáttatnak, az Bélteky ellen való inclusa ngs uram kezemhöz nem gyűtt, gondolom expeditor uraimék feletkeztek meg rula. Az regularis katonákat igen kezdette foglalni Papp János gyalog kapitány uram, kinek is alkalmas adhortatoriumot küldtem ngs uram bizonyos tiszttel együtt; tovább is mlgos parancsolatjit igyekezettel kívánom ngodnak végben vinnem. Az korcsmárosunk kinzójáru (Kis András deák uram katonája) későn vöttem Ngod mlgos parancsolatját, mely katona Bagi hadnagy uram seregével ment az Ngod táborára, kit hadnagya is megfogatván, kezessége alatt vagy on; statuálni fogja a hadnagya. Mlgos Grális uram ily nagy szerencsétlenség esett ma harmad napja: Kabai-féle Török András nevű jó katonám Félegyházán lakó egy házi nemes ember

fia miatt hegyes törrel átal ütven ma hozák az kabaiak levelét, hogy megholt azon Török András nevű katona, az gyilkos azon casus után igen hamar megfogatván, kezemben vagyon; ezennel kibocsátom hadi bíró Dessőfy István uramat az inquisitionnak peragálására. Péchy Mihály uramnak parancsolván Ngod valamely oláh embert Váradra járót exequáltasson, hogy az hadak persecutiójára járt ő kgylime nem procedálhatott, hanem ngos Generális uram írtam sólyomkői udvarbíró uramnak, hogy inquiráltasson azon oláh dolgárul, melyet his inclusis Ngodnak alázatosan megküldöttem, ezt is értvén ezen materiában, hogy azon oláh marhája kiváltására ez előtt két esztendővel volt Váradon, mindazáltal mit méltóztatik tovább is Ngod parancsolni, az tévő leszek, nem akarván hirtelenkednem. Pro ornamento holnap egy akasztófát erigáltatok ngos uram, meg is virágoztatok az Gyula alól elsőkött hajdúk félével; fogyni kezdett már ngos uram az préda, az ellen penig szagos, az oly hitetlen jobbagyság kerülők előtt. Több oláh rabjaim is levén ngos uram melyeket is az inclusák szerint iustificálnak, sístál-e vagy nem Ngod mlgos személye előtt, melyeket visszaküldeni méltóztatassék Ngod, hogy ezen dolgokat folytathassam.

Külczim mint elől.

9. Várad i bloquádában, 1705. jun. 15.

Méltóságos Generális, nekem jó uram! Isten Ngodat kívánsága szerint dolgaiban tegye szerencsésé és frís egésséggel megáldja; Ngod parancsolatja szerint az tek. nemes Szabolcs vármegye lovasit megmustrálván (kik is nagyobb részrül nem soldosok, hanem nemes emberek) azon tégnapi napon ment el tíz, ma is egynehány; resolválván ngos uram magokat, hogy készebbek lesznek vagy vármegyéjékbül kimenni s még levágtatni is magokat, hogy sem más regimentre applicáltassanak; ben nem tartatom, mivel füvelni kijárnak az szekerek nem léte miatt, mely ha volna is az portázás alkalmatosságával bizony szökésre adják magokat, az gyalog penig ngos uram nem érdemes mustrára, nagyobb része kaszás, láncsás, vasvillás fegyverrel lévén, vadnak kétszazan, rescribáltam az tek. nemes vármegyének és siettetem az gyalogságnak parancsolat szerint való állatását, kibül ngos uram, jól tudom, az falvaink határin búzák aratatlansági, úgy füveknek kaszálatlansága következik, még gyüvő téli quártélyban az széna szüksége leszen ngos uram, ha az imponált hajdúk száma nem fogy, megritkúlnak embereink és compellálására régen kin vadnak Szentmarjai Sigmond és kapitány Olasz uramék. Kálalay Ferencz uram ellen is inquiráltatván ngos uram convocatus uraimékkal, az fassiók világosításával az dolgot folytattuk, deliberálván is, melyet kötelességem szerint Ngodnak megküldöttem. Gö-

dény Pál dógárul való inquisitio ngs uram bővebb s világosabb mértékben folyhatna az ott lévő táborán Ngodnak, mivel az kapitány Bóné uram, ugy Gódény Pál ezeréből állók fateálhatnának bővebben; itt is mindazáltal az úr Palocsay György uram ő nga regimentjében esküdtetek. Nemes Kraszna vármegye gyalogjai is minden órán beérkeznek ngs uram. A minap Sebes felé az erdőségre az labanczok, igaz dolog, kimenvén, hajtották is a marhát, kűfalok lévén az Körös; tegnap előtt ngs uram az váradi szőlők közzé küldvén circiter ötven hajdút, másnap estig mind ott voltak, de nyomot teljességgel nem láttak, hogy kijárnának Váradra, az les-járójokat pedig kinézvén, messzére járnak ki túl az Körösön, azután az marháját kiszéleszli. Az portázást minden nap continuáltatom; ngs uram tovább is vékony tehetségem szerint (ha mit méltóztatik parancsolni) igyekezem munkálódván véghez vinnem. Andrásy István urnak ő nagyságának szőlő levelét Ngodnak (melyet is Debreczenből küldvén kezemhez) bizonyos ember által küldöttem Belényesbe intimálván az ott való tisztnek, hogy ne késleltesse. Kivánván stb. Ngod igaz alázatos szolgálja

Bessenyey Sigmond mpria.

Datum ex blokada Váradiensi, die 15. Junii 1705.

Azon nemes vármegyéből álló lovasok micsoda állapotúak legyenek, ez úttal Ngodnak megküldöttem, Kaszás uram Somlyó körül elszéledett hadai elindultak ngs uram, Miskolczy kapitány uramtól hallottam az Ngtok táboráról elszökött hajdúim vadnak fogva, a melyik causans fél lenne: akasztatnék fel mások példájára, mivel szükséges az hajdú Ngod körül.

Külczim mint elől.

10. Váradi blokadában, 1705. jun. 20.

Migos Generális, nékem érdemem felett való jó uram! Ezen úttal is akarván Ngodnak alázatosan udvarolnom; Békely ellen való panaszok kezemhez nem érkezvén, nem tud magának consolatiót venni, hogy az ellene való vádat nem tudja. Az innét való portáztatást ngos uram minden nap continuálván, ki nem vehetjük az labanczot, az minthogy tegnap reggel be mentem vala az hadal, az Körösön, Bereg-Böszörménynél által költözött másfélszáz portásomnak szerencsésebb progressusáért; az mint hogy jó forma leseket, lovasból s gyalogból állókat hánytam, az árokig sem gyűlt ki míg ott voltam, az labancz, az tulsókat ugy disponáltam, míg a jó alkalmatosságot nem látják, magokat ki ne mutassák, az mi lármázásinkra nézve talán bátorságot veszen a labancz és jobban nyerhetnek. Alázatosan jelentem Ngodnak, szörnyen gyengülök az had állapotjában, mivel kapitány Békely uram arestatiójával olyat hirdetvén, hogy Oberster Palocsay György uram ő nga regiment-

jére osztják azon ezeret, ki miatt igen elszökdöstek; az vicze-kapitányát kiküldöttem ngos uram persecutiójokra, úgy currenta-liter minden felé parancsoltam az helységek hadnagyainak s biráinak, hogy sehol ne szenyvedjék az passus nélkül járó katonát s hajdút, mert ha valamely helyben kiküldendő tisztek olyan lap-pangókat tanálnak: azon helyeknek tiszteit minden kedvezés nélkül felakasztatom. Nemes Szolnak vármegyének is az 20 gyalogjánál több soldosság vagy lovas nemesség itt nincsen ngos uram, ha-nem ma vagy holnap érkeznek be ide. Nemes Bihar vármegye másfél száz hajdúinak limitációja; azért ngos uram, hogy már rövid terminusra felállítatnak azon hajdúk, az soros népség annyira kioszlott, hogy nem itilem 100 hajdúja legyen hat zászló alatt nemes Bihar vármegyének; nem kimilem pedig ngos ngos uram Komáromy György uramtól az papirossát, úgy nemes Kraszna vármegye 60 hajdúja is hallatik, hogy érkezik; azon nemes vármegyékre is bizony ngos uram feles leveleim mentenek, de úgy látom édes ngos uram, hogy már némely hazafiai otthon való heverésekkel könnyen praetereálják az haza szolgálatját, jónak tetszvéen nékiek az haza megcsalása. Az reguláris ezer is igen megoszlott ngos uram, azokat is persequállatom, tiszteket küldvén utánok; lágyságomnak pedig senki nem imputálhatja; mert bizony nem igen veszem dilatióra az büntetést, az hóhért Debreczenbe beküldöttem ngos uram, e gyóvő kedden felkötöttek az Ngod táborárul Gyula alatt elszökött hajdúkban; kívánván slb.

Bessenyeey Sigmond mpria.

Datum ex bloquada Váradiensi, die 20. Junii 1705.

Külczim mint fentebb.

11. V á r a d i b l o q u á d á b a n , 1705. jun. 21.

Tégnapi napon vevén Ngod mlgos intimációját bizonyos dolgokról; Kállay uram dolgán vékony tetszésem szerint nem igen kell tovább scropolizálni, az mint hogy levelemben hadi bíró absentiájabeli fogvatkozásomat alázatosan repraesentálván Ngodnak, azonnal rövid üdön való megérkezésével Ngod mlgos parancsolatja szerint által estem azon dolgon, mely processust is alázatosan Ngodnak megküldöttem. Nemes Szolnak vármegye elmaradott hajdúit óránként várom; az begyűtteknek alkalmas hasznát veszem, mivel jó forma egy néhány legény nemes Kraszna vármegye ötven hajdúja is óránként érkezik, az lovassok pedig ngs uram, mind az két tekintetes nemes vármegyéknek hátra vagyon. Szegény magának hagyatott egy néhány faluból álló vármegyém az elviselhetetlen impositiót elméjére sem tudja ngos uram venni, mert az potiorok egészen mezei állapotra adván magokat, az Ngod kiadott mlgos tetszése szerint az olyak indifferenter immuni-

tálatnak, melyre nézve ha az porták után imponáltatott lovas soldosságbán fogyatkozás leszen, imputáltatik annak ngs uram, hogy négy-négy ekés emberei, úgy hogy az articulus szerént földes urának s magának négy-négy különös ekeje légyen, ahoz tartozó gyalog szekerekkel együtt, igen rikán tanáltatnak közöttük. Ha hazánkhoz való indúlattal nem viseltetnék az nemes vármegye, s jó kegyelmes urunkhoz való igaz hűségeskedéstül: bizonynyal ngs uram felényi is alig esnék reánk az lovas soldosban; úgy az gyalogság részéről Bécsből (?) kihozott gondolom porták után parancsolt hajdúk száma nem kevésbé szédíti meg szegény vármegyénket. Parancsolatja szerént Ngodnak az soldosok limitációját his inclusis meg küldöttem az elmúlt napokban. Félegyházán egy kabai Török András nevű katonát hegyes törrel átal útvén, ugyanott lakos félegyházi egy házi szegény nemes ember fia, melyre azonnal katonákat küldvén béhozattam. Tudakozom mindazáltal ngs uram, micsoda statusbeli ember légyen, de nem világosítottam, ki is actu fogva lévén, kezem alatt, hadi bíró urammal megvizsgáltattam; aligha az katonán nem szárad, ki is már megholt. Viceispán Komáromy uram requirálván, hogy vagy mingyárt bocsássam el vagy ő kglme kezéhez küldjem; melyben is mit parancsoljon Ngod a tevő leszek, jó kezességen talán ellehetne bocsátani ngs uram, mivel maga részéről is ezen szegény nemes ember hadd inquiráltatná. Jósa Mihály uramnak az Ngod parancsolatját megküldöm mái napon, tudom siet begyünni ő kegyelme. Az lovas soldosink limitációját ez uttal elküldöttem Ngodnak, mindazáltal ezekben is levén oly szegény egy házi nemes emberek, az kik magok személyekben compareáltak, mivel bizony ngs uram igen szegények; meg tetszik édes ngs uram némely vármegye későn serkent a fegyverkezésre, károk türhető, mezei had kevés vagyon belőle, mégis 35 jobbágyos nemes ember ad egy lovas soldost, úgy mint tek. nemes Sáros vármegyében. Az Körösön való hid csináltatásának módját nem látom, mivel gyengén vagyok próbára való hadbúl ngs uram; népség vagyon valamely; Szolnak, Kraszna vármegyék, úgy a regularis had s az Békéi be nem gyűlnek; kikért egy néhány felé küldöttem, az portázást túl is az elmúlt napokon elkövettettem, sőt ngs uram harmad napot töltöttem az portásokkal túl; hogy annyival inkább boldogúlhasanak, innét pedig lármáztam, de semmire nem mehetvén az este érkeztek meg egy rendbe. Nyavalyás Békéy az kezemhez deveniált vádok specificatióiban igen menti magát ngs uram; Kászás uram katonái circiter 300 csuportozván öszve leindult; Gődény Pál úgy hallok megszabadult, nem szükség requiráltatni felőle. Lelkem édes ngs uram, nagy alázatosan kérem Ngodat, már szabadulásának jelét látván Ngod grátiájából Kállay Ferencz urnak, kinek is előbbi promotiója, úgy mint ezen bloquadalis commendója pro interim hadd legyen meg, én *penig Ngodnak igaz szolgája hadd szolgálhassak vármegyémbe* Ngodnak, lévén is oly

bizodalomom, hogy alázatos instantiám foganatos leszen Ngod mlgos személye előtt, kívánván stb. Ngod alázatos szolgálja

Bessenyeý Sigmond mpria.

Datum ex bloquada Váradiensi, die 21. Junii 1705.

P. S. Bizony ngos uram *az erszényem is lapos keszeg hallá válik* minden órán az koresma bor miatt, az társzekerem is megürül, az szegény árva tiszték udvari emberek levén, nem mindenkor várnak az jeladástúl.

Külczim mint elől.

12. P o c s a j, 1705. jul. 9.

Mlgos Generális érdemem felett való jó uram! Isten Ngodat friss egészséges hosszú étellel és dolgaiban való szerencsés előmenetellel áldja édes hazánk javára. Ngod 7. praesentis Veres-egyházárúl nékem alázatos szolgálának dátált parancsolatját ez reggeli órán vöttem, elébbeni levelemben alázatos információt tévén Ngodnak az Bélteky uram dolga miben legyen, terminálván az sólyomküi fiscalis udvarbirónak a mint hogy compareált is pro termino, nem volt oly mértékben az szemben bizonyított vád ngos uram, mint in scriptis; törvény előtt emberséges emberek interpositiójára complanálta Bélteky uram dolgát. Mostani újabb parancsolatját pedig Ngodnak iránta folytatom, az P. S.-ban nekem igaz aázatos szolgálának elszánt gratiáját (kírúl nem is gondolkoztam) mind az én jó kegyelmes uramnak ő Ngának s mind Ngodnak alázatos hűségeskedésemmel egész életemben megszolgálni igyekezem, mindazáltal talám ily hamar Ngodnak disgratiájában esem, mivel ngos Generális uram, tegnap kilencz és nyolcz óra között az Várad alá continuált portásimnak az hátán gyüvén a labancz, többire (mindazáltal kár nélkül) rendben vevén az kevés számú hadat, kivált lovast, úgy gyalogimat az földvárbúl Várad felől kirendelém, ellenkezőket bocsátton bocsátám be, hogy annyiival is inkább tartóztassam az ellenséget, a mint is nem gyüvén tovább, hanem az bihari akasztófaig egy néhány ellenkezett, Kakast megszólítván egy labancz: mondja, édes barátim, jó vitézek, nyomuljatok, mert az teljes sz.-háromság! úgy jártok mint Biharnál, azon meg nem indulván ngos uram, mivel ellenségtől mondatott, azonban Kerekin túl hirtelen nagy füst vetődvén fel, tartván mintegy három óráig, mely valamig meg nem szűnt, ki-rendelve tartottam az egész hadat, mely had-rendeléseim idején egyelegen kezd az én kevés számú lovas hadam, mivel az hirtelenség miatt soknak egyetmása ben maradott; nem volt ngos uram annyi tehetségem, hol az tudatlan tisztű gyalogság közzé, hol az lovashoz kellett nagy fáradsággal nyughatatlankodnom, sokakat vissza nem verhettem, hanem az velős koncز leső, tiszt-

teit mooskoló hitellen lelkű katonáknak némely része megindulván Diószeg felé oly hírrel, hogy az gyalogunkat mind le vágták; én látván az lovas had megoszlását, léptetve ide nyomúltam, az hátra hagyott portásim az estve érkezvén utánnunk, az olaszii hidig menvén be felé német s labancz ki volt véle, kiket is az püspökii szállókben hagyott volt lesből; az Gődény Pál elmaradott hajdúit mellém hivatom ngos uram, míg jól meggyűl, az hová parancsolatik azután oda mehet. Nemes Kraszna vármegye soldos adásba refractáriuskodván tizennégyen kísérték zászlójokat bé; a szegény Ibrányi uram ezere másfél száz katona számbúl ha áll. Én mindazáltal kemény parancsolatimat küldöttem az hadnagyokra, hogy ne késsenek be gyűnni, az reguláris ezer tisztei is kibocsáttattak az vármegyékre, kikkel is fogyott a katona, Bélteky uram ezere nem ezer édes ngos uram, hanem csak hadacska, mivel nincs 3 száz; én a hadakkal a bihari malom tájára szállok ngos uram, remélem megmaradhatásomat, mivel csak az Ibrányi uram ezer-féle gyűljön be, securitásom lészen. Az én nemes vármegyém is belekezdettt fáradni ngos uram, sem soldos, sem personalis insurrectió mind eddig nem praestáltatott; az Ngod egy néhányszori parancsolatját megküldvén ő ngoknak s ő kegyelmeknek, nemes Bihar vármegye ma conjungálta magát lovas haddal, circiter száz számbúl állókkal, Forgács és Andrásy István uraknak is instanter irtam, hogy pro succursu valamely haddal consoláljanak, hogy jobb módjával szoríthatnók meg az ellenséget. Én vékony tehetőségem szerint, valamelyekben hazánkhoz, jó kegyelmes urunkhoz, s Ngodhoz való igaz hűségeskedésemet contestálhatom, el nem múlatom. Kivánván stb. Ngod igaz alázatos szolgálja

Bessenyey Sigmond mpria.

Pocsaj, 9. Julii anno 1705.

Az mlgos asszonynak ő nagyságának szóló levelét Ngodnak kezemhez való jövetelével alázatosan késedelem nélkül megküldöttem.

Külczim mint elől.

13. Marja, 1705. jul. 14.

Mlgos Generalis, érdemem felett való uram! Istennek hála az ellenség praktikája miatt való elnyomulásunkkal semmi kárunk nem lévén, úgy körülöttünk való helységekre szándéka szerint az ellenség semmi ascensiót nem tehetett, melyhez képpést az bihari malomhoz szállok az hadakkal, alkalmasint bégyűlvén ngos uram az Ibrányi uram ezere-féle katonaság, jóllehet sok gyalog vagyon közzülők, kiknek meglovasításokrúl, ha Ngod nem méltóztatik disponálni, azon ezernek nagy csonkasága lészen, fizetetlenlések miá nagy zúgolódással is vagyon azon ezer; leginkább állhatatlankodik ngos uram, az reguláris ezerbül álló katonaság, mivel a hópénz

felvétele után sokan szöktenek el; úgy az Bélteki ezerféléből, kikről kemény leveleimet folytatam az nemes vármegyéken, mely parancsolatom mellett Zilahon már kettőt felakasztottak; kezemben is várok óránként mlgos Generális uram, hasonlót követetek. Várad alá szüntelen portáztatván, az mint hogy az Körösön túl vagyon 300 gyalog portásom, az aradi, jenei utakat állottam el; Nyüvedi is mintegy 300 hajdút gyűjtven össze, most portára vagyon; felöle is mit parancsoljon Ngod, mivel ha itt continuuskodhatnék, az tanulatlan most fogadott hajdúság is ő reájok való nézve megjobbithatná magát; másként Ngod méltóztassék elhinni, bizony gyenge haddal voltam az elmúlt napokban. Az vármegyék praestált soldosoknak semmi alimentatiójokról nem provideálnak ngos uram, nagy bajom vagyon vélek, oszolni igyekeznek; az commissáriusok is nem akarják interteneálni őket; melyről recenter is ngos uram irtam az nemes vármegye tiszteinek, hogy mennél hamarább concludáljanak az commissáriatusággal, mivel az haza szolgálatja fogatkozik meg; melyben az nemes vármegyék causáltatnak; én mindazáltal vagy impingálok, vagy nem ngos uram, az regulamentum ellen, vágóbúl s kenyérbúl succurrálok nekik a Ngod kiadott instructiója szerint. Az váradiakat mlgos Generális uram most kellene megszorogatni, a pedig jobb modalitással úgy lenne meg, ha Szöllös felől is had szállana; mivel ngos uram keveses lovas had nem subsistálhat portázásában a szörnyű bogár miatt. Andrásy István uram ő nga hová lőtt, nem tudhatom; nem hallván semmi hírét ő ngának; Pápay János uram írja pedig hogy rendeltetett volna ő nga is Váradra való vigyázásra, úgy mlgos gróf Forgács úrnak is parancsoltatott, hogy megsegítsen, kik ha meg lennének, bizony ngos uram az váradí labancz másként gondolkoznék. Várván alázatosan tovább is az Ngod dispositióját, kívánván stb. Ngod igaz s alázatos szolgálja

Bessenyei Sigmund mpria.

Marja, 14. Julii 1705.

Külczim mint elől.

14. Pocsaj, 1705. jul. 20.

Mlgos Generális nékem jó uram! Tegnap előtti szerencsétlenségem után az elmúlt este három rabot bocsátott hozzam az váradí commendáns, egyiket az katona rend részéről, a másikat a hajdúkérul, a harmadikát pedig ngs uram az paraszti rendekéből; az mint is az commendans levelének párját is his inclusis Ngodnak alázatosan megküldöttem; tegnap előtti 22 rabot vittek bé Váradra paraszt emberekkel együtt, mely rabok megfelesedésével bizony rövid napokon éhel-halásra jutnak felesen az rabokban, mivel ngos uram kétszer sült (salvo honore dictum) ganéjos kenyérrel tartják szegényeket, azt sem adnak már egy

hétig is nékik. Ezen raboknak egyike ngos uram azt mondja: bizonyoson nincsen 21 hordó lisztjeknél több Váradon az németeknek s labanczságnak, mely hat hétre való. Reménkedem alázatosan Ngodnak, mennél hamarább méltóztassék segítséget küldeni; másként Aradról minden órán életbeli succursust várnak, ismét szándékoskodnék azon az ellenség, hogy Szentjóbígn ezen darab földet megjárván elpusztítsa, az szegény halálhoz közelítő rabságot (ha Ngodnak tetszik) bocsássa sanczra, megengedve szegényeknek.

Palocsay György uram ő nga is hónap közinkbe érkezik; Mojses deák egynehányad magával sebben esett, hótt is meg közülők: Isten behozván az urat ő ngát, Ngod grátiájából alázatosan megszolgálom ha divertálhatnék pusztai házamhoz, mezei munkámban nem akarván subleválni kevés jobbágyim, Ngod vissza gyűvetelemben ha mit parancsoljon a tévő leszek, kívánván stb. Ngod igaz alázatos szolgálja

Bessenyei Sigmund mpria.

Pocsaj, 20. Julii 1705.

Külczim mint elől.

15. P o c s a j, 1705. jul. 22.

Mlgos Generális, nékem érdemem felett való jó uram! Alázatosan vevén Ngod Kecskemétről 18 praesentis datált parancsolatját, a fődvártul való elnyomulásom miatt szennyvedett becsatelenségembe, bár most is belé estem volna édes ngos uram, némely emberek vélekedése szerint, mivel ezen többire nyomorult soldos haddal Marjából ki ne nyomultam volna, Debreczeni uraimék s mások már beszélvén, nem kellett volna szerencsétletni az hadat; az előtt pedig az kenyérhajat is károlták a föld népével együtt. — Ngod szerencsés vissza fordulásán, úgy felénk igyekező szándékán szívesen örülök, ez egész földet meg is vigasztaltam; segillje is Isten Ngod fegyverét, előtte való ellenség meg szégyenülésére; én nem is biztathatom Ngod ezen bádgyadt haddal hogy Váradhoz közelíthessek, mivel velem levő kevés tanúlatlan hajdúság az sebesség *(igy)* örvével és azon actus alkalmatosságával megoszlott, melyről ezennel beérkezvén az úr Palocsay György uram ő nga, tudom fog mennél hamarább disponálni; az Belső-Szolnak vármegyei lovas soldosság (kiket is applicált az úr ő nga regularis ezerébe) mind elszőktek még az harc előtt; utánok küldvén persequáltatom meg ngos uram, még nem érkeztek vélek, gondom leszen az büntetésekre; Nyüvedinek az zászlója Túron vagyon ngs uram, mentvén már azzal magát, hogy az elszéledett hajdúság nem csak az ő ezeréből való. Ezelőtt való napokon pedig magok reménkedtek ngos uram, hogy Ngodnak instáljak az ő megmaradhatások felől, kiknek is az Ngod parancsolatját producáltam; már megvállik mit efficiál. Krucsay uram

urgeálja ujobban az hadaknak lábán az vágókat ne adassam, hanem fontozzák. Az nemes vármegyém seregét mlgos Generális Bercsényi uram ő nga parancsolatjára kibocsátottam vala, de az Ngod tegnap vött parancsolatja szerint parancsoltam mennél hamarább bégyünni. Az continuus hajdúi pedig sem nemes Bihar vármegyének bé nem állottak, az sokszori impositiók szerint sok rendbeli írásimat pedig elkövettem; Bélteky kapitánt mlgos Generális uram tisztítól amoveáltam Ngod parancsolatja szerint, melyért igen difficultál, tulajdonítja egészen az vicekapitányának és strázsa mester Csató Ádámnak, ki felől udvarolnak Ngodnak rövid nap azon ezerbeliek s fogják Csató uramat kérni kapitányoknak, nem is ok nélkül, mivel alkalmas ember és az ezere is meggyül, mivel az mint kitanúltam ngos uram feles katonáit bocsátgatta el ajándékért Bélteky uram. Kállay Ferencz uramat Ngod mlgos parancsolatja vételével azonnal felszabadítottam; nem is vevén több parancsolatját Ngodnak azon dologról; ugy szegény Palaticz uram alázatoson várván szabadulása iránt az Ngod elszánt grátiáját. Ezen két holnapok alatt, nem szégyenlem megvallanom édes ngos uram, nem kevés költségemmel töltöttem el üdömet, *gyermekségemtől fogva vékony értékem szerint való szokásommal, ebédemen, vacsorámon az elei tiszt uraiméknak asztalomat frequentálták.* Megszűnván az alamizsnálkodás, bizony meg laposodott az erszényem, várnám az Ngod grátiáját alázatoson, hogy commissárius uraimék hús s valamely italbeli provisióval lennének, mivel difficultálják csak egy vagy két hordó bornak kiárullatását is, olykor pedig mikor borok nincs az koresomán, kin oly notábilis jövedelmem bizony nem volt, hanem asztalomat segitettem, sok gondjai között való búsulásommal Ngodat alázatoson követem. Levelem tanálja szerencsés órába Ngodat, Ngod igaz alázatos szolgája

Pocsaj, 22. Julii 1705.

Bessenyei Sigmond mpria.

Hazám szolgálatjára irántam declarált grátiáját Ngodnak az ezerbeli tisztség iránt való alázatos kötelességgel megiszolgálom, melytől vékony tehetségem szerint tovább magamat nem vonogatom, hanem jó kegyelmes uram és hazám szolgálatjára tovább is magamat applicálnom kész leszek.

Külczim mint elől.

16. Pocsaj, 1705. jul. 24.

Mlgos Generális érdemem felett való jó uram! Ngod mlgos dispositióját alázatosan vöttem; érdemtelenségemre kapitánysági instelláció is véghez menván, mely alázatos szolgálattal ki-vánván is kegyelmes urunk ő ngának s Ngodnak (mig Isten életet) szolgálnom hátralevő rövid életemben; bánom igen hogy alázatos udvarlásommal nem terhelhettem Ngodat; mivel kegyelmes

urunknál való lakásomtól fogva sok szükségimet szenyvedtem ngos uram oeconomiámban, úgy most, ha az Ngod mlgos resolutiója szerint (melyet is vöttem az úr Palocsay György uram őnga által) házamhoz nem mehetek, jóllehet úri levelében egy kevés diverticulumot méltóztatott Ngod engedni, bizony ngos uram Várad alá való indulásom penig nemes vármegye gyűléséből volt, nem házamtúl, vevén az Ngod siettető pasanesolatját, holott tíz hetek alatt való költségeimet pótolnom kell valahonnét, meszszes útra, Ngod grátiájából, valamely készületecském hadd lehessen. Az ezer levitelében is ngos uram első alkalmatossággal tartok az Ngod nehézségétől, mivel az kiadott fizetésének az ezer kevés hasznát vészi, nem lévén hol vásárolni, úgy némelyek szegény házok népét akarván segíteni; első instantiámat méltóztassék Ngod nehézség nélkül tekintelbe venni és az ezeret házokhoz bocsátani, ha csak kevés napokra is, összevévén őket az még ekkoráig otthon lézengőkkel, hadd vallhassak kicsiny becsületet régi jó uram, az Ngod grátiájából; kívánván stb. Ngod alázatos szolgálója

Bessenyeey Sigmond mpria.

Pocsaj, 24. Julii 1705.

Külczim mint elől.

17. Debreczen; 1705. aug. 2.

Mlgos Generális érdemem felett való jó uram! Isten Ngodat tegye szerencséssé dolgaiban, friss egészséges hosszú élettel megáldja. Mai napon vévén útamat ngos uram pusztai házamhoz, elébb nem kívánván mennem az rácz s egyéb ellenség gyűlekezeti miatt, tégnap vévén ellenben a Ngod mlgos parancsolatját, hogy mennél szorgalmatosabban az meg széledett katonákat össze gyűjtsem és Domahidy László, Kárándy s több tiszt urakkal sietve induljak, mely Ngod parancsolatjának igaz hűségeskedésemmel alázatosan engedelmeskedem, de mlgs Generális uram, ha csak lánczon nem viszem az katonaságot (háza népéhez való sietéstől viselietvén) másféleképpen kudarcot vallok Ngod mlgos személye előtt; de Ngod grátiájából csak egy hélig való mulatása lehetővén ezen ezerbeli katonaságnak, azontúl magát nem mentheti, és én is igaz szolgálója Ngodnak alázatosan megiszolgálom; vigyázván kevés becsületekre örömetst mennél szebb csuporttal mennék az Ngod udvarlására egy hétnek eltöltésével a magam ezerimmal. Az gyalog katonáknak meglovasíttatásokban mennél hamarább méltóztassék Ngod oly grátiáját mutatni, hogy mennél hamarább ezen ezernek nagy csonkasága helybe állhasson; ajálván tovább is alázatos személyemet az Ngod grátiájában, maradok tovább is Ngod igaz s alázatos szolgálója

Bessenyeey Sigmond mpria.

Debreczen, 2. Augusti 1705.

Külczim mint elől; *ibi, ubi*.

18. Átány, 1705. aug. 16.

Mlgos Generális érdemem felett való jó uram! 'Ezen útamban vévén alázatosan Czeglédről dátált parancsolatját Ngodnak, úgy látom édes ngos uram, közel jár becsületi vesztéséhez az oly tiszt, az ki cselédes katonaság pásztora, igyekezetem oly lévén, hogy hamarább udvarolhassak Ngodnak, az miért is indulásomat elébb vévén, Kakas István hátra maradott, hogy annyival inkább vehesse eszébe, és hajthassa utánnam az elmaradtakat, mégyek is jó csuporttal Ngod udvarlására, Torma úram is ez órán egyezett meg velem. Isten jó voltából hónap ismét megindulok ngos uram, zajog katona uram, hogy minden falun való megszállását nem engedem, érkezésemig méltóztatnék Ngod tudósítani, hogy ha valahol az ezer számára valamely szekereket foghatnának, mivel szekereink nincsenek. Engedje Isten stb. Ngod igaz alázatos szolgálja

Bessenyei Sigmund mpria.

Átány, 16. Aug. 1705.

• 19. Czeglédnél levő táborban, 1705. aug. 26.

Mlgos Generális nekem érdemem felett való jó uram! Nem kevés szomorúságomra lón ezeremmel együtt, hogy Ngodat ezen az földön nem értem, Ngod elindulása után másnap érkeztem, már nem tudom tovább mint disponál felőlünk Ngod, mivel ha már grátiájából ezen kötelességre adtam magamat, kérem alázatosan Ngodat, méltóztassék valamely ezer nélkül való két vagy három csonka sereggel megsaporíttatni ezen ezeret kegyelmes urunkkal ő ngával. Az kállai sereget Bóné uram vadássza, ha igaz; magok hirdetvén, inkább gyünnének ezen ezerbe ngos uram; az sok gyalog katonáimnak mennél hamarább való lovasíttatásban Ngod kérem méltóztassék utat mutatni, mivel igen megkevesedett, ajálván egész reménységgel alázatos személyemet az Ngod grátiájában jó kegyelmes uram után; alázatosan is kérem Ngodat, érdemellen szolgálja instantiáját mlgos fejedelem kegyelmes urunk ő nga előtt (ha alkalmatosság hozza magával) recommendálni méltóztassék Ngod; mind az ezer, s mind magam fogyatkozásimról irtam alázatos instantiát urunknak ő ngának. Kivánván stb. Ngod igaz alázatos szolgálja

Bessenyei Sigmund mpria.

Ex castris ad Czegléd positis, die 26. Aug. 1705.

Külczim mint elől; ad castra suae serenitatis principalis.

20. Sz.-G y ö r g y, 1705. szept. 6.

Mlgos Generális érdmem felett való jó uram! Vice kapitányomat Ngod udvarlására küldvén maga s ugy ezerem szükséges dolgai folytatására, kérem alázatosan Ngodat, (tartván tovább is grátiájában) sok difficultásit ezen ezernek orvosolni méltóztassék, mely fogyatkozásokat fog jelenteni Ngodnak alázatosan Kakas uram; nem is kétlem, több igaz szolgálai közzül Ngod el'vessen és ne kívánja kicsiny becsületem promotióját, melylyel is mig Isten éltet Ngod köteles alázatos szolgálatjára leszek; kívánván udvarló levelem tanálja Ngodat szerencsés órában. Sz.-György, 6. Septembris 1705. Ngod igaz alázatos szolgálja

Bessenyey Sigmond mpria.

21. D i ó s z e g, 1705. nov. 30.

Mélt. fő Generális érdmem felett való jó uram! Alázatos írásom végezésével érkezvén Vajnovicz urfi ő nga, kihez képpest újabb tudósítással akarván udvarolnom Ngdnak, parancsolatjához képpest próbára való válogatott comitívával indítottam meg Vajnovicz uramat; de azt nem szeretem, hogy Debreczenben commorál ő nga, útjának híre leszen; ezerem kész fizetése iránt mutatott grátiáját Ngodnak igaz alázatossággal megszógálom; jól lehet három hó pénzek restál; kérem alázatosan Ngodat, méltóztassék az három hó pénzeket kiadatni, hadd épülhessenek régi romlásukbul, Ngodnak egész ezeremmel alázatosan megszógálom. Irhatom Debreczennél mint él egy csuport rác, ugyan oda való gulyásokat fogván fel kalauzúl. Győry János uram hová lött ngs uram csudálkozom, mivel régen elbocsátam úgy Debreczenbe lézengő katonákat s hajdúkat magam katonáimmal kiolvastattam, úgy Bóné uram katonáit Gődény hajdúival együtt fészkekrül Ngtok után hajtottam, rövid nap exequálhatok is mind magam szökevény (*ügy*) katonáimba s mind a másokéba ngs uram. Nyüzó uram vicekapitányát e minapi Debreczenbe létemmel tanálván, megmondottam az Ngd dispositióját, de annak nem obediálván Gyöngyös felé ment. Ugy látom, *színnel, nem szívvel szolgál néme-lyikünk*. Német uramnak odabe való koplalását, döglését örömmel hallok ngs uram. Az öreg úr gr. Barkóczy Ferencz uram ő nga hadaival hónap Debreczenbe szállván kívánja comparitíómat ő nga. Én Istennek hála az váradiakon lassan-lassan tryumphálok, Rablóval raboltatom ngos uram, az elmúlt napokban egy néhányat fogatván közülök, vágta is 26 ökröknek s 7 lovaknak elhozásával, igen megvonták magokat azolta. Hallok Sliknek feltámadását, ki csak simuláció, tettetik, hogy életben van, akár ő legyen, akár más, de nehezen veszi fel az elszökött ráczságot ngs uram, nem is tarthatok sokat tőlök. Gődény itt levén tisztieivel, praesentáltam az Ngd dispositióját, hogy itt nem szenvedem

sem hajdúit, kinek megindulásával valahol hajdúit kaphatnom persequálni el nem mulatom, úgy több parancsolatját is Ngodnak kötelességem szerint effectuálom. Az tél közelítésével Ngod grátiájából már én csak itt maradnék, kivált ha commissárius uram istenesebben bännék velünk; itt bizony ngs uram negyed napig is nincs kenyere az hadnak, húsa annál inkább. Az Dunán túl maradt katonám érkezésével mondja, hogy az egész Dunán túl való föld kuruczezá lött, és az Pálffy hadát confundálták.

Pocsajba igyekezném ngs uram az Bihar vármegyei 50 hajdút szállítani azon passuson való vigyázásért; már ha az urral Barkóczy urammal szembe lévén, függök az ő nga tetszésitül s parancsolatjátul, Sz.-Jóban is vadnak egy néhány megtelepedett jó emberek, ha Ngodnak úgy tetszenék, hadd maradhatnának helyekben, az commendánssal akarván tractálnom az szegény Szúnyog és több rabok szabadulásokról az Ngod mlgos parancsolatja szerint; mely helytelen kívánsága legyen im az maga replicáját Ngodnak ezen alkalmatossággal megküldöttem; utánna nem jártam az után ngs uram, hanem Aradra küldök egy rácz rabot, 15 napot praefigálván neki, kezesek levén az többi Ecsedben levő rácz rabok érette, mivel ezen rab meghozza ngs uram, ha életben vagy-e szegény Szúnyog uram, mivel olyan hír futamodott volt az mult heteken, hogy meghótt, ha Váradra tanáltam volna küldeni Ascmánt, emennek meghalásával oda maradt volna. Itt nagy híre vagyon, hogy Ngotok az egész hadakkal Magyarországra kigyün. Nekem igen nehéz hogy ritkán vehetem az Ngod parancsolatját. *Rabló* itt mellettem ngos uram híven viseli magát; urunkat s Forgács uraimékat ő ngokat ki gyünni ez órán hallottam, Ngodat pedig oda be hagyván, mire vélni nem tudom. Irhatom Ngodnak alázatosan: *sárga tökkel él az hadam, könnyebben szenvednök, ha idegen országban volnánk*; minden gondviseletlenség imputálatik Baranyainak Krucsay Márton uramtúl, negyednapig sem küldhetek portásokat az kenyértelenség miatt. Az labancz rabok fassiója ez ngs uram: magyarbul, oláhbul álló lovas circiter 130, kuruczból lött 18, magyar oláh hajdú 200, gyalog német 400; kik ellen megoltalmazhatjuk ezen földet ngos uram; mindazáltal az én itt való maradásom változhatik is már az öreg gróf Generális Barkóczy Ferencz uram ő nga Debreczenben való érkezésével. A húst fontolni igyekezik commissárius urunk ngs uram, mondván kegyelmes urunk ő nga és az Ngod mélt. parancsolatja; én magam személyére bizony keveset hajtok ngs uram, csak a közrend ne békételenkedjék; kívánván stb. igaz alázatos szolgálja

Besseniyey Sigmond mpria.

Diószeg, 30. Nov. 1705.

22. Diószeg, 1705. decz. 19.

Méltóságos fű Generális érdemem felett való jó uram! Isten Ngdat friss egészség és hosszú élettel áldja. Mi itt az rossz provisio miatt (kivált az militia) *kedvünkre koplalunk* jó uram, a mellett keserves panasszal gyűvén ma előmben az Tisza oldali tisztjeim, ki miatt nehezen viselem tisztelem ngos uram becsületemre; nem tudom az udvarnak vagyon-e hírével vagy nem? az commissárius uraimék járomban akarván fogni az Tisza mellyékieket, úgy az sz.-mihályiakat, imponálván nékiek, minden hétről-hétre adminisztrálnak feles abrakot, s kenyeret, szabván az abraknak köbliért den. 80. holott kevés oeconomiájokat otthon maradott kevés erőtelen házok népe vívén véghez, az gazdák téli nyári fegyverviselésben foglalatoskodván; ezt pedig nem másért ngos uram, hanem magok könnyebbségéért cselekszik commissárius uraimék, még pedig kemény executióval fenyegetvén ezerembelieket ngos uram commissarius uraimék, kik bizony nem kevésé zendültek meg; ők az szép életjeket adják ki az limitatio szerént, itt a helyett egyék a penészes prófontot. Az belényesiek ngos uram naponként desperálnak, Dézna tája labanczczá levén, Belényes vidéke szintén úgy; biztatásokra készültem vala az elmúlt napokban; Bóné uram érkezésével intentiómat félbe hagyatá, mely úttal nem ártottam volna ngos uram. Ezen is kérem alázatosan Ngodat ezerm képeben, méltóztassék Ngod két hónál többre kiadatni hó pénzeket, anynyival inkább, az téli hadakozásra készíthessék magokat, mely gratiáját, Ngodnak vélek együtt alázatosan szolgálhassam meg; úgy ezerem nyomorgatását orvosolni méltóztassék Ngod, mivel egész bizodalmok Isten után Ngodban vagyon. Szegegy Lövey Sámuel uram mellettem levén alázatosan instál Ngodnak, régtől fogvást érdeme felett való jó urának, ezen esetében megszánván, felszabadulását munkálódni Ngod méltóztassék; melyet igaz alázatos kötelességével megszolgálni Ngodnak igyekezik. Ngod szép ígéreti szerént, ha csak kevés ideig is, örömet a pusztához hűzámhoz venném utamat; minden nyomorúságinkat bűvön declarálhatják Ngodnak ezen oda küldött tisztjeim, Ilosvay urammal is s hadával minemű bajom vagyon. Kívánván hamar üdön való udvarlásommal láthassam Ngodat szerencsés órában. Ngod igaz alázatos szolgálja

Bessenyei Sigmond mpria.

Diószeg, 19. Decembris 1705.

Hátlapon: Levellem elvégezésével Lövey Sámuel uramnak érkezvén egész consolatiója az Ngod gratiájából irt levelével, tovább is ajálván magát ő kegyelme az Ngod sokszor tapasztalt gratiájában; az katonák összevgyűjtésében fog Ngos uram szorgalmazkodni, de az ünnepek előtt bizony nehezen hiszem, hogy

véghez vihesse ngos uram. Lelkem ngos uram kérem alázatosan Ngodat méltóztassék megszorítottatni az portiónkat az hópénz iránt, ne láttassunk elvetetteknek lenni; egész ezeremmel jó kegyelmes urunknak s Ngodnak megiszolgálom.

Az szegény ezerembeliek nyomorgatását is nem kétlem, valamint ezelőtt, hogy ne orvosolná Ngd; mivel gondolom én ngos uram, rész szerént a szegény vármegyém is ebben causáltatik, mivel szegények mindenkor, folyamodtak Ngodhoz mint édes atyjokhoz, valamikor impediáltattak az vármegyétül.

Külczim mint elől, Szurdok vel ubi.

23. T a s n á d, 1706. febr. 8.

Mlgos fő Generális érdemem felett való jó uram! Ngod mlgtos parancsolatját alázatosan vöttem, az váradi bloquadában való menetelem iránt; mely parancsolatja mellett Ngodnak az ur Palocsay György uram ő nga levelét is vévén, parancsolta ő Nga, hogy ujjabb orderét várjam ő ngának; quártélyunkban pedig nem igen marasztanak ngos uram, mivel Terebes táján az tek. nemes Szathmár és Szabolcs vármegyék is megszállván, sajnálják az szűk quártélyt; az mustrára nem admittáltak, Krucsay urammal bennünket ngos uram, az Ngod dispositiója szerént. Én lelkem ngos uram valóba szívesen várnám Ngodat hogy udvarlásommal egy rövid utat nyerhetnék jó uramtól Ngodtól paripázódni. Addig proverbizált Ngod, vagyis vigasztalt, hogy csak az tatár lovam maradjon meg, meghallgattatott Istentől Ngod, mivel csak magára szorúltam, ezen helybe kettő veszett el, melyeket ha számba veszek *aratástul fogva kilenczen vesztek el*, mely látogatásait Istenemnek érdemem szerint szenyvedvén. Orosz Pál uram nehezteli, hogy Ngod ezen földre szállított bennünket. Isten hozza Ngodat hová hamarabb közinkbe friss egésségbe, kívánatos Evangéliumi hírekkel. Ngod igaz alázatos szolgálja

Tasnád, 8. Febr. 1706.

Bessenyei Sigmund mpria.

Alázatos írásom végezésével ez órán vöttem Ngod 3-tia praesentis Miskolczról datált parancsolatját; az katonákra való vigyázatásban eléggé szorgalmatoskodom ngos uram, az mint hogy neveztettem már *Armás kapitánynak* hadammal együtt; az katonák borozását nem hogy engedjem, de az háromszori abrakolást is megtiltottam. Ngod mlgtos dispositiója szerént ha már Várad alá kelljen mennem, itt körül való szegénységnek nem kicsiny terhére vagyunk, talán jobb volna ngos uram útunkat előnkbe venni Diószeg felé; az nemes vármegye tiszteivel pedig correspondententer vagyok, hogy ő kegyelmek igazgassák úgy az falukra való státiókat, mind az nemesség s mind az katonáim részekről, a mint ő kegyelmeknek fog tetszeni Terebes és ott körül való falukon. Vitélius uramat még nem láttam, ngos uram;

szokása szerint az quártélyt lakja, az hol hallom lenni ezeremmel, irok ő kegyelmének ngos uram. Az itt való katonák is igen kezdtek vala haza szívódni, de vissza hajtattam. Tovább is igaz kötelességem bizonyításával Ngod mlgos parancsolatját igaz alázatossággal effectusba venni el nem mulatom.

24. Kalota, 1706. april 1.

Méltóságos fő Generális, érdemem felett való jó uram! Kedves vigasztalásúl, erős kü fal gyanánt vöttem alázatosan Ngod mlgos tudósítását s parancsolatját Hadady urnak az estveli érkezésével, ki is nyelve megeresztésével ugrik Ngos uram a tűz mellé; ezen kezdi folyó beszédét: nem láttál soha kapitány uram olyan embert mint Nagyságod, mivel nincs lehetetlenség Ngod előtt; tovább ezen materiárul nem búsítom mlgos jó uram, alázatosan várok Ngodtól bocsánatot, hogy az elmúlt napokon gyakor tudósításommal nem udvarolhattam Ngodnak, mivel volt oly conceptusom talán Abruk-Bányáru kimozdult Ngod, az emberim periclitáltatnak; assécúrálom igaz szolgálja Ngodnak tudósítással gyakrabban udvarlok Ngodnak. Én itt Kalotán vagyok ngos uram magam ezeremmel, holott igen megkívántatik az nyughatatlanság; Sz.-Királyt, Zentelkén Bik László és Rácz András uraimék ezerei vadnak, mivel ngos uram gyakran meggyülekezvén az ellenség Gyaluban, nem annyira féltém az Almás völgyét, mint magunkat, mivel az gyalai labancz így proverbizál: *nem vágatja meg magát Erdélyért az almási had*; kit ngos uram az hajdúvárosiaktól hallották elegenden. Bizony kár volt nekik a zsíros s hasznos quártély, az kit megemleget ez a föld úgy mást. Mint igaz lelkű columnája hazánkknak Nagyságod nagy admirációval hallaná az Almás táján telelő két ezereknek sarczoltatásokat, nem mondhatván quartélyozásoknak; csudálkozom, hogy valamicskével succurrálhatnak nekünk, most is actu az németismust nem akarván felejtteni ngos uram hajdú városi uraimék, rendkívül való impositiójuktól fenn maradott naturálékot keresztyénség kívül igyekezik . . . queálni; melyet semmiképpen meg nem engedtem. Krucsay urat is adhortéaltam, hogy tartsa zabolában őket; egy néhány rendbeli szegénységet arestáltak szekerekkel, ökrökkel; úgy veszem eszembe ngos uram Krucsay urat is magokéva csinálták; melyet elhiszem Ngod az ő idejében megorvosol. Reám valóban fenekednek Gyalubul, ha csak az aerbe reám nem gyün ngos uram, nem tarthatok, mivel az emberim mind Kolosvárra s mind Gyaluba majd minden nap járnak; most három compánia lovas német vagy on ben, és négy sereg gyülevész rácz; a mostanában esett havak esők úgy elárasztották ngos ur ezen földet, hogy bizony ngos uram két dülő földig nem nyargalhatna ember alkalmas paripán, bizony eddig megpróbáltam volna

őket újokban, de az gyenge lovas katonákat hagyogatom el. Kajdy uram megindult vala ngos uram, de a havasokon való töretlen utak s nagy havak miatt el nem mehetett, az ravasz kalauz oláhok mondták, kiket elküldöttünk volt az utakat járni; újokban ma virattakor elküldöttem Kajdy urhoz, hogy mingyárt induljon, már az nyomon ezen jó kalauz emberekkel megindulhatnak; bokroszon hozták hírül ngos uram, hogy az német ellenség azon meszterkedett, hogy rajtunk lármáztván az havasokon lopja el Váradra az éleést, még penig ngos uram jó terhébe, de gondolom sulyok gyanánt agyon ütötte Ngod őket emlékezetes szép próbájával, melyeknél Isten nagyobbakra is segélje Ngodat; bizony én sem heverek ngos uram, ha az jó labancz pusztán nem hagyja Gyalt; értettem mlgs uram, hogy némely ezereket Ngod újabb rendbe fog venni, ha megunt szolgálja nem volnék Ngodnak, kérném aláztatson méltóztatnék oly grátiáját bizonyítani ezeremhez Ngod, hogy vagy egy vagy két sereggel szaporítani valamely darab hadbúl; most is az mádi seregem kevés volta miatt nem kevés rövidségim vadnak, az szüntelen való strázsálás és egyéb szolgálattal miatt; kik is tiszteltül való megválássalommal is Ngod mellett fognak hűségeskedni, tudom nem másutt; mely grátiáját *őreg legény szolgálja Ngodnak* megszolgálom aláztatson. Ezen küldött levelek hogy késtek Ngod imputálja annak, hogy sem Orosz Pál uram nem tudta, sem én hollételét Ngodnak. Ezen a földön nem sokáig visszüik ngos uram az hadak intertentióját, mivel elfogyott az szegénység, sem búzája sem abrakja, kikkel ngos uram ha szépen bántunk volna, Pünkösdig is bizony nem panaszkodott volna senki Ngodnak, *mindazáltal ide nem vendégségbe gyöttünk mint mások*, bizony csak az jó alkalmatosságokat lássam, semmi rövidségemmel nem gondolok ngs uram, hanem igaz szível szolgállok. A pénzt érkezésével mingyárt bé vagy átal kisírtetem. Kívánván hosszas aláztatos írásom tanálja Ngodat friss egésségbe és szerencsésen. Ngod igaz aláztatos szolgálja

Bessenyei Sigmond mpria.

Kalota, 1. Aprilis 1706.

Bagosin lövés esett ngos uram, jól lehet nem ment a testiben, gyógyítani ment magát, tovább mit méltóztatik Ngod parancsolni felőle. Sokat tanúltam ngos uram, hogy kell az quártélyt szedni, de nem cselekszem, csak egy falun is bor és ágy pénzt 80 forintig megvöltek, azonkívül fűszerszám, patkópénz, minden falun; úgy folytak az dolgok egyéb naturalékbeli impositiók fellettébb valók, úgy minden faluknak nest s róka bűrökkel kellett vén tisztelkedni, már most az quártélyokon koczódnak ngos uram, ha hol valamely, ép helyecskét tudnak, azt kívánnák hajdú uraimék.

25. H u n y a d, 1706. apr. 10.

Mlgos fő Generális, érdemem felett való jó uram! Ez órán érkezvén kezembe ezen levelei Ngodnak, melyeket minden tartóztatás nélkül alázatosan megküldöttem; harmadnapja igen megszűkülvén kenyérből (mivel már az abraknak hírét halljuk ngos uram) éppen oszlásra készültek az hadak, hanem az almási búzából erogáltattam, mind az lovas s mind az gyalog hadnak; az egeresi asztagokat is igyekezem elhordani ngos uram, ha az út engedi, mivel minden nap akadályoz az alkalmatlan üdö bennünket. Kolosvárra járt emberemtől értettem örvendetes hírt, hogy az mi lelkeink Tordát felverték, az németet levágták és öszve égették hálá Istennek. Tovább is áldja Isten Ngod operációit. Inhereálnak ily hírek is ngos uram, hogy Erbeville ki indult volna eddig a török földén, onnét fellyebb; más intentiójok ilyen lévén, hogy az Körös útján Váradra élést vigyenek, de mind ezekbe confundáltatnak az Ngod operációi miatt. Kivánván stb. Ngod igaz alázatos szolgálja

Bessenyei Sigmund mpria.

Hunyad, 10. Aprilis 1706.

26. B.-H u n y a d, 1706. apr. 12.

Mlgos fő Generális jó uram! Ezen mellettem levő tek. ezerek küldvén Ngod udvarlására levelem praesentáló becsületes hadnagyot, instantiájának méltóztassék Ngod helyt adni, a mint előbbi alázatos írásimban búsítottam Ngodat fizetések iránt ezen három lovas ezernak, alázatosan kérem ez úttal is Ngodat, szokott grátiájátul megmustráltatván exsolváltatni méltóztassék; az hajdúságot úgy látom semmire nem vehetem Ngos uram, nem mulatom el a portát az lovas haddal. Kivánván stb.

Bessenyei Sigmund mpria.

B.-Hunyad, 12. Aprilis 1706.

Külczim mint elől, Abruksányán.

27. Z a l á t h n a, 1706. jun. 14.

Mlgos fő Generális jó uram! Ngod mlgos parancsolatja szerint szolgálatombeli igaz kötelességemet naponkint contentálni igyekezném, de biztatásomnak nem híven kezem alatt levő, hamis, megvakult lelkű, hitetlen, hamisan szolgáló katonaság mellőlem úgy elment, hogy e . . . két seregemen kívül, nem hiszem, hogy legyenek két század magammal; ez is az Nyüző és Kakas nyomán, mint az többi minden órán elmégjen; mert ngos uram bárcsak

Kakas marad vala meg mellettem, mégis nem oszlnak vala meg; éhségére nem vehet penig, mivel az két nemes vármegye tiszteivel jó rendbe vévén az dolgot, contentumunk vagyon, melyre nézve ngos uram ha tovább is itt kell continuuskodnom az haza szolgálatjában, méltóztassék Ngod parancsolni Kakas Istvánnak, hogy tűzzel, vassal compellálván ökö, hozza vagyis küldje be mellém, mert már is ki tanulta az ellenség kevés számmal való létemet, e héten csak a tiszteimmal való maradásomat remélem, melyet tartok fél halálomnak édes ngs uram.

Inkább reménkedem nagy alázatosan érdemem felett való jó uramnak Ngodnak, méltóztassék megtekinteni *öreg legénységembeli nehéz állapotomat*, vegyen grátiájában (másként is édes ngos uram causáalom gyakorta való betegeskedésemet) és *tisztemtől való megválásomat megengedni méltóztassék*, az haza szolgálatjától (melyre alkamas lehetek) bizony ez után sem vonogatom magamat ngs uram, mely édes atyai grátiáját Ngodnak hátra levő rövid életemben igaz alázatossággal megszolgálom. Az német az élest Fejérvárról úgy Sebesbül igen kezdette hordatni, oly hír is forog, hogy Kolosvárhoz menne maga is Rabutin; kire szorgalmatosan vigyáztatok, a minthogy ez órán is küldöttem éppen Szász-Sebesig emberemet, várván alázatosan az Ngod vigasztaló mlgos válaszát. Kivánván Ngodnak hosszas útjából való szerencsés megfordulását örvendeztető hírekkel. Ngodnak igaz stb.

Bessenyey Sigmond mpria.

Zalathna, 14. Junii 1706.

A guga-nevelő patak vízzel is contentus volnék ngos uram, megválni szeretnék tőle, a labanczok között nagy hire vagyon, hogy az ármistitium felbomlásával Várad felé mennék ngos uram.

28. Berczel, 1706. jul. 19.

Mlgos fő Generális érdemem felett való jó uram! Elmúlt szombaton estve hozatván magamat, igen betegen pusztai házámhoz ngos uram, mely mulatásommal ez órán érkezék vice kapitány Kakas uram ő kegyelme Ngod mlgos parancsolatjával, melyet igaz kötelességem szerint nem akarván késleltetnem, hanem ngos uram az mellettem megmaradott s megrongyolott egy néhány tisztemet, s katonáimat méltóztassék meghagyni, ha csak meddig is; vice kapitány Kakas uram is jobb formában indulhatna ez hét elmúlásával, mivel tudom Zalaknán mint hagytak ngos uram katoná uraimék, mely dolog végett is küldöttem fő strázsa mesteremet Ngod udvarlására; mind az által mlgos úr currensimet minden helységekre ezennel bocsátom az insurrectióról, strázsa-mester úr érkezésével mentést megindítom az parancsolt helyre. Ezen alázatos instantiámért kérem alázatosan Nagyságodnak dis-

grátiájában ne essem, mivel mint eddig, úgy tovább is maradok Ngodnak igaz alázatos szolgálja

Bessenyeey Sigmond mpria.

Berczel, 19. Julii 1706.

A szegény sz.-mihályi, úgy az egész ezerembeli lakosság impediáltatik minden órán az dézmálásokban ngos uram, ha Ngod mlgs tetszésével nekik nem méltóztatik assistálni, melyben is nagy bizodalmok vagyon szegény ezerembelieknek; alázatosan kérem Ngodat vegye vagy tarisa meg tovább is grátiájába szegényeket, melyről való alázatos instantiájokat strázsa mesterem fogja alázatosan Ngodnak repraesentálni.

29. Kállói szállásokon, 1706. szept. 1.

Méltóságos fő Generális jó uram! Ez éjszakán küldvén Kálólból kezemhez ezen kegyelmes urunk ő nga leveleit, hová is az feleségem küldötte Karádról, melyeket Ngodnak alázatosan megküldöttem. Az ecsedi profontba megcsalatkoztunk commissárius uraimék miatt ngos uram, mivel semmi kenyere nincs, sem vágoja az hadnak, ha még ma nem érkezik ngos uram, nem leszen semmi had mellettem; portát sem jártathatok, az had kenyerehlensége miatt. Patai uramat ujobban is tudósítottam az provisiorul, melynek érkezésével nem hevertetem az hadat. Kívánván stb. Költ az Kállai szállásokon, 1. Septembris 1706. Ngod igaz alázatos szolgálja

Bessenyeey Sigmond mpria.

Külczim mint elől, ibi, ubi.

30. Kállói pusztán, 1706. szept. 2.

Mlgs fő Generális jó uram! Mihály Deák fő strázsa mesterem uram által küldött mlgs parancsolatját alázatosan vöttem, mely szerint Kakas Istvánt oda küldöttem, tégnap gyűlt ki szolgástul, ngos uram az seregét, úgy az Nagy Jánosét bé nem vehetem, én az vigyáztatást el nem mulatom ngos uram, de az kenyerehlenség miatt nem portáztathatok. Debreczeni Josefet ezenel tudósítom, úgy ha még ma kenyér érkezik, Deák Ferencz uramat portázás alkalmatosságával felkeresletem; mindazáltal oly feltött célját hallom hogy vissza igyekezik menni, hét napra való élést parancsolt az hadainak, Patai úgy Ecsedy commissárius uraimék testes provisiójokat nem tudom mire vélni, az éjszaka is ngs uram Tokajba fárasztottam, hétfűtől fogva nem kevés hitelkedést töttem az hadak között, megfelelőlvén abban is kötelességemnek, hogy annyival is inkább el ne oszljanak; szénám, vizem, fám, vagyon ngos uram, kállai és nyiregyházi utak között lévén státióm. Kívánván stb. Költ a Kállai pusztán, 2. Septembris 1706. Ngod alázatos szolgálja

Bessenyeey Sigmond mpria.

Sok instántiáját tekintvén mostani megesett állapotjában Kakas Istvánnak, kéreti Ngodat alázatosan, hadd maradjon itt; őt szekereit nyervén el, feleségét s gyermekit Halászbán alig kaphaták be; minden bizodalma Ngodhoz levén Isten után; Dombrád nevű faluhoz méltóztatnék Ngod parancsolni, valamely kevés ideig való intertentiója iránt, megtekintvén Ngod is háza népe gyámoltalanságát, kezdi magát ismerni, a mint mutatja magát Kakas István; írásom végezésével érkezék Dobozy és Patay uram levele, melyeket Ngodnak alázatosan megküldöttem; Dobozy ur buvába háza protegálására küldötte embereit Debreczenbe, nem tudván az dolgokat; Deák Ferencz urnak szóló levelét Ngodnak ez órán elküldöttem.

Külczim mint elől; ibi, ubi.

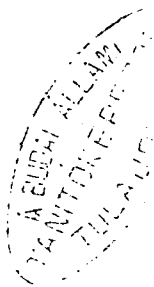
31. Kálló és Napkor közötti mezőn, 1706. szept. 4.

Méltóságos fő Generális jó uram! Tégnap kigyűvén az kál-lai éhező státiomból, hogy a hadnak a tokai kenyér jutásához nagyobb reménsége legyen, de itt is nem más consolatiója lévén az répánál ngs uram; úgy látom az jó; *nyugodalomban lakos uraimék nem fájlalják szenyvedésit az hadi rendnek*; egy héttől fogva alkalmas koplalást téznek, *portázni alkalmasok volnának ngs uram, mivel házagon menne az golyóbis*; de nem vehetem (kivált az Nyüző ur hadát) reá, két hadnagyomnak hozván házak-tól vagy négy kenyeret, tegnap azon bocsátám el Kakas Istvánt, Bagosit, több tiszteimet, mint egy harminczad magokkal; egyne-hány rendbeli embereimet fárasztottam Tokajba, Patay urhoz, kik is mind oda löttek, az Kálló felé való szándékához képpest az ellenségnek, Napkor és Kálló, Semjény környékén lészek ngs uram, mivel Levelek tája haza szállott, elhajtatom őket, csak ke-nyerünk érkeznek, az portázást nem mulattatnám el. Levelem praesentáló hadnagya Nyüző urnak általam reménkedik Ngodnak jó urának (ki üzettetvén lakóhelyéből bizontalan háza népe hol létele) így ott helyben megmaradására, úgy kevés ideig való inter-tentiójára parancsolatot adni méltóztassék Ngod; én valamire ér-kezhethném ngs uram elmulatója bizony nem lennék az portáz-tatásnak, mely a kenyér érkezésével lehet meg, Ecsedből is meg-fogyatkozván. Kivánván stb. Kálló és Napkor között való mező-ről. Die 4. Septembris 1706.

Bessenyey Sigmond mpria.

Debreczeni Jósef lévén tegnap nálam, mondja hogy Kisvár-dába subsistál, Namény, Szalka felé fogja az leveleket folytatni, Kisvárdáról Czigánd és Karád felé, Krajnai uramat pedig ő ve-zette bátorságos ultra, másként kezébe ment volna az ellenségnek.

Külczim mint fentebb. Vasad vel ubi.

32. Apagy, 1706. szept. 15.

Mlgos fű Generális jó uram! Ritka udvarlásom miatt való nehézségét Ngodnak fáljalom; kírül alázatosan is követem; bizony ha az portásim fáradságok szerencsével folynának, gyakrabban udvarolnék jó uramnak Ngodnak. Az estve megérkezett portásim sem hoztanak egyebet, hanem nagy dobolását hallották az ellenségnek és marha hajtogatást, ki is vagy utnak akart indulni, vagy kiszállani igyekezett az várból. Az hadam már Ngod szolgálatjára (mihez bízam). . . . Ezen órán lóhalálában hozák, hogy a rácz Szabolcsnál nyargalózott volna. Többet nem írhatok. Én mingyárt megyek az haddal. Maradván Ngod igaz alázatos szolgája

Bessenyey Sigmund mpria.
Apagy, 15. Septembris 1706.

Külczim mint fentebb, *Károlyban*.

33. Berczel, 1706. okt. 30.

Ngod mélt. parancsolatját alázatosan vöttem hová hamarább való megindulásom iránt; melynek is szívesen kívántam volna obtemperálnom, ha . . . betegségbe való esésem engedje, Isten adván a jövő hetfűt érnem, megindulok Ngod szolgálatjára, addig is Horváth György hadnagyomat megindítottam, nagy nehezen öszve szedett néhány katonákkal. Kakas István megszokott sinistra információján csudálkozhatom ngs uram, mivel én mellettem sem most, sem az ellenség hozzám való 'közel létekor katoná nem igen forgott, hanem kiki háza népe mellett, kiket a Tisza oldaliak penig mlgs Generális ur, helyekre szállítják, minden órán megjelennek a táborban, mely mulatásokért kérem alázatosan Ngodat vélek együtt ne vesse Ngod disgratiájába, soha bizony Ngod az én alázatos comparatiomat nem siettetheti jobban, a mint én igyekeztem a Ngod udvarlására való menetelbe, a mint is kívánom stb. Datum Berczel, 30. Oktober 1706. Ngodnak igaz alázatos szolgája

Bessenyey Sigmund mpria.

34. Tarcsa, 1707. jan. 2.

Méltóságos fű Generális jó uram! Nem kévéssé megszédült az ezerem (tavalyi keserves kalotaszegi és másutt való szenyvedéseket előtűök viselvén), mezítelenül és minden költség nélkül való indulásokon; megvallom ngos uram magam szegény házam is oly nagy gyámoltalansággal maradott, hogy szokatlan szenyvedést kell próbálni. Reméltem vala Ngodhoz való bizodalmos instantiámnak (fizetésemben kért száz forintig) úgy marháim intertentiójokban, valamely consolációját, de az szerencse, attűl elvét, úgy látom. Szegény, sebbűl fel gyógyűlt fiam levén az elműt szaladozásba, szegény cselédimnél, kinek is kötelessége mellé kell már menni ngs uram, látván mások felett való boldogtalanságimat,

egész lehetetlenségnek tartom, hogy tovább is ezen tisztbeli kötelességemet viselhessem; tapasztolom sokakban, kevés károk vallásában bő mértékben vagyon refusiójok; iterato kérem jó uramat Ngodat alázatosan, méltóztassék Ngod megtekinteni gyakran változó egészségimet, abból következő erőtlenségemet, ezen bajos kötelességemből hadd vehessek valamely pihenést, adván más hasznosabb ember directiója alá ezen nemes ezeret, mely grátiáját Ngodnak egész életemben nagy alázatossággal megszolgálni igyekezem. Meggondolván helyes mentségemet, tudom Ngod régi jó uram, kedvetlen válaszzsal nem szomorít. Melyet alázatosan várván stb. Tarcsa, 2. Jan. 1707. Ngod igaz s alázatos szolgálja

Bessenyeey Sigmond mpria.

En hónap megindulok Szántó és Somlyó felé ngs uram, ezen kedvetlen meztlábos haddal, melynek csuporra való tartásához keveset bízom.

35. Szécs, 1707. jan. 7.

Méltóságos fő Generális jó uram! Nem kétlem alázatos írásimat ne vegye Ngod, ez úttal is, nagy gyámoltalanságát látván ezen ezernek (akartam búsítnom Ngodat), nem tudván szájokat mivel bedugni, zúgolódik elhagyott háza népe nyomorúságáru, kit bizony méltán cselekszik velem együtt; semmi költséggel, rongyoson, meztláboson, rosz boeskoroson mászsza az göröngyös hágókat, mely veszedelmes út miatt elég gyalog katonám is léssen ngos uram; vagyon is. Vissza is elég szőköt; ha szintén lenne is fizetékéje idebe, úgy sem vásárolhat mint tavaly; kiből ezen ezernek gyalázatos eloszlását várom; három hó pénzen vehet az katona egy pár gyenge bőrű csizmát, ezen állapotomban való bucsuzásom iránt is várom alázatosan az Ngod grátiáját, mellyel idegenséget Ngd ne vegyen, mivel az mikor egészségtelenségem engedi, Ngodat gyakor udvarlásombeli szolgálatommal fogom terhelni, és ha mire érkezhetem erőtlenségemmel, elmulatója nem leszek hazám szolgálatjának, Nságot alázatosan kérem, ezen kedvetlen telet véllem ne töltesse ide, mert megemlegethetem szomorúan; várván örömmel az Ngod nehétség nélkül való választ, kívánván alázatos írásom tanálja Ngodat szerencsés órában.

Szécs, 7. Jan. 1707.

Ngod igaz és alázatos szolgálja
Bessenyeey Sigmond mpria.

Ha penig itt ben kell szenvednem ngos uram, méltóztassék Ngod az nemes vármegyével utánnam fizettetni az katonaságot, kivált az Ibrányiakat, nehezen hagyván szokott hamisságokat rosz példa adásokkal.

Külczim mint elől; ibi, ubi.

36. B.-Megyes, 1707. febr. 23.

Méltóságos fő Generális jó uram! Egynehányszori alázatos instanciáimra Ngodtól semmi válaszem nincsen, melyre nézve semmi consolációja ezeremnek nem lévén, várom minden órán való megoszlását ezen szegény meg károsodott rongyos ezernek; az mustránknak Baktán meg létét várván reméntenélkül, és nagy költésgetelenségekkel ezen hazába kelle gyűnnünk ngos uram, lészünk minden órán mások csúfjai, jobb volt volna senkinek sem fizetni, úgy senkit sem munderomoztak volna, hogy sem némelyeknek vagyon, más: szemmel nézi. En causálhatom, hogy nem tudok provideálni sem hitelem sem becsüiletem Ngod jó uram előtt nincsen, hogy fizetetlen az had; most jó csuporton lévén ezen ezer ngos uram, ki küldött hadnagyomat talán megvárhatom vélek; Ngodnak tessék más fizetett ezeret inkább helyünkbe küldeni, hogy sem így gyalázatoskodjunk, várván jó válaszát Nagyságodnak fizetésünk vagy kiszabadulásunk iránt, kívánván alázatos írásom tanálja Ngodat friss egészségbe. Maradván tovább is Ngod igaz és alázatos szolgája

Bessenyey Sigmond mpria.

B.-Megyes, 23. Febr. 1707.

Méltóságos fejedelem resolútiói érkezvén ide be való maradásunk felől, ngs uram nem tudván nyomorúságos állapotunkat, ha Ngod nem orvosolja dolgunkat, máshová Isten után nem bízunk.

Kakas István általam alázatosan reménkedik Ngodnak, jó urának, sok kár vallásit méltóztassék Ngod tekintetben venni. Gyulajban vött száraz malmát a böszörményiek el akarják venni, árát megadván az feleségének; Ngod ne engedje meg azon megvött malom elvételét, másutt is tanálnak ngos uram malmot, bízván igen az Ngod grátiájához Kakas István, egész bizodalma azon malom háza tartásában.

Mellette, külön lapon: Kérem alázatosan Ngodat az szentmihályi, dobi, ibrányi hadnagyokat, bírákat riasztassa meg, mivel kiváltképen ott tanáltatnak heverő katonák, nem hajtván egynehányszori admonícióimra: iterato kérem jó uramat, Ngodat, ne hagyjon ide sokáig, méltóztassék tekintetbe venni, kit bizony nehezen szenvedheték Ngos uram, megkövetvén az édes hazám szolgálaltját, és három sebes katonáktól való fizetést és flor. hung. 72. rajtam praetendálja a borbély, Ngod grátiájából meg volt ígérve, károm penig elég vagyon, ha nem szaporodik is ngos uram, sohunnét consolációm nincsen; írhatom Ngodnak bocskorral sem ékesíthetem az katonáimat, mivel felesen jutottak arra noha ezer... hazátul gyűlt el, azt vetvén szememre Pekry uram sok főrendek előtt, melyet Ngod irt volna ő nagyságának, miolta Tokajnál által gyűlt az ellenség, nem igen sokat hazáskodott ezérem velem együtt.

37. Püspök-Ladány, 1707. máj. 15.

Méltóságos fő Generális jó uram! Isten Ngodat szegény nemzetünk terhes dolgainak folytatási között friss egészséges étellel megáldja, tartozó kötelességem szerént alázatosan akarám Ngodat búsitanom, az ezerembe oriált zürzavaros állapotról; vevén fő comissárius Eötvös Miklós ur assignációját, hogy a Tisza oldalról álló négy seregem helységei interteneálnak az egész ezeremet, nem különben ki állítván az tábori husz szekeret; holott édes ngos uram sokaknak közzülök egy marok búzájok nincsen, mivel az ellenség elprédálta az condiscusio alkalmatosságával; egész vármegyéken szekereket által viszik a Szilágyásra az katona rendével együtt; bizván Ngodhoz mint édes atyjokhoz, reménkednek általam Ngodnak alázatosan, méltóztassék tovább is, mint eddig, grátiájába megtartani, nem terheltetvén oda küldött hadnagyom által őket megvigasztalni. Tegnap nem szintén kedvünkre ide érkezett nemes regiment úgy az ki Erdélyre ment, feles szekereket vittek el; hadnagyimmal, úgy katonáimmal mustra mester uram igen el késék, jól be gyűlvén az ezer, alig hinném mustrájok végbe menetelit, magam Ngod alázatos szolgálához mutatott grátiáját felmehetésemül alázatosan megiszolgálom. Szentiványi László el oldalozását értvén ngos uram, Polyiba örökös portiómát birta Kassa mellett, igaz szolgálatom után kegyelmes urunk ő Felsőke kegyelmességiből, az Ngod édes atyai assistentiájával kezemhez igyekezném venni, mivel ngos úr, sok az jószágkérő mostani üdőben, ha valamely úr részére esik, nehezebben jutok hozzá, más két rendbeli praetensióm múlásátul nem annyira tarthatok ngos uram, mivel az gyűlés végéig folytathatom, mely dolgainak folytatási iránt érdmem felett való megígért grátiájáért Isten Nagyságodat meg áldja. Maradván Nagyságod igaz alázatos szolgálja

Besseney Sigmond mpria.

Püspök-Ladány, Máj. 15. Anno 1707.

Külczim mint elől; Ónad, Szerencs.

38. Czegléd, 1707. aug. 7.

Méltóságos fő Generális, érdmem felett való jó uram! Ngod 11-ma praesentis Abrukról datált levelét s parancsolatjit alázatosan vöttem, tudom ngos uram az ellenségnek neveljük az szívet nagyon az hátra szállással, én hogy subsistáljak hat sereggel, és hogy portázzuk Gyalut ngos uram, Bik László uram azon három lovas ezerrel való szállása nagy ártalmunkra lészen, mivel az kalotaszegi takarmány, még az ki vagyon, az ellenségé lészen, hiszen ngos uram jár ünos-untalan az emberem mind Kolosvárra s mind Gyaluba, én ez éjszakán Istenem segedelmével Gyalu várossát akartam meg próbáltatni. Perényi uram ő nagysága mit írjon Ngod megláthatja, igazán irom Ngodnak nagy félelmét az ben lévő ellenségnek; az úton az hadat el osztjuk, mi-

vel Nyíres egy ezerek is alkalmatlan hely volna, hiszem ngos uram ha az zilaji passust féltjük, bizony innet is vigyázhatunk. Ezen három vagy az hajdú városi ezereket méltóztassék Ngod csuporton egy corpusban hadni. Mind ezen állapotokrul hogy jobban vehessen információt Ngod, udvarlására küldöttem öcsém Bik László uram becsületes fűhadnagyát Ngodhoz Rác István uramat, bizvást hihet relációjának Ngod; Nagy András hadnagy uram is ez órán érkezvén hozzám, vagy harmad napig meg nyugtatom itten; Nádoskára hadastul semmi nem esett, oda szállhat a hová parancsoltatik, inkább ngos uram erős erdős hely Nyirjes, szállana Perényi uram oda, az hajdúnak közelebb lenne az kenyere, húsa; nekünk pedig oly szándékunk lévén ngos uram, hogy az gyalai ellenséget megriasztván egész securitást szerezzünk magunknak, mivel Kolosvárt semmi lovas német nincsen egyébb gyalognál, ha csak az aérben nem gyün el, bizony reá nem veszen német uram, sőt ha Gyalut felperselhetjük malmát, azon belől secure nyargalászunk. Orosz Pál uram levelét ez órán vöttem, írja ő kigyelme próbát kellene tennünk; hiszen csak gyünne ő kigyelme az Isten verjen meg, ha jó szívvel nem megyünk ngs uram; de ő kigyelme tartóztatván az idő multon múlik; Ngtokat azzal nem segítjük, az katonám az kik marhákat kisírgetnek kifelé, abban egy sem gyün vissza ngos uram. Computus terminussáru mit írjon tek. nemes Közép-Szolnak vármegye imi Ngodnak alázatosan elküldöttem, hová is kit küldeni nem tudok; *sem szenyvedhetvén* csak Ngod méltóztassék grátiájában tovább is azon helységbelieket megtartani (azok színesítvén másokint is ezen ezeret) megszaporíthatván őket még az idén, de hogy tovább is így kedvellenítse az nemes vármegye őket, bizony ngos ur csúfságul két s három sereggel magamat nem gyötröm. Hajnalt admoneáltatni, alias Bagosit méltóztassék, mind Kakast Ngod, mivel a szabad életre csalogatta innét a katonát, egészen okozhatom őket, mivel minden czégéres vétkek, úgy szökések gondolván, folyhat az ő hátok megett, ha pedig Ngodnak méltóztatik tetszeni, az itt valókat is cedálni, kész leszek akárkinek, kívánván azon kívül is már egyszer megszabadulnom ezen zabolátlan hadnak igazgatásátul, melyben is ajánlom alázatos személyemet a Ngod grátiájában; maradván igaz alázatos szolgálja Ngodnak

Bessenyei Sigmund mpria.

Czegléd, 7. Aug. Anno 1707.

E levél, mint tartalmából is kitetszik, teljes egészében nem írathatott Czeglédén, és legkevésbé 1707. aug. 7-én, mert Károlyi ekkor aug. 11-én Szt.-Györgyön volt, a Garam mellett, tehát Abrudbányáról e napon levelet nem írhatott. A levél utolsó, és pedig külön papíron írott része, (melyet a szövegben dőlt betűvel határoltattam el) kelt tehát csak Czeglédén, és a *két külön* levél töredékei mint egymáshoz tartozók együvé tételtek, s ekként őriztetnek a gr. Károlyi levéltárban. Az előbbi rész minden valószínűség szerint 1706. évi május hóban a Gyalu körüli táborozás alkalmával íratott, mert csak is ez *évi május azon hónap, melynek 11-én Károlyi Sándor Abrudbányán volt.*

39. Nagy-Káta, 1707. okt. 2.

Méltóságos fő Generális jó uram! Alázatosan írhatom Ngodnak, minden munkám s biztatásom haszontalanná lőtt az hajdúvárosiak előtt az sok hamis híreket folytatva, annak színe alatt oly gyalázatosan eloszlott, hogy már mind tisztetül százan ha vadnak ngos uram; sok fenyegetéssel mind tiz vagy tizenkét katonám híjjával vagyok; biztatván az Ngod grátiájával is őket haza szabadulások iránt, kik is ngos úr sokan mezitlábsságbéli rongyosságokat leginkább neheztellik; ha most hirtelen parancsolatom érkezik méltóságos generális Eszterházy Antal úr ő ngátúl, vékony erőt vihetek fel, az ruhás tudom követni fog tisztemmel együtt, de a kik megvetkeztek, ha csak kötözve nem viszem, nem megyen; ha Ngod nem méltóztatik szokott gondviselésébéli grátiáját hozzánk mutatni és alá nem írat commissárius urakra, bizony szélylyel szalasztom a kik még helybe vadnak is; az falukon való lakosokat nem örömet terhelvén kenyér adással, majd két hét sem fordul, miolta prófuntot hoztak Gyöngyösről, alázatosan írom s igaz lélekkel Nagyságodnak, hogy estvén kevés magam s cselédim kenyérét osztottam ki a kiknek juthatott; ezzel meg ne ítéltessem kérem alázatosan Nagyságodat. Szekeres uram Ó-Buda táját látogatván gyakran impediálja a budai szüretezést, már vagy kétszer ki continuáltott hozzájuk. Kivánván stb. Nagyságod alázatos szolgálja

Bessenyei Sigmund mpria.

Nagy-Káta, Oct. 2. 1707.

40. Eszlár, 1707. nov. 14.

Méltóságos fő Generális jó uram! Léva, Esztergom tájéki bujdosásomból való érkezéssel jó uramat Ngodat kívánván alázatosan szolgálnom udvarlásommal; nekem szálló két rendbéli méltóságos parancsolatját Ngodnak alázatosan vévén, ennek engedelmesskedtem volna is szokott kötelességem szerint; ha mássa nem érkezék, már mely felé ordereznek ngos uram, nem tudhatom, mely dispositióért Patakra küldöttem Udvarhoz, hosszas uttúl irtódom az rongyos hadam iránt ngos úr; mivel sokaknak boes-kora sem jó, az mundér egy hátí bűr; sokszori, némely kényes tiszteim ellen való panaszim naponként áradnak; mivel az első seregemet hamis lelkűségével igen meg zavarta Hajnal, Kun-Sz.-Miklósnál mellé adatott katonát máig is mellette tartja egy néhány hó pénzes mundéromos katonával, hirdetvén oly hírt, hogy Ngod adott neki oly autoritást, hogy magának gyűjtsön sereget ezen kis darab ezerbűl; mely ha úgy lészen, cedálom a többit is, mely dolog miatt ngos uram nem kevés confusióba vagyok. E megkeserédett helységek helyes instantiájakokat nagy alázatosan

repraesentáloam Ngodnak; kiknek egész el szélledő szándékokat tapasztaltam, melyre egész okot ad, az tek. nemes vármegye reájok való régi ráncora és az Kállay Ferencz és János uramék Eszláron megszokott alkalmatlanságok; mind ezekből nem ítélfhem épületit azon darab hadnak, hanem még az, ki most meg van is, el oszol, holott, valamely kis consolatióra, ha nem sokra is volnának érdemesek ngos uram, egész bizalmok Ngod grátiájában lévén ezen helységeknek, úgy a vitézlő rendnek, részemről alázatosan várom ebben mutatandó grátiáját Ngodnak. Az három ezer forint adósság engem igen őszit Ngos uram. Kivánván stb. Ngod igaz alázatos szolgálja

Bessenyey Sigmond mpria.

Eszlár, 14. Nov. 1707.

Az egész dolgokkal nem akarván terhelnem jó uramat Ngodat, hanem méltóztassék ezen ablegátusok relatiójoknak hiltelt adni.

Külczim mint elől, Károlyban.

41. B e r c z e l, 1707. decz. 26.

Méltóságos fű Generális, érdemem felett való jó uram! Számos karácsonyi ünnepeket engedjen Isten érni Ngodnak, úgy el is tölteni méltóságos úri familiájával kívánván az következő uj esztendőnek is minden résziben Ngod friss egészséges életét, úgy dolgaiban való szerencsés progressusát édes hazánk javára. Mai napon Nyiregyházárul nékem igaz alázatos szolgáljának datált méltóságos parancsolatját alázatosan vöttem, mellyet még Kassárul vártam volna ngos uram az dobiak instantiájára, úgy más occurentiák végett küldött levelemre. Nyiregyházán tanált, úgy az Ibrányi katonák dolgát az mi illeti ngos uram, nem isméltem pro nunc abban vétkeget, mivel reménségemen kívül sinistra informatióra Ngodtúl extrahált patens mellett, nem kevésbé igyekezem megzavarni ezeremet, az káromkodásnak, paráznaságnak, és hazugságnak lelki Hajnal András, Dobtúl fogva hitegetvén az katonaságot ngos uram; mely helységekben nem succedálván a dolog, Eszláron a Ngod patensét mustrálván, megesküött, hogy az első seregem felszedésire megyen, ki is Bulyon, Ibrányba meg szállásával, borozásbéli szép álnok csalogatásával egy néhányat az előtti mellette heverő katonák mellé és hinni merészlett; Kun-Sz.-Miklósnál mellé adott hó pénzes katonám is mellette heverész, érezvén érdemetlen voltára tendált quártélyát Hajnalnak, kedvezvén is nekik. Az katona örömmel változtatja mind ezerét, s mind tisztjeit, ha meg engedtetik, úgy az téli szolgálattól igen könnyű el venni ha mi pihenést érez, vagy ha nyomorgathatja az szegénységet, mint Hajnal csapongó társaival. Kérem alázatosan Ngodat, orvosolni méltóztassék, mennél hamarább, egy oly rossz

ember kevés becsületemet ne csorbítsa öreg legénységemre, mert soha, hamis lelkével nem gyűt új sereget Hajnal, sőt ha azon elcsábított katonáimat kezemhez nem méltóztatik adni, minden órán megoszol az megmaradott első seregembéli katonaság s jó vice hadnagyot Porkoláb Istvánt választván azon seregembe, ki is ezen confusio miatt közikbe nem akar menni, míg Hajnal meg nem szűnik ezen iz vesztitül. Egynéhány juhozó Ibrányi katonáim menvén most is el, tartván az disciplinátul, igyekeztem őket incaptiváltatnom. Ezen matériárul bővebben jelentem panaszimat Nagyságodnak alázatos udvarlásommal; Kakas is hasonlót igyekezett követelni maga zászlótartójával az nyiregyházi seregbe, mind ezen injuriáimról alig hiszem, hogy Ngodat alázatos informatiómmal búsítsam, a Tisza oldali katonáimban, négyet nem reméllek kin helyekbe tenni, megindulásommal az Ibrányi, úgy több helyekről álló első seregembelieket is Nyiregyházára küldvén, praesentiámmal az ezerre küldöm; személyemben pedig sietek menni az Ngod udvarlására. Mikor is láthassam Ngodat friss egészségben, maradván tovább is Ngod alázatos szolgálja

Bessenyei Sigmund npria.

Berczel, 26. Dec. 1707.

42. Berczel, 1708. jan. 9.

Méltóságos fű Generális, érdemem felett való jó uram! Isten után való édes atyaságához bizván Ngodnak a szegény Tisza ódali és sz.-mihályi lakosok, mióta az nemzetséges ügyünk előmozdításában, fáradságos és terhes; életét kockáztató hazánk gondos szolgálatját Ngod kormányozza; kik is tehetségik szerént, mind édes hazájoknak s mind az felséges fejedelemnek, úgy Ngodnak mind eddig igaz hűséges szolgáljokat nem degeneráltak, tovább is hasonlót követni el nem mulatnak. Ugy hallom Ngos uram, hogy az nemes vármegye kezére bocsáttattak, melyből csak már is azon helységek pusztítottásokra való hírek folynak nemes vármegyénkben; praetendálván még az rozsnyai gyűlésbe imponált expensát, hogy rövid nap az nemes vármegyére bevigyék, úgy az apró munderomokrul való dispositióinak engedelmeskedjenek; mely úton, remélhető dolog ngos uram, hogy az felsőbb esztendőkbéli restántiákat is meg veszi az nemes vármegye; úgy minden kigondolható állapotokkal fognak terhelteni azon szegény lakosok, holott minden nemű condescensiókat, quártélyozásokat zúgolódás nélkül szenyvednek. Ngod méltóságos parancsolatjából kelletvén megfogyott ezeremet is completálni, nem látom módját az praefigált rövid terminusra való felállítását az kívánt katonaságnak ngos uram, ha consolatiojok helyett, reménten szenyvedések naponként fog szaporodni, ajánlván tovább is azon

szegény helységbelieket Ngod megismert grátiájában, mások felett továbbra való szenyvedéseket tekintetbe vévén, orvosolni méltóztassék, hogy Ngod istenes atyáskodásából megmaradhatván lakóhelyekben, ha csak mi kevés ideig is szolgálhassanak jó kedvvel; fődes urainktól is hoc rerum statu nem kevésbé kesergetletnek némely lakosok, melyet Ngodnak alázatosan jelentettem Kis-Várdában; elviselhetlen állapotjok végett azon becsületes lakosok, expressusokat expediálván Ngodhoz, vagyok oly bizodalommal hogy meghallgattatnak, és praesentálandó egy pár gyermek lovat elvenni Ngod méltóztassék, talán alkalmasok lesznek az Ngod szekeres lovai közzé. Az újvárosi s téglási taxás seregek is örömmel várnák Ngod grátiáját, hogy hová hamarább szabadulhatnának ki hajdú-városi uraimék közzül, és szolgálhatnának azon helységbéli rendekkel. Ugy tudom ngos úr az ezerem teljesedése is alkalmasabb lenne Ngod grátiájából. Mely szegény, majd magoknak hagyatott lakosok várván kegyes resolútióját Ngodnak, velem együtt igaz alázatos szolgáljával, kívánván stb. Ngod igaz alázatos szolgálja

Bessenyey Sigmond mpria.

Berezel, 9. Jan. 1708.

43. Berezel, 1708. jan. 12.

Méltóságos fő Generális érdemem felett jó uram! Báránd körül subsistálván az hadak fel küldötteinek hozzám, hogy repraesentáljam alázatosan Ngodnak nyomorúságos állapotjokat, nagy mértékben érezvén megbántódásokat, hogy magokat intertentálják és másokat quártélyba tartásnak, fizetésök, quártélyok nincsen, téli nyári kötelességek szerint szolgálniok kell, most is az erdélyi quártélyosok, úgy az felséges fejedelem ökreit intertentálják, valamint az jobbágyos helyek ngos uram; magam kis becsületemnek s Ngod előtt való kevés hitelemnek consulálván, hogy jövőendőben a meg esett dolog után ne vádoltassam, tartok az hadam megoszlásátul, nem hogy mostani munkám után megszaporithassam, de az ki van is eloszol, dicát is fizessen az milítia velem együtt ngos uram, megirtóztam tülle, mert bizony nem adhatom az egyszeri impositiót is meg, a mint hallom hogy exigálják, mivel ngos úr, miolta az veres pénz folyása volt jó pénz keresetem nincsen, az ily okokra nézve vékony reménységem vagyon az ezer complexatiójához, mivel ha ily szegény nemes ember szükségét szenyved, annyival inkább az szegény legénység. Sokaknak, biztonnyal írom Ngodnak, még tiszteim házok népének már is kenyere nincsen, nem hogy magokat tartsák a táboron, másokat pedig házoknál. Kötelességem szerint, alázatosan akarám Ngodnak, ezen panaszoikat jelentenem, melyről való grationálissát várom alázatosan Ngodnak. Az helységekből nem annyira fegyveres, mint botos hadat

szaporítok, és a sok panaszt, sirást hallok. Kivánván stb. Ngod igaz s alázatos szolgálja

Bessenyey Sigmond mpria.

Berczel, 12. Jan. Anno 1708.

Az Ötvös commissióját his inclusis Ngodnak alázatosan megküldöttem, igen rájok ragadott az szabad helységi titulus a Tisza oldalra, de bizony tartok attúl ngos úr, hogy mint az előtt jobbagyos puszták lesznek; az ibrányi szegény legénységből álló seregem éppen elolvad ez ily gyakran való kesergettetések miatt.

44. Berczel, 1708. jan. 15.

Méltóságos fű Generális érdemem felett való jó uram! Csegerül zászló tartója Deák Ferencz uramnak haza rándulván, mit resolvál requisitiómra Porkoláb hadnagyomnak, alázatosan megküldöttem Ngodnak; várom is méltóságos parancsolatját azon zászló tartóra. Deák Ferencz uramtól semmi választ eddig nem vehettem; az én pártos katonáim szivódnak vissza ngos uram. Dadára, Ptügyre (ha úgy tetszik Ngodnak) egy sereggel executióra kell mennem, másként rajtok semmit sem vehetek; mivel ngos uram egész biztatások az nemes vármegyétől vagyon, úgy az nyíregyháziak oda biznak, és az udvar bírákhoz, honnét is jó katonát ültethetnék fel az sereg complexatiójára, ha már a pazoniak és orosiak ki esnek kezemből, mely dolgokban várom alázatosan újobban is az Ngod méltóságos resolutióját. Kivánván stb. Maradok Ngodnak igaz s alázatos szolgálja

Bessenyey Sigmond mpria.

Berczel, 15. Jan. 1708.

Külczim mint fentebb, Károlyban.

45. Berczel, 1708. febr. 17.

Méltóságos fű Generális, érdemem felett való jó uram! Ngod 9-na praesentis Szaniszlóról datált méltóságos parancsolatját mai napon alázatosan vöttem; ezerem complexatiójában való sok difficultás hogy az én lágyságomnak s engedelmességemnek imputáltatik, azt mind jóra magyarázom, úgy mint jó uram feddésit, nyereségül tartom; hitelem s kevés becsületem megmarasztásával annál hitelesebb emberit exmittálni méltóztatnék Ngod az helységekre, hogy az én relatióm hitelesebb lenne a fogyatkozások iránt; menjen végire Ngod miként traktáltam már kétszeri rajtok való megfordulásommal, a mint hogy minden helybe oly methodust követtem ngos uram, hogy 15 dica után limitáltam egy soldost vagy katonát. Az téglásiak és újvárosiak kezem alá való eséseket örömmel értem; meg is szolgálom alázatosan Ngodnak. Méltóságos parancsolatja szerint e héten a specificatiójokat kezemhez veszem,

az Ngod méltóságos intentumát az helységbeliekkel communicálván, consolátióját Ngodnak tudom örömmel s nagy alázatosan veszik, hamarább is hiszem az újonnan imponált katonák fel ülését. Ugy értettem ngos uram, hogy az dadai egynéhány nagy hírű nemeskének vagyon válaszok megmaradások iránt, mindazáltal az kik ezerembeliek, azokat ki bocsátani nem tartozom, melyről is alázatosan várom az Ngod méltóságos parancsolatját, úgy az plügyi lakosokat én is szorgoztatom az felülésre, az nemes vármegye is minden impositiókkal terheli, hasonló biztatásommal vigasztalván pedig azokat is, mint a több helységbelieket. Klobusiczki érkezésére volt gondom ngos uram, a mint hogy mihént megértem az ő kegyelme közelítésit, kész köteleességemmel szolgálnom kész leszek ngos uram, várnám alázatosan a Ngod méltóságos determinátióját, a Nyúzó uram plügyi katonáiról is méltóztassék parancsolni, hadd gyűnnének ezeremre minél hamarább, feles hajdúk is lévén az helységekről, azoknak nem remélhetem ngos uram, ezeremre való jövéseket. Várván tovább is Ngod méltóságos parancsolatját, kívánom stb. Maradván Ngod igaz alázatos szolgálja

Bessenyey Sigmond mpria.

Berczel, 17. Febr. 1708.

46. B a g a m é r, 1708. márcz. 11.

Méltóságos fű Generális, érdemem felett való jó uram! Érszemjényből vevén tudósítását Bagossy Pál uramnak ő kegyelmének az elmúlt estve, alázatosan vévén az Ngod fű strázsa messteremnek tentáló méltóságos parancsolatját is, melyre nézve körülöttem lévő seregemmel (Isten adván érnem) hónap be megyek Diószegre és az Ngod kiadandó méltóságos parancsolatjához alkalmaztatni fogom magamat alázatos köteleességem szerint. Sok búsítatási között is kérem nagy alázatosan jó uramat Ngodat, ezen Ngoddal igazán, s híven-szenyvedő szegény ezeremhez méltóztassék valamely csizma süvegbeli grátiáját mutatni, hadd ne láttassanak szegények másoknál alábbvalóknak lenni, melyet mind az nemes hazának, s mind Ngodnak igaz hűségeskedésekkel megszolgálni el nem mulatnak. Egy katonámat K.-Pályiban ártatlanul megölvén a minap, kinek is esetiről inquiráltatott vice-ispán Comáromi úr ngos uram, de mivel az falu a feltámadásba interessátus, ki nem tanálták a gyilkost; hadi bíró Gyulai ur szintén itt lévén alázatosan kérem Ngodat, ő kegyelmének szóló commissióját küldeni méltóztassék Ngod, melyet is ha el szenyvedek, lábra kap a parasztság között az katona ölés, mely grátiáját is alázatosan megszolgálom Ngodnak, kívánván stb. Ngod igaz alázatos szolgálja

Bessenyey Sigmond mpria.

Bagamér, 11. Martii 1708.

Külczim mint elől, Károlyban.

47. Diószeg, 1708. márcz. 15.

Méltóságos fő Generális, érdemem felett való jó uram! Tegnap méltóságos levelét ez reggeli kilencz órai üdön alázatosan vöttem, gyenge elmém s vélekedésem szerint nem félhetem ezen darab földet Erdélyből ki gyűtt ellenségtől ngos uram, mivel semmi nemű alimentációja nem leszen az lovassának, ha szintén egyéb élése volna is, másra nem igyekszik, úgy gondolom ngos uram, hanem Zilajt, Somlyót, mint hadaink státióit felégesse, hogy az mieink ne subsistálhassanak, mivel már az az praxissa; én mindazáltal a Ngod méltóságos parancsolatja szerint, igaz kötelességemmel tovább is igyekezem azon, hogy szolgálatimmal hazámnak hűségeskedjem. Bagosy Pál uram után késedelem nélkül mind Pástit elküldöttem, úgy ezen mostani érkezett méltóságos levelét, itt csak meddig sem subsistálhatok ngos uram, ha Sztojka uram ezen itt lévő nemes Bihar vármegyei commissáriusoknak nem succurrál; melyben is bizom Ngod grátiájában magamat; ezennel Kos Mihály uramat is tudósítom, kívánván stb.

Bessenyeey Sigmond mpria.

Diószeg, 15. Martii 1708.

Külczim mint elől, Károlyban.

48. Diószeg, 1708. márcz. 20.

Méltóságos fő Generális érdemem felett való jó uram! Ez órán vévén alázatosan az Ngod méltóságos levelét parancsolatjával együtt, melyre nézve késedelem nélkül Margitára menni sietek, velem lévő négy sereggel, az ötödik Margitán vagyoni, mely az téglási el nem mászott, semmirekellő hadnagyok lévén, kire is újabb kemény parancsolatomat küldöttem; Bagosy úr után sietve elküldöttem ngos uram, úgy az Dobozy úrnak szóló levelét. Isten Ngodat vezérelje dolgaiban szerencsésen. Nagyságod igaz alázatos szolgálja

Bessenyeey Sigmond mpria.

Diószeg, 20. Martii 1708.

Alázatosan akarván megtudnom ngos uram, hogy ha ott lévő seregim fel váltódjanak-e vagy hozzám méltóztatik Ngod azokat is bocsátani, kik ordinantián vadnak, az löki seregem, alkalmas ideje, hogy ott vagyoni, azt igyekezném fel váltatnom.

Külczim mint elől, Károlyban.

49. Margita, 1708. márcz. 22.

Méltóságos fő Generális, érdemem felett való jó uram! Tegnap midőn Diószegről ki indúlnék, Ngod méltóságos parancsolatjára, utánnam érkezvén levele Kos Mihály urnak, azzal Sarkady kapitány uram tudósítása, melyet Ngodnak alázatosan meg küldöttem. Ngod igaz alázatos szolgája

Bessenyei Sigmund mpria.

Margita, 22. Martii 1708.

Olasz Mihály kapitány uram is, Ngodnak ezen tudósítását Szoboszlai úrnak megküldötte, gondolván az másik originál nem megyen Ngod kezében.

Külczim mint elől, Károlyban.

50. Bihari mezőn, 1708. apr. 19.

Méltóságos fő Generális, érdemem felett való jó uram! Elhitetvén magammal, hogy excellentiád nehésségibe nem esem, hogy én is több szolgálai közül búsítom, értvén az hadi tisztek iránt elszánt gráciáját excellentiádnak, hogy posztójok adatnék, kérem alázatosan méltóztassék azon gráciájával az én tiszteimet is illetni, lévén közöttök olyak is, az kik Deák Ferencz uram ezerébe való lakosokkal vöttek ki posztójokat; úgy gráciájából megígért csizmára, süvegre igen nagy szüksége volna ezen szegény hadnak; reméllem is, hogy excellentiád méltó tekintetbe méltóztatik venni ezeknek is igaz hűségeskedéseket. Az nyíregyházi seregem hasonlíttathatik néhai mádi seregemhez, mivel az pazoni katonákon kívül 30 katona ha léssen, a kire Kakas Istvánnak semmi szüksége nem lőtt volna; a Nyúzó Mihály uram pügyi katonái is el nem mernek gyűnni excellentiád parancsolatja nélkül; melyet is. várnék alázatosan. Maradván excellentiád igaz alázatos szolgája

Bessenyei Sigmund mpria.

Bihari mezőn, 19. Aprilis 1708.

51. Bihar. 1708. apr. 22.

Méltóságos fő Generális jó kegyelmes uram! Alázatosan és consolátióval vévén excellentiád méltóságos parancsolatját a mustra és fizetés iránt, mely terminus érkezésével megígért kegyelmességit is nagy alázatosan várom az alább megírt instantiáim végett. 1. Esze Tamásnál 3000 rhénes forintig való obligatoriámnak kezemhez való jutásában méltóztassék excellentiád kegyelmességével éltetni, tekintvén szegény maradékomon megeshető, jövődöbéli nagy adósságot, úgy a mellett sok kárvallásimat, mely alól való felszabadításabéli kegyelmességét excellentiádnak nagy alázatosan

megszolgálom. 2. Szegény ezeremnek, excellentiád mellett igaz hűségeskedését megtekintvén, süveg csizmabéli kegyelmességét is alázatosan várom. 3. Ezen úttal a Nyúzó úram pügyi katonáinak ezeremre hogy gyűjjenek, arrul való méltóságos parancsolatját excellentiádnak. 4. Az pazoni egy néhány katona hadd maradhasson kezem alatt tovább is kegyelmességéből, úgy Bagosy mellett tekergő hó pénzes katonák vissza adattassanak, mivel hogy könynyebben élnek ő mellette keveset szolgálván a hazának. Mindezekben, hozzám igaz alázatos szolgáljához mutatott kegyelmességit excellentiádnak alázatosan megszolgálni el nem mulatom, várván tiszteim posztóbeli consolatiómat is, mivel szerencsétlenségekkel az egyszer ki adott posztójok másokénál legalábbvaló volt, mind azáltal álljon méltóságos dispositiójába excellentiádnak, nem fognak válogatni benne. Kivánván stb. Excellentiád igaz alázatos szolgálja

Bessenyeý Sigmond mpria.

Bihar, 22. Aprilis 1708.

Külczim mint elől, Károlyban.

52. Bihar, 1708. apr. 25.

Méltóságos fő Generális, jó kegyelmes uram! Alázatosan emlékeztetem excellentiádat, mióta méltóságos parancsolatjából ezen terhes kötelességemet viselem, Kakas István praesentiájával is semmi allevatió nem volt, hogy várak most is az vice-kapitán-ság, nem kevés rövidségemre vagyon; nagy bizodalomom vala kegyelmes uram Ujvárosy úrhoz, de ő kegyelmében megfogatkozván, kérem excellentiádat méltóztassék egy jó qualitású embert mellém applicálni, másként így bizony tartom mortificationnak életemet kegyelmes uram; bár ne lenne pompás ember, megalkudnám véle, melybe várom excellentiád méltóságos consolatióját. Alázatosan várván parancsolatját is reám szállót, hogy a téglási nyakas emberekbe incaptiváltassak a sereg ki nem állításért, melyet kegyelmes uram az mustráig igyekezem végbe vinni, ahhoz szokván a hajdú városi ezerbe, hogy az hadházi sereggel együtt szolgáltak; már nehéznek látszik hogy sereget kell állítani. Maradván excellentiád igaz alázatos szolgálja

Bessenyeý Sigmond mpria.

Bihar, 25. Aprilis 1708.

Külczim mint elől, Károlyban.

53. Körös, 1708. máj. 28.

Méltóságos fő Generális, kegyelmes uram! Feles pirongatásokkal meg telézett méltóságos levelét excellentiádnak alázatosan vöttem, hogy keveselli a mustrált hadat, nem csudálom, mivel

Várad alá érkezett méltóságos mustrára készítő orderére nézve excellentiádnak sok rendbéli parancsolatimat folytattam, úgy három rendbeli expressus tisztimet küldöttem az militia compellálására, de mind azok nem használván, hihetetlenkedtek harmadszori fizetés nélkül való mustrájoknak; maradt plus minus negyven katonám mustra nélkül; Sz.-Mihályra, Téglásra, Dobra limitált katonák pedig nehezen lovasíthatják és fegyverezhetik magokat, mivel nem hogy az két ökrös ember boldogúlhatna az oly dolgokban, de bizony szegény legénységemre, én is igen rosszúl progrediálok épületeim iránt, Dadáru! nem szaporíthatom az szaniszlai resolútio szerént, Eszláron Kállai és Veres András uraimék örökös jobbággyokat felülteni nem engedik, úgy Ptügyöt, Nyiregyházát az nemes vármegye kezemből ki vötte; ki esvén kezemből Kakas majd két száz katonából álló serege úgy Belényesié és az mádi; Hajnal is Aradra oda az első seregembéli hó pénzes katonáimban egy néhányat most is magával hordoz, az pazoni katonák is Kakasnak adattak, Nyúzó uram Ptügyről álló nekem rendelt katonáinak is (a mint látom) még talán melyekben ha excellentiád Kis-Várdában tölt méltóságos dispositiója meg álljon, bizony meg lőtt volna az én tíz seregem. Hogy pedig excellentiád annihilálta mustrámat igen keservesen érzem szegény megnyomorodott hadammal együtt, mivel sok kárvallásimat, úgy az sok kölesönözésben való rövidségimet nagy mértékbe tódítja fizetelenségem; holott hazáskodásombéli köteleltségemet, bizony igaz szívvel igyekeztem kormányozni; mindazáltal álljon excellentiád tetszésében, ha eddig kevés hasznú fizetéssel és quártély nélkül eltöltöttem üdömet, az idei nyarat is (Istenem segedelmével) átal úszom, kéntelenítetem lovaimba el adni. Excellentiád higye el, az következő negyedik mustrára még oly számosan sem lesznek, mint voltak, mivel nem hiszik consolációjokat ezen mezítlábos bocskoros militia; kik is hol voltak szolgálatban excellentiád jól tudja, csak pénzt méltóztassék adatni lóra, úgy bízom az ezer szaporodásához. Én tovább is ajálván alázatosan magamat excellentiád grátiájában, maradok excellentiád igaz alázatos szolgálja

Bessenyei Sigmund mpria.

Kőrös, 28. Maii 1708.

Elek uram resolvált, hogy nem gyű, re infecta jártak ő kegyelméhez emberim, úgy látom s tapasztalom, nem mindenik haza fia kapdos ezen mezei sanyarúságon, holott jobb alkalmatosságok volna sokaknak az ily köteleltségnek viselésire, mint én nekem.

54. T e s z á r, 1708. jul. 16.

Méltóságos fő Generális jó kegyelmes uram! Alázatos kötelességem bizonyításával sok gondjai között is excellentiádat kívántam udvarlanom, úgy búsítanom ezen magának hagyatott, mások felett megrongyolott ezerem dolgárul; e *magyar hazában, úgy reméllem, tudom is, nemzetséges ügyünk mellett elsőbbség igen kevesen voltak ezerembeliemél a felülésben*; mely üdőtől fogva mind halált, s mind keserves rabságokat sokan szenvedtenek szegények, mely hűségük bizonyításokkal talán valamely kis jutalmat érdemlenének, de az fődes uras helységeket nem sokáig lakhatják, úgy veszem eszembe, mivel vékony tekintet vagyon szolgálatjokra, az nemés vármegye, úgy mások mortificálják, szekerezések, az sok condescensióbéli terheltetések, taxa, dézma, egyéb szedés rajtok lévén; bárcsak fizetésik iránt vehetnek vala consolatiót, úgy várják vala alázatosan excellentiád grátiáját az csizma süveg iránt, úgy szegény tiszteimmal én is a posztót, melyekben jól tudom mind hadam, s mind tiszteim velem együtt boldogultunk volna, ha excellentiádtól ily távoly ne essem; mely távozásommal is biztat excellentiád atyasága, hogy méltóztatik grátiájába megtartani mind hadastul és gondunkat viselni. Isten friss egészséges étellel excellentiádat megáldja, és operációit tegye szerencsésé, maradván tovább is excellentiád alázatos szolgálja

Bessenyei Sigmund mpria.

Teszár, 16. Julii 1708.

Alázatosan kérem excellentiádat tovább is méltóztatnék egy néhányszori ígéreti szerént a Nyúzó uram ptügyi és csobaji katonáit ezerembe bocsáttatni, a felséges fejedelem előtt is folytatván, hogy helységeimből álló ezeremhez applicáltassék, mivel egy traktusba vadnak, az eddig való heverőket sem vehetem fel Ptügyön azon néhány katonák nélkül, honnét egy sereget kiállíthatnék, Ujvárosról 60, Téglásról 40 katonát állattam sok mocsokkal; két seregbe csapván őket, sajnálják hogy nem az hajdú városiak között practicált mód szerént szolgáltatom, mivel ott nem volt külön zászlója a téglásiaknak. Várom alázatosan excellentiád grationális resolútióját. Igen nehezen esett, hogy a pazoni katonáim kiesének ezeremből, kihez semmi közö nem volt Kakas István uramnak.

55. B e r c z e l, 1708. szept. 6.

Méltóságos fő Generális, kegyelmes uram! Ez minapában meg esett casus után magamnak kellett egynéhány tiszteimmal hátra portáznom, mivel ezen mostani üdöbéli szorgos szolgálatban

is csak tiszteimmal maradtam, a közkatonaság által oszlott, kiket is hogy hová hamarabb csuportra vehessek, által küldöttem, nem lévén kikkel szolgáltatnom; a mint hogy már eddig Egernél lehetnének kegyelmes uram. Egy néhány napokig való mulatásomat excellentiád méltóztassék megengedni, mivel ha posztót nem szerezhvén, nem ruházom magamat, ki fú az őszi szél a köntösömből. Az Ptügyről, Csobajról álló militiának és lakosoknak ezeremre való jövéseket, (mint excellentiád Kis-Várdába), confirmálta a feleséges fejedelem, és fő generális úr ő excellentiája, értvén alkalmas katonáimnak mostani cásuson is el eséseket, kilenczedik seregem a lészen, tizedik is meg lenne, ha excellentiád méltóztatik assignatiót adatni recrutázásra való pénzre, mivel feles gyalog katonám vagyon.

Kegyelmességét várnám alázatosan ebben is excellentiádnak, a szegény helységekim hadd conscribáltatnának ujobban; bizony egész hazában nem remélhetek terhesebb dicázást, mint azon helyeken. Dica, taxa, dézma igen megkedvetlenítette az militiát, mivel az kiknek még valamely marhácskájok maradtott volt, most kiadták; nekem bizony vissza tetszik a miket hallok per secundas personas, mind a militia s mind a föld népe felől, kiket excellentiádnak udvarlásommal annak idejébe megjelentek igaz kötelességem szerént. Mikor is kívánom excellentiádat láthassam friss egészségben. Excellentiád igaz, alázatos szolgálja

Berczel, 6. Sept. 1708.

Bessenyei Sigmond mpiria.

56. Sz.-Mihály, 1708. szept. 10.

Méltóságos fő Generális, jó kegyelmes uram! Nagy alázatos indulattal kívántam excellentiádat udvarlanom, negyed napi várakozásomat sem szántam volna több napokkal meg tódani, ha el halaszthatlan szükséges dolgom engedje, kész volnék alázatos kötelességem bizonyításával excellentiád kegyelmességéből messzebb is udvarlására mennem, csak méltóztatnék megengedni; melyhez kétséges vagyok az szolgálai kötelességemre nézve kíváltképpen az excellentiád szorgos operációi velem nem engedik.

Melyre nézve hosszas és unalmas búsitásimmal kelletvén alázatosan udvarlanom excellentiádat, az alább specificált instantiám végett.

1. Minthogy kegyelmes uram igen megzavarodott az ezerem, rajtok igen kemény executióval ki szedett dica iránt, mely is véghez ment igen keserves fogatkozásával mind ezeremnek, s mind az szegény lakosoknak, melyből bizony várom rövid időre való megoszlásokat azon helyeknek, a minthogy már is szándékoznak némely hajdú városokra menni, hogy suspendáltatott azoknak dicájok, az dica iránt való igen terhes lévén, méltóztassék

tovább is, mint eddig, terhelhetősöket könnyebbíttetni, úgy hogy hadd legyen újabb conscriptió irántok.

2. Ezen szegény ezeremnek való fizetésit méltóztassék megadadni excellentiád, tiszteimnek kegyelmesen megígért posztóval együtt.

3. Szegény helységeknek be nyújtott alázatos instántiájokra is kegyelmes resolútiót adni.

4. Feles gyalog katonáim lévén, ezerem kevesedését adim-pleálni, valamely kevés pénz adása által méltóztassék excellentiád, a minapi cásusomra is felesen maradván gyalog, a gyönyörűséges sík mező miatt.

5. Ezerem complexatióját resolválta felséges urunk Ptügyről, Csobajrúl, melyben is excellentiád levén első Kis-Várdába megígért kegyelmessége szerint, ha az idén távoztam is, azzal el nem vettem excellentiádtúl, kik is egy tractusba valók a többivel, az zód zászlók között adtam nekik, ne legyen excellentiádnak terhére.

6. Obtineálván felséges urunktól, hogy a tek. commissáriátusság meg adja az három ezer forint veres pénzből álló adósságát ezeremnek, hogy azzal is az én szegény posteritásim ne terheltessenek jövődöben, gróf Csáky István uram ő nagysága meg nem adván, méltóztassék sokszori meg ígért kegyelmességét mutatni ennek is megadattatásában. Esze Tamás kéretvén tüllem fel fogja venni kegyelmes uram, melytől ha most meg nem szabadúlok, míg ezen kellelten pénz el nem vész, nagyobb mértékbe várhatom meg károsítatásomat.

Elfelejtethetlen keserűségemre lévén szegény fiam állapotja is kegyelmes uram, mely megtetőződött rajtam, s házamon, mivel aratás előtt, Istennek kemény ítéletéből minden mezei vetésimtől jobbára, megváltam, az jégeső által, melyhez hasonló kárt soha nem szenvedtem; jóllehet egész életemet kárvallásokkal töltöttem.

Melyet méltóztassék tekintetbe venni excellentiád, érdemetlen szolgálat miá való fizetésem megadattatásabéli kegyelmességét mutassa excellentiád, melyben ha consolatióm nem lehet, szokatlan nagy szükségem eltávoztatásáért kéntelenítetem újobban lovaimban eladnom, a mint is már az idén egyet eltáboroztam. Ugy látom kegyelmes uram, ez a világ nem szolgál nekem, mert nincs paszományos köntösöm; vérségem szerint való budaméri, pólyi jószágocskáimat sem szerhetem még meg, holott Sz.-Iványi extra regnum vagyon, jól szaladott. . . . mivel e minap is adtak neki huszezer forint érő jószágot, én a magam örökömet nem obtineálhatom kegyelmes uram. Elek uram igen kedvetlen. készül; alázatosan kérem excellentiádat méltóztassék iratni ő kegyelmének, hogy siessen menni az ezer után, míg valamely rossz köntösöm készül és kevés vetni való buzára szert tehetek, mulatásom lésszen excellentiád kegyelmességéből. Ajálván szokott kegyelmességében excellentiádnak alázatos személyemet, kívánván hátralévő,

rövid életembe igaz alázatos kötelességemmel szolgálnom, a mint tovább is maradok excellentiádnak igaz, alázatos szolgálója

Sz.-Mihály, 10. Sept. 1708. Bessenyey Sigmond mpria.

Minthogy ezen helységeken honnan is regimentem áll, lévén az mint érhettem annyira való vörös polturából álló summa, kivel is azon három ezer forintokat exsolválhatnám, Esze Tamás uramnak méltóztassék excellentiád oly modalitást mutatni, ki eránt is hossz-szas fáradtságom ne lenne.

57. Berczel, 1708. szept. 20.

Méltóságos fő Generális, jó kegyelmes uram! Excellentiád méltóságos parancsolatjából hadnagyomat Szabó Istvánt kegyelmességéből meg ígért posztóért elküldöttem, úgy én is a meg ígért fáczánokkal alázatosan udvarlok.

A szegény helységimnek sok rendbeli nyomorgattatásáról, s attul való megszabadulásokat illető decretalis protectionálisoknak ki adatását alázatosan várom, mind felséges urunktól, úgy excellentiádtól, hadd láttassék szolgálatjoknak emlékezetes jutalmok kegyelmességéből excellentiádnak.

Szegény Kemecsen lakó Hevesiné nevű katonáném, Vajda Bálinttól, igaz ok nélkül való megverettetéseit nagy alázatossággal recommendálok excellentiádnak; lenne emlékezetes exemplumul poenája, ne lennének csufjai az domesticusoknak, mivel ha ezen dagály ember ebben elő megyen: több alkalmatlanság követi az vitézlő rend háza népét. Melyekben megmutatott kegyelmességét excellentiádnak szegény ezeremmel megszolgálni alázatosan igyekezem; a mint is maradok stb.

Bessenyey Sigmond mpria.

Berczel, 20. Sept. 1708.

Külczim mint elől, Károlyban.

58. Berczel, 1708. szept. 29.

Méltóságos fő Generális, jó kegyelmes uram! Excellentiád kegyelmességéből ezerem recrutázását illető bizonyos quantumról sonáló assignatióját repraesentálván nemes vármegyém tiszteinél, melyet percipiáltak a téglásiaktól és úJVárosiaktól; igen könnyű replicám lévén, megküldöttem commissárius Ötvös úrnak; remélem az helységeimre imponált hó pénzbeli quantum exsolutiójában is késedelmes consolatiója léssen nyomorult ezeremnek. Excellentiádnak alázatosan jelenthetem, Dada, Pügy, mint persequáltak; nem annyira az nemességet szaporítani a nemes vármegyében, mint az privatumot folytatni igyekezi némely ember, az mint excellentiád az annectált pügyiek leveliből megláthatja, a mely dolog világosan láttatik lenni a confoederatio

ellen. Nagy alázatosan kérem excellentiádat, méltóztassék nyomorult állapotjokat orvosolni, mert bizony tiszték erszénye, jobbágyos helyek oltalma nem szolgál a nemes vármegye hasznára; mely grátiájával excellentiádnak köteleztetnek velem együtt a haza szolgálatjára, kívánván stb.

Bessenyei Sigmond mpria.

Berczel, 29. Sept. 1708.

Külczim mint elől, Károlyban.

59. Berczel, 1708. okt. 5.

Méltóságos fű Generális, jó kegyelmes uram! Istennek atyai látogatási tornyoznak rajtam, házamba beesvén a betegség; életem keserves állapota is tetéződven, ha Isten nem könyörül rajtam, az negyed napi hideglelés kezdett látogatni. Excellentiádnak nagy alázatosan megvallom, *én udvarhoz nem mentem, szegény édes fiam esetén való megkeserítettésem miatt*; bizonynyal írom jó kegyelmes uramnak excellentiádnak, ha ifjúságot látok, nem türhetem, és nem mulathatom el férfiségomat majd meggyalázó ke-sergésimet; vagyon oly bizodalom Istenem után excellentiád kegyelmességében (ha mi nehésség lenne is reám) méltóztatik csendesíteni urunk ő felsége előtt; az szegény ezeremet is ha nem consolálok egy hó pénz megadásával, egész kedvetlenséggel szolgálnak, mely bizony karácsonig sem leszen praesentiam nélkül úgy is mocsokkal; az ezeret is a recrutákkal jól fogom szaporítani, a mint is már egy néhány vagyon, csak lovokat vásároltathassam meg; konkolyosodni igyekezik a nemes vármegye újokban, a szegény helységeket csakugyan igyekezik, a mint hogy Eszláron egy néhány napot töltvén a nemes vármegye, megparancsolták az ott lakosoknak, hogy compareáljanak a computusra, melyben semmi legkisebb javát nem látom a nemes vármegyének, hanem némely embereknek privatum keresését; elhittem magammal, hogy az ezer annak idejibe nem leszen ezer a sok mortificáció miatt. Tegnap napon lévén nállam újvárosi uraimék, kik is jelentik panaszúl, mostani dézmás uraimék egész dézmabéli praetensiójokat szorossan igyekezik megvenni rajtok, holott az excellentiád méltóságos testimoniálisa kezeknél vagyon melyből hogy elengedetett urunktól ő felségitül; melyben ha újabb kegyelmességét szegényekhez nem méltóztatik mutatni excellentiád: azok eloszolnak; urunk ő felsége protectionális levele kellene nekik, hogy immunitátnának az oly nyomorgatósoktól, mely grátiáját excellentiádnak mind ők, úgy én, igaz alázatossággal megszolgáljuk, a minthogy maradok excellentiádnak igaz alázatos szolgája

Bessenyei Sigmond mpria.

Berczel, 5. Octobris 1708.

60. L é v é l, 1709. jan. 6.

Méltóságos fű Generális jó kegyelmes uram! Isten ez új esztendőnek egész részeiben friss egészséges étettel, hadi operációiban való kívánt triumfusokkal áldja excellentiádat, kívánom.

Midőn vöttem volna alázatosan excellentiád méltóságos parancsolatját, az elmúlt napokban celebrált nemes vármegye gyűlésére való comparációm iránt, már induló félben voltam, hová való érkezésemmel sok nyomorúságot szenvedő nyomorúlt ezernek, úgy az helységekben lakos familiájoknak rövidségeket igyekeztvén igaz hazáshoz való hűségeskedésimmal kormányoznom. de némely privátus rancorizáló emberek miatt semmire nem mehettem, az hadaknak megeshető oszlásoknak, és egész kedvetlenségeknek alkalmatosságokról való egynehányzori protéstációmmal, a mint is vice ispán Ördög uramat a conscriptióra kibocsátván, pro nunc semmi consolatiót nem nyertem; instálván csak azon, hogy egyes inhabilis öreg, fiokat hadban szolgáltak emberek ne adigáltassanak a nemes vármegye terhe viselésére, úgy a 15. dicások hadd continuálhassák a katona tartást, de mind azokhoz igen vékony reménységgel vagyok, alázatos s unalmas írással nem kívánván terhelnem excellentiádat, hanem ismervén oly jó kegyelmes urunknak lenni, hogy oda expediált főhadnagynom Horog István uramat kegyelmesen meghallgatni méltóztatik; de conceptusom szerint, inkább gondolom, el is hiszem, hogy a heverhetésre nézve az nemes vármegye meg fog szaporodni, az militia pedig elfogy, melyben tudom nem causáltatom excellentiádtól, mivel eleitől fogva igyekeztem volna vékony becsületemet inkább szaporítani és a fogyatkozásokat teljesíteni, mint hogy kevesedjenek. A szegény gyámoltalan bélavári aszszony nem folytathatta dolgát levelei ki szerzése iránt, mivel sinistra információjá miatt hibáson esett a dolog, mivel Izbugya (az hol azon szőlőkről való levelek vadnak) nem Sáros vármegyébe vagyon, hanem nemes Zemplén vármegyében; Diószegi úgy Ramocsaházi uraimékat informálván, vékony tetszésemből igyekezném azon szegény gyámoltalan aszszont Izbugyára küdeni, vagy egy tisztemmel, melyről való resolútióját alázatosan várom excellentiádnak. Mivel tapasztalt igaz kötelességemet abban is igyekezném bizonyítanom, alázatosan kívántam excellentiádnak jelentenem panaszomat, mely contemtusba legyek nemes vármegyém előtt; commissárius Eötvös Miklós uram assignálván pro Januario Észlárt hitván lovaaim intertentációjára, jég eső miatt való megkárosíttatásomat, úgy az ezernek szükséges dolgainak folytatását, mely helység a nemes vármegye jurisdictiója alá esvén, becsstelenségemmel attúl el estem, mely tiszti kötelességemmel nem egyebet, hanem nagy idegenséget nyertem vármegyémről. Ibrányi Ferencz uram felől való méltóságos parancsolatját excellentiádnak alázatosan vöttem, módját meg fogattatásának fel nem tanálhattam, rövid lévén az üdöm,

másként is bujkál, hanem másoktól értettem, hogy ha méltóztatik excellentiád maga nemes gyalog ezerére applicálni, kész a szolgálatra, melyben is el hiszem meg nem fogyatkozik. Maradván tovább is excellentiádnak igaz alázatos szolgálja

Bessenyei Sigmund mpria.

Lövő, 6. Jan. 1709.

61. Bag, 1709. febr. 13.

Méltóságos fű Generális, jó kegyelmes uram! Tegnap vöttem Plügyről szolgabíró Jánosi Pál uram tudósítását; azt írja, hogy P.-Várgya felé bizonyosan gyülekezeti volna az ellenségnek, melyről Sötér uramat sietve tudósítottam.

Ez órán ismét érkezvén siető levele ő kegyelmének, hogy Szegedről is confirmáltatik azon hir, úgy Tépe nevű helynél írja ő kegyelme, hogy a Duna jegét próbáltatták volna,*) correspondenter levén, serény vigyázatásunkat el nem mulatjuk mindkét részről, udvarolván ezen hírekről excellentiádnak Sötér uram is remélem, mely levelet alázatosan meg is küldöttem; kívánván excellentiádat tanálja friss egészségben alázatos írásom. Excellentiádnak igaz alázatos szolgálja

Bessenyei Sigmund mpria.

Bag, 13. Febr. 1709.

Tegnap a ráczkevi szigetségre is el küldöttem.

Külczim mint elől, ibi, ubi.

62. Bag, 1709. febr. 17.

Méltóságos fű Generális jó kegyelmes uram! Ez éjszaka alázatosan vöttem excellentiád levelét, Sötér uramnak pedig sietve megküldöttem. Ez órán minémű siető tudósítások a kecskemétieknek érkezett légyen, excellentiádnak alázatosan his annexis megküldöttem; oly bolondul dirigálván Bagosi, Dobozy és Szűcs János uraiméknak szóló leveleket, hogy azokat is ma veszem, melyeket expressum által ezennel küldök, ugyan ez éjszaka bé küldöttem Hatvanba Andrásy uramhoz, tudakozódván a szekerek és zsákok számáról, azonnal mingyárt ki küldök; továbbá alázatosan várván excellentiád méltóságos dispositióit, tehetségem szerint igyekezem igaz alázatossággal effectuálnom. Bottyán uram is mit parancsoljon Sötér úrnak, alázatosan repraesentálok excellentiádnak. Majd egy heti, miolta a Szigetségre vadnak embereim, már a Duna jegéhez nem bizhatni, az onnét limitált naturálékban is remélem fogyatkozás léssen. Kívánván stb.

Bessenyei Sigmund mpria.

Bag, 17. Febr. 1709.

*) Bizonyosan tollhibából iratott a Duna jege, mert Tépe, helyesen Tápé, Szeged mellett a Tiszánál fekszik.

63. Bag, 1709. márcz. 1.

Méltóságos fő Generális, jó kegyelmes uram! Sőtér uram két rendbéli leveleinek continentiájára nézve tartózkodtam még a Kőrösre menetelbe, a melyekben kért is egyszersmind ő kegyelme, hogy még meg ne induljak, mivel Istennek hála a hírek meg szüntek, vagyon mindenfelé emberek. Isten ne adja, hogy az excellentiád méltóságos parancsolatját contemnáljam, én oly készen tartván csuporton az hadat, hogy az ártalmas hírek érkezésével minden órán indulok; másként rövidségére is lennék a Sőtér uram ezerének, ha hosszas naplásokat töltenék Kőrösön; én tovább is várván excellentiád méltóságos dispositióit, kívánván stb.

Bessenyei Sigmond mpria.

Bag, 1. Martii 1709.

64. Bag, 1709. márcz. 24.

Méltóságos fő Generális jó kegyelmes uram! Halottaimból valamely kis pihenést vévén, kívántam udvarolnom excellentiádnak; soha ilyen életem koczkáztató ágyam nem volt, mint most; mivel életem végéhez igen közelítvén, már abból lévén valamely könnyebbülésem, a szokatlan köszvény kinozza lábaimat, alkalmatlan vagyok egyet lépni, mely ha nem szűnik rajtam, innét magamat ki vitetem; mivel resolutum: a budai commendánt minden órán reánk küld, öszve gyűjtvén a győri, komáromi, esztergomi ellenséget, conjungálván a budaival és pestiekkal magokat; a mint hogy igen úgy kezdtek mostanában próbálni; az elmúlt hetekben is oda lévén, túl a Dunán, az mi hadainkban confundáltak, mivel tegnap előtt Budán lévő emberem látta a sok nyert lovat nálók, Ballford nevű tisztet is Esztergomba vitték bé; Pestről egy jó lelkű ember ide is megüzente, hogy igen jól vigyáztassunk, mivel minden biztonnyal rajtunk próbálnak. Én az parancsolt kocsik hajtásában munkálódzatok, de annak a lovai csak egy nap sem esznek itt, mivel a katona lova is, igazán irom excellentiádnak, ház fedelet fog rövid nap enni. Hozza Isten excellentiádat hová hamarább friss egészségbe. Maradtam excellentiádnak igaz alázatos szolgálja

Bessenyei Sigmond mpria.

Bag, 24. Martii 1709.

Én ily Lázár alázatos szolgálja excellentiádnak, reménkedem vegyen grátiájában, had vitethessem haza magamat, talán Isten után valamely fűrésztésekkel szokatlan súlyos nyavalyámon segíthetnék.

65. Hatvan, 1709. márcz. 29.

Méltóságos fő Generális, nékem jó kegyelmes uram! Excellentiád méltóságos újabb parancsolatját az Duna mellyékiekre szőlő pátenssel együtt alázatosan vevén Barcsics úr által, kit is ma virattakor el bocsátottam Szécsény felé; úgy a pátenst a Duna mellé kemény leveleimmel dirigálván a Szigetségre is; úgy pedig, hogy igaz hűségek contestátiójával a reájok obveniált búzáért a pénzt minél hamarább hozzák ide; a Duna mellyékieken pedig mit kívánjak a lovas kocsikon kívül, várom alázatosan excellentiád méltóságos resolútióját, mivel nincsen specificálva. Assecurálom excellentiádat buzát elegendőt tanálni, bár csak foglaló pénzt oszt-hatnánk ki hamarjába, unszolva unszolta sok szegénység az itt való profunt mestert is.

Alázatosan írhatom excellentiádnak, mostanában indultak meg igen az havak oda feljebb, megáradván igen a vizek.

Értekezvén szénárúl ezen betegeskedésemben is, de az ország marháinak, úgy Szécsénybe hordótták a ki volt. Maradván stb.

Bessenyei Sigmond mpria.

Hatvan, 29. Martii 1709.

Külczim mint fentebb, Heves.

66. Hatvan, 1709. apr. 3.

Mlgos fő Generális jó kegyelmes uram! Szécsénbül ma ide érkezvén a tisztek, az alkuvás minél jutalmasabban meg lévén, az buza méretéshez hozzá fogatunk; a Duna mellyékieket is óránként várom; excellentiád méltóságos parancsolatját effectusban veszem; búzából meg nem fogyatkozunk, csak pénz legyen; mivel igen szüksége vagyon az szegénységnek a költségre az hajdúk felállításában, csak egy faluban is száz, kétszáz kilát tanálni. Im excellentiádnak alázatosan udvarlok ezen Pestről kiszökött jó két ifjú némettel; kik is a nagy inséget unták meg, s igen reménkedtek, hogy lovas regimentbe állíttassanak; azon egynéhány pesti labancz közzül is szót adván, ki gyünnének, csak bizhatnának. Excellentiádat alázatosan kérem, egy grationálissát küldeni méltóztassék, hadd munkálódjam azon dolgot. Már valamenynyire éledek az excellentiád alázatos szolgálatajára, a mint is maradok excellentiád igaz alázatos szolgálatajára

Bessenyei Sigmond mpria.

Hatvan, 3. Aprilis 1709.

Külczim mint elől, Heves.

67. K e m e c s e, 1710. jun. 16.

Méltóságos fő Generális érdemem felett való jó kegyelmes uram! Ezen vajai útambúl való megtérésemmel is akarom aláza-
tos kötelességemet bizonyítanom; úgy excellentiád méltóságos
parancsolatját újobban is kívánom, az hadak mustrájáru, mivel
a még megmaradott hadat hamar össze veszem.

Harmad, vagyis negyed napja méltóságos Generális, hogy
kitanúltam Domahidy Istvánné asszonyom hol létét, ki is Nánáson
vagyon, Tóháti nevű ember házána, oda hordanak élelt Ibrány-
bul, léznek panaszszi, kik ha igazak, méltó orvosolni excellen-
tiátoknak. Maradván tovább is excellentiád igaz aláza-
tos szolgálja

Bessenyei Sigmond mpria.

Kemecse, 16. Junii 1710.

Külczim mint elől, Ócsa.

68. B e r c z e l, 1710. okt. 26.

Mlgos fő Generális, érdemem felett való jó kegyelmes uram!
Isten excellentiádat örvendeztesse dolgaiban, és friss egészséges
hosszú élettel megáldja. Ökreim megadattatása iránt való kegyel-
mességét excellentiádnak aláza-
toson meg szolgálom, a mint is méltó-
tassék parancsolni míg Isten éltet, tartom nyereségül, ha vé-
kony szolgálattal udvarolhatok excellentiádnak; aláza-
toson informálhatom excellentiádat, itt körül már megszűnt, Istené a
dűcsősség, a pestis, egy hónapig is nincs halottunk. Maradván
tovább is excellentiád igaz aláza-
tos szolgálja

Bessenyei Sigmond mpria.

Berczel, 26. Oktobris 1710.

Draguly uramtól ez órán érkezvén meg méltóságos generá-
lis válasza, késedelme azért lott.

Külczim mint elől, Kálló.

69. E c s e d, 1710. decz. 21.

Méltóságos fő Generális jó kegyelmes uram! Baktáru, teg-
nap aláza-
tos szolgálja datált méltóságos parancsolatját az este
későn vöttem, szives indulatomban álló igaz aláza-
tos kötelességi-
met valamint eddig, úgy ez után is nem denegálok excellen-
tiádnak; az mint is continuálni kész vagyok, resolválván magamat,
(ha úgy kívántatik) méltóságos generális, az tovább való bujdo-
sásra is *csak szintén utoljára ne maradnék az igaz confoederatu-
sok közzül*; szegény feleségemre, családimra és valamely kevés

marhácskáimra nézve, melyekkel is előre kellene gondolkoznom, ha excellentiád az iránt méltóztatnék útát mutatni igaz alázatos szolgáljának, Isten meg áldja érette excellentiádat.

E mellett egynehány tűz alól elhozott boraimat sugorgatván méltóságos generális uram Löwön, kiknek árost szerezvén Munkácson, azoknak elvitetésére, alázatoson kérem excellentiádat Eötvös uramnak méltóztassék parancsolni, bárcsak négy szekérbéli vecturát rendeltesen ő kegyelme, melyet is igaz alázatos hűségeskedésemmel, vékony tehetségem szerént meg szolgálni el nem múlatom. Katonám szűkön lévén úgy mint 6, azokat a Tiszán küldöttük ki Eötvös urammal nem akarván az lovakat megfogyatkoztatni, méltóságos generális, míg Isten itt marasztal bennünköt. A leveleket Károlyba elvitték; az parancsolt materiát alázatoson elküldöttem. Isten excellentiádat áldja örvendetes ünneplésekkel és az következő új esztendőre virasztván, minden részeiben friss egységét adja és tartsa meg. Excellentiád igaz alázatos szolgálja

Bessenyei Sigmund mpria.

Ecsed, 21. Decembris 1710.

A kis asszony, az úrfi ő nagyságok, friss egységben vadságnak, Istennek hála.

70. Ecsed, 1710. decz. 22.

Méltóságos fő Generális, jó kegyelmes uram! Ezen órába vöttem alázatoson excellentiád méltóságos parancsolatját, az hírekkel együtt, mely már tegnap hírünkkel volt; az ellenség csoportjának mennyisége mindaz által előttem nem constált; hanem ma küldöttünk Eötvös urammal Károlyban, úgy Vay uramtól is várom az correspondens levelet méltóságos generális uram, valóságos és ártalmas hírem érkezésével, instructióm szerint, azonnal indulok az méltóságos asszony ő nagysága után, hajdúkat vévén mellém; Ócsvára is írtam az asszonynak ő nagyságának ezen hír felől. Megyesen is meg esvén a szerencsétlenség, úgy más felől is lármáztván az ellenség, talán alkalmasabb volna méltóságos generális uram helyünket változtatni, mindazáltal álljon az excellentiád méltóságos dispositiójában, én maradván tovább is excellentiád igaz alázatos szolgálja

Bessenyei Sigmund mpria.

Ecsed, 22. Decembris reggel 10 órákor 1710.

Ezen hadijelentések eredetiben a gr. Károlyi levéltárban őriztetnek.

XCI.

a)

1746. *Párma alatt, ápr. 11. Bessenyei László levele atyjához, Bessenyei Zsigmondhoz hadi és magán állapotok felől.*

Édes atyám uram! Berczelről 1-ma Martii datáltatott levelét vettem alá azatonson óhajtvá, melynek várása ekkoráig tartóztatott, mivel az előtt már, mióta beérkeztünk, édes atyám uramat tudósítottam volna. Az úr Isten engemet még eddig is jó egészségben megtartott s ez mai szent husvétli második napját is szerencsésen megengedte érnem; az fog lenni legnagyobb örömöm, ha az ugyan azon Isten édes atyám uraiméknak is elérni és eltölteni szerencsésen engedte. Mink itten campirozunk édes atyám uram, a mellett el is kezdtünk az spanyollal a lakodalmaskodást, ez előtt egy néhány nappal elvettünk egy Quastalta nevű várost, tizenhétszáz spanyolt legalább elfogtunk tiszteikkel együtt, nekünk igen kevés kárunkkal, az mi granaterosaink között egy csak elesett in loco és talán 3 vagy 4 plesirozva maradt; mást pedig, egy Pávia nevű várost maga az ellenség elhagyott, és így két várost occupáltunk már, mióta beérkeztünk.

Ez az ellenség másként nem oly félhető mint a prussus, felényire se állja meg a tüzet, az kavallériája a micsodás, de az infanteriája keveset ér. *Most Párma alatt vagyunk*, mivel az ide való népe fölséges Asszonyunknak 3 corpusba volt, tehát várjuk mostanában az két corput hozzánk, úgy mint Feldmarschal Prinz Liktenstaint és general Berenclau(t), azok ma vagy holnap elérkezvén, oppugnálni fogjuk. De oly szerencsétlenségünk vala az napokban, hogy az Andrásianusok midőn hozzánk jöttek volna, tehát itten vagyon egy Póh nevű viz, az mely fog lenni másfél annyi mint a Duna, azon hogy által jöttek volna, senki sem tudja miképpen, az hajójok velel elmerült és 110 ember belé veszett, azok között 3 tiszt volt, két hadnagy, 1 zászlótartó, és három tisztné, ha nem öt, ezt még bizonyosan nem hallhattuk, hány asszony volt? de 3 vagy öt. Most egyéb olyan dolog nem foly, hanem a mint feljebb íram Pármát itten körül vettük. Ennek utána is a minemű állapotok itten traktáltatnak, s az úristen engemet megtart egészségben, atyám uram Berczelen mindazokat fogja tudni, az melyeket én itten Olaszországi campániában. Az Andris*) cásusán csudálkozom, és oly confusus vagyok azon dologba, hogy nem is tudok íranta mit írni, hanem az igen jól esik, hogy ide is megoldotta magát, itten már elfogja feleljeni azt a fantasiát, de az

*) *Mihályi András* szabolcsmegyei ifjú, Bessenyei László hű barátja, kiről Berczelen 1745. évi decz. 24-én kelt levelében László fiát így értesíti: apja Bessenyei Zsigmond: Megyen Andris, megyen, a te hűségedre stb.

mint Kis János uram leveléből ma értettem, Széplaky nem fog haza menni, mert megbetegedett, de mind az által ezer mód vagon Andris ide jövetelibe, mert itten vadnak ezek a regimentek: *Eszerházy* gyalog, *Andrási*, *Pálfi*, *Forgách*, *Spléni*, *Desóffy*, *Baranyai*, Tribs, ezeknek a verbungjok nem messze léssen, vagy az Hegyalján, vagy Debreczen, vagy Miskolcz körül, de akár hol Magyarországon, az csak bakatellség: országnak egy széliről a másikra menni. Ezt mind az által úgy írom, hogy ha az mi transportunk későre jőne, mert már egy elindult, a másik tudja Isten mikor indul, hogy ha későre jőne, nem szükség reá várakozni, hanem az melyiknek azok közül a regimentek közül elébb transportja jön, akármelyikkel eljöhetne, de maga el ne induljon. . . .

Volt szerencsém Mantuában Generalis uramnak méltóságát tisztelnem, melylyel ő Excellentiájátul micsoda vérből való születésnek conservatiójára intettem ilyen formán, hogy csak titkon maga elment az regimentház emberit visiterozni, mikor pedig mink azt megtudtuk, nyakrafőre szaladtunk az compániákhoz, hogy láthassa az népet, én az midőn az compániánál egy-más rendelést tettem volna, tehát a Generális elment az ház mellett, be nem jött, hanem parancsolta, hogy engemet hozzája küldjenek. Hogy hozzá mentem, legelőször is *időmön*, *nagyságomon csudálkozott* s azt kérdezte, hogy ha vagon atyám uram olyan nagy mint én? mikor mondtam, hogy *még nagyobb atyám* uram; arra felelt, hogy megnőtt az ölta, miölta nem látta atyám uramat. Nevethettem volna magamban, mondtam is azután az pajtásimnak: megesett volna, ha csak azon gyermeki statusban megmaradott atyám uram az időtül fogva, miölta ő Excellentiája látta atyám uramat. Mivel sok tisztek hirtelen interveniáltak . . .
(Többi része hiányzik.)

Eredetije a szerző birtokában.

b)

1747. Carosio melletti táborban, okt. 10. Bessenyei László katonai elbocsátványa.

Dero Römisch Kayserlich zu Hungarn und Boheimb königlichen Majestät würcklicher Obrist und Comendant des Löbl. General FeldMarschaalLieutenant Baron Vettesissen Infanterie Regiments.

Ich Franz Joseph de Eppelle fürge hiermit Jäderrmännlichen zu wissen, das Vorzaiger dieses der Wohl Edelgebohrne Herr Ladislaus Bessenyei bey dem meinem Comando allergnädigst anvertrauten Löbl. Baron Vettesissen Infanterie Regiment zwey jahr lang als würcklicher Fähndrich gedienet, und in allen und jeden solcher zeit fürgefallenen Kriegs occäsionen, mittelst beständighin *an den Tag gelegter bravour sich dergestalten rümlchst verhalten*, das nicht nur Ich selbst, sondern auch das erdeutet gesambte Löb. Regiment und alle darunter sortirende Herren

Officiers darob ein ausnehmendes Vergnügen geschöpft haben, gleich wie Er aber dermahls aus erheblichen beweg-ursachen seine bis dahin begleithete Charge zu quittiren und nachher hausz zu gehen, sofort sein künftiges Glück in einem anderen stand weither zu beförderen entschlossen ist, mithin zu deren bewürdung mich um ein beglaubtes Certification seiner ehrlichen Dimission gezihmend angegangen, ich auch sothanen billigen angesinnen zu deferiren mich nicht entbrechen kann, alsz habe Ihme hiermit die angesucht schriftliche Entlassung Kraft dieses ertheilen wollen: Jedoch mit dem ausdrücklich beygefügt beding, dasz derselbe weder jetzo noch in hinkunft sich in auswärtigen Polentien dienste, so wider Ihre Kayserl. und Königl. Majestät in Kriege verwicklet sind, begeben, und gebrauchen lassen solle. Gelanget folgennach an alle hoch und niedere Herren Officiers auch Civile stands Personen, und sonsten jedermänniglich mein respective dienst- und freundlichts bitten obmentionirten Herrn fahndrich Bessenyei nicht nur aller orthen frey, sicher und ohn-gehindert pass- und repassiren, sondern ihme auch erforderlichen falls all benöthigten guten willen und geneigten Vorschub angedeihen zu lassen, welches in derley und anderen Fällen gegen Jedermänniglich nach standes gebühr zu erwideren erbiethig bin. Zu des in allen standhaften beglaubigung Ich gegenwärtigen Abschiedt mit meiner eigenhändigen unterschrift und beygedruckten Pettschaft corroborirt habe. So geschehen Feldlager bey Carosio im Genuesischen, den 10. Octobris 1747.

De Eppelle mp.

Eredetije a szerző birtokában.

XCH.

1765. Nagy-Kálló, márcz. 5. Szabolcsvármegye felirata a magyar helytartó tanácshoz Bessenyei Györgynek a testőrségbe leendő felvétele tárgyában.

Excellentissime etc. *Georgius Bessenyei* de eadem, illius, qui praecedentibus annis penes humillimam recommendationem nostram, Excellentia vestra gratiose patrocinate, I. Turmae Praetorianae adnumerari ac in praesens usque latus regium stipare meritus est, frater carnalis et uterinus, ad idem servitium amplectendum animus adiiciens Excellentiae vestrae patrociniū medio nostri humillime implorat: Quia vero iis hic quoque, quibus frater suus moribus, indole, ac prosapia semet ita apud nos commendatum reddidit, ut non minorem de eo pariter concipere, quam de altero debeamus spem, humillime proinde Excellentiam vestram oramus, dignetur pro ea, qua in filios patriae fertur propensione, efficaci sua opera et gratioso patrociniū antelatum comitatus nostri filium, quo is quoque ad praefatam Turmam recipiatur, gratiose secundare. Ac in reliquo gratiis et patrociniis commendati persistimus

sub sede captivorum magistratuum revisoria, die quinta Martii, anno 1765. in oppido Kállo celebrata. Excellentiae vestrae

humillimi et obsequentissimi servi
Universitas Comitatus de Zabolch.

Eredetije orsz. ltár. Litt. Comit. 1765. 89.

XCIII.

*1765. Nagy-Kálló, márcz. 5. Szabolcsvármegye felirata ugyancsak Besse-
nyey Györgynek a testőrségbe való felvételét illetőleg herczeg Eszterházy
Miklóshoz, a testőrség kapitányához.*

Celsissime S. R. Imperii princeps domine domine patrone
benigne gratiosissime. Ea de qua quatuor iam comitatus nostri
filiis Laurentio utpote Szögyényi, Jarmy, *Alexandro* et *Balthasare*
Besseney in nobili Turma Praetoriana sub Celsitudine vestra sti-
pendia merentibus, gloriari licet, Celsitudinis vestrae exuberans gratia
nos ultro inducit, ut quintum quoque *Georgium similiter Besseney*
attactorum fratrem suscipiendum humillime recommendarem, cuius
siquidem indoles cum nobis polliceretur spem, qua et Celsitudinis
vestrae gratioso nutui et desideriis nostris respondeat, Celsitudi-
nem vestram humillime exoramus, dignaretur eundem antelatae
nobili Turmae Praetorianae, Celsitudini vestrae concreditae, gratiose
adscribere ac tam hunc, quam et praenominatos comitatus nostri
filios, ceteroquin de antiqua nobili prosapia oriundos, ex eo, quo
erga patriae filios fertur propensissimo animo locorum et tempo-
rum circumstantiis ultro quoque eminenti suo patrocinio fovere,
protegere et emovere, quos dum Celsitudini vestrae enixe recom-
mendarem una altis gratiis et patrocinio Celsitudinis vestrae
commendati persistimus. Sub sede captivorum nostrorum magistra-
tuum revisoria, die 5. mensis Martii 1765. in oppido Kállo
celebrata. Celsitudinis vestrae

humillimi et obsequentissimi servi
Universitas Comitatus de Zabolch.

Eredetije Szabolcsvármegye levéltárában, fasc. 66. Act. 63.

XCIV.

*1791. Nagy-Kálló, január 3. Szabolcsvármegye Besseney István kérel-
mére bizonyítja, hogy annak családja őstől fogva élt a vérhatalom-jogával.*

Nos universitas praelatorum, baronum, magnatum, et nobilium
comitatus Szabolchiensis, memoriae commendamus, tenore prae-
sentium significantes, quibus expedit universis, quod cum nos anno,
mense, die, locove datarum praesentium pro pertractandis perar-

duis altissimum suae maiestatis sacratissimae domini domini nostri clementissimi servitium publicamque comitatus nostri permansionem tangentibus et concernentibus rebus atque negotiis confluisse, et in generali congregatione nostra una simul fuisset constituti, et praesentes: eorum generosus *Stephanus Bessenyei* de eadem, tabulae nostrae iudiciariae assessor, petiit nos debita cum instantia humillime, quatenus super usu iuris gladii bonae reminiscendae antecessoribus suis dudum collati, authenticas nostras extradare vellemus, et dignaremur literas testimoniales.

Cum autem iusta petenti non sit denegandus assensus, et alioquin priorum temporum prothocollorum extractus, ius gladii per familiam instantis *Bessenyei* repetitis vicibus usuatum abunde testarentur, quin imo ad publicam omnium notorietatem usuatio eiusdem iuris gladii per celebrationem sedium dominalium manifesta evaderet; eidem itaque ac per eum familiae suae, super usuatone iuris gladii, antiquis suis parentibus concessa, authenticas nostras, sigilli nostri nunimine roboratas, extradandas esse duximus, et concedendas literas testimoniales, communi svadente iustitia. Datum ex generali congregatione nostra die tertio mensis Januarii anno domini millesimo septingentesimo nonagesimo primo in oppido Nagy-Kállo celebrata.

Lecta et extradata per iuratum incliti comitatus de Zabolch
ord. notarium Nicolaum Ibrányi de Vaja.

Eredetije a szerző birtokában.

PÓTLÉK.

XCV.

1578. Varsó, jan. 16. Báthori István, lengyel király és erdélyi fejedelem, Csesztve egész helységet Alsófejmegyében, és ugyanott Kutfalva részjóságot, békében és harczban egyaránt tanusított hasznos szolgálataiért Bessenyei Istvánnak, és általa testvérének Bessenyei Mihálynak adományozza.

Nos Stephanus dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogetiae, Kioviae, Podlachiae, Volhiniaeque etc. Necnon princeps Transsylvaniae memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod nos attentis fidelitate, obsequiis, multisque servitiorum et officiorum generibus egregii Stephani Besseoniey, fide-

his nobis sincere dilecti, que ipse ab ineunte aetate sua, ex quo in nostram fidem, atque clientelam se contulit, in omni fortunae statu, et domi et militiae, in publicis et privatis vitae nostrae muneribus, atque non in principatu tantum Transsylvaniae, pacis iuxta bellicae tempore, sed etiam in hoc nostro Poloniae regno, quod turbatum in principio, et in diversa scissum studia offenderamus, statim et in recipienda armis in potestatem nostram Lancz-korona, et in profligandis in Zulana minori insula quibusdam Gedanensium, tunc rebellium, et perduellium nostrorum praesidiis, vera semper militari, dignaque viro nobili virtute, fortitudine, animi promptitudine, et gestorum omnium, factorumque suorum constantia, cum summa omnium laude nobis exhibuit, et impendit, atque in futurum quoque eadem omnino ratione exhibiturus, et impensurus est, totalem et integram possessionem possessionariam Cheztwe vocatam, in comitatu Albensi in Transsylvania, item totalem, atque integram portionem possessionariam, eam scilicet, quae a tredecim illis colonis, quos servitoribus egregii quondam Petri Nagi de Zilagy cubicularii nostri proxime demortui, Thomae nimirum literato, Francisco Kapolnay, et Lucae Zekeoli, iuxta eiusdem testamentariam dispositionem contulimus, reliqua et residua est, in possessione Kwtfalwa, in eodem comitatu Albensi existente, habitas, per mortem, et defectum seminis eiusdem Petri Nagi ad nos, consequenterque collationem nostram rite, et legitime devolutas atque redactas, eodem omnino iure, quo antea praefato Petro Nagy, propter crimen lesae Maiestatis nostrae, et notam perpetuae infidelitatis Pauli Chaky de Kereszeogh, et Balthasaris Bornemisza de Kapolna, publico nostrorum, et dicti regni nostri Transsylvaniae hostium iudiciorum donaveramus: totum item, et omne ius regium, si quod in iisdem possessione, et portione possessionaria existeret, aut eadem, et idem nostram ex quibuscunque causis, viis, modis, et rationibus concernerent collationem, simul cum cunctis suis utilitatibus, et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis, et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, fenetis, silvis, nemoribus, montibus, collibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis, et eorundem locis, clausuris, et repleturis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, ad easdem possessionem et portionem possessionariam de iure et ab antiquo spectantibus, et pertinere debentibus, sub suis veris metis, et antiquis limitibus existentibus: signanter autem cum totali, et integro molendino duarum rotarum, in territorio dictae possessionis Kwtfalva super rivulum, qui eandem possessionem praeterlabitur, exstructo, memorato Stephano Besseoniey, atque eius gratia Michaëli Besseoniey, fratri eiusdem carnali, ac ipsorum hereditibus, et posteritatibus universis, clementer in perpetuum dedimus, donavimus, et contulimus, prout damus, dona-

mus, et conferimus, iure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas, pariter et habendas, salvo iure alieno, harum nostrarum vigore, et testimonio literarum, quas nos in formam privilegii nostri redigi faciemus, dum in specie ad nos fuerint reportate. Datum in civitate nostra Varsoviensi decima sexta die mensis Januarii, anno domini, millesimo, quingentesimo, septuagesimo octavo. Regni vero nostri anno secundo.

Stephanus Rex m. p.

(P. H.)

Volfgangus Kowachoczy m. p.

Eredetije papiroson, az aljára nyomott teljesen ép peccséttel, az *Erd. Muzeum kéziratlárájában, a gr. Eszterházy család cseszneki ága levéltárában.*

Ugyanott meg van eredeliben pergamenen, vörös, fehér, zöld selyem zsinóron függő teljesen ép peccséttel, Báthori Kristóf erd. vajda Gyula-Fehérvárott, 1579. febr. 24-én kelt kiváltságlevele, melyben át van írva Zilahi Péter és árapataki Gyöngyösi János vajdai embereknek az ellenmondás nélkül végrehajtott beigtatásról Kolozsvártt 1578. oct. 22-én kelt jelentése. Ebben pedig át van írva Báthori Kristóf erd. vajda Gyula-Fehérvártt 1578. oct. 4-én kelt igató parancsa, Báthori István lengyel király Varsóban 1578. jan. 16-án kelt s főttebb lemasolt adománylevelével együtt.

Másolta Kolozsvártt, 1890. máj. 1.

Szabó Károly.*)

XCVI.

1619. máj. 17. A gyulafehérvári káptalan requisitorjai előtt Bessenyei Mihály személyesen megjelenvén, Oláh-Csesztve, valamint Kutylfalva és Mihályfalva nevű fejmegyei birtokai eladományozásától a fejedelmet, Bessenyei Boldizsárt, továbbá idősb s ifj. Szentdemeteri Balassy Ferenczet azoknak bármí módon való elidegenítésétől, a káptalanokat, conventeket és más hiteles helyeket pedig az említett birtokokra vonatkozó oklevél kibocsátásától eltiltja.

Nos requisitiros etc. damus etc. Quod egregius Michael Bessenyei, filius quondam Georgii, filii olim Michaelis, filii similiter dudum Georgii Bessenyei de Nagy-Besenyő, nostram personaliter veniens in praesentiam, per modum solennis protestationis, contradictionis, et inhibitionis significare et detegere curavit in hunc modum: quomodo, prout ipse intellexisset, generosus Franciscus Balassy senior, consiliarius serenissimi domini domini principis Transsilvaniae, et arendator decimarum Transsilv. ac alter similiter Franciscus Balassy iunior de Zent-Demeter decedente ab hac

*) Ez oklevél szives közléseért annál nagyobb örömmel mondok köszönetet a tudós közlőnek, mert nem csak határozottan megerősíti a családi iratokból vett és az itt említett két birtokra vonatkozó azt az állításomat (lásd 49. lapon): hogy ezeket Bessenyei István Báthori Istvántól hűséges szolgálataiért kapta, hanem elő is számlálja ezen hűséges szolgálatokat, melyekről eddig, ily részletesen tudomással nem bírtam.

luce generosa quondam domina Christina filia quondam Stephani, filii Michaelis, filii dudum Georgii Bessenyei praedictorum, nec non nobili puero Francisco Balassy ex eadem domina Christina Bessenyei progenito, absque haeredum utriusque sexus solatio mortem obeunte, a dicto domino serenissimo Gabriele Bethlen dei gratia etc. totales et integras possessionem Olah Csesztve et portiones possessionarias in Kutylfalva et Mihaczfalva comitatuque Albensi Transsilvaniae existentes habitas, pro se ipsis per mortem et defectum seminis eorundem Christinae Bessenyei, ac Francisci filioli donatione mediante impetrassent, quas etiam pro se ipsis statui fecissent. Postmodum superveniente egregio Balthasare, filio Michaelis, filii alterius olim Michaelis, filii dudum Georgii praenotatorum, totales et integras easdem possessionem Olahi Csesztve, et in possessione Kutylfalva portionem dictoque comitatu Albensi Transilv. existentes habitas eundem Michaellem Bessenyei iure haereditario concernentes, nescitur quibusnam idem Balthasar Bessenyei ductus respectibus, in et pro mille et quingentorum florenorum hungaricalium summa, iure perennali praefatis utriusque Francisco Balassy dedisset, vendidisset, abalienasset, et perpetuasset, in grave damnum et praedudicium derogamenque iuris successorii avitici eiusdem protestantis manifestum. Huiusmodi itaque donationi, collationi, statutioni, venditioni, perpetuationi ipsius Balthasaris Bessenyei onera fratrum assumptioni, ac evictoriae cautioni annotatus Michael Bessenyei contradictionis velamine obviavit. Unde, facta superinde protestatione primum quidem dictum dominum principem nostrum clementissimum a donatione, collatione, inscriptione, consensus superinde adhibitione; deinde vero ipsum Balthasarem Bessenyei a venditione, impignoratione, abalienatione, in scio eodem protestante factis; annotatos ibidem utrosque Franciscum Balassy ab appropriatione, sibi ipsis usurpatione, statuifactione, usus fructusque perceptione, vel percipi factione, loca denique capitularia et conventualia scribas insuper et iuratos notarios cancellariae utriusque a literarum donationalium, fassionalium, venditionalium, relatoriarumque superinde extradatione iam factis, aut in posterum fiendis, inhibuit contradicendo, contradixitque inhibendo publice et manifeste coram nobis. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum feria sexta proxima post gloriosam Ascensionem domini nostri Iesu Christi anno 1619.

Eredetije az orsz. levéltárban: gyulafehérvári káptalan prot. Ioann. Debreczeni fol. 293.

XCVII.

1778. *Lacza János Zair tragédiájának fordítását Bessenyei Györgynek ajánlja.*

Tekéntetes Bessenyei György úrnak.

Tekéntetes úr!

Az írók munkájakat magoknál okosabb embereknek azért szokták ajánlani, hogy azoknak védelmétül dicsőséget kölcsönöz-hessenek. Ezen okból egy Mecenásnak mind származással, mind mély értelemmel felül kell azt haladni, ki munkájának őltalmát, vagy előmozdítását tőle kéri, hogy megítélhesse, nevének árnyékában minémű dolog nyugodhatik.

Ilyen indító okoktól vezéreltetvén, egyedül a Tekéntetes urat kell fordításomnak védelmező s egyszersmind ítélő bírójává választanom, ki az Embernek Próbájában, Agis, Buda, Hunyadi Tragédiájában, melyeket legelőször magyarba maga szült, Lucanus első könyvének fordításában, a Törvények útja és sok egyéb munkájában, melyeket láttam, arról elhitetett, hogy magyarságunkat mind egy mind más rendben más magyar írók felíbe vitte. Zair Tragédiájának belső erejéről hasonlóúl fog a Tekéntetes úr ítéletet tehetni, ki maga is Tragédiát csinál s annak törvényeit mind régi, mind mai poéták szerint ismerni tanulta. Euripides, Sofokles görögök, nagy Kornelius Péter vagy Volter francziák egyenlőül oktatták a Tekéntetes urat, kiknek franczia tragédiájakat könnyebben magyarázza, mint én a magyart olyyakban magyaráznám ki szót értenék, de dolgot nem mindenütt.

Utolsó okom még ezen munkát a Tekéntetes úrnak ajánlani, ebben áll, hogy a franczia nyelvet, melyből ezen fordítást legelőször tettem, az úrnak tanítói kegyességében tanultam, ki itt Bécsben caractere szerint, mely emberségből áll, *keserves elhagyott sorsomban esedezésemre védelmező kezeket hozzám egyedül nyújtott, magához vett, tart és tanít.* Ezen jótétemény kénszerít a Tekéntetes úrhoz vett háladatosságomat halhatatlanná tenni, ki noha magyar Márónak méltán nevezetelhetik, mégis nagyobb hívségemet érdemli úgy mint ember, mint sem tiszteletemet mint magyar Máró vagy Homerus érdemelhetné; fogadja el tehát a Tekéntetes úr tőlem azon alázatos hívségnek felajánlására, melynek örökös állandóságával vagyok a Tekéntetes úrnak alázatos szolgája

Lacza János mp.

Zair tragédiája, melyet franczia versekben írt Volter ur, magyarra pedig ugyan versekbe fordított Lacza János. 1778. Censurai példány a bpesti egyetemi könyvtár kéziratai között.

XCVIII.

Bessenyei Anna verseiből.

1. A halogatott reménység idején.

Képzeldésemnek sebessége lankad,
 A kétségnek sűrű fellegében akad.
 Az egész világot szomorúan nézem,
 Egyik bűt a másra szüntelen tetézem.
 A viszontagságnak irtóztató árja
 Zúg, ijjeszt, szívemet igen sűrűn járja:
 De akár mint zúg is, nagyon még sem félek,
 Sőt az Isten mellett bátorsággal élek.
 Itt lelem ő nála a gyönyörűséget,
 Itt nem érzem soha a keserűséget,
 Most is hát Istenem ne légy messze tőlem,
 Mindent, valami bűn, tisztíts ki belőlem,
 Hogy én a kegyelem edénye lehessek,
 Végre a dicsőség helyére mehessek.

2. Magamat csudálom; az Istent mindenek teremtetőjének,
örökké élő Valóságnak érzem, hiszem.

Lettem, vagyok, múlok, ismét leszek, de mi?
 Nem tudom, búsulok, nem vigasztal semmi.
 Az erőm, az időm, vagyonom, szépségem,
 Nem állhatnak ellent, romlik az épségem.
 Állapodjunk meg itt, lássuk ezt a csudát,
 Tanuljuk ezt inkább, mint akármicsodát.
 Ember! mond meg nekem, semmiből hogy lettél?
 Változást, büntetést, törvényt kitől vettél,
 Hol vóltál? mi vóltál? addig míg nem éltél?
 Míg nem teremtetted, ugy-e nem is féltél?
 Ha hát teremtetted nem vagy igen régi,
 Hogy foghatod azt meg, a kinek nincs végi.
 Hidd, reményld, hogy vagyon örökkévalóság,
 Mellyben uralkodik a legfőbb Valóság.
 Látod, az ég, a föld s minden a mi vagyon
 A teremtető létét, bizonyítja nagyon,
 Hogy vagyon *Ő* és lessz, lettünk mi is: tőle,
 Sugározunk most is, látod, ki belőle,
 Hogy ember-Istenek legyünk s neki mássa,
 Hatalmát, jóságát mindenikünk lássa,
 Jertek hát boruljunk mélyen le elibe,
 Múlándó dolgokat ne tegyünk felibe.

Örökké élő ő s királya mindennek,
 Áldása s csapása véghetetlen ennek.
 Állj meg hát halandó! hová futsz vakmerőn?
 Nem vehetsz hatalmat a mennyei erőn.
 Isten ez, nem ember, hogy birkozol vele?
 Tudod azt hogy lélek, természeted fele.
 Hát csak azért volnál köztünk halhatatlan,
 Hogy a szennyvedésed lesz változhatatlan.
 Ha már valóság vagy, semmivé nem leszel.
 Majd változhatatlan nagy büntelést veszel.
 Nem úgy, gyere velem, kövessük az Istent,
 Ez a fő boldogság, hagyjunk hátra mindent.
 A valóságos bölcs beszélget magával,
 És nem ellenkezik az önnön javával.
 Szereti, cselekszi Istene törvényét,
 Abba határozza dicsőssége fényét.
 Látja, hogy itt minden, valami van, romlik,
 Maga is porból van, és mindég csak omlik.
 A halál félelme mélyen van szívében,
 Hallgat, társalkodik Istennel mivében.
 Nem áll neki ellent a világ szépsége,
 Isten és emberi szeretettel ég e'.
 Mi ennek az oka? ez: mert érzi benne,
 Hogy ha így nem tenne, Istené nem lenne.
 Mit mondasz ezekre? jer, te is! örüljünk,
 Hogy a Mindenható helyére kerüljünk.
 Csak ő az egyedül, a ki magától él,
 Nem retteg, nem szennyved, változástól nem fél.

3. Egy bús panasz a viszontagságok közt.

Világ irtóztató szélveszes tengerén,
 Hánykódva evezem veszedelmes erén.
 Hol már a szerencsét többé nem esmérem,
 A szerencsétlen sors lévén a vezérem,
 Melly kedvezés nélkül kézen fogva vezet,
 E bánat tengerén, hol más nem evezett.
 Jaj! kicsoda vezet engemet már vissza?
 E helyről, hol szívem a bánatot iszsza,
 Mert kinek szerencse gonoszt jó helyébe
 Ad, nincs az olyyannak öröme a szívébe,
 Sőt a bánat miatt magát mindég vérzi,
 Annyira hogy semmi örömet nem érzi.
 Istenem, hát te légy egyedül vezérém,
 E bánat örömén mert neved esmérem.
 Tudom hatalmas vagy a szabadításra,
 Hajlandó mindenkor a vigasztalásra.

Ne hagyj elmerülni, fogd meg a jobb kezem,
Hadd ne süllyedjek el, azért hogy vétkezem,
Vigasztalj és segíts, nézzed azt a szent vért,
Mellyet a Megváltóm ontott értem, mint bért.
Hogy én is Te veled lakhassam az égbe,
Istenem! hallgass meg, kérésem vidd végbe.

4. Mikor a test leveretik, akkor a lélek így szoll:

Istenem! te hozzád kiáltok egygy árva,
Töredelmes szívvel te előtted járva,
Halld meg kiáltásom, jöjj segédmemre,
Nyújtsd ki erős karod hamar védelmemre,
Míg a nyomorúság keserű próbája,
Meg nem győz egészen, lelkem el nem állja.
Tekintsd meg szent Fijad véres kereszti fáját,
Ne törd le egy szelíd olajfának ágát,
Mellyet kegyelmedből te magad óltottál,
A közbenjárónak vérén megváltottál.
Mely áldozat vére reám is kiáradt,
Mikor a Golgota hegyén Isten fáradt,
Siess hát Istenem! kegyelmedet nyújtsad,
Haldokló hitemnek bús világát gyújtsad.

5. Lelki öröm a Krisztusban.

Jézusom! ki értem véredet ontottad,
Mellyel hogy szerettél megbizonyítottad.
Cselekedjed most már lelked által bennem,
Hogy légyen te hozzád háládatos szívem,
Ne engedd, hogy járjak a bűnnek útjába,
Hogy be ne rohanjak halálos kútjába.
Sőt vonjad szívemet szent országod felé,
Hogy, híven mehessek, segíts Uram! elé.
Tégy engem kegyelmed tiszta edényévé,
Szívemet szerelmed mulató helyévé.
Órizz, hogy te tőled más útra ne térjek,
Hanem buzgó szívvel kebeledbe érjek.

6. A lélek felemelkedése a Krisztushoz.

Ifjúságomnak, életemnek atyja,
A te nagy szerelmed szívemet meghatja,
Melytől indítatván, tégedet imádlak,
Mint hiv teremtményt mind örökké áldlak.
Mert jótéteménnyel engem körül vettél,
Mindenekben nekem gondviselőm lettél.

Mellyből megesmérem, hogy jómat akarod,
 Hogy nem rövidült meg erántam szent karod.
 Sőt kinyújtva tartod nékem védelmemre,
 Jelen vagy mindenkor vártt segedelmemre.
 Azért én is magam tenéked szentelem,
 Fő-gyönyörűségem törvényed közt lelem.

Bessenyei Annáról (lásd 100. lap) említettem, hogy verseket írt és kortársai előtt *verselő* néven volt ismeretes; családi hagyományokból értesültem arról is, hogy némely munkája nyomtatásban megjelent. Minthogy nyomtatott munkáját soha sem láttam, sem könyvészeti irodalmuñkban annak még címét sem találtam, eme családi hagyományt fel sem említettem. *Király Pál* bpesti tanár úr lekötelező szivessége folytán, munkám csaknem legutolsó íve nyomtatása közben, jutott kezemhez a Bessenyei Anna által kiadott kis-füzet, melynek címe: *Bessenyei Anna Versei. Készült Gúván 1815. esztend. S.-Patakon nyomtatott 1815-ben.*

Az 55 lapra terjedő 8. alakú kis füzet, úgy látszik, igen szűk körre szorítkozó, nagyon kevés számú példányban jelent meg; így a legnagyobb-könyvészeti ritkaságok közé tartozik; minél fogva tartalmából néhány darabot mutatóul közölni nem tartottam érdektelennek.

Név- és Tárgymutató.

Rövidítések:

b. = birtok.	lakh. = lakhely.
cs. = család.	nemz. = nemzetség.
fly. = folyó.	p. = puszta.
h. = helység.	v. = vagy.
hn. = helynév.	vm. = vármegye.
l. = lásd.	vs. = város.

B. = Bessenyei.

Aba, nemz. 3.
 Abád, h. Hevesm. 5. 7. 25. 118. 166.
 Abaffy Miklós, tokaji főkapitány 206.
 Abagy László, Mihály, János királyi emberek 195.
 Abrudbánya, vs. 74. 244. 254.
 Agócz, b. 48. 184.
 Aczél János, királyi ember 159.
 Achilles, a szalókiak rokona 5.
 Ádám, Pous fia, a szalóki ágából, Szalók atyja 5.
 Adand, h. 3. 8.
 Almás, h. Pest m. 36. — völgye Erdélyben 74. 244. 246.
 Akus nemz. Erney bán fia, István mester 119.
 Albyn b. 48. 184.
 Almásy János, hevesi alisp. 59. 210. neje Deák Judit, — Ágnes, Mihályi Pál deák neje 53.
 Andrassy István tábornok, 230. 234. 235. 271. — ezred Párma alatt 277.
 Angyal Dávid, író 68. 69.
 Apań, Erdély fejedelme 60. 62.
 Apaghi Apagy László kir. ember 200.
 Apagy, h. Szabolcs m. 71. 250.
 Apáti, b. Szatmár m. 25.
 Apcz, lakh. 26.
 Apor Péter versezete az Istvánokról 50.
 Apostag, b. 77.
 Ar (nagy és kis) b. Szathmár m. 64.
 Aracsay Péter török rab 42. 192.
 Aradvármegyei birtokok. 24.

Arad vár 220. 228. 235. 236. 241. 264.
 Arany b. 182. 183.
 Asszonyvásár, h. Bihar m. 65.
 Aszalai Ferencz, erdélyi fejedelmi titkár 75.
 Atány, h. 230. 239.
 Atkár, hn. Heves m. 182.

Baba Zsigmond 209.
 Bácsmezei Balázs deák Losonczy Anna képviselője 44.
 Bacskó, hn. Zemplén m. 184.
 Bacskóy Gergely leánya Anna 45. ennek fia András és ennek neje Demethei Bornemisza Borbálától Miklós, Gergely és Margit gyermekei származtak, 184. — Miklós leánya Ilona, előbb Bárczay István, később Monaky János neje 184. 1. Bocskai.
 Bag, h. Pestm. 271. 272.
 Bagamér, h. Bihar m. 260.
 Bagi, kurucz hadnagy 228.
 Bagno Scipio, gr. 79.
 Bagosi Pál, kurucz tábornok 245. 249. 254. 260. 261. 263. 271.
 Bajoni Zsófia, Pásztohy János neje 37.
 Balta, hn. 252. 275.
 Bakó János és Ambrus jobbágy 30.
 Bakos János, Lorántfi Mihály unokája 205.
 Bala, hn. 4. — i Demeter comes szalóki nemes 4.

- Balád, a Szalók nemz. 3.
 Balabóczi János, Heves m. alisp. 162.
 Balassa Bálint a költő 36.
 Balassy János 36.
 Balassy Ferencz tanácsúr és fia ifj. Ferencz Unvarhelyszék kapitánya B. István leányának Krisztinának férje 52. 282.
 Balázs Deák István 182. 187. — a veszprémi egyház udvarbírája 3.
 Balaton, tó 3.
 Ballagi Aladár, író 58.
 Ballford, német tiszt 272.
 Balog Mihály, egri lázongó katona 46. — Mihály 64.
 Balogh Mihály 196.
 Bánd, b. Veszprém m. 4.
 Báránd, h. Biharm. 258.
 Baranyai 241. — ezrede 247.
 Barcha, Barcsa, Barcza, b. (Kis- v. Fel-) Borsod m. 23.
 Barcsay, Bárczay, Barczay cs. — czímere 12. — Márk-tól eredeztetik 13. — János, török fogoly 46. — Borbála, II. B. Boldizsár neje. — István, Bacs-kóy Miklós leányának, Ilonának férje 184. — János, 187.
 Barcsics 273.
 Bari Boldizsár 197.
 Barkóczy Ferencz, mezei alkapitány 70. — compániája 227. 240. öreg gr. generális 241.
 Barrabashida, b. 4.
 Baso (csoltói) Farkas neje: Bay Anna; gyermekek Farkas 45. — Mihály, Ketzer Zsuzsánna férje; leányok Sára 45.
 Bath, b. 77.
 Bároczai Sándor író 94.
 Báthori cs. — Pál, kanonok 20. — Miklós 20. 34. — László fia János; Szaniszló fiai István, László, György 29. — András ecsedvári várnagy 33. Szatmár, Szabolcs, Somogy, és Liptómezyék főispánja 35. — Szaniszlófi Báthori Imre B. Krisztina férje 36. 45. — Endre, Zsigmond 49. 50. 65. — Gábor, fejedelem 76. — Miklós, szomszéd 144. — Kristóf erdélyi vajda 175. — István, lengyel király, Erdély fejedelme és czime 280.
 Bay cs. — Sára, Gáspár és Recsky György hevesi alispán unokája Katalin, B. Boldizsár első neje 55. — János, kenézloi előnévvel, B. Boldizsár sógora 56. — Mihály, Báthory Miklós várnagya 67. — Gáspár, királyi ember 195.
 Baya, a Szalók nemz. 3.
 Bazthei Péter, László egri püsp. tisztje 149.
 Bécs, vs. 20. 34. 83. 86. 96. 173.
 Becsenegh Pál fia 5.
 Becsenek földje, b. 5.
 Beke, Péter fia a szalóki családból 4.
 Bekényfalva, b. Csanád m. 24.
 Békéssi György, főbíró 210.
 Béla (III.) király 3. 4.
 Bélavár, hn. 270.
 Belényes, vs. 222. 230. ide valók 242. 264.
 Belesér, b. 56.
 Beleznay Miklós, tábornok 93.
 Belleni László 182.
 Belsőerköztava, halastó 30.
 Belső-Szolnok m. s katonái 236.
 Bélteki Tivadar 71. 223. kapitány 228. 230. rendes hadai 232. 233. 235. 237.
 Bencs és Bencsen Szalók nemz. rokonok 5.
 Benskiti Zsigmond, helyesen: Berthoti Zsigmond, a szatmári pacificatio aláírója 75.
 Bénye, p. 30.
 Beöthy Zsolt, író 83. 84. 85. 92. 113.
 Bercseni, kurucz strázsámester 225.
 Bercsényi István 237.
 Berczel, b. Szabolcs m. a Tisza mellett 27. 35. 56. 70. 78. 91. 95. 96. 98. 121. 137. — Egyházas B. — István fia B. 28. — 173. 174. 193. 205. 208. 210. 217. 218. 250. 257. 258. 259. 266. 268. 269. 274. 276.
 Berczeli (szabolcsi) cs. leszármazása 31. — Szegedi György királyi ember 195. — tábor 247. 248. 250. 256.
 Bere, hn. 5. 7. 118.
 Berechky Nagy Benedek neje Adviga 151.
 Bereczky, b. 184.
 Berefork, határhely 117.
 Bereg, vm. 93. beregi javak 96.
 Bereg-Böszörmény, vs. Bihar m. 230.
 Beregszász, vs. 70.
 Beregszói Hagymási Kristóf B. Szolnok m. főispánja 65.
 Berencsauer tábornok és herceg 276.
 Berény, h. Békés m. 38.
 Bernát József pestm. tisztviselő 77.
 Berthoti Ferencz, kassai vicegenerális 75.
 Besze György, lator cselebsi 37.
 Besenye, Besenyő, b. h. Heves m. 1. 7. 17. 19. 23. 35. 78. 80. 120. 123. 125. 129. 130. 131. 132. 133. 145. 150. 155. 162.

Bessenyei (galánthai) cs.-ra vonatkozó
1455–1618. évi regesták 11. 12.

Bessenyei (nagybesenyői) cs. nevének
eredete 8. — czimere 11. pecsétje
12. — nemzedékrendje 14. 15. 16.
17. — vérhatalmi joga 20. 279. 280.
— Anna Weér Györgyné 62. —
— Anna, a p. kovácsi magányt a költő
Györggyel megosztja 100. versei 285.
286. 287. 288. — András török rab
37. 42. 43. 44. 192. 193. — Benedek
23. — Boldizsár török rab 37.
38. 39. 40. 41. 42. 186. 187. 188.
189. 190. — Boldizsár, Mihály fia
54. 55. 56. 78. 183. 203. 204. 206.
— Boldizsár testőr 81. 88. — Dorot-
tya Czeczei Lőrinczné 24. — Dorot-
tya Bod Lászlóné 23. 26. — Dorottya
Ibrányi Pálné 54. — György, Mihály
al nádor fia 25. 26. 27. 31. — György
egri vitéz 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42.
43. 44. 48. 176. 177. 180. 181. 182.
183. 186. 187. 188. 193. 194. 196.
197. szereplése Eger vára feladásánál
45. 46. halála 47. — György, költő-
bölcész 83. 84. 85. 86. 87. 90. 91.
92. 93. 94. 95. 96. 98. 99. 100. 101.
102. 105. 107. 112. 113. 278. 279.
284. szülőháza 89. levéltára 13. vég-
rendelete 101. — Imre, Márk fia 17.
18. 19. 122. 127. 128. 130. — Ist-
ván, a nagyszebeni csatánál 49. mi-
riszlói ütközetben hős halála 50. 92.
fejed. adomány részére 280. 281. —
István, Wesselényi összeesküvés ré-
szese 59. végrendelete 206. özvegye
208. 210. 211. 217. 218. tőle elvett
javak 217. — János, Imre fia, és test-
vérei 132. 133. — János, Mihály al-
nádor fia 23. 26. 161. 162. 163. 164.
165. 166. — Juliánna Rakovszky Dá-
nielné 80. — Katalin, (János leánya)
unokái 22. 155. — Klára, Giczey
Gáborné 57. 58. — Krisztina, ifj.
Balassy Ferenczné 52. — Lampert,
Mihály alnádor fia 25. 26. 161. —
László 17. 18. — László, Imre fia,
Zsigmond király párthive 19. 20. 134.
135. — László, Rákóczi kapitánya
75. 92. — László, Vetéssy ezred
zászlótartója 80. 278. 279. 280. sza-
bolcsi szolgabíró 81. 93. — László,
gávai birtokos 13. 67. 82. 114. —
Márk, 17. — Mátyás 53. 54. — Mi-
hály, László fia, alnádor 20. 21. 23.
25. 26. 140. 141. 142. 143. 144.
145. 146. 147. 148. 149. 150. 151.
152. 153. 154. 155. 158. 161. 165.

— Mihály, György fia, ecsedi vár-
nagy 31. 32. 33. 35. 178. 180. vég-
rendelete 173. — Mihály, Mihály fia,
ecsedi várbeli lovasság vezére 52. 53.
185. 186. 193. 194. 195. 201. 202.
203. — Mihály, György fia, 282.
— Mihály, Boldizsár fia, Lorántffy
Zsuzsánna fejed. asszony fő bejárója
58. szabolcsi alispán 58. Wesselényi
összeesküvés részese 58. 59. bujdosó
61. 62. 63. 67. 208. 209. 215. 216.
217. — Mihály, erdőgyaraki birtokos
114. Miklós, Márk fia 17. 18. 122.
127. 128. 129. 130. — Miklós, mes-
ter, Mária királyné bejárója 18. —
Miklós, 139. 150. 155. — Pál, Be-
regmegye táblabírája 110. 113. —
Petronella, Nenkei Lászlóné 24. —
Sándor, testőr, Milton fordítója 81.
sírja 82. — Zsigmond, Thököly ud-
varmestere, kisvárdai kapitány 68.
214. eperjesi fogoly 70. szabolcsi al-
ispán 70. 219. 220. Rákóczi udvar-
mestere 70. kurucz lovas ezredes 71.
72. 73. 74. 75. 220. hadi jelentései
Károlyi Sándor tábornokhoz 221.
222. 223. 224. 225. 226. 227. 228.
229. 230. 231. 232. 233. 234. 235.
236. 237. 238. 239. 240. 241. 242.
243. 244. 245. 246. 247. 248. 249.
250. 251. 252. 253. 254. 255. 256.
257. 258. 259. 260. 261. 262. 263.
264. 265. 266. 267. 268. 269. 270.
271. 272. 273. 274. 275. — Zsig-
mond szabolcsi szolgabíró, majd tábla-
bíró 77. 78.

Bethlen Gábor, Erdély fejedelme 55.
65. 281.

Bielek László, író 49.

Bihar, h. vm. — 71. 72. 79. — i
tábor 221. 223. 224. 227. 228. haj-
dú 231. malom 334. — 241. 261.
mező 262. — 263.

Bik László 244. 253.

Bilke, b. Bereg m. 80.

Blandstörel Simon tokaji kőműves 78.

Bocskai cs. — István erdélyi fejedelem
32. — Gergely birtokai 58. — Bocskai-Ketzer - féle kötelék Bessenyei
Györggyel 49. — Miklós leánya Ilona
48. l. Bacskóy.

Bocskó, b. 48.

Bod László, Bálint fia Bessenyei Do-
rottya férje 23. — Mihály, ennek B.
Mihály alnádor gyámja 26.

Bodi Kilián, 6. Menyhért 44. — udvar-
bíró 182. 183. János zálogos jobbágy
207.

Bodó István, török fogoly 38.
 Bodonházai Bodon László 162.
 Bodrog, b. Arad m. 24.
 Bodur, 4.
 Bogár (Geley) Gergely fia László 155.
 Bogártelek, b. Kolozs m. 62. 205.
 Bogát-Radván, nemz. 27. 28.
 Bogdány János, királyi ember 195.
 Bolha Istók 77.
 Boné Andr. kurucz kapitány 225. 226. 239. 242.
 Bory Pál, török fogoly 88.
 Borjas István, királyi ember 33.
 Bornemyzza (Demethei) Borbála l. Bacs-kói.
 Borsi, hn. Zemplén m. 205.
 Borsi Albert 182.
 Borsod m. 17. 123.
 Böszörmény és lakói 252.
 Botiz 1.
 Botond, p. Heves m. 2.
 Botond besenyő 1.
 Bottyán János, kurucz tábornok 271.
 Bozsok b. 4.
 Bozthei cs. — Péter Miklór fia, testvérei: György, Miklós, Sándor és Ferencz 150. l. Bazthei.
 Bő, Bew, hn. 6. 26. 168.
 Bői cs. — Demeter birtoktárs 26. — László és Mihály 149. Demeter 159. — jobbágyok 159.
 Bucsesd, hn. 36.
 Buda, vs. 24. 141. 142. 143. 146. 147. 149. 153. 160. 162. 165. 166. 168. 170. — i szüret 255. — parancsn. 272.
 Budai káptalan 17. 18. — Báthori Pál kanonok 144. 152. 156. — Kelemen presbyter 160.
 Budai szt. Pál rendi remeték 26. 158. — ezek jobbágya 159.
 Budai Ferencz, Báthori András követe Ibrahim nagyvezérhez 65.
 Budai Ferencz író 20.
 Budamér, b. Sáros m. 53. 56. 267.
 Buger-Besenyő, (mai Dormánd) kácsi egyházi b. 2.
 Bulácski (kis) aradi német kapitány 226.
 Bulyi Lőrincz és Tamás királyi emberek 29. 136. 137.
 Burján (B. Istv.) unokája Ágota, kis-Demjénben lakó Mátyás felesége 19.
 Buttkai György, Dorottya férje 184. László és Péter birtokosok; László fiai: András és István, leánya Margit 191.
 Buttler János, gr. egri vár parancsnoka 79.

Caprara cs. tábornagy 68.
 Caraffa Antal, gr. cs. tábornok. 70.
 Carosio, genuai vs. 277.
 Csabooz, b. 48.
 Csági Ferencz 182.
 Csajkavölgy a zombori hegyen 54.
 Csákány, hn. 145.
 Csáky Mihály, János Zsigm. fejed. kan-czellárja 172.
 Csáky István, gr. 267.
 Csáktornya, vár 37.
 Csanádi püspökök: Mellegi Boldizsár 36. Zegedei Pál 190. Verantius Faustus 193.
 Csász, h. Hevesújvár m. — cs. — i Gergely és András 20. 134. 135.
 Csató Ádám, kurucz strázsamester 237.
 Csege, h. Szabolcs m. 259.
 Csegedy András, ügyvivő 185.
 Csekeszéri mező, Szabolcs m. 207.
 Csele, b. — cs. — i Pongrácz fiai a Bogát-Radván nemből 28.
 Cselőháza, p. 53.
 Csepán, Kolyn fia, és kúnmatyi Cs. fiai a Bessenyeiek ősei l. 3.
 Cserei Mihály tört. író 62.
 Cserép, vár 52.
 Cheri Gergely és László, királyi emberek 136.
 Chernyen, b. 48. 148.
 Cherewkez, b. Heves m. 25. 166.
 Csesztve (Oláh), b. 49. 52. 280. 281.
 Chetneki László 36.
 Cseur, földrész 2.
 Czecei Lőrincz és neje 24.
 Czegléd, h. és tábora 239. 253. 254.
 Csiky Lukács, lenárdfalvai lakos 206.
 Csyre Boldizsár, Spáczay Erzsébet férje 32.
 Czibak Imre, Péter pappal vette meg Gyulát 52.
 Czigánd, h. Zemplén m. vidrafogó lakókkal 63. 249.
 Csobaj, h. 265. 266. 267.
 Csohányi András árvái 182.
 Csókás, p. Heves m. 26. 168.
 Csoknyai Benedek, török fogoly 38.
 Csoltói cs. — l. Basó.
 Csomaközi Lőrincz és testvérei 27. — András királyi ember 195.
 Csurka 2. 13.
 Czompor Gergely 35.
 Czwas (talán: Csúás = Csuhas) Bálint, jobbágy 22.

Dab, b. 77.

Dada, h. Szabolcs m. 259. 260. 264. 268.

Dalmát orsz. 135.
 Dalom, b. Biharm. 99.
 Dargó, b. Zemplén m. 48. 184.
 Deák Ferencz, ezred. 248. 249. 259. 262.
 Deák Farkas, író 53.
 Debre György, szolga 196.
 Debreczen, vs. 37. 39. 80. kezessége
 42. — i collegium 213. tábor 224.
 230. 231. 238. 240. 241. 249. 277.
 Debreczeni (királydaróczi) György 58.
 — József 248. 249.
 De Epelle, Fer. Józ. ezredes, oszt. pa-
 rancsnok 81. 277.
 Dees, vs. 66.
 Dengelegi cs. — János B. Anna férje
 36. Anna B. György harmadik neje
 47. — Miklós 54.
 Derecske, b. Heves m. 56.
 Dersi Benedek, nánai várnagy 23.
 Derzsi Tamás, királyi ember 30.
 Desöffy ezrede Párma alatt 277.
 Dessöffy István, kurucz hadbíró 299.
 Dévén, vár 67.
 Dézna, hn. — tája labanczczá lett 242.
 Diószeg, h. 234. 260. 270. — i tá-
 bor 228. 240. 241. 242. út 243. —
 261. 262. 266.
 Dob, h. Szatmárm. 38. — i hadnagy
 252. 258. 264.
 Dobonék b. Gömör m. 56.
 Dobo (ruszka) Ferencz, S.-Patak és
 Lednicze várának, ugy Ruszka birtok
 s minden tartozékai birtokosa 205.
 Doboldel, b. Torna m. 24.
 Dobozy 249. 261.
 Dóczy Kelemen, Horváth Boldizsár ár-
 vái gyámja és mostohája 36. 176.
 Dok, az egri püspök procurátora 17. 123.
 Domaháza, b. Heves m. 56. — i Péter,
 hevesmegyei szolgabíró 163.
 Domahidi János 23. — László, kurucz
 ezredes 238. — Istvánné 274.
 Dombrád, h. Szabolcs m. 249.
 Domonkos (csernatoni) János neje :
 Petki Judit 67.
 Dorcsani nemz. 182.
 Dormán cs. — fia, Olivér és Péter 2.
 9. — László kir. ember 195. — Ger-
 gely, Albert, Ferencz királyi emberek
 168.
 Dormánd, b. 2.
 Dormánháza, hn. Heves m. 9. 22. 79.
 133. 145. 156. — i család töredék
 táblázata 10. — Lukács és László,
 Leonárd unokái és Lukács (Bonus) 9.
 141. 142. — István és Gergely 142.
 — Pál, kir. ember 143. — László kirá-
 lyi ember 148. 149.

Draguly Farkas, ezredes 274.
 Duna, fly. — vidék 3. 271. — mellék
 273.
 Dupliczai Horváth Boldizsár neje : Bá-
 thory Anna 36.
 Duskás István, debreczeni tanácsos; fő-
 bíró 42. 192.
 Dyodi Mihály, Pál, Bálint és Orbán kir.
 emberek 159.
 Eben, hn. 37.
 Ecsedvár 33. 34. 38. 74. 178. 180. 196.
 200. 241. 248. 274. 275. — i láp
 33. — labanczok 68. 69.
 Ecséd, b. 77.
 Ecseg, p. Békés m. 26. 168. 177.
 Edelényi Sándor és János 27. 78.
 Edelich, meghatárolt földrész 3.
 Eger, vs. vár, viz, 1. 6. 17. 23. 31.
 32. 36. 37. 44. 52. piazza 124. —
 151. 182. 187. 220. 266.
 Egeres, h. Kolozs m. 246.
 Egervölgy, terület 5.
 Egerszalók, hn. Heves m. 6. 5.
 Egri püspök Lampert 6. Miklós 17.
 117. 118. Endre 119. 120. Márton
 121. Miklós 122. 123. 128. Imre
 131.
 Egri káptalan 1. 5. 6. 7. 18. 19. 38.
 54. 67. 78. 99. 117. 118. 119. 120.
 121. Péter kanonok a püspök kép-
 viselője 17. Péter éneklő kanonok és
 rokonai 5. 117. Péter, mest. kanon.
 Miklós, olvasó kanonok 123. — Já-
 nos presbyter a kápt. bizonyosága 124.
 — Péter deák, kanonok 126. —
 128. Mihály kanonok 129. 131. 132.
 133. Péter kanonok 133. — 138.
 Zekek Mihály 139. — 141. és Lu-
 kács presbyter 142. Nagyhanhádi
 András éneklő kanonok 145. 149.
 István presbyter 149. 153. 154.
 155. 167. 168. Pál presbyter 169.
 — 174. 185.
 Egyházas-mcra, b. Heves m. 21. 23.
 161. 162.
 Elefánthi András, neje Apolonia, leánya
 Dorottya B. György felesége 27. 167.
 Elek Zsigmond, őrnagy 267.
 Encsedorf, hn. 167.
 Encsencs, b. Szabolcs m. 58.
 Endre (II.) király 3.
 Enyedi Pál krónikás 50.
 Eötvös Miklós, fő hadbiztos 253. 268.
 270. 275.
 Eperjes, vs. 57. — Tököly-féle eperjesi
 kegyelmi bizottság 68. — 70. 71.
 184. 185. 215.

Erbeville, (Herbeville) cs. táb. 246.
 Erdély fejedelemség 49. 58. 60. 63. 65.
 Erdőgyarak, b. Bihar m. 114.
 Erdőtelek, hn. Heves m. 3. 7. 133.
 145. —i Márk fia Márk 120. —i Veres János, nádori ember 18. 126. — Zsigmond, kir. ember 148. —i Bálint, királyi ember 168.
 Erdődy Péter, főúr 188.
 Erky Kelemen, fogacsi bíró 169.
 Ernő, ausztriai főherceg 36. 176.
 Ersemlyén, h. Bihar m. 33. 199. 200.
 Esze Tamás, kurucz ezredes 262. 267. 268.
 Eszlár, h. Szabolcs m. 54. — i tábor 255. 256. 269. 270.
 Esztari (zthári) Péter, jobbágy 30.
 Esztergom, vs. 255. 272.
 Esztergomi érsekek: Fülöp 118. Lodomer 119. 120. Boleslaus 121. Chadinus 122. Miklós 129. Demeter bibornok 131.
 Eszterházy Antal kurucz tábornok 255. — ezred 277. — Miklós, herceg, testőrségi kapitány 86. 279.

Fanchaly János, Szabolcs m. szolgabírája 173.
 Fáti György 209.
 Fark, hajdan falu, Csongrád m. 60. — i jobbágyok 209.
 Farnos, hn. 21. 131. 153. — cs. 9. —i Bach fia László, nádori ember 18. 126. —i Gergely és János 21. — Pálfi Barnabás 22. — Ketzler Antal 48. — János unokája, Pál fia: Tamás, ennek nővére Ilona, ennek pedig férje: lövői Benedek, László fia 131. — Pál, Sándor, Balázs deák, Jakab, Pasay Simon, János fia Imre királyi embe-
 rek 139. Gergely és János 140. — Pál fia Gergely és János deák 141. 147. 148. — Imre és Silvester, Jakab fia Balázs és Sándor 151. — János 153. — Salfy Barnabás, B. Katalin leányának Annának férje 155. — Bálint, B. Anna fia, az egri vár várnagyja 155. — Pál, királyi ember 159.
 Fegyvernek, b. Heves m. 159. 181. 183.
 Fehérmegye, Erdélyben 281.
 Fehérkövy Istv. nyitrai püspök 45.
 Fekete-Tóth, b. Bihar m. 99. 100.
 Fekete (Pelbarhidai) János, királyi ember 200.
 Felbarcha hn. Borsod m. 12. 23. 119. 128. 154.
 Felbarcsai Heym fia Lukács és ennek fiai: István és János 128. 129.

Félegyháza, h. Bihar m. 228. 232.
 Felnemeccz (Fel-Németh), hn. Heves m. 142.
 Felsőméra, Felsewmera, b. Heves m. 25. 163.
 Felső-Szilesia 198.
 Felső-Szolat, b. Heves m. 182.
 Ferdinánd (III.) király 178.
 Figedi János, királyi ember 143.
 Finta mester, Aba nemz. 3. — József, magyar testőr őrmester 86. 88.
 Frigyes király szövetségese az orosz 91.
 Fischer Mihály báró 57.
 Fodoróczy György 37.
 Fogacs, b. Heves m. 168. 169.
 Fogacsi, Fogaczi Bánó György 13. 162.
 Fogaras, vár 62. 218. 219.
 Forgács Simon gr. 71. 234. 235. 241.
 Forgács regiment 277.
 Forrai András pap, predicator 198.
 Földes, h. —i lakosok 224. Tamás neje: Lasztóczy Zsófia 174.
 Frater György váradai püspök 64.
 Füleki vidék 37.
 Fűvér rét 30.
 Fyzei Benedek 23. 162.

Gálfi Ferencz, a bujdosó rendek szószólója a portánál 61.
 Gálszécs, vs. Zemplén m. 48. 184.
 Gargócs Boldizsár, Várad városa előkelője, leánya Erzsébet 211.
 Gáva (Kis és Nagy) h. Szabolcs m. 56. 58. 64. 170. 172. 191. —i cs. János és Sándor, Anna leánya, Anna, B. Mihály neje 63. 66. — Imre és Lukács, Benedek unokái 64. — Imre fiát, Jánost, bepanaszolja Lukács 64. 65. ennek Lukács fia, Bihar m. alispánja 64. — Miklós 60. 66. — fia Péter 66. — cs. leszármazási táblázata 67. — Imre és Lukács 70. — János 172. Miklós, Hagymási Kristóf ügyviselője és testvére Lukács 175. — János 197. 198. — Ferencz 208. a cs. javai 95. 98. 114. 197.
 Gechei Sebestyén fia György s ennek neje Borbála 25. 166.
 Gedanum, Danczig, vs. 281.
 Gelei cs. — Laki Máté gyermekei 22.
 Kánthor Gergely, B. Katalin leányának Ilonának férje, ennek gyermekei Márton és Potencziána 155. — Laky Máté, Potencziána férje, ennek fiai: András, Kristóf, Miklós és Imre 155. — Bogár Gergely fia: László 155.
 Gelse, b. Szabolcs m. 99.
 Genua, vs. 80.

Gerenda, b. Zemplén m. 48. 184.
 Ghimesi Ferencz, egri vitéz 36.
 Giczey (szt.-léleki) Gábor, Farkas unokája B. Klára férje, gömöri alispán; és a család leszármazása 57. Farkas és fiai 205.
 Gödény Pál elleni inquisitio. 230. megszabadulása 232. hajdúi 270.
 Golop, b. Zemplén m. 24.
 Gömör vármegye 68.
 Gonda Balázs, gávai ref. lelkész 100.
 Gönczi György, kocsi 98.
 Görgény, vár 172.
 Grace (báró) ezredes, özvegye Mária Terézia palotahölgye 94.
 Gyal, b. 160.
 Gyalú, vár Kolozs m. 244. 253. 254.
 Gyama, b. Heves m. 25. 166.
 Gyanda, Genda, Gyenda b. Heves m. 159. 182. 183. 207. 210.
 Gyarak, b. Bihar m. 99.
 Gyöngyös, vs. és fly. Heves m. Soly mos utcái malma 21. 141. 182. 240. 255.
 Gyöngyös Márton, egri kápt. pap 46.
 Győr, hn. Békés m. 38.
 Győr, vs. 272.
 Györi János 240.
 Győrös, b. Bihar m. 99.
 Gyula, vs. Békés m. 52. 75. alatti tábor 221. 227. 229. 254.
 Gyulafehérvár, vs. 175. 247.
 Gyulafehérvári kápt. 52. 283.
 Gyulafi László 61.
 Gyulai, hadi bíró 260.
 Gyulaj, h. Szabolcs m. 252.
 Gymuchenbukur, határ bokor 118.

Haaán Lajos, író 26.

Hadház, h. 263.

Hágcsó, hegy szőlőkkel Beregszászon 70. 244.

Hagymási (beregszói) Kristóf b. Szolnok m. főispán 65. 175.

Hajnal András, 254. 255. 256. 264.

Halász, h. Szabolcs m. 249.

Haller gyalog ezred 77.

Halmi cs. — Gergely, Zsigmond királyi ember 148.

Halul 38. 39. 40. 41. 42. 190.

Haszman bég 44.

Hatházi Balku Pál 62.

Hatvan, vs. Heves m. 74. 271. 273.

Havas-alföld 49.

Heem, kir. vadászmetst. 3.

Hegedüs Gergely leánya, Ilona asszony 198.

Hegyes, b. 158. — i jobbágyságok : Oláh

Miklós, Thewrews András, Nagy Boldizsár János, Zwinyog Benedek, Zantha Ferencz 158.

Henrik comes, a Szalók nemzetségből 3. leszármazási táblázata 4.

Herczeg Ferencz, királyi ember 47. 193.

Hevenessy, író 20. stb.

Heves, b. vs. vm. 5. 17. 22. 117. piazza

124. 150. 151. 162. 181. 182.

Heves s' Külső-Szolnok vm. 44. — birto-

kok 79.

Hevesiné katonáné 268.

Heves-Ujvár, vm. 17. 123. 151.

Heym mester a Szalók nemből 3. ennek

fiai és unokái 4. leszármazási táblázata 4.

Hidvégh b. Heves m. 149.

Hodasy Zsigmond, királyi ember 148.

Hodós, b. Arad m. 24.

Hoffmann György, a szepesi kamara tanácsnoka 182.

Homonnai Borbála, nobstítzi Varkucs

György neje 33. — Györgyné, gróf-

asszony 212.

Hon, Han, p. Heves m. 6. 113.

Horhag, határhely 118.

Horog István, főhadnagy 270.

Horthy, cs. 58.

Hortobágy, kiöntése 80.

Horvát István, tört. író 3.

Horvát János, szolnoki rab 188.

Horváth (dupliczai) Boldizsár árvái 175.

Horváth György hadnagy 250.

Horváth Mihály, tört. író 70.

Horváth Antal 171.

Hosszutót, b. 4.

Hunyad, B. Hunyad, táborhelyei 246.

Hunyadi Mátyás király 20. 1. Mátyás

király.

Ibrahim, szolnoki vajda 41. 187.

Ibrány h. 256. 259. 274.

Ibrányi cs. — Pál B. Dorottya férje,

Ferencz, János fia, Miklós unokája 54.

az öreg B. Mihály régi barátja 63.

György, testőr 86. 90. — Gergely és

András királyi emberek 136. Erzsé-

bet Wetéssy Antal neje 180. 215.

Lászlóné 216. László ezredes 220. —

ezere 234. 251. — Ferencz 270.

Ignéczi István, András fiának neje : Lip-

csey Borbála, leányok : Krisztina 79.

Illésházi, író 45.

Ilonca, b. Bereg m. 80.

Ilosva, b. Bereg m. 80. 111.

Ilosvay Bálint, kurucz ezredes, neje :

Ignéczy Krisztina, leányok : Mária,

B. II. Zsigmond neje 79. hada 242.

Imre vajda (néhai) fiai: Domonkos, András és László 135.

Isaszeg, h. 98.

István (Iosonczy és abádi), bán 8.

Ivánka, p. Heves m. 26.

Ivány Dávid 77.

Izbugya, hn. Zemplén vármegyében 270.

Izdenczy, a Thököly párt követő 68.

Izsépiek, a Bogat-Radván nemből 27.

— István fiai: János és Jakab s nagybátyjok Miklós comes 27. 121.

Jakab, Gáspár unokája, Miklós fia, királyi ember 124.

János király 176.

János, egri szűcs 23.

János vajda 30.

János Zsigmond fejed. 34. 64. 170. 173.

Jánosi, b. 54.

Jánosi Pál szolgabíró 271.

János teleke p. Szabolcs m. 29. 136.

Jántó János, választott bíró 218.

Jármy János, királyi ember 195.

Jászói convent 7. 24. 28. 119. 122.

128. 135. 155. 165. 169. 185.

Jászói Tamás deák, ügyvivő 184.

Jazun és fiai 2.

Jaxi Mihály fia Boldizsár 182. 183.

Jenő, hn. 235.

Józsa Mihály, kapitány 71. 227. 232.

József császár 102.

Jurle nemz. 44.

Kabos Mihály osztályozó 62.

Kácsi apát, (Gergely) 2.

Kaghmath, b. Heves m. 25. 166.

Kágya, (Nagy) b. Biharm. 49. 173. 194.

Kajdy István, ezredes 245.

Kakas István, vicekapitány 233. 239.

240. 246. 247. 248. 249. 250. 252.

254. 257. 262. 263. 264.

Kállay cs. — János, András, Péter 24.

— Ferencz 221. 227. 229. 231. 232.

237. és János 256. 264.

Kálló, h. — i szállási, pusztai és K. és

Napkor között lévő mezei tábor és sereg 239. 248. 249. 279. főkapitány 32.

Kálnási Mihály és János 64.

Kalocsai érsekek. — István 118. János

119. 120. László 121. 122. Tamás

129. István patriarcha 131.

Kalotai tábor 244. 245.

Kalotaszeg, hn. Kolozs m. 250.

Kámán István, tanácsbeli 210.

Kamnyecz vár 208.

Kandra Kabos, író 2. 3. 5.

Kántor György, köteleki jegyző 210.

Kápolnay Ferencz 281.

Kápolnai Bornemizsa Boldizsár 281.

Kápolnáserdőtelek, hn. 9. — i Miklós 19. 134.

Karád, h. Zemplén m. vidrafogó emberekkel 63. 248. 249.

Karafa 215. 1. Caraffa.

Kárándi (Mihály?) kurucz tiszt 238.

Karász, h. Szabolcs m. 194. 201. 202.

Károly (I.) király 4. 8. 120. 122.

Károly, vs. Szathmár m. 250. 256. 259.

260. 261. 262. 263. 268. 269. 275.

Károlyi, cs. 23. — Sándor, tábornok

71. 72. 77. 220. 254. — Mihály

neje: Kende Margit 57. 64.

Kassa, vs. 57. 71. 182. 208. 253. 258.

Kaszás Pál, kurucz ezredes 71. 222.

223. 225. 230.

Káthay cs. — Margit, Dorottyanak B.

II. Mihály nejének anyja. — Mihály

testvére Spáczai Boldizsárné; Mihály

fiai Ferencz és Mihály 32. — Ferencz

dupliczai Horváth Boldizsár árvái

gondnoka 36. — Mihály, kállai fő-

kapitány 32. 199. 200.

Katona Mihály, kővári vicekapitány 208.

Kávásd, b. Bihar m. 99.

Kecskemét, vs. 236. 271.

Kefala János, tokaji borkereskedő 96.

Keglevich (buzini) János gr. 68.

Kelecső, b. jobbágysai 17. 123.

Kelincz, tiszai sziget, Szabolcs m. 81.

Kellész, kurucz strázsamester 222.

Kemecse, h. 268. 274.

Kemlews, b. Heves m. 162.

Kende, cs. — Margit, Sándor Mihály

leánya, Károlyi Mihály neje 64. —

Márton 218.

Kenderes, h. és nemesei, Heves m. 22.

26. 47. 168. 177. — i Balázs 22. 158.

Külső-Szolnok m. 158. — jobbágysai 195.

Kenessey Imre, királyi ember 195.

Kenézlő, b. Szabolcs m. 56.

Keöwsd, vár 184.

Kér, b. Abauj m. 56.

Kereki (K.) h. Bihar m. 65. 73. 233.

Kerepes, h. Pest m. 74.

Kéresy János, királyi ember 195.

Keresztesi Cháky Pál 281.

Keresztes János deák, B. Ilona leányá-

nak Anasztasiának férje 22. 155.

Kerska, cseh hadnagy Eger várában 46.

Ketzer cs. — Zsuzsanna, özv. Csoltói

Basó Mihályné, Bodi Menyhért sógor-

nője 44. Borbála, B. György másod-

ik neje 47. — Ambrus 48. Ambrus

neje Bocskay Anna, tévesen Kata 48.

Kewchhalom, p. 162.
 Kewlab v. Sz.-Imre, b. 166.
 Kinus-Berény, b. 3.
 Király Pál tanár, író 288.
 Kis András deák katonája 228.
 Kis Balázsne 221.
 Kis-Barcha, Kis-Barcza, b. 23. 154.
 Kis-Besenyő hn. Szatmár m. 10.
 Kis-Buda, b. Heves m. jobbágysai 17. 123.
 Kis-Demjéni lakos Mátyás 19.
 Kisfalud, b. Zemplén m. 56.
 Kis-Igar, b. Heves m. 25. 166.
 Kis János, 277.
 Kyskeowesd, b. Zemplén m. 184.
 Kis Lőrincz, rab 38.
 Kis Péter, 217. 264.
 Kis-Szeben, vár 69.
 Kis-Sziget, kaszáló a kenderesi határ-
 ban, 22. 158.
 Kisujszállítás, h. 37.
 Kisvárd, vár 68. 69. 139. 214. 249.
 258. 264. 266. 267.
 Klobusiczki 160.
 Köblös, b. Arad m. 24.
 Köbölkut, hn. 171.
 Kocs, hn. 5. — i Withe és Balázs nádori
 emberek 18. 126.
 Kodor, Weer cs. birtoka. 62. 63.
 Kohán, b. 48. 184.
 Kóka, h. Pest m. 36.
 Kókényes, b. 56.
 Kollár Ferencz, bécsi udvari könyvtár-
 nok 94.
 Kolyn s fiai 1.
 Kolozsvár, vs. 54. 62. 68. 75. 204. 215.
 217. 244. 246. 247. 253. 254.
 Koly h. Bihar m. 33. 99. 200.
 Komádii hajdúk 226.
 Komárom, vár 272.
 Komáromy András író 9. 36.
 Komáromy György, bihari alispán 72.
 232. 260. — Thököly Imre secreta-
 riusa 220.
 Kompolti Miklós 23.
 Kömlő, hn. Heves m. 23. 152.
 Konczmolnaszigethe v. Zekzewpathaka-
 szigethe, nádas rét v. sziget 21. 151.
 Konya Istvánné 207.
 Kopó István, jobbágysai 30.
 Korompa (alsó- felső-) 32. 197.
 Korothnakardó, b. Torna m. 24.
 Korpás Péter, lenártfalvi lakos 206.
 Korzawagh Pál, jobbágysai 22. 156.
 Körös fly. — útja, 71. 72. 226. vidéke
 labanczczá lett 227. — 230. 235.
 246. 264. 272.
 Körösy György, Rákóczy Ferencz ké-
 söbbi kincstárnoka 60. 217.

Körtvélyes-szegi rétek, halastó 30. 207.
 Körü, b. Heves m. 182. 183.
 Kos Mihály ezredes 262. 263.
 Kosuth Anna, B. István második neje,
 Istók anyja 59. 207. 217.
 Kötelek, h. Heves m. 9. 182. 183.
 207. 210.
 Kovachich Márton György, író 150.
 Kovács Borbála, B. István első neje 59.
 Kovács Mihály, gazda 208.
 Kovács István tokaji bíró 30.
 Kovácsháza, b. Csanád m. 24.
 Kovács, p. Bihar m. 93. 99.
 Kövár vidéke 60.
 Kövesd vár 48.
 Kövesdy Bertalan 38.
 Közép-Szolnok hajdúi 227. 254.
 Krajnay Mihály, Károlyi tábornok had-
 segéde 249.
 Krajnyik László, testőr 86. 88.
 Kraszna vm. csoportja 227. 230. hajdúi
 231. 232. 234.
 Krucsai Márton, fejedelmi jószágigazgató
 236. 241. 243. 244.
 Kubinyi megvakulása 61.
 Kumpe (Miklós) 8.
 Kun-Szt.-Miklós, h. 255.
 Kunmaty lakhely 3.
 Kunok elől való futás 119.
 Kutfalva, h. Fehérm. enyedi járásban 51.
 Kutfalva h. Alsó-fehér m. marosujvári
 járásban 49. 51. 280. 281. 282. 283.
 Kuthus hn. 4.
 Laczka János 81. 93. 284.
 Ladány, földrész 2.
 Lajos (I.) király 129. 130. 131.
 Lakseui terület 1.
 Lanczkorona, Landskron, svéd város
 Gottlandban 281.
 László (IV.) király, néhai Duraccio Ká-
 roly fia 19. 134.
 Lázár András, béres 173. Mihály fiával
 Gyurkával jobbágysai 207.
 Lázár Miklós, gr. író 65.
 Lednicze, b. 205. — i tisztartó, Rozs
 András 205.
 Lehoczky András, író 20. stb. 1.
 Leleszi convent 6. 136. 137. 185. 191.
 194. Török Ambrus és Frátay Fer.
 presbyterek 200.
 Lenártfalva, b. Gömör m. 206.
 Lengenfalusi (tán Lengyelfalú, Abauj m.)
 fűrdő 57.
 Lengyel, b. 4.
 Lengyelország 281.
 Lengyel Sebestyén, jobbágysai 207.
 Leopold ezred 81.

- Léva, vs. 255.
 Lévai Cseh László neje Adviga s fia János 23. 162.
 Levelek, h. Szabolcs m. 249.
 Lipcsey Borbála, Ignéczi Krisztina anyja 78.
 Lipót, király 68.
 Literati Gergely, az egri vár tisztartója 26.
 Lorántfi, cs. Mihály ónodi kapitány 44. 58. Zsuzsánna fejedelem asszony 55.
 Mihály végrendelete; Zeleméri Borbálától két leánya Zsuzsanna és Mária, Andrási Katától egy leánya maradt 204. Mihály anyja, Horthy Erzsébet 205. atyja László s ennek nővére Orsolya 205. a végrendelet aláírt tanúi: Boldizsár István, Nekei Ambrus, Bay Mihály, Dossik Péter, Bay Ferencz ... István, Bejczy István Miklós 205.
 Losonc, hn. 8. — i Albert s felesége, ezek leánya Anna 21. — Anna, Forgách Simonné 44. — Anna, atyai öröksége 44. — Bánffy Pál, osztályozó. Lőcse, vs. 70.
 Löki sereg 261.
 Lövey, cs. — főrendi családok egyike 58. Klára, Gergely munkácsi kapitány leánya B. I. Zsigmond neje. — Sámuel felesége Nadányi Margit; Zsófia B. Zsigmond unokájának Istvánnak neje 70. 76. 211. 213. 242.
 Lövb, h. 270. 275. — i Orbán fia András 155. Pethrii Pethri Benedek és Ferencz királyi emberek 195.
 Lucsánszky, szepesi kamarai tanácsos 63.
 Ludas, b. Heves m. 168. — i Mihály leánya Margit B. Mihályné ennek öt fia: János, Lampert, Barnabás, György és István és leánya Dorottya, Bod Bálint neje 23. 26. 163. — Katalin, János, András, Zsigmond 26. — János, királyi ember 143. — Zsigmond 63. 158. — Mihály leányai Margit és Dorottya 23. 168. — János és András 169.
 Ludfi, szolnoki vajda 43. 44.
 Lúka, b. Zemplén m. 48. 184.
 Macskási Boldizsárnak, Gávay Honától született fia Ferencz Fehérm. főispánja 65.
 Máday Bessenyei János, és m. Cseres László, királyi emberek 195.
 Madarassy Ferencz, censor 103.
 Mádi sereg 245. 262. 264.
 Magy, hn. Szabolcs m. 194.
 Mak, terület 2.
 Maklár, h. Heves m. 182.
 Makuta, határút 1.
 Malcza Antal és Benedek 30.
 Mantua, vs. 277.
 Margitta, h. Bihar m. 161.
 Mária királyné 18.
 Mária Terézia, királyné 80. 88.
 Mariassy Ferencz, Barcsay István leányának Annának férje, fiuk: János 184. — Pál, tokaji szőlője 219.
 Marjai tábor 234. 236.
 Maryay, Kemény János szolgája 216.
 Márkegyháza, p. Heves m. 8. 22. 156.
 Márki Sándor, író 18.
 Márton, kanonok 30.
 Mátyás deák 219.
 Mátyás (I.) király 20. 23. 140. 141. 142. 144. 146. 147. 149. 152. 158. 161. 162. 163. 166. 167. — (II.) király 68.
 Medgyes, vs. 215. b. — medgyesi tábor 252. 275.
 Méh-kelincz 82.
 Meleticz György, ügyvéd 44. 177.
 Méra, h. Hevesm. 21. 161. — i Lőrincz, Péter fia, nádori ember 18. 126. — Gergely, királyi ember 141.
 György, királyi ember 148. — György unokája, János fia, Sántha Miklós 161. — Simon fia néhai György deák 163.
 Mesko Jakab, fiscus regius 218.
 Mezőszentgyörgy, másként Pály b. Heves m. 25. 166.
 Mező-Petri, h. — Kis Besenyő, Szatmár m. 10.
 Mező-Tárkány, h. Heves m. 18.
 Mező-Vásárhely, vs. Csongrád m. 210.
 Mihály deák, fő strázsamester 248.
 Mihályfalva, b. Fejér m. 283.
 Mihályi András, szabolcsmegyei ifju 276.
 Mikes cs. 58.
 Mindszenti Benedek 49.
 Miriszlói útközet 50. 92.
 Mirk, b. Zemplén m. 28.
 Miskolcz, vs. 119. 243. — i toborzás 277.
 Miskolczy (Ferencz?) kurucz kapitány 230.
 Mízslai prépostság 32.
 Mlinkó József 30.
 Mohácsi vész 31.
 Moises Deák 226. — Deákné 182.
 Moldova 49.
 Molnár, jobbágys 218.
 Molnár Boldizsár, török fogoly 38.
 Monaky János neje: Zsuzsánna choltói

Basó Mihály özvegye, Bacskói Gergely leánya; későbbi neje volt Bacs-koy Miklós leánya Ilona, Bárczay István özvegye, kitől Ferencz és Miklós származtak 48. 184. 185.
 Munkács, vár 218. 275.
 Munkácsi János, B. László praeceptor 75.
 Müller Ferdinánd Jakab. cs. kir. tanácsos, tudós censor 102.
 Nadányi (körösnadányi) 218. iratai 216.
 — Mihály, neje Gargócs Erzsébet 211.
 — Margit, Lövey Sámuel neje 70. 76. 77. 211. — Berdina Massayné 212.
 Nádasdi János 37.
 Nádaska hn. 264.
 Nádorok: Miklós 122. Konth Miklós 128. 129. Guthi Ország Mihály 132. 141. 150. 151. 153. 154. 155. 165. Bebek Detre 19. 133. József 103.
 Nagy András, kállai kapitány 69. — András hadnagy 254.
 Nagy-Besenyő, hn. Heves m. 10. 24. 78.
 Nagyér, erdő 30.
 Nagy Gáspár, debreczeni csavargó rab 189.
 Nagy-Kágya 31. 51. 56. 1. Kágya.
 Nagy János serege 248.
 Nagy István 59. 196. — néhai N. Istvánné Bánóczy Kata asszony 217.
 Nagy-Iván, b. Heves m. 35. 166.
 Nagy Iván, író 33. 45. 48. 53. 57. 66. 67. 76. 77. 79.
 Nagy-Kátai tábor 255.
 Nagy-Keowesd, b. 184.
 Nagy-Marya, b. Bihar m. 171.
 Nagy Mihály és Ambrus, jobbágysok 30.
 Nagy Őszi Klára, gerlai Ábránfi István özvegye 51.
 Nagy Péter 196.
 Nagy Pogány (Nagy Révai Pogány) Pelbart, Kenderesi Balázs familiáriusa 158.
 Nagy-Szebeni csata 49.
 Nagy-Szombat, vs. 177. 181.
 Nagy-Várad, vár 71. 76. 1. Várad.
 Námény, h. Szathmár m. 249.
 Nána, vár, Heves m. 23.
 Nánai Kompolthy Miklós özvegye Adwiga 162.
 Nánás, h. 196. 274.
 Nánási György 54.
 Napkor, h. Szabolcs m. 24. 249.
 Napsich, hn. 200. 1. Varkucs.
 Neboya Balogh Gergely mester, ország-bírói protonotarius 181.

Németh János, török fogoly 38.
 Nenkei László, Péter s ennek testvérei Sebestyén, György s Károly 24.
 Neug föld, Balaton tava mellett 3.
 Nicomedia, vs. Kis-Azsiában 68. 220.
 Nobsützi Varkucs György 33.
 Novák Orbán, a szt. Pál rendi remeték s.-ujhelyi vikáriusa 177.
 Nyarastó, erdő 19. 133.
 Nyári Pál, Egervára parancsnoka 46.
 — Mihály, Pál fia végrendelkezése 52.
 Nyiregyháza, h. 248. 256. 247. 259.
 —i sereg 262. 264.
 Nyires, h. 254.
 Nyitrai püspök: Fejérvölgyi István 45. helyettese 167.
 Nyúzó Mihály, kurucz ezredes 71. 222. 223. 225. 240. 246. 249. 260. 262. 263. 265.
 Nyüvedi, kurucz tiszt 235.
 Obolmi Péter, kanonok 151.
 Ócsva h. Zemplén m. 274. 275.
 Okolicsányi Pál 218.
 Oláh István, vett jobbágysok 207.
 Oláh-Csesztve, b. 49. 282. 1. Csesztve.
 Olasz János boldogkői várnagy, neje Izsépi Séba 27. 28. 78. 121. leszármazási táblája 31.
 Olasz Mihály, kapitány 229. 262.
 Olasz ország 94.
 Olaszi, Várad-Olaszi, hidja 73. 234.
 Olcsvári Ferencz 219.
 Olgyai György, vérdíja 53. 61. 185.
 Olmütz, vs. 65.
 Ongyi Ongy István királyi ember 159.
 Onth hn. 3.
 Onth mester, Onth fia, a Szalók nem-ből 3.
 Okuri monostor 3.
 Orczy István, kir. táblai assessor, és jogutódja Lörincz 79.
 Ördög, szabolcsi alispán 270.
 Oremus Márton, berczeli jobbágysok 193.
 Oross, b. Szabolcs m. 171. 269.
 Orossy János 171.
 Orosz György, hadi biztos 224. — Pál, tábornok 243. 245. 254.
 Országbirák: Pál 17. 123. Rozgonyi Simon 136. Palóczi László 138. 141. 142. Báthory István 30. 163. 166. András, Miklós 177. 178. 181. István 194. 200. Szentgyörgyi és Bazini gr. Péter 25.
 Ötvös 1. Eötvös.
 Ozmán bég szolnoki rabjai: Rhemundus Relynger, Zay András, Bodó István, Bory Pál, Molnár Boldizsár, Németh

János, Csoknyay Benedek, Kys Lőrincz és Pelley János 189. 190.

Paczona Márton, káptalani pap 46.
Paczoth Ferencz, szabolcsi alispán 47.
Palaticz András, hadnagy 220. 237.
Pál deák, révbíró 219.
Pálffy had 241. ezred 277.
Pály, v. Mezőszentgyörgy, Heves m. b. 25. 166.
Pályi (K.) 260.
Palocsaiak 68.
Palocsay György dandárnok és ezrede 72. 220. 230. 236. 238. 243.
Pápay János, fejedelmi főtitkár 219. 235.
Papp István serege 226. — János gyalog kapitány 238.
Parlagi Simon 30.
Parma vár ostroma 276. —i hercegnő Amália 94.
Pásti 261.
Paszab, b. Szabolcs m. 20. 56. 207. 217.
Pásztói cs. — György, 37. 44. 45. — János, Bajoni Zsófia férje 37.
Patai Sámuel, 93. 218. 248. 249.
Patak, vs. 255. —i collegium 213.
Patakujhelyi monostor 47.
Patturynai, szepesi kamarai tanácsos 63.
Pavia, vs. 276.
Pauler Gyula, tört. író 58.
Pázmán Péter 52. 212.
Pázmány, h. 212.
Pazon, h. Szabolcs m. 259. 262. —i katonák 263. 265. — Gergely és Mátyás királyi emberek 137.
Pécsi püspök: Vilmos 4. 18. 129.
Pécsi káptalan: 4.
Peér, hn. 32.
Peeri Chyre Boldizsár özvegye: Erzsébet, később theremi Wethéssy Antalné 178.
Péchy Mihály 221. 229.
Péchujsalu, h. 70.
Pekry Lőrincz gr. tábornagy 252.
Pelési (pilis) b. rész Szabolcs m. 194.
Pély, (Pily) Békés m. 182. 183.
Pelley János, török fogoly 39.
Penyige, b. Szathmár m. 70.
Perdeve, b. 4.
Pércsi Mihály 225.
Perényi Gábor, Eger várban hadn. 32. — Farkas (?) ezredes 253. 254.
Perkope, b. Torna m. 24.
Pest, vs. 272. 273.
Péterfalva, b. 56.
Petneházi Péter és György, királyi emberek 195.

Petneházi tábora 69.
Petri, Pethry, b. Heves m. 25. 166.
Plathy Sándor 219.
Pó, fly. 276.
Pochaji Korlatovit György, királyi ember 200.
Pocsaj h. s. tábor 72. 221. 235. 236. 237.
Pochy Sygrai Mihály özvegye Adviga 149. később Nagy Berechk Benedek neje 151.
Pogán Perbart, Kenderessy Balázs fami-larisa 159. 1. Nagy Pogány.
Pohár István 24.
Pohárnok Miklós 47.
Polgár Sebestyén, jobbjág 22. 156.
Poly István leánya Zsuzsanna, Vály Miklós neje, Sára asszony, Zsuzsanna öcs-cse 197. 198.
Polyi, b. Kassa mellett 198. 253. 267.
Polyák János, B. Borbála férje 36.
Polyán, b. 63.
Polyánka, b. 80.
Pongrácz Mária, Weér György első neje 61. — Pongráczné asszony 188.
Porkoláb István, vicehadnagy 257. 259.
Poroszló, b. Heves m. 151.
Possa Erzsébet, B. István neje 52.
Pous, Péter testvére a Szalók nemz. 5.
Pozsony vármegyei birtokok 79.
Pozsony, vs. 176. —i részbirtokok 194.
Prága, vs. 83.
Ptügy, h. Szabolcs m. 259. 260. —i katonák 260. 262. 263. 264. 265. 267. 268. 271.
Püspöki, h. 214. szállók 234.
Püspök-Ladányi tábor 234. 253.
Pusztakovácsi, p. Bihar m. 98. 99. 100. 101.

Quastalta, vs. 276.

Rabló, kurucz tiszt 241.
Rabutin, cs. tábornagy 247.
Rácz Ádám, kis-szebeni hadnagy 70.
Rácz András, ezredes 244.
Rácz István, főhadnagy 254.
Rácz-fehértó, h. 224.
Ráczkevi szigetség 271.
Radolcz, b. 77.
Radosnyai tábor 161.
Rakamaz, h. Szabolcs m. 53. 55.
Rákocz, b. Ugocsa m. 80.
Rákóczy cs. — Ferencz 58. Zsigmond Egervár főkapitánya, később erdélyi fejedelem 37. — Katalin, B. György első neje 47. — Ferencz neje Drotttya Buttkay György özvegye 184.

- II. (felsővadászi) Erdély fejedelme és czíme 219. — György 70. 74. 75.
- Rakovszky Sámuel, ref. pap, B. Julia férje; fia Dániel, debreczeni főbíró; unokája: Sámuel, honvéd huszár ezredes 80. 98.
- Ramazan Ferhád, esztergomi lovas 37.
- Ramocsaház, h. 270. —i István, királyi ember 195.
- Ráskai István, Nógrád m. főispánja 64. 170. 172.
- Recski, b. Hevesm. 56. —i György, hevesi alispán 36. Recskiek 36. a Recsky-Bay-féle kötelék mutató táblában, ki-tüntetve 56.
- Rédei Rhédey cs. — János 23. 162.
- László leánya Ágota, Czompor Gergely, később B. Mihály felesége 35. 173. — János, testőr főhadnagy 86. 88. — Rédeiek 37.
- Relinger Raimund, vallon vitéz 37. 189.
- Rolánd (Loránt) Márk fia a tiszavidéki szalóki cs. alapítója 7.
- Röti, Röthy Orbán fia István, Nadányi Margit első férje 77. 211.
- Rozgonyi György és Sebestyén 139.
- Rózsahegy, vs. 59.
- Rozsályi hid 27.
- Rozsályi Kun Ilona, Rozsályi Kun János kab. leánya, B. János fia, István neje 26.
- Rozsnyó, vs. 257.
- Rudolf, király 177. 183. 194. 200.
- Rueberus, felső vidék főkapitánya 176.
- Ruszkay András, konstantinápolyi szószóló 61.
- Sadan, b. Zemplén m. 24.
- Sáffár István, a szt. Pál rendi remeték képviselője 142.
- Sághy Pál családja 10. — Mihály, hevesi alispán; ítélő mester; báró és fia: Ignác 99.
- Sajó-Hídvég, h. 45.
- Salfy (Farnasi) Barnabás, B. Anna férje és Bálint fia 155. 1. Farnasi.
- Salzer, Komárom parancsnoka 76.
- Sápi lakosok 224.
- Sáry Farkas, ügyvéd 178.
- Sarkady, kapitány 262.
- Sárközy Mihály 38.
- Sarmasági Mária, B. István (második?) neje 52.
- Sáros b. 56. és vm. 232.
- Sáros-patak, vs. 58. 85. 204. 1. Patak.
- Sátoralja-Ujhely, vs. 177. 1. Patakujhely.
- Sarud, határhely 5. 117.
- Schlick, cs. tábornagy 249.
- Schultz, tábornok 69. 70.
- Sebes, fly. h. vidéke 230. 247.
- Segesvár, 55. 215.
- Semjén, h. 249.
- Sepsi Laczkó Máté krónikája 46.
- Seredi Benedek 170.
- Serke, b. Gömör m. 205.
- Sew, hn. a mai Szőke p. Heves m. 9. 20. 25. 48. 79. 99. 146. 165.
- Simon gr. Aragoniai Simon gr. 95.
- Syka Kristóf, neje: Zsófia 198.
- Symon bán fia 8.
- Sófálva, h. Erdélyben, innét a sófalvi Gávaiak 64.
- Solt, halastó 117.
- Sólyomkő, hn. Bihar m. 226. 229.
- Somlyó, h. 208. 230. 251. 261.
- Sötér Tamás, ezredes 271. 272.
- Sóvári cs. — Sós Péter fia, Miklós 25. — Sós Miklós 146. — Sós Péter fia Miklós; neje Sygrai Pochi Péter leánya, Potencziana, fiuk Péter, rokonaik: Lajos, László, György, Imre, Orsolya, Klára, Margit és Anna 165.
- Spácza, b. Pozsony m. 194.
- Spácza cs. 32. — Boldizsár, egri vár-nagy 27. leánya Dorottya, B. Mihály neje 31. 35. 178. — Ferencz 53. 185. — Menyhért, tanú 54. — Erzsébet, Dorottya nővére 178.
- Spalatói érsek: Péter 3.
- Spankó, kassai cs. tábornok 208.
- Spanyolország 96.
- Splényi ezred Párma alatt 277.
- Sukany Jánosné 183.
- Süly, b. Heves m. 56. 59. 207. 210.
- Sülye Sebestyén, jobbággy 207.
- Sütő, neje: Margit asszony 198.
- Szabó Bálint, berczeli jobbággy 193.
- Szabó András (besenyői) utódai 80. — István, hadnagy 208.
- Szabolcs vm. 24. 71. —i zsoldosok 72. szolgabíró 77. 78. 81. 91. — tisztjei: Eöry Andr. alispán, Jármy Ján. alispán, Horváth Ján. szolgabíró, Kemechey Imre, assessor, Petneházy Gy. szolgabíró, Bogdani János, eskütt assessor, Bakay András, assessor, Seney Péter, eskütt, Sabyáki Posgay Istv. Géczy János 203. 243. 250. 279.
- Szádeczky Lajos író 49.
- Szajkófalva, b. Bereg m. 80.
- Szakoly, b. Szabolcs m. 99.
- Szalai Gáspár 197.
- Szalka, h. Szathmár m. 239.
- Szálók, Ádám fia 5.
- Szálók, b. Eger mellett, Heves m. 5. 117. 139.

- Szalók nemz. 2.—9. 117. 118. 119.
 Szamosköi János, történetíró 49.
 Szamosujvár, vs. 215.
 Szaniszló, b. 259. 264.
 Szántó, h. 251.
 Szapolyai János, király 33.
 Szárazberek, b. Szathmár m. 34.
 Szász-Sebes 247.
 Szatmár, vs. vm. 34. 60. 208. 220. 243.
 —i labanczok 68. 69. 71.
 Szeben, vs. 62. 71. 215.
 Szécsi tábor 251.
 Szécsény h. 141. 273.
 Széchenyi, néhai Konya Pál fia Simon,
 a kir. ajtónállok főmestere 136.
 Szederjesi György, kir. ember 20.
 Szeged, vs. 271.
 Szeghalom, h. Békés m. 220.
 Szegi, b. szőlőhegy Zemplén m. 56. 197.
 Szék, mocsáros hely 72. 79. 145.
 Székely György 202.
 Székely László, a bujdosó rendek szó-
 szólója a töröknél 61.
 Székely ezredes, Antonia leánya 94.
 Székes-Fehérvár, vs. 117. 135.
 Székesfehérvári kápt. 3. 151.
 Szekeres István, ezredes 255.
 Széky Pál, alispán 44.
 Szénás, b. Békés m. 45.
 Szt.-Demeter, b. Arad m. 24.
 Szt.-György, templom Kinus-Berény mel-
 lett 3.
 Szt.-Györgyi és Bozini gr. Péter 25.
 Szt.-Györgyi Tamás 196.
 Szt.-Györgyi tábor a Garam mellett 240.
 254.
 Szt.-Háromság monostor, Pécs mellett 3.
 Szt.-Imre, v. Kewláb, b. Heves m. 25.
 166.
 Szt.-Iványi László 253. 267.
 Szt.-Jakab, b. Heves m. 25. 166.
 Szt.-Job vára 33. 198. 236. 241.
 Szt.-Jobi György 62.
 Szt.-Király h. 244.
 Szt.-Kozma-Demjén, b. Heves m. 25.
 166.
 Szt.-Lőrincz b. 77.
 Szt.-Márton-Mera, b. Heves m. 23. 25.
 162. 163.
 Szt.-Marjai Imre, királyi ember 168. —
 Zsigmond kurucz strázsamester 222.
 223. 229.
 Szt.-Mihály h. népei 242. 248. 252. 264.
 266. 268.
 Szt.-Miklós, b. Heves m. 25. 166.
 Szt.-Pál rendi (budai) remeték 26.
 Szt.-Péterszegi Olasz Angelo 25.
 Szepesi kamara 182. 183.
 Szepesi kpn. 185.
 Szepesség 68.
 Szepessy Pál, Tököllyhez pártolt 61.
 Széplaki 277.
 Szerdahely, b. Zemplén m. 184.
 Szeregnye, Szerednye vs. 63.
 Szerencsi artikulusok 202.
 Szihalom 17.
 Szikszó, b. Heves m. 17. 123. Pusztá-
 Syxo, b. 145. Szikszópatakszigete más-
 kép Konczmolna szigete, rét. 21.
 Szirmay Antal, író 27.
 Szilágyi János, kurucz vitéz 226.
 Szilágyi Nagy Péter, kamarás 281.
 Szilágyi Sándor, fró 58.
 Szilágyság 253.
 Szilassy 76.
 Szilézia (felső) 33.
 Szinnyei Gerzson, író 84. 150.
 Szinnyei József, író 80.
 Szirmai István, ítélő mester 217.
 Szirmay Lajos, ecsedi várkapitány lako-
 dalma 34.
 Szluha Ferencz, érsekujvári praefectus 75.
 Szoboszlai 262.
 Szőgyényi Lőrincz, testőr 279.
 Szokoly Miklós, királyi ember 47.
 Szokoly Péter neje: Sára Csoltói Basó
 Mihály és Ketzer Zsuzsanna leánya;
 leányai: Anna és Katalin 45. — Mik-
 lós 196.
 Szőke, b. Heves m. 21. 139. 1. Sew.
 Szőke István ref. tanító 100.
 Szóláth, b. Heves m. és szőláthi cs. 9.
 —i Tolvaj János leánya 19. 23. —
 Gergely 146. — Bálint 23. 154.
 Szolnok, vm. 187. 188. 220. hajdúi
 227. hadja 231. 232. —i vidék 37.
 —i zsoldosok 72. —i tömlöcz 189.
 190.
 Szováti lakosok 224.
 Szőlös, Szöllös, b. Heves m. 25. 166.
 235.
 Szőlősi László 23. 61. 162. ennek fiai
 Ambrus és Albert, Pál és Sándor 163.
 György 166.
 Sztrankai János, Szabolcs m. jegyzője 99.
 Szuhai János, fia Albert comes 119.
 Szuhay Pál, bujdosó rendek vezére
 208.
 Szunyog cs. 58.
 Szunyog (István ?) rab 241.
 Taar István, debreczeni polgár 37.
 Tahy István és Gábor 39. 188. Tahiak
 37.
 Tállya, h. Heves m. 182.
 Tamás deák, jobbágys 281.

- Tarcsai tábor 250.
 Tárcaay cs. — Nagy Demeterné, Ludasi Katalin 26. 168. — László és János kir. emberek 148. 149. — Tamás 162.
 Tarjányi János s fia Mihók jobbágy 207.
 Tárkány, b. Heves m. 1.
 Tárkányi Mihály 30. — András 139. és Miklós királyi emberek 141.
 Tasnádi tábor 248.
 Téglás h. Szabolcs m. taxásai 258. 259. hada 261. 263. 264. 265. 268.
 Tekme, besenyői birtokos 1.
 Tekó László, borsodi főesp. 5.
 Telegdi Mihály és Miklós 64.
 Teleki József gr. író 165. — László 63. 216. — Mihály, Szatmár elleni művelete 60. — Mihály pártja 61. 62.
 Temes földbirtok 3.
 Tenki Ivánka, ennek fiai: László és János, leánya pedig Ilona, farnosi János fiának Pálnak néhai felesége; Jánosnak, Ivánka fiának fiai: Imre és István 131. — János, kir. ember 148. — János 151.
 Tépe, (Tápé) h. Csongrád m. Tisza folyónál 271.
 Tepély, b. Heves m. 1. 6. 21. 25. 56. 79. 80. 87. 131. 142. 147. 148. 149. 151. 153. 156.
 Terchi Farkas 196.
 Terebes 248.
 Teremi Vetési cs. 32. Antál 35.
 Terpes, b. Heves m. 26. 56. 78. 141. 143. 144.
 Terpesi cs. — Miklós s fia Péter 20. 21. 140. 141. 143.
 Terskó, Egervára alparancsnoka 46.
 Testőrség (magyar) személyzete 1765. évben 86.
 Teszár, h. 265.
 Texte 6.
 Thaly Kálmán, történetíró 50. 51. 75.
 Thar Balázs, jobbágy 30.
 Thary György 20. 144.
 Tharna, fly. 164.
 Thelegd, h. Bihar m. 172.
 Therem, b. Szatmár m. 180. —i We-téssy Antal 32. 35. 178.
 Thibolth András 36.
 Thywyszeigeth, sziget 158.
 Thököly Imre, erdélyi fejedelem és pártja 61. 68. 69. 70. 214. 220.
 Thoronalljai Jakab, Heves m. alispánja 162.
 Thurzó György 53. 55.
 Timár, h. Szabolcs m. 52. 195.
 Tisza, fly. 6. 34. 117. 118. 242. 250. 252. 253. 257. 259. 275.
 Tisza-Becs, h. s réve Szathmár m. 27.
 Tisza-Bő, b. Heves m. 59. 210.
 Tisza-Bodrogköz 77. 91.
 Tisza-Szalók, b. Heves m. 5.
 Tisza vidéki szalóki ág (Mortunus ág) 3. 5. 6.
 Tóháti nánási ember 274.
 Tokaj vár Zemplén m. 30. 53. 71. 197. 206. nemes személyei: Boicz Istv. t. vicekapitán, Farkas Mihály, lovas hadnagy, dadai Nagy Istv. főporkoláb, Szalay János, porkoláb, Bellini János, Debreczeny Istv. — Tisza-Tokaj 217. 248. 249. 252. —i meleg oldal nevű hegy.
 Tolcsva, b. Zemplén m. 77.
 Toldalagi Balázs, B. Borbála második férje 36.
 Toldy Ferencz, író 84.
 Toldy cs. — György leánya Anna, B. János felesége 19. — István, követ a töröknél 65.
 Tomaj nemz. Privárd fiai: János s Privárd s Ompud fia: László 5. 6. 117. 118.
 Torda, vs. 217. 246.
 Tordai György 51.
 Torma József, író 52.
 Torma Károly, író 67. sat. 1.
 Torma István, követ a töröknél 65. 239.
 Tóth János, jobbágy 22. 156. és Gergely sógora és Pál 207.
 Tótország 36. 135.
 Tóth Pál 80.
 Torwoy 3.
 Török András 228. 232.
 Török József, író 59.
 Török veszély 34.
 Tővisessziget, kaszáló a kenderesi határon 22.
 Trencsényi útközet 75.
 Tribs ezrede 277.
 Túr, h. 236.
 Ujfalusi cs. 58.
 Ujhelyi Ferencz 62.
 Újváros h. taxásai 258. 259. 265. 268. 269.
 Újvárosy István, alezredes 263.
 Ulászló, (II.) király 167. 168.
 Ungnad Kristóf-féle ház Egerben 44.
 Ungvár, vs. 212.
 Ursa, b. 4.
 Uszka, h. Szathmár m. 27.
 Vajda Bálint, garázdálkodó katona 268.
 Vajdai Miklós, István fia, Zsigmond király híve 135.
 Vajnovicz 240.

- Vakméra, b. Heves m. 21. 23. 25. 161. 162. 163.
- Vály Miklós, Zsuzsánna, Poly István leánya férje 197. — György 197. 198.
- Ványa, b. Heves m. 182. 183.
- Várad, vs. 71. 72. 211. — bloquádája 221. 224. 225. 226. 229. 230. 231. 233. 235. 236. 238. 243. 246. 264.
- Várad püspök, György 170.
- Várad kápt. 170. 178. — Péter kano-nok Péter fivére 180. 200.
- Varagya (P.) h. 271.
- Varaszo, b. Heves m. 35. — i Bochatör Péter fia, Jakab és Lőrincz fia néhai János 136.
- Varbocz, b. Torna m. 24.
- Varda András, jobbágy 207.
- Varkucs, (nobsütti) Miklós fia György 33. — Tamás unokája 198. — György felesége: Homonnai Borbála 199. 200.
- Varsó, vs. 49. 281.
- Vasad, h. Bihar m. 33. 199. 200.
- Vasvári kápt. 4.
- Vay cs. — Péter, Szabolcs m. alispánja 54. — Mihály 215. 216. 217.
- Véd, p. Bihar m. 65. — i Gávai Lukács és János 170. l. Gávai.
- Velpret Pál fia 5.
- Vencsellő h. Szabolcs m. 52. 195. 206.
- Verbőczy István gyermekei Imre és Orsolya 51.
- Veres András, eszlári 264.
- Veres-egyház h. 233.
- Veres Tamás, poroszloi 151.
- Veresvári András 59. 217.
- Verpelét h. Heves m. 136. 163.
- Veselény p. Nógrád m. 53.
- Veszprémi kápt. 3. 4.
- Vetéssy cs. — Erzsébet, Péter leánya B. Lampert neje 26. — Antalné Spáczai Dorottya nővére 45. — Vetésiek 47. — Antal fia László és testvére János. 177. 180. l. Teremi és Theremi alatt is.
- *Vetéssy ezred 80. 277.
- Visegrád 18. 128. 130.
- Visnyó, Vysnyó, b. 48. 184.
- Visoly h. Abauj m. 182.
- Visonta, h. Heves m. 17. 124.
- Vitalis János, löcsei bíró 70.
- Vitelius 243.
- Vitéz Demeter s Fülöp, egri vitézek 36.
- Volfgang Frigyes, cs. tábornok 59.
- Wagner Károly, író 33.
- Wech, b. Zemplén m. 184.
- Weér Györgyné, B. Anna leánya 54. s ennek leánya Judit, Teleki Mihály felesége 55. — György, Judit testvére, B. Mihály leánya Annát vette nőül 61. — Boldizsár és György 63.
- Wesselényi Katalin, Farkas és Segnyey Dorottya leánya, B. Mihály neje, ennek huga: Sára 53. özvegye 203.
- Wesselényi-Frangepán-Zrinyi összeesküvés 58.
- Ywoyn, török szó 171.
- Zayli Nemes Máté, királyi ember 159.
- Zair, tragédia, írta Voltér 284.
- Zala vm. 3.
- Zalathna, h. tábor 74. 247.
- Zalava, szigete 281.
- Zarnoka, b. Zemplén m. 48. 184.
- Zastyi apátság 1.
- Závodszy Károly, író 84.
- Zay András, török fogoly 38.
- Zebegnew, b. Zemplén m. 48. 184.
- Zéchi András 36.
- Zederjesi György, királyi ember 143. 144.
- Zeen Mihály és Mátyás 24.
- Zeghy, l. Szegi.
- Zekeoli Lukács 281.
- Zelicze, b. Torna m. 24.
- Zemplén vm. 24.
- Zentelke hn. 244.
- Zilah 208. 235. — i szoros 254. 261.
- Zini Boldizsárné 182.
- Zoard, nemz. 7.
- Zokoly Miklós és Péter, gyermekeik: Albert, András és János 30. l. Szokoly.
- Zoltány Farkas, választott bíró 218.
- Zombor hegy, b. Zemplén m. 44. 56.
- Zomolyai Miklós, Tamás és Péter nádori emberek 18. — Miklós Tamás fia és János Demeter nádori emberek 126.
- Zomothor, b. Zemplén m. 48. 184.
- Zondai Karanchi Simon, királyi ember 159.
- Zrinyi 188. Zrinyiek cs. 37. 40.
- Zsadány, b. Heves m. 31. 53. 186.
- Zsadányi cs. 32.
- Zsáka, h. Bihar m. 220.
- Zsigmond király 19. 134. 136. 137.
- Ztári János és Antal, királyi emberek 136. — Miklós királyi ember 142.

Lényegesebb sajtóhibák.

74. lap 23. sorban „Saulusból Paulus“ helyett „Paulusból Saulus“ olvasandó.
123. „ 28. sorban „accedent“ helyett „accedens“.
„ 35. sorban „quatur“ helyett „quatuor“.
124. „ 37. sorban „volent“ helyett „volens“.
143. „ 24. sorban „Gregorius“ helyett „Georgius“.
144. „ 11. sorban XXIII. helyett XXV.
145. „ 6. sorban „adlatus“ helyett „ad latus“.
153. „ 30. sorban „tengere“ helyett „tangere“.
177. „ 3. sorban „Ecsed“ helyett „Ecseg“.
„ 16. sorban „propira“ helyett „propria“.
192. „ 11. sorban „Bessenyei Boldizsár“ helyett „Bessenyei András“.
-